

เหยื่อข่มขืนหญิงในโลกทัศน์ของพนักงานสอบสวนชาย

นางสาววิชชุดา อิศรานุวรรณ

ศูนย์วิทยุตำรวจ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสังคมศึกษามหาบัณฑิต

สาขาวิชาสังคมวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PERSPECTIVES OF MALE INVESTIGATORS ON FEMALE RAPE VICTIMS

Miss Whitchuta Itsaranuwat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Sociology

Department of Sociology and Anthropology

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2009

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

เหยื่อข้ามขึ้นหญิงในโลกทัศน์ของพนักงานสอบสวนชาย

โดย

นางสาววิชชุดา อิศรานุวรรณ

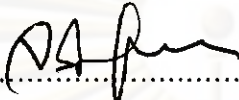
สาขาวิชา

สังคมวิทยา

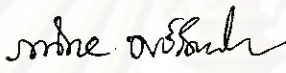
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

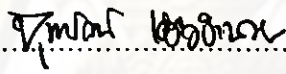
รองศาสตราจารย์ ดร. จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย

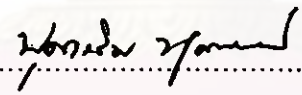
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวิกา ศรีรัตนบัลล์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์บุญเสริม นุตะแพทย์)

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิชชุตา อิศรานูวรรณ์: เหยื่อช่มชืนหญิงในโลกทัศน์ของพนักงานสอบสวนชาย.
(PERSPECTIVES OF MALE INVESTIGATORS ON FEMALE RAPE VICTIMS)
อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: รศ.ดร.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 159 หน้า.

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจของพนักงานสอบสวนชายต่อเหยื่อช่มชืนหญิง รวมทั้งกระบวนการ และสภาพปัญหาในการดำเนินการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อช่มชืน โดยใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร และการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เจาะลึกพนักงานสอบสวนชาย และหญิงที่ตกเป็นเหยื่อช่มชืน และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพนักงานสอบสวนชายที่มีประสบการณ์ในการรับแจ้งความคดีช่มชืน ในสถานีตำรวจนครบาลจำนวน 10 นาย และหญิงที่ตกเป็นเหยื่อช่มชืนที่ขอรับคำปรึกษาจากมูลนิธิเพื่อนหญิง จำนวน 4 ราย

ผลการวิจัยพบว่า การให้ความหมายต่อ 'หญิงที่ตกเป็นเหยื่อช่มชืน' ของพนักงานสอบสวนชาย และหญิงที่ตกเป็นเหยื่อช่มชืนเอง มีความแตกต่างกันในเรื่องความหมายต่อตัวหญิงที่ตกเป็นเหยื่อช่มชืน รวมทั้งเหตุการณ์และผลกระทบจากการช่มชืน ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกตามมา

ส่วนความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติงานในการคุ้มครองสิทธิเหยื่อช่มชืนหญิงนั้น พนักงานสอบสวนชายมีความรู้ความเข้าใจและดำเนินกระบวนการสอบสวนตามหลักกฎหมายที่บัญญัติไว้ ได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ยังคงพัฒนาการปฏิบัติงานตามแนวทางการปฏิบัติงานที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติกำหนด และให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากขึ้น

ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการปรับทัศนคติของพนักงานสอบสวนให้มีความเข้าใจเหยื่อช่มชืนหญิง ด้วยการจัดฝึกอบรมเพิ่มเติมด้านกฎหมาย และแนวทางการปฏิบัติต่างๆ ตลอดจนควรมีการแนะนำ และทำความเข้าใจกระบวนการสอบสวนให้แก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อช่มชืนทุกกรณีที่มีการแจ้งความดำเนินคดี

ภาควิชา.....สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.....ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา.....สังคมวิทยา.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ปีการศึกษา 2552

5080764324 : MAJOR SOCIOLOGY

KEYWORDS : RAPE / VICTIM / INVESTIGATOR / CRIMINOLOGY / CRIMINAL JUSTICE

WHITCHUTA ITSARANUWAT : PERSPECTIVES OF MALE INVESTIGATORS ON FEMALE RAPE VICTIMS. ADVISOR: ASSOC. PROF. JUTHARAT UA-AMNOEY, PH.D., 159 pp.

The purposes of this research are to study the understanding of male investigators on female rape victims, the investigation procedures and the problems in protecting female rape victims' rights. This study is a documentary and qualitative research, that used in-depth interview, and participating observation techniques in collecting data from 10 male investigators and 4 female rape victims whom got advices and supported by The Friends of Women Foundation.

The results showed that male investigators and female rape victims defined 'female rape victims' in different meanings both of the meaning toward being female rape victim and the rape situations and impacts, which influenced to the effectiveness of rape investigation procedures.

More than that the research found that, in routine action, male investigators have knowledge, understanding and conforming the process which laws provided, including the Penal Code and the Criminal Procedure Code, but however, they should increasing their commitments to The Regulatory Framework Tool about rape investigation procedures established by the Royal Thai Police Department and the international standards, as well.

Therefore, the recommendations are; the male investigators' attitude should be adjusted to understand the female rape victims by specific training causes and the female rape victims should be informed about the due process of investigation in all cases of litigation.

Department : Sociology and Anthropology

Field of Study : Sociology

Academic Year : 2009

Student's Signature Whitchuta Itsaranuwat

Advisor's Signature J. Uamnoey

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถอย่างยิ่งของ รองศาสตราจารย์ ดร. จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ให้แนวทางในการทำวิจัย ถ่ายทอดประสบการณ์ให้การชี้แนะในการทำวิจัยและการทำงาน รวมทั้งเป็นผู้คอยผลักดัน และเสริมกำลังใจให้ผู้วิจัยเสมอมา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวีกา ศรีรัตนบัลล์ ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความใส่ใจ คอยสอบถามความเป็นไปในการศึกษาวิจัย และให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อวิทยานิพนธ์เล่มนี้ รองศาสตราจารย์ บุญเสริม หุตะแพทย์ กรรมการวิทยานิพนธ์ ผู้มีประสบการณ์ที่ให้ข้อเสนอแนะในประเด็นที่สำคัญและกำลังใจในการศึกษาวิจัยจนงานวิจัยเสร็จสิ้น รวมทั้งการสนับสนุนทุนการวิจัยจาก “ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช”

การทำวิจัยครั้งนี้จะสำเร็จไม่ได้หากไม่ได้รับการอนุเคราะห์จาก ‘หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน’ ในการถ่ายทอดเรื่องราวความเจ็บปวด เพื่อเป็นบทเรียนให้ผู้วิจัยและบุคคลอื่นๆ ได้เรียนรู้ รวมทั้งพนักงานสอบสวนทุกคนที่ได้กรุณาสละเวลาให้ข้อมูลประสบการณ์ในการทำงานอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

ขอบคุณป้าโก๋ และเจ้าหน้าที่มูลนิธิเพื่อนหญิงทุกคน ที่ปลุกฝังประเด็นการคุ้มครองสิทธิสตรีให้แก่ผู้วิจัย คอยให้คำปรึกษา สอบถามข่าวคราว และช่วยเหลือผู้วิจัยจนการวิจัยเสร็จสิ้น

ขอบคุณพี่ทิพย์ พี่วรรณ พี่สมชาย เจ้าหน้าที่ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา รวมทั้งเจ้าหน้าที่คณะรัฐศาสตร์ทุกคน ที่คอยสอบถามความคืบหน้าของงาน ให้กำลังใจผู้วิจัย และอำนวยความสะดวกให้บางอย่าง เสมอมาจนกระทั่งการศึกษาวิจัยได้เสร็จสมบูรณ์

ขอบคุณเพื่อนๆ สัง-เคราะห์ 43 ที่เป็นกำลังใจให้เสมอ รวมทั้งเพื่อนๆ อาชญาวิทยา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา รุ่น 50 ทุกๆ คนที่ร่วมประสบการณ์ในการเล่าเรียน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือ และให้กำลังใจจนกระทั่งมีวันนี้ ตลอดจนรุ่นพี่ในภาควิชาหลายๆ รุ่น และบุคคลอื่นๆ ที่ไม่สามารถเอ่ยชื่อได้หมดในที่นี้ที่มีส่วนผลักดัน ช่วยเหลือ เสริมกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์จนเสร็จสิ้น

ขอบคุณโอม ที่อยู่เคียงข้าง เป็นกำลังใจในการเรียน และการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ตั้งแต่เริ่มต้นจนวันสุดท้ายที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

สุดท้ายขอขอบคุณ มะะ ยะ และพี่ชายทั้งสองคน ที่ส่งเสริม สนับสนุนทั้งกำลังทรัพย์ และที่สำคัญอย่างยิ่งคือกำลังใจในการศึกษาเล่าเรียน และทำการวิจัย จนถึงวันที่ประสบความสำเร็จในวันนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. โจทย์วิจัย.....	3
3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
4. ขอบเขตของการวิจัย.....	4
5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	4
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
1. แนวคิดและทฤษฎี.....	6
1.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับตราบาป.....	6
1.2 แนวคิดเรื่องเพศสภาพ.....	9
1.3 แนวคิดเรื่องทัศนคติ.....	13
1.4 แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน.....	19
1.5 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง.....	34
1.6 แนวคิดเรื่องเหยื่ออาชญากรรม และเหยื่อข่มขืน.....	38
1.7 แนวคิดเรื่องการสอบสวน.....	47
2. งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	59
3. กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	65
3 วิธีดำเนินการวิจัย	66
1. ประเภทของการวิจัย.....	66

บทที่	ซี	หน้า
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants).....		66
3. วิธีการเก็บข้อมูลในการศึกษา.....		67
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล.....		69
5. ขั้นตอนการสัมภาษณ์.....		70
6. หลักจริยธรรมกับการเก็บข้อมูล.....		71
7. การวิเคราะห์ข้อมูล.....		72
4 ผลการศึกษา.....		73
1. สรุปภาพรวมกรณีศึกษา.....		73
2. กรณีศึกษาหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน.....		78
3. กรณีศึกษาพนักงานสอบสวนชาย.....		107
5 การอภิปรายผลและสรุปผลการวิจัย.....		130
1. การให้ความหมายต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน.....		130
2. ความเข้าใจเรื่องเหยื่อข่มขืนของพนักงานสอบสวนชาย.....		135
3. ความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติงานในการให้การคุ้มครองสิทธิแก่หญิงที่ ตกเป็นเหยื่อข่มขืน.....		140
4. ปัญหาและอุปสรรคของพนักงานสอบสวนชายในการดำเนินการคุ้มครอง สิทธิให้แก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน.....		144
5. สรุปผลการวิจัย.....		145
6. ข้อจำกัดในการวิจัย.....		146
7. ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อ ข่มขืน.....		147
8. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัย.....		148
รายการอ้างอิง.....		149
ภาคผนวก.....		154
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....		159

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สถานการณ์การตกเป็นเหยื่อข่มขืน.....	73
2	การให้ความหมายต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน.....	130

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	64
2	แสดงทัศนคติของพนักงานสอบสวนชายต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน.....	137

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาการข่มขืนกระทำชำเรา เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสลับเนื่องยาวนานในทุกสังคม อันจะเห็นได้จากสถิติความรุนแรงทางเพศที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทำการเก็บรวบรวมไว้สมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี (เมทินี พงษ์เวช, 2548) แสดงสถิติเกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงต่อสตรีและเด็กของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ระบุว่า มีผู้ถูกข่มขืนและล่วงละเมิดทางเพศเฉลี่ยวันละ 12 คน เด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี ถูกข่มขืนและล่วงละเมิดทางเพศ เฉพาะที่แจ้งความเฉลี่ยวันละ 2 คน กุลภา วจนสาระ (2551: 16) รายงานผลการวิจัยเรื่องเพศแบบไหนในห้องสมุดและข่าว: หนังสือเอกสารวิชาการ ข่าว และบทความในฐานข้อมูลสุขภาวะทางเพศ ในงานสัมมนาวิชาการ “วิถีเพศวิถีสุข” วันที่ 15 ตุลาคม 2551 ณ โรงแรมรามาร์คาร์เดินส์ ว่า การสำรวจสื่อในห้องสมุดมหาวิทยาลัยของรัฐขนาดใหญ่ 5 แห่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501 – 2550 พบว่า มีการนำเสนอข่าวข่มขืนมากที่สุด เป็นจำนวน 6,638 รายการ และในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา มีเหยื่อถูกข่มขืน 1,379 ราย ประกอบกับรายงานการให้บริการและสถานการณ์ความรุนแรงทางเพศจากการรวบรวมข่าวหนังสือพิมพ์ของมูลนิธิเพื่อนหญิง ในรอบปี พ.ศ. 2550 (มูลนิธิเพื่อนหญิง, 2551) พบว่ามีผู้ขอคำปรึกษากรณีการล่วงละเมิดทางเพศต่อเจ้าหน้าที่ หน่วยงาน และอาสาสมัครผู้ผ่านพ้นชมรมหญิงช่วยเหลือหญิง จำนวน 87 ราย แต่ประสบปัญหาเป็น 110 กรณี ตามการแบ่งกรณีปัญหาของมูลนิธิเพื่อนหญิง ทั้งนี้ ใน 110 กรณี พบเป็นกรณีปัญหาการข่มขืนกระทำชำเรา 53 กรณี หรือคิดเป็นร้อยละ 48.18

ส่วนการรวบรวมข่าวจากหนังสือพิมพ์พบว่าเป็นข่าวความรุนแรงทางเพศถึง 307 ข่าว ทั้งนี้เป็นข่าวกรณีข่มขืนจำนวน 133 ข่าว ข่มขืนและฆ่า 23 ข่าว รุมโทรม 47 ข่าว รุมโทรมและฆ่า 4 ข่าว นอกเหนือจากนั้นเป็นกรณีพยายามข่มขืน และการล่วงละเมิดในรูปแบบอื่นๆ ซึ่งจากกรณีการล่วงละเมิดทางเพศในข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ยังสามารถระบุได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำและผู้ถูกกระทำนั้นเป็นบุคคลที่รู้จักกันมาก่อนเป็นจำนวนมากถึง 131 ข่าว หรือคิดเป็นร้อยละ 43 และเป็นบุคคลในครอบครัวและเครือญาติ จำนวน 40 ข่าว หรือคิดเป็นร้อยละ 13

กองบัญชาการตำรวจนครบาล ได้รวบรวมสถิติคดีอาญา ในปีงบประมาณ 2551 ระบุว่า มีการรับแจ้งความคดีข่มขืนกระทำชำเราจำนวน 457 คดี นอกจากนี้รายงานข้อมูลสถิติอาชญากรรมภาคประชาชน ในเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2548 (กระทรวงยุติธรรม, สำนักงาน

กิจการยุติธรรม, 2550) พบว่า มีเหยื่ออาชญากรรมในภาพรวมทั้งสิ้น 1,531 ราย เป็นเหยื่ออาชญากรรมทางเพศ (การข่มขืน กระทำอนาจาร และ ลวนลามทางเพศ) จำนวน 13 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 1.3 ในจำนวน 13 ราย พบว่ามีเหยื่อจำนวน 6 ราย ที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมทางเพศซ้ำมากกว่า 1 ครั้ง และผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลเดียวกันจำนวน 4 ราย รวมทั้งลักษณะและรายละเอียดของพฤติกรรมเหมือนกันอย่างเห็นได้ชัดเป็นจำนวน 5 ราย ซึ่งรายงานระบุว่าอาชญากรรมทางเพศและอาชญากรรมต่อทรัพย์สินที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้รับรายงาน เหตุผลสำคัญที่เจ้าหน้าที่ไม่ทราบเหตุอาชญากรรมที่เกิดขึ้นเพราะคิดว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจะไม่สามารถทำอะไรได้ เห็นว่าเหตุที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องเล็กน้อยไม่สำคัญถึงกับต้องแจ้งเจ้าหน้าที่คิดว่าตำรวจจะไม่ช่วยเหลือ และได้จัดการกับเหตุที่เกิดขึ้นโดยวิธีการอื่น กรณีไม่มีการแจ้งเพราะคิดว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจะไม่ช่วยเหลือ เนื่องจากเหยื่ออาชญากรรมเชื่อว่าเจ้าหน้าที่ไม่ให้ความสำคัญหรือเจ้าหน้าที่จะไม่อยากเข้ามาเกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ทำงานอย่างไม่มีประสิทธิภาพ แจ้งแล้วเจ้าหน้าที่จะมาถึงที่เกิดเหตุช้าไม่ทันการ เจ้าหน้าที่มีอคติต่อผู้เสียหาย เจ้าหน้าที่จะข่มขู่ คุกคามหรือทำให้ผู้เสียหายต้องเดือดร้อนเพิ่มขึ้น และผู้กระทำผิดเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเป็นผู้มีอิทธิพล

สถานการณ์ความรุนแรงที่พบข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความไม่มั่นคงปลอดภัยในสังคม แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อภาพความรุนแรงปรากฏในสังคมมากเท่าใด ผลกระทบจากความรุนแรงต่อผู้ที่ตกเป็นเหยื่อย่อมร้ายแรงไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง คือ ไม่กล้าบอกใคร อับอาย เครียด วิตกกังวล การตั้งครมร์เมื่อไม่พร้อม ถูกข่มขู่ ทำร้ายร่างกาย ถูกบังคับให้ออกจากงาน ฯลฯ (มูลนิธิเพื่อนหญิง, 2551)

การข่มขืนถือเป็นการผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งผู้ที่ตกเป็นเหยื่อมีสิทธิในการดำเนินคดีเพื่อนำคนผิดมาลงโทษตามกระบวนการยุติธรรม ขั้นตอนที่เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรม คือ กระบวนการสอบสวน ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง และมักได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอๆ ทั้งนี้เพราะขั้นตอนการปฏิบัติของกระบวนการสอบสวนจะกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกชนโดยตรง (มณฑิร ปรุทธิปวณิช, 2537) ความรู้ความสามารถของพนักงานสอบสวนนั้น เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญเป็นอย่างมาก ผู้ที่จะเป็นพนักงานสอบสวนที่ดีได้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่รอบรู้ตัวบทกฎหมายที่เป็นแบบหรือกฎเกณฑ์การสอบสวน อันได้แก่ คำสั่ง ข้อบังคับ และกฎหมาย ทั้งสารบัญญัติ และวิธีสบัญญัติเป็นอย่างดี นอกจากนั้นแล้ว ยังต้องรู้ถึงศิลปะเทคนิคและวิทยาการ วิทยาศาสตร์ประยุกต์ต่างๆ ในการสอบสวนด้วย นอกจากนี้จะมีความรู้ความสามารถแล้ว พนักงานสอบสวนยังจะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต มีคุณธรรม และจริยธรรมอีกด้วย (พลากร วีระจิตต์, 2546)

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เล็งเห็นถึงปัญหาในการดำเนินคดีที่เกี่ยวกับเด็กและคดีความรุนแรงทางเพศ จึงได้มีการรับสมัครและจัดการฝึกอบรมพนักงานสอบสวนหญิงเพื่อรองรับปัญหาข้างต้นโดยเฉพาะ ซึ่งในปัจจุบันมีการอบรมพนักงานสอบสวนหญิงและบรรจุแล้วจำนวน 3 รุ่น ประจำอยู่ที่พื้นที่ต่างๆ ได้แก่ เชียงใหม่ สงขลา ชลบุรี (พัทยา) และกรุงเทพมหานคร ซึ่งในเขตกรุงเทพมหานครนั้นมีพนักงานสอบสวนหญิงกระจายอยู่ตามสถานีตำรวจต่างๆ จำนวน 128 นาย ใน 45 สถานี และ 5 กองบัญชาการ (กองบัญชาการตำรวจนครบาล, 2551) ซึ่งจะเห็นได้ว่ายังกระจายไม่ครบในทุกสถานี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในต่างจังหวัดมีเพียงแค่ 3 จังหวัดเท่านั้น แม้ล่าสุดจะเปิดรับสมัครนักเรียนนายร้อยตำรวจหญิง แต่กระบวนการศึกษาตามหลักสูตรนักเรียนนายร้อยตำรวจจำนวน 4 ปี รวมทั้งจำนวนที่รับนักเรียนนายร้อยตำรวจหญิงเพียง 60 คน และข้าราชการตำรวจหญิงเพื่อเข้าเรียนอีกจำนวน 10 คนนั้น ยังเป็นจำนวนที่น้อยมาก

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนพนักงานสอบสวนหญิงประจำสถานีตำรวจนครบาลต่างๆ กับคดีข่มขืนกระทำชำเราที่มีการแจ้งความ พบว่า ยังมีสถานีตำรวจนครบาลที่ไม่มีพนักงานสอบสวนหญิงประจำสถานีจำนวน 36 สถานี ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรคสี่ ระบุว่า “ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ การถามปากคำผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิงให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายนั้นยินยอมหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น และให้บันทึกความยินยอมหรือเหตุจำเป็นนั้นไว้ ทั้งนี้ผู้เสียหายจะขอให้บุคคลใดอยู่ร่วมในการถามปากคำนั้นด้วยก็ได้” แม้กฎหมายจะระบุวิธีการดำเนินงานอย่างชัดเจนแล้ว แต่ยังคงพบว่า สถานีตำรวจที่ไม่มีพนักงานสอบสวนหญิงยังคงดำเนินการรับเรื่องราวร้องทุกข์โดยพนักงานสอบสวนชายตามปกติ แต่ได้มีการบันทึกเหตุยินยอมของผู้เสียหายหรือเหตุจำเป็นไว้ด้วย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่า พนักงานสอบสวนชาย และหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน มีความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองสิทธิ และให้ความหมายต่อ ‘หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน’ อย่างไร และพนักงานสอบสวนชายมีการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนอย่างไร

2. ใจทวิวิจัย

พนักงานสอบสวนชาย และหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน มีความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองสิทธิ และให้ความหมายต่อ ‘หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน’ อย่างไร และพนักงานสอบสวนชายมีการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเข้าใจเรื่องเหยื่อข่มขืนของพนักงานสอบสวนชาย

2. เพื่อศึกษาความเข้าใจสิทธิและกระบวนการรักษาสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนของพนักงานสอบสวนชายและหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

3. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของพนักงานสอบสวนชายในการดำเนินการรักษาสิทธิให้แก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

4. เพื่อเสนอข้อเสนอนี้ในการดำเนินการรักษาสิทธิให้แก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

4. ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาพนักงานสอบสวนชายที่มีประสบการณ์ในการรับแจ้งความคดีข่มขืนกระทำชำเรา ในสถานีตำรวจนครบาลที่ไม่มีพนักงานสอบสวนหญิงซึ่งใช้พนักงานสอบสวนชายในการดำเนินการ และหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ที่ขอรับคำปรึกษาในการดำเนินคดีต่อเจ้าหน้าที่มูลนิธิเพื่อนหญิง ในระหว่างปี พ.ศ. 2547 – 2551

5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

พนักงานสอบสวน หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน ได้แก่ การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ

การสอบสวน หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ

หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน หมายถึง ผู้หญิงที่ถูกกระทำข่มขืนกระทำชำเรา อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 276

การอำนวยความสะดวก หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการให้การคุ้มครองสิทธิแก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนอย่างมีประสิทธิภาพ ปราศจากอคติทางเพศ และการเลือกปฏิบัติ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบความเข้าใจเรื่องเหยื่อข่มขืน สิทธิและกระบวนการรักษาสิทธิเหยื่อข่มขืนของพนักงานสอบสวนชายและหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

2. ทราบถึงสภาพและปัญหาของพนักงานสอบสวนชายในการดำเนินการรักษา
สิทธิให้แก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการพัฒนาการรักษาสิทธิให้แก่
หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง เชื้อข่มขืนหญิงในโลกทัศน์ของพนักงานสอบสวนชาย ผู้วิจัยใช้แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่ออธิบายการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนของพนักงานสอบสวนชาย และสิ่งที่ค้นพบในงานวิจัยนี้ ได้แก่ ทฤษฎีทางสังคมวิทยาและอาชญาวิทยา คือ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการตราบาป แนวคิดเรื่องเพศสภาพ แนวคิดเรื่องทัศนคติ แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน แนวคิดเรื่องเหยื่ออาชญากรรมและเหยื่อข่มขืน แนวคิดเรื่องการสอบสวน กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เอกสารและงานวิจัยอื่นๆ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎี

1.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับตราบาป

1.1.1 ทฤษฎีการตราหน้า (labeling theory)

Bruce G. Link & Francis T. Cullen (1990) เชื่อว่า พฤติกรรมเบี่ยงเบนนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นเอง แต่ถูกนิยามโดยบุคคลอื่นในสังคม และที่สำคัญ การตราหน้าจะมีผลทำให้ผู้ที่ถูกตีตรามีการกระทำแบบเดียวกับจินตภาพของผู้เบี่ยงเบน (หากบุคคลถูกตราหน้าจากสังคมว่าเป็นคนเสพยาเสพติด บุคคลนั้นก็จะมีความคลั่งคลั่งลักษณะของผู้ติดยาเสพติดและมีการเสพยาเสพติดต่อไป) และนำไปสู่การเกิดวัฒนธรรมรองและนำไปสู่การปฏิเสธ ผู้ปฏิเสธ คือ สังคมจะลดค่าของบุคคลผู้ถูกนิยามว่าเบี่ยงเบน ให้มีสถานภาพต่ำกว่าบุคคลทั่วไป ทำให้ผู้ถูกตราหน้ามีพฤติกรรมได้ตอบในทางลบ คือ ทำแบบเดียวกับที่ถูกตราหน้าซึ่งทำให้ผู้ที่ถูกตราหน้านี้ถูกผลักดันให้เข้าไปรวมกลุ่มและเกิดสังคมย่อยของตนเอง ผลของการรวมกันเป็นกลุ่มย่อยนี้ทำให้เกิดการพัฒนาวัฒนธรรม ความเชื่อ การให้คุณค่าต่อสิ่งต่างๆ รวมทั้งการกระทำที่ถูกสังคมตราหน้าในรูปแบบที่แตกต่างออกไปจากสังคมใหญ่ ดังนั้นแนวคิดนี้จึงอธิบายผลที่บุคคลมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนเกิดจากสังคมนิยาม ทำให้เกิดการแบ่งคนกลุ่มหนึ่งออกจากสังคม คนกลุ่มนี้มีปฏิกริยาได้ตอบเชิงลบและกระทำตัวอย่างที่ถูกให้ความหมายโดยสังคม

ในขณะที่แนวคิดการตราหน้าแสดงให้เห็นอิทธิพลทางสังคมที่มีต่อการรับรู้คุณค่าตนเองและส่งผลถึงการตอบสนองของบุคคลต่อการถูกตราหน้าจากสังคม พันท์ทิพย์ รามสูตร (2537) ได้เสนอว่า ปฏิกริยาของสังคมที่มีต่อบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 เป็นการตอบสนองต่อตนเอง (self response) ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้นมีนิยามต่อสถานการณ์นั้นอย่างไร โดยที่นิยามของเขาจะได้อาจมาจากการอบรมปมนิสัยผ่านกระบวนการสังคมตั้งแต่ตอนเป็นเด็ก และมีการย้ำโดยการปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวันในช่วงเวลาต่อมา เช่น บุคคลที่เคยถูกอบรมสั่งสอนมาว่า พฤติกรรมรักร่วมเพศเป็นพฤติกรรมที่ผิด และในชีวิตประจำวันที่ผ่านมา ก็พบเห็นพฤติกรรมรักต่างเพศเท่านั้นที่ถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เมื่อเวลาผ่านไปสู่วัยผู้ใหญ่หากเขามีประสบการณ์รักร่วมเพศ เขาก็จะเกิดความรู้สึกว่าตนเองได้ประพฤตินอกกลุ่มนอกแนวทางที่ถูกต้องของสังคม ที่ตนเองได้รับการปลูกฝังมา ก็จะมีปฏิกริยาในการตอบสนองต่อตนเองในรูปแบบต่างๆ เช่น รู้สึกผิด ประณามตนเอง คุกคามตนเอง หรือทำลายตนเอง โดยรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

ในกรณีหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนก็เช่นเดียวกัน ด้วยสภาพสังคมไทยที่มองเรื่องเพศเป็นเรื่องที่ควรปกปิด รวมทั้งมายาคติเรื่องผู้หญิงที่ดี ที่ไม่ควรมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงาน หรือการมีเพศสัมพันธ์กับสามีเพียงคนเดียว ทั้งนี้ เมื่อเกิดเหตุการณ์ข่มขืนขึ้น หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนจะรู้สึกว่าตนเองไม่ใช่หญิงบริสุทธิ์ มีมลทิน และอาจคุกคามตนเอง จนปิดกั้นตนเองจากสังคมได้

ระดับที่ 2 เป็นการตอบสนองต่อการคาดการณ์ (anticipated response) ซึ่งมีพื้นฐานมาจากข้อมูลข่าวสารที่บุคคลนั้นได้รับจากประสบการณ์ในอดีตเกี่ยวกับการจัดการของสังคมต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือผลจากการมีพฤติกรรม สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่บุคคลนั้นเคยได้รู้ได้ยิน ได้เห็นมา สังคมจะมีปฏิกริยาตอบสนองอย่างไรกับกลุ่มบุคคลที่เบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานหรือฝืนระเบียบ เขาก็จะตอบสนองไปทำนองนั้น เช่น สังคมส่วนรวมมีปฏิกริยาต่อพฤติกรรมรักร่วมเพศในทัศนะที่ว่า “เป็นโรค” สมควรที่ต้องได้รับการรักษา เขาก็จะหาทางรักษาเป็นต้น

ระดับที่ 3 การตอบสนองตามการรับรู้ (perceived response) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการให้ความหมายต่อพฤติกรรมโดยบุคคลอื่น บุคคลจะประเมินการตอบสนองของบุคคลอื่นต่อพฤติกรรมต่างๆ ผ่านสัญลักษณ์ที่ใช้ร่วมกัน และเข้าใจความหมายตรงกันในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ที่มีต่อกันในสังคมตลอดมา การตอบสนองการรับรู้เป็นผลจากการที่บุคคลมีการคาดการณ์ต่อไป (projection) ด้วยว่าถ้าหากเป็นตนเองจะมีการตอบสนองอย่างไร ทั้งในระดับต่อตัวเอง (self response) และต่อการคาดการณ์ (anticipated response) เช่น กรณีหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน บุคคลเหล่านี้อาจคาดการณ์ว่าคนอื่นคงจะไม่ยอมรับตน ก็จะไม่ยอมรับตน ก็จะไม่ยอมรับตน ทำทางของคนอื่นๆ ที่แสดงต่อตนไปในทางปฏิเสธในการตอบสนองทั้ง 3 ระดับข้างต้น เป็นการตอบสนองของบุคคลโดยประเมินในลักษณะจิตวิสัย (subjective evaluation)

ระดับที่ 4 การตอบสนองเชิงภาวะวิสัย (objective response) เป็นปฏิกริยาตอบสนองต่อพฤติกรรมเบี่ยงเบน ซึ่งอาจเกิดขึ้นทั้งในสถานการณ์ปฐมภูมิและทุติยภูมิ (primary and secondary setting) ดังนี้

1. ปฏิกริยาจากบุคคลภายในวงใกล้ชิด เช่น ครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง เพื่อนบ้าน หรือชุมชนเล็กๆ

2. ปฏิกริยาจากกลุ่มนอกวงออกไปไม่ใกล้ชิด เช่น จากสาธารณชน

ระดับที่ 5 การตอบสนองในระดับองค์กรหรือสถาบัน ซึ่งเป็นปฏิกริยาที่แสดงต่อผู้ฝ่าฝืนหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนอย่างเป็นทางการ จากหน่วยงานองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมทางสังคมต่างๆ เช่น ตำรวจ ศาล ผู้คุมประพฤติ สถานพินิจ สถานคุ้มครอง โรงพยาบาลปัญญาอ่อน บ้านพักฟื้น โรงพยาบาลจิตเวช ทัณฑสถาน เป็นต้น

การตอบสนองจากสังคมที่กล่าวมาทั้ง 5 ระดับจะเป็นการประทับตราหรือปิดป้ายสำหรับบุคคลที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือฝ่าฝืนระเบียบจนพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นเป็นพฤติกรรมที่สังคมมอบให้แก่บุคคลเหล่านั้นโดยกระบวนการตราหน้า (labeling process) บุคคลจะเกิดสถานภาพใหม่แทนที่สถานภาพเก่า เมื่อบุคคลได้ถูกจัดว่าเป็นคนฝ่าฝืนระเบียบตามสถานภาพหลักที่ได้มา บุคคลก็จะเริ่มแสดงตัวเองตามสถานภาพที่ถูกจัดให้เรียกว่าการแสดงตัวโดยสำนึกของตัวเอง (self-conscious identification) ในการแสดงโดยสำนึกของตัวเองนี้จะทำให้บุคคลมีพฤติกรรมหวาดระแวง (paranoid) อ่อนไหวต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว ไม่ว่าจะเป็นคำพูด สัญญาณ หรือกริยาท่าทางของคนอื่นๆ ง่ายขึ้น โดยเฉพาะระดับ 1 ถึง 3 เป็นการอธิบายกระบวนการปรับตัวที่บุคคลมีพฤติกรรมไปตามสังคมต้องการ

1.1.2 ลักษณะของความรู้สึกเป็นตราบาป (stigma)

ในขณะที่แนวคิดการตราหน้าได้อธิบายถึงปฏิกริยาของสังคมและบุคคลแวดล้อมที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าของตนเอง และมีผลให้ผู้ที่ถูกตรานามีพฤติกรรมสอดคล้องไปกับการตราหน้า Erving Goffman (1963) ได้อธิบายถึงตราบาปว่า เป็นการให้ความหมายทางสังคม หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นการสร้างโดยสังคม อิทธิพลของสังคมในการสร้างความหมายนี้ได้รวมไปถึงการให้ความหมายต่อร่างกายบุคคลด้วย

Erving Goffman (1963) ได้แบ่งประเภทของความรู้สึกเป็นตราบาป (stigma) ออกเป็น 2 ประเภท คือ a discredited stigma และ a discreditable stigma ดังนี้

1. a discredited stigma คือ ความรู้สึกเป็นตราบาปในความไม่น่าเชื่อถือ ซึ่งเป็นการจัดการความตึงเครียดที่เกิดจากการที่บุคคลอื่นล่วงรู้ถึงข้อมูลเกี่ยวกับความผิดปกติที่

เกิดขึ้นหรือการล่วงรู้ของบุคคลอื่นในพฤติกรรมที่เราต่างจากเขา เช่น ความรู้สึกเป็นตราบาปเมื่อบุคคลอื่นต้องรู้ว่าตนเองต้องสูญเสียแขนขาหรือพิการ เป็นต้น

2. a discreditable stigma คือ ความรู้สึกเป็นตราบาปในความอับยศ ซึ่งเป็นการจัดการความตึงเครียดที่เกิดจากการปกปิดข้อมูลบางอย่างที่บุคคลอื่นไม่ควรรับรู้ หรือความเครียดที่ต้องปกปิดข้อมูลลับ เช่น ความรู้สึกของบุคคลที่ไปทำศัลยกรรมมาโดยไม่ยอมให้คนอื่นรู้ เป็นต้น

โดยความรู้สึกเป็นตราบาปทั้ง 2 ประเภทข้างต้นเกิดมาจากลักษณะใหญ่ๆ 3 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะแรก คือ ความรู้สึกเป็นตราบาปจากลักษณะร่างกายที่ผิดปกติหรือน่ารังเกียจ (abominations of the body) ลักษณะที่สอง คือ ความรู้สึกเป็นตราบาปจากคุณลักษณะที่บกพร่องของบุคคล (blemishes of character) เช่น ความรู้สึกผิด ความรู้สึกอับยศ ความเชื่อว่าเป็นพร่อง และความเสื่อมเสียเกียรติต่างๆ และลักษณะสุดท้าย คือ ความรู้สึกเป็นตราบาปจากชาติกำเนิด (tribal stigmas of races, nation and religion) ได้แก่ ความรู้สึกเป็นตราบาปทางเชื้อชาติ สีผิว ชนชั้น เผ่าพันธุ์ และศาสนา เป็นต้น (กังสดาล เชาว์วิวัฒนกุล, 2547) ซึ่งความรู้สึกเป็นตราบาปที่เกิดขึ้นต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ในงานวิจัยชิ้นนี้เป็นลักษณะความรู้สึกเป็นตราบาปในลักษณะที่สอง คือ ความรู้สึกเป็นตราบาปจากคุณลักษณะที่บกพร่องของบุคคล กล่าวคือ ความรู้สึกผิด ความรู้สึกอับอาย ความเสื่อมเสียเกียรติจากการถูกข่มขืน

1.2 แนวคิดเรื่องเพศสภาพ (gender)

ในการศึกษาความสัมพันธ์หรือสถานการณ์ต่างๆ ระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย คำๆ หนึ่ง หรือภาวะอย่างหนึ่งที่ผู้ศึกษาควรให้ความสำคัญ และขาดเสียไม่ได้นอกจากสภาพทางร่างกาย หรือสภาวะทางชีววิทยา (sex) โดยทั่วไปของผู้หญิงและผู้ชายแล้ว คือเรื่องเพศสภาพ เพศสภาวะ หรือ เพศภาวะ (gender)

เพศสภาพ (gender) เป็นรูปแบบหนึ่งของพฤติกรรมที่ถูกเรียนรู้ทางสังคมและเป็นความคาดหวังของสังคมที่สัมพันธ์กับทั้งสองเพศ (วารุณี ภูริสินดิทธิ, 2544) อย่างสังคมไทยมองว่าการล่าสัตว์ การทำงานนอกบ้านที่บ่งบอกถึงความเข้มแข็ง แสดงถึงความเป็นเพศชาย ส่วนการเลี้ยงลูก การทำงานในบ้าน การเคารพสามี และใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผล แสดงถึงความเป็นเพศหญิง สิ่งเหล่านี้เป็นความคาดหวังที่สังคมมีต่อความเป็นหญิง ความเป็นชาย ถ้าใครทำตามที่สังคมคาดหวังก็พบการชื่นชมจากสังคม

1.2.1 นิยามความหมายของเพศสภาพ

สุชาติ ทวีสิทธิ์ (2547: 6) กล่าวว่า เพศภาวะ คือ ภาวะที่แตกต่างกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชายซึ่งมนุษย์ (สังคม) เป็นผู้กำหนด

กนิษฐา จันทรงาม (2548: 19) กล่าวว่า เพศสภาพ (gender) เป็นคำที่ใช้บอกถึงความแตกต่างระหว่างเพศตามความหมายที่สังคมกำหนดขึ้น สามารถจะเปลี่ยนแปลงตามพลวัตของสังคม ซึ่งแตกต่างจากคำว่าเพศสรีระ (sex) เป็นเพศที่กำหนดขึ้นตามสภาพร่างกาย เป็นการกำหนดเพศตามหลักชีววิทยา ยากต่อการเปลี่ยนแปลง

ภัสสร ลิมานนท์ (2544: 5) กล่าวเกี่ยวกับคำว่า gender ว่า หมายถึงเพศที่ถูกกำหนดโดยเงื่อนไขทางสังคม หรือวัฒนธรรม ให้แสดงบทบาทหญิงหรือบทบาทชาย ดังนั้น เพศที่ถูกกำหนดโดยสังคมนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาวะการณ์และเงื่อนไขของสังคมที่เปลี่ยนไป

เพศภาวะ (Gender) (วิกิพีเดีย, 2552) หมายถึง ภาวะความเป็นหญิง เป็นชาย ที่ไม่ได้ถูกกำหนดโดยระบบชีววิทยา แต่ถูกกำหนดโดยปัจจัยทางวัฒนธรรม สังคม และอื่นๆ ทำให้สังคมเกิดความคาดหวังต่อความเป็นหญิงและชายในแง่มุมเฉพาะต่างๆ และมีส่วนกำหนดความเชื่อ ทศนคติ มายาคติ (myth) รวมทั้งประเพณีปฏิบัติต่างๆ ที่ถูกทำให้กลายเป็นบรรทัดฐานของสังคมในเรื่องของความเป็นหญิงเป็นชาย

ดังนั้น เพศสภาพ (gender) หมายถึง ความแตกต่างกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชายที่ถูกกำหนดโดยสังคม และวัฒนธรรม ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตามบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และมีส่วนในการกำหนดความเชื่อ ทศนคติ มายาคติ และประเพณีปฏิบัติต่างๆ จนกลายเป็นบรรทัดฐานในสังคมเรื่องความเป็นหญิงเป็นชาย

1.2.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดบทบาททางเพศ

คำอธิบายตามหลักสตรีนิยม (กนิษฐา จันทรงาม, 2548) อธิบายว่าทั้งหญิงและชายต่างมีความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียม ความเป็นหญิงความเป็นชาย ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายมีความแตกต่างหลากหลาย มิใช่มีเพียงรูปแบบเดียวตามที่สังคมกำหนด

ความแตกต่างระหว่างความเป็นหญิง ความเป็นชายนี้เองที่กำหนดบทบาทให้หญิง-ชายแสดงบทบาทแตกต่างกันตามความคาดหวังของสังคม

การกำหนดความแตกต่างระหว่างความเป็นหญิงความเป็นชาย ในลักษณะของคู่ตรงข้าม (dual system) และกำหนดให้ลักษณะความเป็นหญิงเป็นลักษณะที่ด้อยกว่า ให้ความสำคัญต่อลักษณะความเป็นชาย ลักษณะดังกล่าวไม่เพียงแต่จะแสดงออกในบทบาทของเพศชายเท่านั้น ยังแสดงออกในสถาบันต่างๆ เช่น สถาบันครอบครัว ในทศนคติ ค่านิยม และในระบบคุณค่าที่ต่างก็ให้ความสำคัญเหนือกว่าของความเป็นชาย ให้การสนับสนุน การแข่งขัน แย่ง

ซึ่ง ก้าวร้าว แยกแยะสิ่งต่างๆ ออกจากกันจนเป็นประเด็นเล็กประเด็นน้อย ซึ่งตรงข้ามกับระบบคุณค่าแห่งสตรีที่ให้สตรีเป็นใหญ่ (matriarchy) ให้ความสำคัญกับความ เป็นหญิง คือ การถนอมรักษา ความร่วมมือร่วมใจประสานกัน ความอ่อนโยนและการสังเคราะห์รวบรวม สังคมปัจจุบันยึดถือคุณค่าแบบชายเป็นใหญ่ ปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกจึงเกิดจากการแบ่งแยก แข่งขัน และแย่งชิง การเยียวยารักษาโลกให้คืนความสมดุลก็คือการร่วมมือประสานใจ ถนอมรักษา ดูแลสังคมด้วยระบบคุณค่าของสตรี

1.2.3 ทศนคติเกี่ยวกับบทบาททางเพศ

ความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชายเป็นเรื่องที่ไม่จำกัดอยู่เพียงแต่ลักษณะทางกายภาพชีวภาพเท่านั้น แต่ยังส่งผลให้ทั้งสองเพศมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดในแง่พฤติกรรมด้วย ซึ่งนำไปสู่ค่านิยมที่ว่าผู้หญิงและผู้ชายมีความเหมาะสมกับบริบทและงานที่แตกต่างกัน ความแตกต่างทางพฤติกรรมการแสดงออกนี้เกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น ลักษณะทางกายภาพชีวภาพที่ได้กล่าวไปแล้ว รวมทั้งรูปแบบการเลี้ยงดู และความคาดหวังของสังคมที่แตกต่างกัน

แนวคิดตามทฤษฎีทางชีวภาพ-ธรรมชาติ ซึ่งดำเนินตามแนวคิดของฟรอยด์เป็นหลัก ได้อธิบายความแตกต่างระหว่างชายหญิงไว้ดังนี้

ชายหญิงมีความแตกต่างกันโดยธรรมชาติอันสืบเนื่องมาจากลักษณะทางชีวภาพ ไม่ว่าจะเป็นขนาดของม้ามสมอง ชนิดของกล้ามเนื้อ หรือประเภทของฮอร์โมนที่มีอยู่ในร่างกายของมนุษย์แต่ละเพศ (กาญจนา แก้วเทพ 2541: 222) แนวทางนี้แสดงให้เห็นว่า ความแตกต่างทางชีวภาพเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้หญิงชายมีทัศนคติและพฤติกรรมการแสดงออกที่แตกต่างกัน นอกจากนี้แล้ว ความแตกต่างยังอาจเกิดขึ้นได้จากปัจจัยอื่นๆ อีก เช่นรูปแบบในการรับมือกับปัญหาที่แตกต่างกันอันเกิดมาจากความต่างทางพื้นฐานทางจิต ฟรอยด์กล่าวว่า ความกลัวและความเศร้าเสียใจของเด็กผู้ชายจะทำให้เกิดการพัฒนาในส่วนของจิตที่อยู่เหนืออัตตา (superego) ให้เข้มแข็งขึ้นเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งเขาคิดว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับจิตใจมนุษย์ที่จะต้องพัฒนาไปถึงให้ได้ (ฟรอยด์, 1962) ความรู้สึกลำบากและความมีคุณธรรม ซึ่งแสดงถึงการมีอารยธรรมที่ประเสริฐ จะเกิดได้เมื่อมนุษย์มีจิตเหนืออัตตาที่เข้มแข็ง ในทางตรงข้าม เด็กผู้หญิงจะมีจิตเหนืออัตตาที่อ่อนแอกว่าเด็กผู้ชายเพราะพัฒนาการของเด็กผู้หญิงเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เกิดจากความอิจฉามากกว่าความกลัว ซึ่งไม่ช่วยพัฒนาจิตเหนืออัตตาแต่อย่างใด ความอิจฉาอาจทำให้เด็กผู้หญิงมีความสับสนทางจิตใจน้อยกว่าเด็กผู้ชาย แต่ไม่ได้ช่วยในแง่พัฒนาการ ซึ่งทำให้การพัฒนาการด้านบุคลิกภาพในช่วงหนึ่งของเพศหญิงขาดหายไป สิ่งเหล่านี้

นี่เองที่นำมาอธิบายได้ว่าทำไมผู้หญิงถึงมีความอิจฉา ริษยา หลงตัวเอง แต่ก็มีลักษณะที่ยอมจำนน (passive) ไม่ค่อยโต้ตอบเท่ากับผู้ชาย ความแตกต่างทางด้านกายภาพนี้ จะคงเหลือรอยที่ไม่สามารถลบเลือนได้ในเพศหญิงและเพศชาย แต่จะเห็นได้ชัดกว่าในเพศหญิง

จากธรรมชาติทางร่างกายที่แตกต่างกันและกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่แตกต่างกัน ก่อให้เกิดมิติเกี่ยวกับเพศ หรือบทบาททางสังคมที่เกี่ยวข้องกับเพศที่เรียกว่า เพศสภาพ (gender) เกี่ยวข้องกับลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม และจิตวิทยา ซึ่งเชื่อมโยงความเป็นชายและความเป็นหญิงเข้ากับบริบทเฉพาะทางสังคมบางประการ

เพศสภาพไม่ใช่เพศที่คนเราเกิดมา แต่เป็นความตระหนักรู้ถึงบทบาทเพศใดเพศหนึ่งผ่านกระบวนการทางสังคม สิ่งที่สังคมมองว่าเป็นหญิงหรือชายก็เป็นองค์ประกอบของคำว่าเพศสภาพ ด้วยความแตกต่างเช่นนี้ เพศจึงถือว่าเป็นสถานะโดยกำเนิดในขณะที่เพศสภาพเป็นสิ่งที่ได้รับมาผ่านกระบวนการทางสังคม เป็นสิ่งที่ได้มาโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ ไม่ใช่สิ่งที่เสถียรเปลี่ยนแปลงไม่ได้ และในความเป็นจริงก็มักจะมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา รวมทั้งมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับบริบททางวัฒนธรรมนั้นๆ ดังนั้นจึงน่าจะมองเพศสภาพเป็นเรื่องของ “ระดับ” ที่แตกต่างกันของลักษณะที่บุคคลแสดงออกโดยไม่เกี่ยวข้องกับเพศของเขา (ลินชีย์ 1990: 2) นอกจากการแสดงออกต่างๆ ไปที่แตกต่างกันแล้ว การแสดงออกทางภาษาของหญิงและชายก็สะท้อนความแตกต่างด้านเพศสภาพด้วย กล่าวคือ คำพูดและรูปแบบการใช้ภาษาสามารถบ่งบอกถึงฐานะและอำนาจได้ และรูปแบบและระบบภาษาก็ต่อยอดค่านิยมที่ความเป็นหญิงต่ำต้อยด้อยค่ากว่าความเป็นชาย (เลคอฟ 1975) เช่น การใช้คำ เลคอฟกล่าวว่า เมื่อโลกเปลี่ยนไปเพื่อรองรับสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ความเท่าเทียมกันในสังคม ภาษาก็ถูกปรับเปลี่ยนให้สามารถสะท้อนสิ่งเหล่านี้ได้ ในที่สุดการเรียนรู้ภาษาแบบใหม่ท่ามกลางการดำรงอยู่ของค่านิยมแบบเก่าที่ยังไม่จางหายไป ทำให้เกิดลักษณะที่เป็นสองแง่ กล่าวคือ ผู้หญิงมักถูกสังคมคาดหวังว่าจะต้องพูดจาสุภาพและไม่ควรพูดจาแบบ “ที่ผู้ชายพูดกัน” แต่การใช้ภาษาแบบผู้หญิงก็เท่ากับเป็นการทำให้แตกต่างและด้อยกว่า

ค่านิยมของสังคมไทยนั้น ชานันท์ ยอดหงษ์ (2551) ได้แบ่งเพศสภาพชายและหญิงไว้ต่างข้ออย่างชัดเจน ด้วยมายาคติที่ว่าเพศหญิงอ่อนแอ บอบบางและนุ่มนวลกว่าเพศชายที่แข็งแรง บึกบึน และมีพลังกำลัง นำไปสู่การนิยามเพศของคำและการใช้คำให้ตรงตามเพศ อีกทั้งมายาคติที่ว่า การรักษานวลสงวนตัวเป็นหน้าที่ของผู้หญิง (กนิษฐา จันทรงาม, 2548) เป็นการกำหนดบทบาทหน้าที่ตามความเป็นหญิงเป็นชาย และให้คุณค่าผู้หญิงตามความต้องการของ

ชาย นานไปวาทกรรมรักนวลสงวนตัวจะกลายเป็นเครื่องมือวัดมาตรฐานคุณค่าของผู้หญิง การที่ผู้หญิงถูกล่วงละเมิดก็กลายเป็นคนที่ไม่มีความค่าตามวาทกรรมที่สื่อสร้างซ้ำ

การกำหนดความเป็นหญิงความเป็นชายในสังคม เป็นความคาดหวังในการแสดงออกหรือการประพฤติปฏิบัติของหญิงและชาย ซึ่งมีส่วนสนับสนุน ส่งเสริม หรือแม้กระทั่งระงับการแสดงออกของหญิงและชายในการมีพฤติกรรมใดๆ ซึ่งเมื่อหญิงตกเป็นเหยื่อข่มขืนย่อมจะต้องพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับตนจากเพศสภาพที่กำหนดโดยสังคม รวมทั้งการดำเนินการอำนวยความสะดวกธรรมชาติธรรมของพนักงานสอบสวนชายก็เช่นเดียวกันที่ถูกหล่อหลอมความรู้ด้านเพศสภาพของหญิงและชายจากสังคมมาช้านาน ย่อมจะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวได้

1.3 แนวคิดเรื่องทัศนคติ

1.3.1 ความหมายของทัศนคติ (Attitude)

ทัศนคติมาจากศัพท์ภาษาละตินว่า “aptus” หมายความว่า “เหมาะสม” หรือการปรับให้เหมาะสม ในทางจิตวิทยาถือว่าทัศนคติเป็นตัวแปรหนึ่งที่ไม่สามารถจะสังเกตเห็นได้ง่าย แต่จะต้องศึกษาค้นคว้าด้วยกรรมวิธีซับซ้อน สเปนเซอร์ (Spencer) เป็นคนแรกที่นำคำว่า attitude มาใช้ และต่อมามีการให้ความหมายของคำนี้มากกว่า 80 ความหมาย

อัลพอร์ต (Allport, 1935 อ้างถึงใน Taylor et. al., 2000 : 133) ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีการเรียนรู้พฤติกรรมนิยม จึงเน้นให้เห็นว่าประสบการณ์เดิมก่อให้เกิดทัศนคติได้อย่างไร และแสดงออกเป็นพฤติกรรมอย่างไร อัลพอร์ต ให้นิยามทัศนคติ โดยอธิบายความหมายจำแนกรายละเอียดเป็น 5 ลักษณะย่อยๆ คือ

1. เป็นสภาพความพร้อมทางจิตที่สร้างขึ้นโดยรับอิทธิพลจากประสบการณ์ ซึ่งอาจแสดงให้เห็นได้ทางพฤติกรรม เช่น โกรธ เกลียด รัก ฯลฯ
2. เป็นความพร้อมที่จะตอบสนอง คือเมื่อมีทัศนคติที่ดี หรือ ไม่ดีต่อสิ่งใด ก็พร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งนั้นตามลักษณะของทัศนคติที่เกิดขึ้น
3. เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นกลุ่มและจัดระเบียบไว้แล้วในตัวเอง คือ เมื่อเกิดทัศนคติต่อสิ่งใดแล้วก็จะเกิดต่อเนื่องกัน และจะติดตามมาด้วยพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น โกรธจะหน้าบึ้ง หน้าอ เป็นต้น
4. เป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ หมายความว่าประสบการณ์มีส่วนช่วยในการสร้างทัศนคติได้ดีหรือไม่
5. เป็นพลังสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่แสดงออก

เคิร์ชและครัทช์ฟิลด์ (Kerch And Crutchfield, 1948 :52) เน้นเรื่องการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลที่เกิดจากการรับรู้ กล่าวคือ ทักษะคิด หมายถึง ผลรวมของกระบวนการที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจ อารมณ์ การรับรู้ และความตระหนักถึงกระบวนการนี้เป็นผลมาจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล จะเห็นได้ว่านิยามนี้ไม่เน้นพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคล (overt behavior) แต่เน้นประสบการณ์เฉพาะบุคคลเป็นสำคัญ

เทอร์สโตน (Thurstone อ้างถึงใน จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2549: 169) อธิบายว่า ทักษะคิด เป็นระดับมากน้อยของความรู้สึกในด้านบวกที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ตาม เช่น สิ่งของ บุคคล องค์การ เครื่องแบบ ทหาร ฯลฯ ซึ่งผู้รับรู้สามารถบอกความแตกต่างได้ด้วยว่า เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

ประกาเพ็ญ สุวรรณ (2534: 3) ได้ให้ความหมายทักษะคิดไว้ว่า หมายถึง ความคิดเห็น ซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2549: 169) ให้ความหมายของทักษะคิด ไว้ว่า หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยการตอบสนองจะแสดงออกในลักษณะชอบหรือไม่ชอบ

จำรอง เงินดี (2552: 75) ให้ความหมายทักษะคิดไว้ว่า หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าทั้งคน สัตว์ สิ่งของ และสถานการณ์ต่างๆ ที่สร้างให้เกิดมีขึ้นจากประสบการณ์ต่อสิ่งนั้นๆ ในลักษณะของการประเมินค่า การแสดงออกนั้นจะเป็นทิศทางใดทิศทางหนึ่งและเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะมีความคงทนถาวรพอสมควร

1.3.2 องค์ประกอบของทักษะคิด

จากคำจำกัดความของทักษะคิดจากนักจิตวิทยาหลายๆ ด้านและเมื่อพิจารณาลักษณะร่วมของทักษะคิดแล้ว เซียร์และคณะ (Sears, Peplau and Taylor, 1991) อธิบายว่า ทักษะคิดประกอบด้วยสำคัญ 3 ประการ คือ ความรู้ (cognitive) ความรู้สึก (affective) และพฤติกรรม (behavior) กล่าวคือ

1) องค์ประกอบด้านความคิดความเข้าใจ (Cognitive Component)

ประกอบด้วยองค์ความรู้ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่ หรือประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวกับสิ่งที่เป็นเป้าหมายของทักษะคิด (attitude object) และได้รับรู้ข้อเท็จจริง ได้รับความรู้ รวมถึงความเชื่อต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องนั้นเพิ่มเติมขึ้น

2) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) ประกอบด้วย

ความรู้สึกและอารมณ์ของบุคคลนั้นต่อเป้าหมายของทักษะคิด ซึ่งเป็นการประเมินค่าความรู้สึกเชิง

บวก ได้แก่ ชอบ พอใจ เห็นใจ หรือความรู้สึกเชิงลบ ได้แก่ ไม่ชอบ ไม่พอใจ กลัว รังเกียจ ซึ่งจะสอดคล้องกับองค์ประกอบด้านความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้น

3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component)

ประกอบด้วยความพร้อมของบุคคลที่จะตอบสนอง หรือแนวโน้มที่จะแสดงออกต่อเป้าหมายของทัศนคติ เมื่อมีการประมวลความรู้ และประเมินค่าความรู้สึกต่อสิ่งนั้นแล้ว โดยพฤติกรรมจะแสดงออกได้สองลักษณะ คือ พฤติกรรมทางบวก ได้แก่ การยอมรับ สนับสนุน เข้าใกล้ ช่วยเหลือ ส่งเสริม และพฤติกรรมทางลบ ได้แก่ การทำลาย ขัดขืน ต่อสู้ ถอยหนี

จากองค์ประกอบของทัศนคติทั้ง 3 องค์ประกอบดังกล่าวมานั้น สามารถกล่าวในส่วนของกรก่อเกิดทัศนคติได้ว่ามาจากพื้นฐานของความคิด ความเชื่อ หลังจากการประเมินคุณค่าและจำแนกตามผลดีผลเสียของสิ่งนั้นๆ และเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับว่าผลออกมาเป็นทางบวกหรือทางลบ หากเป็นทางบวกก็ชอบสนับสนุนให้ความร่วมมือและครอบครอง เป็นต้น และอีกส่วนหนึ่งนั้นทัศนคติมีพื้นฐานมาจากพฤติกรรมซึ่งได้มาจากการสังเกตของตัวเองหลังจากกระทำสิ่งหนึ่งๆ ลงไปแล้ว (Aronson, et. al., 2004 : 220)

1.3.3 ทัศนคติและพฤติกรรม (Attitude and behavior)

โดยทั่วไปแล้วเรามักจะคิดว่าทัศนคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม เช่น คนที่ชอบอาชีพอิสระมักจะประกอบอาชีพอิสระ คนที่ชอบอาชีพราชการเป็นครูก็จะประกอบอาชีพการเป็นครู คนที่มีอคติกับมหาวิทยาลัยเอกชนก็จะไม่ส่งบุตรหลานไปเรียนที่มหาวิทยาลัยนั้นๆ ในความเป็นจริงแล้วอาจจะเป็นไปตามที่กล่าวมาแล้วก็ได้ แต่ก็มีจำนวนไม่น้อยที่ชอบอาชีพอิสระแต่ต้องมาประกอบอาชีพรัฐวิสาหกิจ ไม่ชอบอาชีพราชการแต่ต้องมาเป็นครู และคนที่มีอคติต่อมหาวิทยาลัยเอกชนก็ต้องส่งบุตรหลานไปเรียนมหาวิทยาลัยนั้นๆ จากการศึกษาทางจิตวิทยา สังคมระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรมมีทั้งสัมพันธ์กันและสัมพันธ์กันน้อย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยร่วมอื่นๆ อีก

ในหลายๆ สถานการณ์พฤติกรรมไม่ได้เป็นไปตามทัศนคติที่คาดหวังไว้ แต่ทัศนคติก็มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมได้ หลายประเด็นในการถกเถียงสำคัญที่สุดในการศึกษาเรื่องทัศนคติ การศึกษาในยุคหนึ่ง ลาปีแอร์ (La Piere, 1934 อ้างถึงใน Taylor และคณะ, 2000 : 162) ศาสตราจารย์ผิวขาวได้เดินทางท่องเที่ยวไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาแก่นักศึกษาชาวจีนและภรรยาของเขา ซึ่งในสมัยนั้นยังมีการรังเกียจเชื้อชาติที่มาจากเอเชีย พวกเขาแวะพักที่โรงแรมจำนวน 66 แห่ง และรับประทานอาหารที่ภัตตาคาร 184 แห่ง ผลการศึกษาปรากฏว่าในจำนวนโรงแรมทั้งหมดนี้ มีเพียงแห่งเดียวเท่านั้นที่ปฏิเสธการให้พักที่โรงแรมและภัตตาคาร ในเวลาต่อมาเขาได้ส่งจดหมายไปยังโรงแรมและภัตตาคารเหล่านั้น โดยถามว่าพวกเขาจะยอมรับชาวจีนเป็น

แขกหรือไม่ จากจำนวน 128 แห่ง ที่ตอบกลับมาพบว่า 92% ตอบว่าไม่ต้อนรับชาวจีน นั่นคือ ในความเป็นจริงแล้วสามี่ภรรยาชาวจีนคู่นี้ได้รับการบริการแทบจะสมบูรณ์แบบ แต่การตอบกลับมา ในจดหมายไม่ตรงกับสิ่งที่พวกเขาปฏิบัติกับชาวจีนคู่นี้ ลาปีแอร์และนักจิตวิทยาหลายคนในยุค หลังๆ ที่ความการค้นพบเหล่านี้ว่าเป็นความไม่สอดคล้องกันระหว่างทัศนคติและพฤติกรรม

บุคคลที่แสดงพฤติกรรมใดๆ ที่อยู่บนตัวกำหนดหรืออยู่บนพื้นฐานของ ทัศนคตินั้น เจื่อนไขหนึ่งที่สำคัญต่อความสอดคล้องระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรมก็คือ ทัศนคติ จะต้องมีความแข็งแกร่งและชัดเจน ซึ่งทัศนคติดังกล่าวนี้มักจะก่อตัวผ่านประสบการณ์โดยตรง และเข้าถึงได้ง่าย ส่วนความไม่สอดคล้องระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรมส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับ ลักษณะที่อ่อนแอและคลุมเครือ จึงเห็นได้ว่าปัจจัยในการเสริมให้มีทัศนคติที่แข็งแกร่งและชัดเจน นั้นก็คือปริมาณของข้อมูลในเรื่องนั้นๆ ยังมีประสบการณ์โดยตรงย่อมมีทัศนคติที่แข็งแกร่งและ ชัดเจนมากกว่าการได้ยินจากคนอื่น หรือได้อ่านเรื่องนั้นๆ เมื่อทัศนคติมีความแข็งแกร่งและชัดเจน ย่อมคาดเดาพฤติกรรมได้อย่างถูกต้องมากกว่า

1.3.4 ทัศนคติกับการทำนายพฤติกรรม

นักจิตวิทยาชื่อ แคมป์เบลล์ (Campbell, 1950 อ้างถึงใน ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2520 : 7) ได้แสดงความคิดเห็นว่า การศึกษาของลาปีแอร์นั้น เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม 2 สิ่งที่ทำให้ทัศนคติไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมคือ เจ้าหน้าที่ประจำโรงแรมยอมยากที่จะปฏิเสธ หรือไม่ยอมรับชาวจีนสามี่ภรรยาที่แต่งกายดีโดยเฉพาะเมื่ออยู่เผชิญหน้ากัน โดยธรรมชาติแล้ว เมื่อใดก็ตามถ้าบุคคลเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เปิดเผยพวกเขาก็จะได้รับอิทธิพลทั้งทางทัศนคติ และจากสถานการณ์ เมื่อแรงกดดันด้านสถานการณ์มีมาก ทัศนคติก็น่าจะไม่กำหนดพฤติกรรมได้ อย่างชัดเจนเพราะตอนนั้นทัศนคติมีแรงกดดันน้อย (Taylor et. al., 2000 : 165)

นักจิตวิทยาสังคมพยายามที่จะศึกษาและทดสอบความเชื่อมโยงระหว่าง ทัศนคติกับพฤติกรรมว่าทัศนคติเป็นตัวผลักดันและเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมากน้อยเพียงใด โรคิท (Rokeach, 1970) ยังมีความเชื่อว่าทัศนคติของบุคคลย่อมเป็นส่วนที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมหรือการ ปฏิบัติของบุคคลได้

ความเชื่อมโยงระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรมที่ถือได้ว่า ทัศนคติเป็นปัจจัย หนึ่งที่น่าไปสู่การเกิดพฤติกรรมนั้น เป็นการศึกษาของฟิชไบน์ และ เอเจน (Fishbein and Ajzen, 1975 และ Ajzen & Fishbein, 1980 อ้างถึงใน Taylor et. al., 2000 : 166-167) ที่ได้เสนอทฤษฎี การกระทำที่มีเหตุผล (The Reasoned Action Theory) โดยพยายามที่จะระบุถึงปัจจัยที่กำหนด ความสอดคล้องของทัศนคติกับพฤติกรรมโดยเชื่อว่าคนเรามีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับเจตนาหรือ

ความตั้งใจ (Intention) ซึ่งเจตนาหรือความตั้งใจนี้สามารถคาดเดาได้จากตัวแปร 2 ตัว คือ ทักษะที่มีต่อพฤติกรรมหนึ่ง (Attitude toward the behavior) และบรรทัดฐานทางสังคมของบุคคลคนนั้น (Subjective social norms) ซึ่งทฤษฎีนี้จะกล่าวในลำดับต่อไป

ในส่วนของการก่อเกิดพฤติกรรมที่อธิบายถึงปัจจัยในการเกิดขึ้นนั้น ประภา เพ็ญ สุวรรณ (2520 : 6) ได้สรุปไว้ว่า พฤติกรรมหรือการปฏิบัติของคนเรานั้นเป็นบวก

1. ทักษะ
2. บรรทัดฐานทางสังคม
3. นิสัย
4. ผลที่คาดว่าจะได้รับหลังจากทำพฤติกรรมนั้นๆ แล้ว

ซิมบาโด (Zimbardo, 1980 อ้างถึงใน สิทธิโชค วรานุสันติกุล, 2546 : 125) นักจิตวิทยาสังคมได้กล่าวถึงความเชื่อมโยงระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรมไว้ว่า เงื่อนไขที่จะทำให้เราสามารถให้ทัศนคติทำนายพฤติกรรมได้อย่างค่อนข้างแม่นยำและถูกต้อง จะต้องให้ความสำคัญ 3 ปัจจัยนี้ คือ

1. ทัศนคติต่อพฤติกรรมและพฤติกรรมนั้นต้องเป็นเรื่องเดียวกัน เช่น ทัศนคติที่มีต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมให้เป็นธรรมชาติไม่อาจจะเป็นตัวทำนายพฤติกรรมการเข้าร่วมโครงการปลูกต้นไม้ของหน่วยราชการ แต่ถ้าศึกษาทัศนคติต่อโครงการปลูกต้นไม้ของหน่วยงานราชการแห่งหนึ่งจะสามารถทำนายพฤติกรรมการเข้าร่วมโครงการปลูกต้นไม้ของหน่วยราชการได้
2. ทัศนคติเป็นแนวคิดที่ทำให้มองเห็นทิศทางของพฤติกรรมในวงกว้าง เช่น ทัศนคติต่อพุทธศาสนา อาจจะไม่สามารถนำมาทำนายพฤติกรรมการไปวัดเป็นประจำได้แต่สามารถจะทำนายแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเข้าวัดโดยรวมได้ เช่น มีกิจกรรมทำบุญวันเกิด ทำบุญบ้าน ร่วมทำบุญผ้าป่าสามัคคีและงานกฐิน เป็นต้น พฤติกรรมดังกล่าวมานี้จะเกิดขึ้นได้ถ้าเขามีทัศนคติที่ดีต่อพุทธศาสนา
3. ทัศนคติต่อสิ่งใดที่หนักแน่นและเด่นชัดจะสามารถเป็นตัวทำนายพฤติกรรมได้ เช่น ทัศนคติต่ออาชีพทำงาน ทัศนคติต่อปืน และทัศนคติต่อพรรคการเมือง เป็นต้น หากบุคคลใดมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพการงานสูงมาก จะทำให้เขารู้สึกภูมิใจในงานไม่ว่าอาชีพอื่นจะมีรายได้ที่สูงกว่าสักปานใดเขาก็ยังรักอาชีพเขาอยู่ คนที่มีทัศนคติต่อปืนในทางลบอย่างสูง เช่น เขามีประสบการณ์ปืนลั่นถูกลูกชายสุดที่รักของเขาถึงแก่ชีวิต เขาก็จะปฏิเสธและไม่ยอมรับเกี่ยวกับอาวุธปืนเลย ส่วนคนที่มีทัศนคติที่ดีต่อพรรคการเมืองหนึ่งอย่างสูง เขาผู้นั้นย่อมรักและ

สนับสนุนนโยบายและการทำงานต่างๆ อย่างเต็มที่ แม้ว่าจะเกิดความผิดพลาดในการทำงานเขาก็พยายามปกป้องให้กับพรรคการเมืองนั้นๆ

1.3.5 แหล่งการเกิดทัศนคติ

ทัศนคติเป็นเรื่องการเรียนรู้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม การก่อเกิดทัศนคติคล้ายกับการเรียนรู้ทางสังคม (Socialization) เบิร์ค (Birks, 1957 อ้างถึงใน Lambert, 1973 : 71) ได้ศึกษากับเด็กที่มีอายุ 5 ขวบถึง 12 ขวบ เด็กเหล่านี้ถูกถามว่าเขารู้สึกอย่างไรกับคนยิว การตอบสนองของเด็กๆ จะถูกวัดออกมาเป็นเรื่องของความรู้สึกอคติ เขาพบว่าเด็กอายุ 5 ขวบ จะไม่แสดงความรู้สึกอคติต่อกลุ่มคนยิว ในขณะที่เด็กอายุ 10 ขวบ ประมาณ 27% มีการตอบสนองต่อความรู้สึกอคติแล้ว โดยเด็กกลุ่มอายุ 10 ขวบนี้ได้แยกตัวออกจากกลุ่มเพื่อนที่เป็นชาวยิว พัฒนาการของเด็กชาวอเมริกันที่ตอบสนองเช่นนี้ อธิบายได้ว่าพวกเขาเริ่มได้รับการเรียนรู้จากการแบ่งแยกจากกลุ่มเพื่อนที่เป็นยิวจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองแล้ว บุคคลย่อมโตขึ้นจากครอบครัว พ่อแม่พี่น้อง เพื่อน โรงเรียน สื่อมวลชน รวมทั้งประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละคน ในที่นี้ขอกล่าวถึงแหล่งการเกิดทัศนคติที่สำคัญ (Silverman, 1975; Back , 1977; ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2520 ธีระพร อุวรรณโน, 2529 และวัฒนา ศรีสัตย์วาจา, 2534) ดังนี้

1) **วัฒนธรรม (Culture)** วัฒนธรรมเป็นเรื่องของสิ่งต่างๆ ที่แต่ละคนยอมรับในสังคมเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี ความเมตตากรุณา และค่านิยมในสังคมนั้นๆ ผลจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าแบบแผนของวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดทัศนคติของบุคคลในสังคม

2) **ครอบครัว (family)** ครอบครัวถือเป็นแหล่งแรกสุดในการให้การเรียนรู้ทางสังคม (Socialization) พ่อแม่มีอิทธิพลสูงสุดเป็นผู้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาแล้วก็ถ่ายทอดทัศนคติทางวัฒนธรรมไปยังเด็ก ภายในครอบครัวจะมีขบวนการเลียนแบบในรูปแบบของการ Socialization เด็กจะจดจำทัศนคติส่วนใหญ่ของพ่อแม่โดยทัศนคติด้านคุณธรรม พ่อแม่ที่มีความรักใคร่และเอาใจใส่ต่อเด็กมีแนวโน้มจะเป็นตัวแบบของการเลียนแบบได้มากกว่า ในส่วนแนวคิดของ Freud นั้น เด็กชายจะรู้สึกรักแม่และกลัวพ่อ และเด็กจะแก้ไขปัญหาโดยการเลียนแบบพ่อเพื่อที่จะให้ตัวเองได้รับความรักใคร่ ดังนั้นบุคคลที่เมื่อโตขึ้นมีบุคลิกภาพเข้มงวดและนิยมความรุนแรงมักจะผ่านการเลียนแบบมาจากพ่อแม่ที่เกรี้ยวกราดรุนแรงหรือที่ชอบการลงโทษ ในบางครอบครัวอาจก่อตั้งทัศนคติให้แก่เด็กในทางตรงข้ามกับที่ผู้ใหญ่ต้องทำ โดยเด็กอาจจะต่อต้านระเบียบวินัยที่เข้มงวดของพ่อแม่และไม่ยอมรับทัศนคติเหล่านั้นได้ เช่น พ่อแม่มีความคิดเชิงอนุรักษ์นิยม เด็กก็อาจจะมีความคิดทางก้าวหน้าก็ได้

3) **กลุ่มเพื่อน (Peers)** กลุ่มเพื่อนเริ่มตั้งแต่กลุ่มเพื่อนเล่นตอนเด็กๆ กลุ่มเพื่อนในสถาบันการศึกษาตั้งแต่อนุบาลจนถึงมหาวิทยาลัย และรวมไปถึงกลุ่มทำงาน ที่มีลักษณะต่างๆ ทัดเทียมกันทางสังคม เมื่อเด็กโตขึ้นกลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลมากขึ้นๆ ต่อทัศนคติของเขา โดยเขาจะไว้วางใจเพื่อนต่อการแนะนำตักเตือน กลุ่มเพื่อนจะค่อยๆ กลายเป็นกลุ่มที่สำคัญที่สุดในด้านความคิดเห็นและการกระทำ นอกจากกลุ่มเพื่อนแล้วกลุ่มอ้างอิง (Reference Group) ก็มีอิทธิพลอีกทางหนึ่งในการสร้างทัศนคติ กล่าวคือ วัยเด็กกลุ่มอ้างอิงจะเป็นพ่อแม่พี่น้อง พอเป็นวัยรุ่นกลุ่มอ้างอิงจะเป็นกลุ่มเพื่อนหรือดารา ในวัยทำงานก็จะเป็นกลุ่มคนทำงานด้วยกัน หรือกลุ่มคนที่สนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งคล้ายกับตน

4) **สื่อมวลชน (Mass Media)** สื่อมวลชนประกอบด้วย วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสารต่างๆ บุคคลในสังคมย่อมต้องบริโภคสื่อมวลชนต่างๆ เหล่านี้ และเป้าหมายของสื่อเหล่านี้ก็คือ ต้องการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้และโฆษณาเพื่อพยายามเปลี่ยนทัศนคติให้ไปยอมรับหรือนิยมต่อสิ่งต่างๆ หรือเรื่องราวต่างๆ ที่เขาต้องการอิทธิพลของสื่อมวลชนนั้นถือว่ามีมากในลักษณะของเรื่องราวที่บุคคลไม่คุ้นเคยมาก่อนและการเสนอข้อมูลของสื่อมวลชนโดยผู้บริโภคได้รับข่าวสารเป็นแหล่งแรก

5) **ประสบการณ์ส่วนตัว (Specific Experience)** นักจิตวิทยาให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่ได้รับย่อมแตกต่างกันออกไป บางคนได้พบเห็นกันบ่อยๆ ก็เป็นช่องทางก่อเกิดทัศนคติที่ดีต่อกันได้ แม้จะเป็นคนต่างถิ่นต่างชาติก็ตาม ในอีกส่วนหนึ่งกลุ่มจิตวิเคราะห์เน้นเรื่องประสบการณ์ในวัยเด็กว่า มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ รวมทั้งการพัฒนาทัศนคติด้วย ประสบการณ์ของบุคคลที่รุนแรงหรือฝังใจย่อมทำให้บุคคลนั้นมีทัศนคติที่แตกต่างออกไป เช่น นายแดงมีประสบการณ์ขับรถชนคันอื่นและตัวเองบาดเจ็บสาหัสเป็นเวลานานหรือนางสาวยิ้มศรีถูกสลัดรักจากหนุ่มที่เธอรักและบูชามากที่สุดในชีวิต ทัศนคติในเรื่องดังกล่าวอาจทำให้นายแดงมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการขับรถ ส่วนนางสาวยิ้มศรีก็จะพัฒนาทัศนคติในทางลบต่อผู้ชายไปตลอดชีวิตเลยก็ได้

1.4 แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน

1.4.1 นิยามความหมายของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมได้รับมาตั้งแต่ถือกำเนิด อีกทั้งยังต้องรักษาไว้มิให้ใครมาละเมิดสิทธิที่ตนได้รับมานั้น คำว่า สิทธิมนุษยชนได้มีนักวิชาการ นักสิทธิมนุษยชน นักกฎหมาย นิยามความหมายไว้ดังต่อไปนี้

Jack Donnelly (อ้างถึงใน จรัญ โฆษณานันท์ 2545: 58) นิยามความหมายของสิทธิมนุษยชนไว้ว่า คือ สิทธิที่จะได้รับการตอบสนองของความต้องการในผลประโยชน์ต่างๆ ของมนุษย์ ซึ่งสมควรได้รับการปกป้องคุ้มครองร่วมกันแก่สมาชิกในกลุ่มชนโดยหลักแห่งความยุติธรรมทางสังคม

วิระ โลจายะ (2532: 54 – 55) กล่าวว่า สิทธิมนุษยชนคือ สิทธิทั้งหลายซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในประเทศที่มีอารยธรรมว่า เป็นสิทธิพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีของมนุษย์ และในการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์เป็นสิทธิที่มีการคุ้มครองป้องกันในทางกฎหมายเป็นพิเศษกับความสำคัญของสิทธิดังกล่าว

ชูวงศ์ ฉายะบุตร (2546: 62) นิยามความหมายของสิทธิมนุษยชนไว้ว่า สิทธิมนุษยชน หมายถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม

นพนิติ สุริยะ (2551) กล่าวไว้ว่า สิทธิมนุษยชน ได้แก่ ประโยชน์อันชอบธรรมซึ่งบุคคลจำ เป็นต้องมีเพื่อใช้ในการดำรงอยู่และพัฒนาชีวิต ทั้งนี้ โดยปราศจากอันตรายซึ่งเกิดจากผู้อื่น และเพื่อเลือกแนวทางการเจริญเติบโตของร่างกายและจิตใจ ผู้อื่นหรือสังคมจะต้องไม่ขัดขวางหรือจำกัดการใช้ประโยชน์ดังกล่าว นอกจากนี้แล้ว รัฐยังมีหน้าที่คุ้มครอง ดูแล ปกป้องมิให้บุคคลภายนอกขัดขวาง ตลอดจนอำนวยความสะดวกในสิ่งต่างๆ ที่บุคคลพึงมีพึงได้ แต่ไม่สามารถทำได้ด้วยตนเอง รวมทั้งเยียวยากรณีที่มีการใช้สิทธิถูกละเมิด

ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรอง หรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย ซึ่งผู้อื่นจะขัดขวาง หรือจำกัดไม่ได้ และรัฐมีหน้าที่คุ้มครอง ดูแล ปกป้องมิให้ผู้ใดขัดขวางในสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคนั้น

1.4.2 สิทธิมนุษยชนแห่งองค์การสหประชาชาติ

สิทธิมนุษยชนมีที่มาจากแนวความคิดอุดมคติเก่าแก่ของทางตะวันตกในเรื่องสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงความคิดที่ว่ามนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกัน และพระเจ้าซึ่งเป็นผู้สร้างมนุษย์มาได้ให้สิทธิบางอย่างแก่มนุษย์ สิ่งเหล่านี้ไม่อาจโอนให้แก่กันได้ และไม่มีใครจะล่วงละเมิดได้ ที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ให้การรับรองปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) ตามข้อมติที่ 217 A (III) เมื่อวันที่ 10

ธันวาคม 2491 โดยประเทศไทยได้ร่วมออกเสียงสนับสนุน ซึ่งประกอบด้วยหลักการสำคัญ 30 ประการ และที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อมีจำนวน 6 ประการ ดังนี้

1. มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอิสระ เสรี และเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันอย่างฉันพี่น้อง

2. บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและเสรีภาพประดาที่ระบุไว้ในปฏิญญานี้ ทั้งนี้โดยไม่มี การจำแนกความแตกต่างในเรื่องใดๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด นอกจากนี้การจำแนกข้อแตกต่างโดยอาศัยมูลฐานแห่งสถานะทางการเมืองทางตุลาการ หรือทางเรื่องระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนซึ่งบุคคลสังกัดจะทำมิได้ ทั้งนี้ไม่ว่าดินแดนดังกล่าวจะเป็นเอกราชอยู่ในความพิทักษ์ มิได้ปกครองตนเองหรืออยู่ภายใต้การจำกัดแห่งอธิปไตยอื่นใด

3. บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิต ในเสรีธรรมและในความมั่นคงแห่งร่างกาย

6. ทุกๆ คนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลในกฎหมายไม่ว่า ณ ที่ใด

7. ทุกๆ คนต่างเสมอกันในกฎหมายและชอบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ทุกๆ คนชอบที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอหน้าจากการเลือกปฏิบัติใดๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ และต่อการยุยงส่งเสริมให้เกิดการเลือกปฏิบัติเช่นนั้น

8. บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอย่างได้ผลโดยศาลแห่งชาติ ซึ่งมีอำนาจเนื่องจากการกระทำใดๆ อันละเมิดต่อสิทธิขั้นมูลฐาน ซึ่งตนได้รับจากรัฐธรรมนูญหรือจากกฎหมาย

องค์กรสหประชาชาติ ได้ดำเนินการให้มีการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามหลักการที่บัญญัติในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในหลายด้าน เช่น การจัดทำอนุสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างประเทศเพื่อนำหลักการของปฏิญญาฯ มาดำเนินการให้สิทธิมนุษยชนได้มีผลเป็นสิทธิตามกฎหมายอย่างเป็นระบบ และเป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วทุกแห่งในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดทำอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 อนุสัญญาด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ ค.ศ. 1979 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic Social and Cultural Rights) ซึ่งถือเป็นผลงานที่สำคัญยิ่งและวางรากฐานที่มั่นคง สำหรับการ

ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระยะไกล การจัดประชุมหรือสัมมนาในระดับภูมิภาคหรือระดับโลก เพื่อแสวงหาความร่วมมือด้านสิทธิจากนานาชาติในอันที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนกำหนดนโยบาย และแผนปฏิบัติการในเรื่องดังกล่าวให้เป็นไปอย่างมีระบบและสอดคล้องกัน แล้วจัดทำเป็นปฏิญญาหรือการแถลงการณ์ร่วมกัน เช่น การประชุมระดับโลก เรื่องที่เวียนนา ประเทศออสเตรีย หรือการประชุมที่กรุงปักกิ่ง เป็นต้น ฯลฯ นอกจากนี้ สหประชาชาติยังได้เข้าไปมีบทบาทโดยตรงและต่อเนื่องเพื่อดำเนินการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมทั้งการยุติเหตุการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศต่าง ๆ ทั้งในทวีปยุโรป เอเชีย กลุ่มลาตินอเมริกาและในแอฟริกา เช่น เหตุการณ์รุนแรงที่มีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในบอสเนียเฮอร์เซโกวีนา โดยใช้มาตรการทางการทูต ทางเศรษฐกิจหรือทางทหาร เพื่อจัดการกับปัญหาความรุนแรงดังกล่าว รวมทั้งการจัดตั้งศาลอาชญากรรมสงครามเพื่อดำเนินคดีอาญากับผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดในการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ เช่นเหตุการณ์ในบอสเนีย เฮอร์เซโกวีนา ในประเทศรวันดา รวมทั้งผู้นำกลุ่มเขมรแดงที่ได้ถูกกล่าวหาว่าทำการทารุณกรรมฆ่าประชาชนเขมรเป็นจำนวนนับล้านคนในสมัยที่มีอำนาจปกครองประเทศ เป็นต้น ฯลฯ

1.4.3 ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวก ยุติธรรมแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง

ปฏิญญานี้รับรองโดยที่ประชุมสมัชชาทั่วไป โดยมติที่ 40/34 เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1985 (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ และคณะ, ม.ป.ป.) เนื้อหาของปฏิญญานี้ได้ระบุถึงสิทธิของผู้เสียหายจากอาชญากรรม ไว้ดังนี้

ก. ผู้เสียหายจากอาชญากรรม

1. ผู้เสียหายจากอาชญากรรมหมายถึงบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหาย ไม่ว่าจะในด้านการบาดเจ็บทางด้านร่างกายหรือสภาพจิตใจ ความเจ็บปวดทรมาน ความรู้สึกนึกคิด ความสูญเสียทางเศรษฐกิจ หรือสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยเป็นผลจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำซึ่งเป็นการละเมิดต่อกฎหมายอาญา รวมถึงกฎหมายที่บัญญัติให้การใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้องเป็นความผิดทางอาญาอันเป็นกฎหมายของประเทศสมาชิกนั้นๆ

2. การพิจารณาว่าบุคคลใดเป็นผู้เสียหายตามความหมายของปฏิญญานี้ จะไม่คำนึงถึงว่า ได้มีการพบหรือจับกุม ฟ้องร้อง หรือลงโทษผู้กระทำความผิดหรือไม่ และไม่คำนึงถึงว่าผู้กระทำความผิดกับผู้เสียหายมีความสัมพันธ์กันอย่างไร นอกจากนี้ในบางกรณี คำว่าผู้เสียหายยังอาจหมายถึงครอบครัว หรือทายาทของผู้เสียหายตลอดจนบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการเข้าไปช่วยเหลือผู้เสียหายให้พ้นจากภัยอันตรายหรือเข้าป้องกันการกระทำร้ายนั้น

3. หลักเกณฑ์ตามปฏิญญาฉบับนี้ให้ใช้บังคับโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติที่อาจเกิดจากความแตกต่างกันไม่ว่าจะในด้านใดๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา สัญชาติ ความคิดเห็นทางการเมือง หรือความคิดเห็นอื่นๆ ความเชื่อหรือการปฏิบัติเกี่ยวกับวัฒนธรรม สถานะทางกำเนิดหรือครอบครัวหรือทรัพย์สิน แหล่งกำเนิดทางเผ่าพันธุ์หรือสังคม หรือความพิการก็ตาม

4. ผู้เสียหายพึงได้รับการปฏิบัติด้วยความเห็นอกเห็นใจและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผู้เสียหายพึงมีสิทธิเรียกร้องผ่านกระบวนการยุติธรรม มีสิทธิได้รับการชดเชยเยียวยา ตามกฎหมายของประเทศนั้นๆ สำหรับความเสียหายที่ตนได้รับ

5. องค์กรศาล และองค์กรของฝ่ายบริหารจะต้องจัดวางมาตรการที่จำเป็นเพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้เสียหายสามารถได้รับการชดเชยเยียวยา โดยผ่านวิธีพิจารณาที่รวดเร็ว เป็นธรรม ประหยัด และเข้าถึงกระบวนการนั้นได้ง่าย ผู้เสียหายยังพึงได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับสิทธิในการเรียกร้องการชดเชยเยียวยาผ่านองค์กรดังกล่าวด้วย

6. ความรับผิดชอบขององค์กรศาลและองค์กรของฝ่ายบริหารในการคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย ได้แก่

(ก) ให้คำแนะนำแก่ผู้เสียหายเพื่อให้ผู้เสียหายทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาตั้งแต่บทบาทหน้าที่ ขอบเขต ระยะเวลา ความคืบหน้าของการดำเนินคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมร้ายแรง และกรณีที่ผู้เสียหายต้องการทราบข้อมูลเหล่านั้น

(ข) จัดการให้ผู้เสียหายได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกและให้ข้อเท็จจริง ซึ่งจะต้องมีกระบวนการที่รับฟังผู้เสียหายนั้นเกี่ยวกับความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ โดยเป็นไปตามระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศนั้นๆ และโดยไม่เป็นการล่วงเกินสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา

(ค) จัดให้มีการช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายตามสมควรโดยผ่านกระบวนการทางกฎหมาย

(ง) จัดมาตรการที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เสียหาย คุ้มครองความเป็นส่วนตัวของผู้เสียหายตามความจำเป็นตลอดจนให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายรวมทั้งครอบครัวและพยานของฝ่ายผู้เสียหายนั้นให้ปลอดภัยจากการข่มขู่หรือการแก้แค้น

(จ) จัดการทางคดีและการบังคับตามคำสั่งหรือคำพิพากษาเพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการชดใช้เยียวยาตามกฎหมายโดยไม่ชักช้าและจะต้องหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดความชักช้าที่ไม่มีเหตุจำเป็นนั้น

7. มาตรการที่ไม่เป็นทางการสำหรับการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทซึ่งรวมถึงการไกล่เกลี่ย การเจรจาปรองดอง และการให้ความยุติธรรมโดยรูปแบบของวัฒนธรรมหรือประเพณีปฏิบัติของท้องถิ่น พึงมีการนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ตามสมควรเพื่อให้มีการเยียวยาและชดใช้แก่ผู้เสียหาย

8. ผู้กระทำความผิดรวมทั้งบุคคลที่สามที่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของผู้กระทำความผิดนั้นจะต้องชดใช้เยียวยาแก่ผู้เสียหาย ครอบครัว หรือทายาทของผู้เสียหายอย่างเป็นธรรมและเหมาะสม การชดใช้เยียวยาดังกล่าวรวมถึงการจัดการคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาสำหรับการสูญหายหรือเสียหายของทรัพย์สินนั้นตลอดจนการชดใช้คืนให้แก่ผู้เสียหายสำหรับค่าใช้จ่ายที่ผู้เสียหายได้ทดลองจ่ายไปก่อนจากการนั้น รวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่นๆ และการชดเชยสิทธิของผู้เสียหายที่ต้องเสียไปนั้น

9. รัฐบาลพึงพิจารณาปรับปรุงข้อปฏิบัติต่างๆ ตลอดจนกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการชดใช้เยียวยาเพื่อให้มาตรการการชดใช้เยียวยานั้นเป็นทางเลือกเกี่ยวกับการลงโทษที่มีให้เพิ่มเติมในคดีอาญา

10. ในกรณีของการก่อความเสียหายแก่สิ่งแวดล้อมนั้น คำสั่งให้ชดใช้เยียวยาควรรวมถึงการสั่งให้ฟื้นฟูสภาพของสิ่งแวดล้อมที่เสียไปจากการกระทำนั้นให้กลับคืนดี การจัดทำหรือซ่อมแซมใหม่ซึ่งสาธารณูปการ การจัดให้มีสาธารณูปโภคของชุมชนท้องถิ่นเพื่อชดเชยส่วนที่สูญหายไป และการชดใช้เงินคืนสำหรับค่าใช้จ่ายในการจัดหาสถานที่ใหม่ให้กับสาธารณูปการของชุมชนท้องถิ่นในกรณีที่การก่อความเสียหายนั้นมีผลกระทบถึงขนาดทำให้ต้องย้ายที่ตั้งของชุมชนนั้น

11. ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่นที่ทำหน้าที่เจ้าหน้าที่หรือกึ่งเจ้าหน้าที่ได้กระทำความผิดต่อกฎหมายอาญาเกี่ยวกับหน้าที่นั้น ผู้เสียหายพึงมีสิทธิได้รับการชดใช้เยียวยาจากรัฐสำหรับการก่อความเสียหายของเจ้าหน้าที่หรือบุคคลดังกล่าวนั้น ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐที่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำ หรือการงดเว้นการกระทำของเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่ก่อความเสียหายดังกล่าวนั้นได้ยุบเลิกไป รัฐหรือหน่วยงานที่รับโอนกิจการต่อควรรับผิดชอบจัดการชดใช้เยียวยาแก่ผู้เสียหายนั้น

12. ในกรณีที่ค่าสินไหมทดแทนที่ได้รับจากผู้กระทำความผิดหรือโดยทางอื่น ๆ ยังไม่เพียงพอแก่การชดเชยเยียวยาผู้เสียหาย รัฐพึงใช้ความพยายามในการจัดให้มีมาตรการชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่

(ก) ผู้เสียหายโดยเฉพาะผู้ที่ได้รับบาดเจ็บถึงขั้นพิการหรือเสียชีวิตหรือกรณีผู้เสียหายที่ต้องฟื้นฟูรักษาไม่ว่าด้านร่างกายหรือสภาพจิตใจจากอาชญากรรมที่ร้ายแรง

(ข) ครอบครัวโดยเฉพาะทายาทของผู้เสียหายที่ได้ถึงแก่ความตายหรือพิการไม่ว่าด้านร่างกายหรือสภาพจิตใจจากการกระทำของผู้กระทำความผิดนั้น

13. การจัดให้มีหรือส่งเสริมหรือขยายกองทุนแห่งชาติเพื่อการชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายนั้น พึงได้รับการสนับสนุน นอกจากนี้กองทุนอื่นๆ ที่มีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกันดังกล่าวก็ควรได้รับการสนับสนุนตามสมควรเพื่อให้มีการจัดตั้งขึ้น ซึ่งรวมถึงในกรณีที่รัฐที่ผู้เสียหายถือสัญชาติอยู่ไม่อยู่ในฐานะที่จะดำเนินการชดเชยค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายด้วย

14. ผู้เสียหายพึงได้รับความช่วยเหลือที่จำเป็นทั้งในด้านวัตถุ การบำบัดรักษาทางการแพทย์ ตลอดจนความช่วยเหลือในด้านจิตวิทยาและสังคม ทั้งจากรัฐบาล อาสาสมัคร และชุมชนท้องถิ่น

15. ผู้เสียหายพึงได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับหนทางที่จะได้รับบริการด้านสุขภาพและสังคม ตลอดจนบริการความช่วยเหลืออื่นๆ และผู้เสียหายควรได้รับความสะดวกในการเข้าถึงบริการดังกล่าว

16. ตำรวจ และเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม หน่วยงานบริการด้านสังคมหรือสุขภาพและเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง พึงได้รับการฝึกอบรมให้เกิดความตระหนักถึงความต้องการของผู้เสียหายและเพื่อให้ได้ทราบแนวทางของการจัดความช่วยเหลือที่พร้อมและเหมาะสมแก่ผู้เสียหาย

17. ในการจัดการบริการและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายนั้น พึงให้ความสนใจแก่ผู้เสียหายที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษที่สืบเนื่องมาจากโดยสภาพของการบาดเจ็บหรือกรณีตามข้อ 3 ข้างต้น

ข. ผู้เสียหายจากการใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้อง

18. ผู้เสียหายจากการใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้อง หมายถึงบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายไม่ว่าจะในด้านารบาดเจ็บทางร่างกายหรือสภาพจิตใจ ความเจ็บปวดทางอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความสูญเสียทางเศรษฐกิจหรือสิทธิขั้นพื้นฐานโดยเป็นผลจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำซึ่งยังไม่ถึงกับเป็นการละเมิดต่อกฎหมายอาญา หากแต่เป็น

การปฏิบัติโดยไม่ถูกต้องตามธรรมเนียมปฏิบัติระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

19. รัฐพึงดำเนินการให้มีกฎหมายภายในประเทศที่กำหนดถึงการใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้อง กับจัดให้มีมาตรการชดใช้เยียวยาแก่ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้องดังกล่าว การชดใช้เยียวยานั้นพึงรวมถึงการแก้ไขให้กลับคืนดี หรือค่าสินไหมทดแทนตลอดจนวัตถุประสงค์ที่จำเป็น ความช่วยเหลือด้านการแพทย์ จิตวิทยา และสังคม

20. แต่ละประเทศพึงพิจารณาเจรจากันเกี่ยวกับการจัดทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศในระดับพหุภาคีว่าด้วยการคุ้มครองผู้เสียหายดังที่อ้างถึงเรื่องธรรมเนียมปฏิบัติระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในข้อ 18

21. รัฐพึงดำเนินการอย่างสม่ำเสมอในการทบทวนและปรับปรุงกฎหมายและข้อปฏิบัติที่มีอยู่เพื่อให้เกิดความแน่นอนเกี่ยวกับการสนองตอบต่อพฤติการณ์ที่อาจจะเปลี่ยนแปลงไป โดยหากจำเป็นก็พึงบัญญัติและบังคับใช้กฎหมายที่กำหนดถึงลักษณะการกระทำที่จะเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ทางการเมืองหรือเศรษฐกิจโดยไม่ถูกต้องในระดับร้ายแรงนั้น รวมทั้งส่งเสริมให้มีนโยบายและกลไกในการป้องกันการใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้องดังกล่าว ตลอดจนถึงจัดและพัฒนาให้มีการชดใช้เยียวยาและคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการใช้อำนาจหน้าที่โดยไม่ถูกต้องดังกล่าว

1.4.4 มาตรฐานของ The Council of Europe

นับตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา Council of Europe ได้เสนอหลักเกณฑ์เพื่อเป็นบรรทัดฐานและเครื่องมือในการพัฒนาสถานะของผู้เสียหายในคดีอาญาซึ่งได้รับการพิจารณาหลายครั้งในการประชุมสภายุโรป (European Parliament) โดยคณะกรรมการสิทธิการยุโรป ประกอบด้วยเนื้อหาที่สำคัญคือ (วีระศักดิ์ แสงสารพันธ์, 2548)

1) สถานะของผู้เสียหายในคดีอาญาในกฎหมายอาญาและวิธีพิจารณาความอาญาความต้องการ และประโยชน์ของผู้เสียหายต้องได้รับความเอาใจใส่มากขึ้น และสถานะของผู้เสียหายต้องถูกปรับปรุงให้ดีขึ้นในทุกขั้นตอนของการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ทั้งนี้ให้คำนึงถึงปัจจัยพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องตรงกับความต้องการ เพื่อคุ้มครองและสนับสนุนผลสิทธิและประโยชน์ของผู้เสียหายเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการเป็นพยาน เพื่อให้เกิดผลประการณ์กระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงต้องให้ความสำคัญกับความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่เนื้อตัวร่างกาย จิตใจ ทางวัตถุและสังคมที่ผู้เสียหายได้รับมาตรการเหล่านี้ยังเป็นการทำให้

วัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญาบรรลุลผล และเป็นการส่งเสริมให้ปทัสถานของสังคมเข้มแข็งขึ้น ส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด และในที่สุดส่งเสริมให้เกิดการปรองดองกันระหว่างคู่กรณี

2) การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายและการป้องกันการตกเป็นเหยื่อให้รัฐสมาชิกป้องกันการตกเป็นเหยื่อ และการบริการสำหรับผู้เสียหายในคดีอาญานอกโครงการของวิีพิจารณาความอาญา และให้รวมถึงสิทธิผู้เสียหายในคดีอาญาที่สนธิสัญญาแห่งยุโรปว่าด้วยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญาร้ายแรงกำหนดไว้ ทั้งนี้ไม่ครอบคลุมถึงในข้อกำหนดเรื่องการชดเชยความเสียหาย หรือมาตรการพิเศษในการปรับปรุงฐานะของเหยื่อในชั้นพิจารณา คดี อย่างไรก็ตามอย่างหนึ่งทั้งนี้เนื่องจากข้อกำหนดและมาตรการประการหลังนั้นมีข้อจำกัดมากมาย ในทางปฏิบัติเพื่อชดเชยความเสียหายให้แก่เหยื่อ เช่น ต้องเป็นกรณีผู้เสียหายบาดเจ็บทางกายที่ ร้ายแรงเท่านั้น หรือเป็นความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยตรงต่อสุขภาพในการเจตนากระทำ ความผิด อาญาร้ายแรงเท่านั้น หรือมาตรการนั้นต้องดำเนินในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเท่านั้น เป็นต้น การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายและครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสียหายที่ด้อยโอกาสที่สมควรจะได้รับเป็นพิเศษคือ การช่วยเหลือโดยเร่งด่วนในกรณีฉุกเฉิน (Emergency help) และการคุ้มครองจากการแก้แค้นของผู้กระทำผิด การรักษาพยาบาลทั้งทางร่างกายและจิตใจ การช่วยเหลือทางด้านสังคมและช่วยเหลือด้านวัตถุ การปรึกษาแนะนำเพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่ออีกในอนาคต การได้รับการแจ้งให้ทราบถึงสิทธิในฐานะที่เป็นผู้เสียหาย การช่วยเหลือด้านบริการตลอด กระบวนการดำเนินคดีอาญาเช่นเดียวกับฝ่ายจำเลย การบริการในการรับการชดใช้ค่าความเสียหายจากผู้กระทำผิด และการชดเชยความเสียหายจากรัฐ นอกจากนี้แล้วคำแนะนำของสภา ยุโรป ยังได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีโครงการไกลเกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหายใน คดีอาญา ให้เกิดขึ้นทั้งในระดับชาติ และระดับภูมิภาคอีกด้วย

1.4.5 ปฏิญญาสิทธิ 17 ประการของเหยื่ออาชญากรรมของประเทศ ออสเตรเลีย

คณะรัฐมนตรีประเทศออสเตรเลียได้ลงมติรับปฏิญญาสิทธิ 17 ประการของเหยื่ออาชญากรรม (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2551) เมื่อ ค.ศ. 1985 เพื่อสนองตอบมติในการประชุม สภาป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดแห่งสหประชาชาติ ครั้งที่ 7 (The Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders) ซึ่ง สมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติได้มีมติรับรองสิทธิต่างๆ ของเหยื่ออาชญากรรม โดยประเทศ ออสเตรเลียได้วางหลักเกณฑ์ให้ส่วนราชการต่างๆ ถือปฏิบัติตามมติของสมัชชาดังกล่าว ซึ่ง ปรากฏเป็นรายละเอียดของสิทธิ 17 ประการของเหยื่ออาชญากรรมดังนี้

- 1) สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเห็นอกเห็นใจ มีประโยชน์ และแน่นอนตลอดเวลาโดยคำนึงถึงสถานภาพ สิทธิ และศักดิ์ศรีของแต่ละบุคคล
- 2) สิทธิที่จะได้รับแจ้งถึงวิธีการสอบสวนโดยตำรวจ (เว้นแต่การเปิดเผยจะเป็นผลเสียต่อการสอบสวน)
- 3) สิทธิที่จะได้รับแจ้งถึงคำฟ้อง รวมทั้งการแก้ไขเพิ่มเติมฟ้อง
- 4) สิทธิที่จะได้รับโอกาสให้ถ้อยคำในตอนเริ่มแรกของการสอบสวนเกี่ยวกับความบาดเจ็บหรือความเสียหายที่ได้รับเนื่องจากการกระทำผิดทางอาญานั้น คำให้การจะต้องได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยก่อนที่จะมีการพิจารณาพิพากษาลงโทษจำเลย
- 5) สิทธิที่จะได้รับการอธิบายเหตุผลในการยอมรับคำให้การรับสารภาพของผู้กระทำในข้อหาที่มากกว่าเดิม หรือยอมรับคำให้การรับสารภาพของผู้กระทำผิดที่สารภาพเพื่อแลกเปลี่ยนกับคำเสนอแนะให้ลดโทษหรือบรรเทาโทษแก่จำเลยในการพิจารณาคดี
- 6) สิทธิที่จะได้รับการอธิบายเหตุผลในการถอนฟ้องหรือการสั่งไม่ฟ้อง (ดุลยพินิจซึ่งจะมีผลกระทบต่อเหยื่ออาชญากรรมนั้นจะต้องได้รับการอธิบายอย่างรอบคอบและระมัดระวังอย่างเป็นพิเศษ)
- 7) สิทธิที่จะได้รับทรัพย์สินที่ทางราชการยึดไว้เพื่อสอบสวนหรือใช้เป็นพยานหลักฐานโดยเร็ว ซึ่งจะต้องพยายามลดความไม่สะดวกทั้งปวงแก่เหยื่ออาชญากรรมให้มากที่สุด
- 8) สิทธิที่จะได้รับการแจ้งถึงขั้นตอนการพิจารณาคดีรวมทั้งสิทธิหน้าที่ของพยาน
- 9) สิทธิที่จะได้รับการคุ้มกันมิให้พบปะจำเลยหรือพยานจำเลยในระหว่างการพิจารณาคดีโดยไม่จำเป็น
- 10) สิทธิที่จะปิดบังสถานที่อยู่ไว้เป็นความลับ เว้นแต่จำเป็นต้องเปิดเผยเนื่องในการดำเนินคดีของโจทก์หรือการต่อสู้คดีของจำเลย
- 11) สิทธิที่จะไม่ต้องไปปรากฏตัวในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง หรือการพิจารณาของคณะกรรมการ เว้นแต่เป็นการจำเป็นในการดำเนินคดีของโจทก์หรือการต่อสู้คดีของจำเลย
- 12) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคู่ครองจากพนักงานอัยการในการพิจารณาคำร้องขอของผู้กระทำผิดซึ่งร้องขอประกันตัว
- 13) สิทธิที่จะได้รับการอธิบายถึงผลของการให้ประกันตัวผู้กระทำผิด รวมทั้งสิทธิที่จะได้รับแจ้งถึงเงื่อนไขของการให้ประกันตัวซึ่งกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมจากการประทุษร้ายของผู้กระทำผิดในภายหลัง

14) สิทธิที่จะให้ศาลได้รับทราบถึงผลที่ตนได้รับจากการกระทำผิดอาญา จากการแถลงของพนักงานอัยการ หรือจากข้อความที่ปรากฏในสำนวนคดี รวมทั้งความเสียหายทางด้านการเงิน ทางสังคม และร่างกาย ในการนี้พนักงานอัยการก็ควรจะแถลงศาลถึงข้อเท็จจริงใดๆ ซึ่งจะช่วยในการกำหนดดุลยพินิจของศาลรวมทั้งการแก้ไขความเสียหายตลอดจนจำนวนค่าชดเชยหรือค่าทดแทนซึ่งผู้เสียหายประสงค์จะได้รับด้วย

15) สิทธิที่จะได้รับการอธิบายผลของการดำเนินคดีอาญา รวมทั้งรับทราบคำพิพากษา และการบังคับตามคำพิพากษา

16) สิทธิที่จะได้รับคำอธิบายเกี่ยวกับผลของการคุมประพฤติ

17) สิทธิที่จะได้รับการบอกกล่าวก่อนที่ผู้กระทำผิดจะถูกปล่อยตัวจากการควบคุม

สิทธิทั้ง 17 ประการนี้ แม้จะเป็นสิทธิที่ถูกกำหนดในประเทศออสเตรเลีย หากแต่ประเทศไทย หรือประเทศอื่นๆ ที่เห็นความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมแล้ว การนำสิทธิดังกล่าวมาเป็นต้นแบบ หรือนำมาปฏิบัติใช้เพื่อคุ้มครองเหยื่ออาชญากรรมจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกต่อเหยื่ออาชญากรรมได้ดี

จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รวมทั้งสิทธิเหยื่ออาชญากรรม โดยไทยได้รับรองปฏิญญาในระดับสากล 2 ฉบับ ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งมุ่งเน้นให้ทุกคนมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองอย่างเสมอภาค โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ และ ปฏิญญาว่าด้วยหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ที่มีความเสียหายจากอาชญากรรมและการใช้อำนาจโดยไม่ถูกต้อง ซึ่งปฏิญญาฉบับนี้ ได้ระบุถึงสิทธิของเหยื่ออาชญากรรม รวมทั้งการดำเนินการให้การคุ้มครองสิทธิแก่เหยื่ออาชญากรรมของเจ้าพนักงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยสาระสำคัญ พอสรุปได้ว่า การคุ้มครองผู้เสียหายนั้นจะไม่คำนึงถึงความสัมพันธ์ของผู้เสียหายกับผู้กระทำผิด ทั้งนี้การปฏิบัติต่อผู้เสียหายต้องปฏิบัติด้วยความเห็นอกเห็นใจ เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผู้เสียหายจะต้องได้รับความช่วยเหลือในด้านจิตวิทยา ด้านสังคม ได้รับคำแนะนำในการได้รับบริการด้านสุขภาพ และความช่วยเหลืออื่นๆ นอกจากนี้ ตำรวจและเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรมยังต้องผ่านการฝึกอบรมเพื่อให้ตระหนักถึงความต้องการของผู้เสียหาย และทราบแนวทางการให้ความช่วยเหลือที่พร้อมและเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากปฏิญญาทั้งสองฉบับข้างต้นแล้ว ในนานาประเทศยังให้ความสำคัญและดำเนินการออกมาตรการเพื่อคุ้มครองสิทธิเหยื่ออาชญากรรมอื่นๆ

ได้แก่ มาตรฐาน The Council of Europe ซึ่งเสนอหลักเกณฑ์เพื่อเป็นบรรทัดฐานและเครื่องมือในการพัฒนาสถานะของผู้เสียหายในคดีอาญา และปฏิญญาสิทธิ 17 ประการของเหยื่ออาชญากรรมที่ประเทศออสเตรเลียวางหลักเกณฑ์ไว้ให้หน่วยงานต่างๆ ยึดเป็นแนวปฏิบัติในการคุ้มครองสิทธิเหยื่ออาชญากรรม

การปฏิบัติงานของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการคุ้มครองสิทธิเหยื่ออาชญากรรมนั้น หากผู้ปฏิบัติงานยึดหลักการสำคัญดังกล่าวข้างต้นทั้งในส่วนของไทยได้ให้การรับรอง หรือตัวอย่างหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองสิทธิเหยื่ออาชญากรรมของประเทศอื่นๆ นั้น จะสามารถทำให้การอำนวยความสะดวกตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

1.4.6 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติถึงสิทธิของผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม ตามรายละเอียดดังนี้

มาตรา 40 บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึง
- (2) สิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตน การคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครองคดี และ การได้รับทราบเหตุผลประกอบ คำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง
- (3) บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม
- (4) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง
- (5) ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ
- (6) เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการหรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครองในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอย่างเหมาะสม และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดีที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงทางเพศ

1.4.7 แผนแม่บทสิทธิมนุษยชน

หลังจากการรับรองปฏิญญาสากลสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติแล้ว ประเทศไทยได้แสดงเจตนารมณ์ในการพัฒนาการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนทั้งในประเทศไทย และในระดับสากล โดยการเข้าเป็นภาคีพันธกรณีสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนอีกหลาย ฉบับในระยะต่อมา ที่สำคัญเช่น อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ พ.ศ. 2522 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พ.ศ. 2532 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พ.ศ. 2509 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม

การเป็นภาคีพันธกรณีระหว่างประเทศเหล่านี้ มีผลให้ประเทศไทยมีข้อผูกพันที่จะต้องรายงานสถานการณ์สิทธิมนุษยชนแต่ละด้าน ต่อสหประชาชาติ และต้องมีการปรับปรุงรัฐธรรมนูญ กฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ และการปฏิบัติของหน่วยงานรัฐให้สอดคล้องกับพันธกรณีต่างๆ รวมถึงการจัดตั้งกลไกอิสระระดับชาติ เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบ คุ้มครอง และส่งเสริมสิทธิมนุษยชนให้ปรากฏผลที่เป็นจริง (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, สำนักงาน, 2549) จากนั้นประเทศไทยจึงได้ออกแผนแม่บทสิทธิมนุษยชนขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในด้านต่างๆ โดยในประเด็นของเหยื่ออาชญากรรมนั้น ได้มีการบรรจุ แผนปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนของผู้เสียหาย (เหยื่ออาชญากรรม) ไว้ในแผนแม่บท ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เหยื่ออาชญากรรม เป็นบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิ เสรีภาพ แต่กลับเป็นกลุ่มที่มักจะถูกละเลยจากสังคม หรือแม้กระทั่งกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นระบบงานที่ต้องให้การคุ้มครอง ดำเนินการ เยียวยาเหยื่อโดยตรง ประกอบกับเหยื่อเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การจับกุม จนถึงการฟ้องร้องผู้กระทำผิด ซึ่งบทบาทของเหยื่อ หรือผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมจะเป็นทั้ง ผู้มอบพยานหลักฐาน ผู้ให้การ ผู้ชี้ตัวผู้กระทำผิด ผู้ชี้ภาพถ่ายผู้ต้องสงสัย และเป็นผู้ให้การใน ชั้นศาล แต่ต้องทนทุกข์ทรมานโดยไม่ได้ได้รับความสนใจจากฝ่ายต่าง ๆ ในการที่จะชดเชยสิ่งที่สูญเสีย หรือแม้แต่การยอมรับในสิทธิที่มีอยู่ ซึ่งเรียกว่า สิทธิของผู้เสียหาย

สำหรับประเทศไทย ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมยังเป็นกลุ่มบุคคลที่ถูกละเลย อยู่มาก กฎหมายอาญาของไทยยังไม่ได้มีบทบัญญัติถึงการจ่ายค่าชดเชย หรือค่าทดแทนสำหรับเหยื่ออาชญากรรมแต่ประการใด ผู้เสียหายจึงต้องดำเนินการฟ้องร้องเรียก จากผู้กระทำผิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในเรื่องละเมิด อย่างไรก็ตามมี ผู้เสียหายจำนวนไม่น้อยที่เป็นคนยากจน แม้มีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในทาง แพ่งได้ก็ตาม แต่ปัญหาสำคัญคือ การ

ฟ้องคดีแพ่งนั้นต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงทั้งค่าธรรม เนียมศาลตามกฎหมาย ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับ
 ทุนความ รวมทั้ง ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ติด ตามมา นอกจากนี้ ญาติพี่น้องและบุคคลใกล้ชิดของผู้
 ผู้เสียหายที่เรียกว่า เยื่อญาติญาติ บ่อยครั้งจะต้องรับภาระเลี้ยงดู ค่ารักษาพยาบาลและ
 ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในระหว่างที่ผู้เสียหายเจ็บป่วยซึ่งบางครั้งอาจถึงกับตลอดชีพในกรณีพิการทุพพล
 ภาพ รวมทั้งตัว ผู้เสียหายเองตลอดช่วงระยะเวลาจากการถูกประทุษร้ายไม่ว่าต่อทรัพย์สิน ร่างกาย
 หรือชีวิต จนกระทั่งมีการพิจารณาคดีในศาล อาจตกเป็นเหยื่อในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการ
 ยุติธรรมซ้ำแล้วซ้ำอีก ตั้งแต่การไปแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือพนักงานสอบสวน ในฐานะที่
 ตกเป็นผู้เสียหาย แต่อาจไม่ได้รับการบริการที่สะดวก รวดเร็ว และสุภาพ บางครั้งใช้กิริยาท่าทาง
 หรือถ้อยคำที่อาจเป็นการประทุษร้ายเหยื่อให้เกิดการเจ็บปวดทางจิตใจทับทวีคูณขึ้น เช่น ในคดี
 ถูกข่มขืน ในขั้นนี้ ผู้เสียหายต้องตกเป็นเหยื่อของกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่การสอบปากคำของ
 พนักงานสอบสวน การสอบสวนเพิ่มเติมจากพนักงาน อัยการ การซักค้านจากทนายความฝ่าย
 จำเลยในศาล การพิจารณาพิพากษาคดีของศาล และการที่ผู้ต้องขังได้รับโทษน้อยกว่าที่ศาล
 พิพากษา เป็นต้น

ดังนั้นประเทศไทยจึงมีแผนปฏิบัติการแม่บทว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของ
 ผู้เสียหาย (เหยื่ออาชญากรรม) เป็นข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ดังนี้

1. จัดความช่วยเหลือที่เหมาะสมให้กับเหยื่ออาชญากรรมตลอด
 กระบวนการทาง กฎหมาย
2. วางมาตรการต่าง ๆ เพื่อลดความไม่สะดวกทั้งปวงของเหยื่อ
 อาชญากรรมให้ เหลือน้อยที่สุด ปกป้องความเป็นส่วนบุคคลของเหยื่ออาชญากรรม และให้
 หลักประกัน ความปลอดภัยของเหยื่ออาชญากรรมรวมทั้งครอบครัวและพยานที่เกี่ยวข้องจากการ
 ข่มขู่ และการ ล้างแค้น
3. วางมาตรการให้ทุกหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเร่งรัดการ
 ดำเนินคดีและ การปฏิบัติตามคำสั่งศาลให้สิ้นสุดโดยรวดเร็วที่สุด
4. แจ้งให้เหยื่ออาชญากรรมทราบถึงบทบาท ระยะเวลา และ
 ความก้าวหน้าของ การพิจารณา สถานะทางคดี และการพิพากษาคดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดี
 ร้ายแรง ตลอดจนให้ข้อมูลข่าวสารที่ควรรู้ เช่น ข่าวความเคลื่อนไหวของผู้ต้องขัง (อาจจะเป็น กรณี
 ที่มีการหลบหนี การพักโทษ การย้ายที่คุมขังหรือลาออกมาทำงานนอกเรือนจำ)

5. ให้การจ่ายค่าชดเชยเป็นส่วนหนึ่งของคำพิพากษาโดยผู้เสียหายไม่ต้องไป ฟ้องเรียกร้องในทางแพ่งอีก หากผู้ต้องขังไม่มีจ่ายให้กรมราชทัณฑ์ทำหน้าที่ในการดำเนินการให้ผู้ต้องขังจ่ายเงินจากการทำงานในเรือนจำชดเชยต่อผู้เสียหาย

6. บุคลากรในกระบวนการยุติธรรม บุคลากรสาธารณสุข บุคลากรบริการสังคม รวมทั้งบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง ควรได้รับการฝึกอบรมให้มีความรวดเร็วต่อการตอบสนอง ความต้องการของเหยื่ออาชญากรรม เพื่อเป็นหลักประกันต่อการให้ความช่วยเหลือที่ถูกต้องและ ทันทีทันที่

7. เร่งรัดการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือในภาวะวิกฤติแก่เหยื่ออาชญากรรมที่เป็นสตรีและ เด็กที่ถูกกระทำรุนแรงจากบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลอื่น รวมทั้งจัดให้มีห้องสอบสวน เฉพาะโดยการทำงานร่วมกันของทีมงานสหวิชาชีพ (พนักงานสอบสวน นักสังคมสงเคราะห์ แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา พนักงานอัยการ) ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อ วันที่ 29 มิถุนายน 2542 ในทุกโรงพยาบาลโดยเร็ว

1.4.8 กองทุนการพัฒนาเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูนิเฟม (UNIFEM)

กองทุนการพัฒนาเพื่อสตรีแห่งสหประชาชาติ หรือ ยูนิเฟม เกิดขึ้นระหว่างการประชุมระดับโลกว่าด้วยสตรี ณ กรุงเม็กซิโก เมื่อ พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) ในปีต่อมามีการจัดตั้งกองทุนบริจาคเพื่อดำเนินงานทศวรรษแห่งสตรี โดยมีวัตถุประสงค์จะนำเรื่องเกี่ยวกับสตรีให้อยู่ในกิจกรรมของสหประชาชาติ เพื่อการพัฒนา ระหว่างการประชุมทศวรรษแห่งสตรี ณ กรุงไนโรบี เมื่อ พ.ศ. 2528 (ค.ศ. 1985) บทบาทของกองทุนได้ขยายออกไปเป็นกองทุนสหประชาชาติ เพื่อการพัฒนาสตรี มีสถานภาพเป็นองค์กรนิติบุคคลที่มีความเชื่อมโยงกับแผนงานสหประชาชาติ เพื่อ การพัฒนา (ยูเอ็นดีพี)

ยูนิเฟมได้จัดทำโครงการ NOVAW (Say No to Violence against women) เพื่อรณรงค์ให้มีการยุติการใช้ความรุนแรงต่อเด็กและสตรี โดยในโครงการนี้ มีกิจกรรมทั่วโลก โดยได้จัดให้ประชากรโลกทุกประเทศได้มีการร่วมลงนาม เพื่อแสดงจุดยืนในการสนับสนุน ให้มีการยุติการใช้ความรุนแรงต่อเด็กและสตรี และร่วมรณรงค์ให้วาระนี้เป็นวาระเร่งด่วนของประชาคมโลก UNIFEM ได้ขอพระราชทานกราบทูลเชิญพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ทรงเป็นองค์ “ทูตสันถวไมตรี” (Goodwill Ambassador) ในการต่อต้านความรุนแรงต่อผู้หญิง ในการต่อต้านความรุนแรงต่อผู้หญิง

ปัญหาการข่มขืนกระทำชำเราเป็นปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงรูปแบบหนึ่ง ดังนั้นการตอบรับการทูลเชิญเป็นทูตสันถวไมตรีในการต่อต้านความรุนแรงต่อผู้หญิงของ พระเจ้า

หลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา จึงเป็นนิมิตรหมายอันดีอันจะกระตุ้นให้ประชาชน หน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในสังคมไทยเห็นความสำคัญต่อปัญหาดังกล่าว และร่วมกันดูแลให้ความคุ้มครองต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อได้

ประเทศไทยนำมาตรการในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย (เหยื่ออาชญากรรม) ทั้งมาตรการในระดับสากล และในระดับประเทศ เพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เสียหายได้รับความคุ้มครองสิทธิอย่างเต็มที่ โดยมาตรการต่างๆ นั้นเป็นหลักเกณฑ์ให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โดยเฉพาะในกระบวนการยุติธรรมนำไปใช้ในการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหาย ซึ่งหากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจในสิทธิของผู้เสียหายอย่างถ่องแท้แล้ว จะไม่ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิ หรือการซ้ำเติมผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรม

1.5 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน อันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญานั้น พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการภายใต้กฎหมายที่บัญญัติไว้ให้พนักงานปฏิบัติเพื่อให้การคุ้มครองสิทธินั้นเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนประกอบด้วย ประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.5.1 ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา เป็นการกำหนดลักษณะของการกระทำผิด และบทลงโทษของการกระทำผิดนั้นๆ ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับการข่มขืนประกอบด้วย

มาตรา 276 ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่นโดยขู่เข็ญด้วยประการใด ๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยผู้อื่นนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้ผู้อื่นนั้นเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท

การกระทำชำเราตามวรรคหนึ่ง หมายความว่า การกระทำเพื่อสนองความใคร่ของผู้กระทำโดยการใช้อวัยวะเพศของผู้กระทำกระทำกับอวัยวะเพศ ทวารหนัก หรือช่องปากของผู้อื่น หรือการใช้สิ่งอื่นใดกระทำกับอวัยวะเพศหรือทวารหนักของผู้อื่น

ถ้าการกระทำผิดตามวรรคหนึ่งได้กระทำโดยมีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันอันมีลักษณะเป็นการโทรมหญิงหรือกระทำกับชายในลักษณะเดียวกัน ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สามหมื่นบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำความผิดระหว่างคู่สมรส และคู่สมรสนั้นยังประสงค์จะอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงใดก็ได้ หรือจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติแทนการลงโทษก็ได้ ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก และคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์จะอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาต่อไป และประสงค์จะหย่า ให้คู่สมรสฝ่ายนั้นแจ้งให้ศาลทราบ และให้ศาลแจ้งพนักงานอัยการให้ดำเนินการฟ้องหย่าให้

มาตรา 277 ผู้ใดกระทำชำเราเด็กอายุยังไม่เกินสิบห้าปีซึ่งมิใช่ภริยาหรือสามีของตน โดยเด็กนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท

การกระทำชำเราตามวรรคหนึ่ง หมายความว่า การกระทำเพื่อสนองความใคร่ของผู้กระทำโดยการใช้อวัยวะเพศของผู้กระทำกระทำกับอวัยวะเพศ ทวารหนัก หรือช่องปากของผู้อื่น หรือการใช้สิ่งอื่นใดกระทำกับอวัยวะเพศหรือทวารหนักของผู้อื่น

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำแก่เด็กอายุยังไม่เกินสิบสามปี ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่เจ็ดปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นสี่พันบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสามได้กระทำโดยร่วมกระทำ ความผิดด้วยกัน อันมีลักษณะเป็นการโหมเด็กหญิงหรือกระทำกับเด็กชายในลักษณะเดียวกัน และเด็กนั้นไม่ยินยอม หรือได้กระทำโดยมีอาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด หรือโดยใช้อาวุธ ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต

ความผิดตามที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่ง ถ้าเป็นการกระทำโดยบุคคลอายุไม่เกินสิบแปดปีกระทำต่อเด็กซึ่งมีอายุกว่าสิบสามปี แต่ยังไม่เกินสิบห้าปี โดยเด็กนั้นยินยอม และภายหลังศาลอนุญาตให้ทั้งสองฝ่ายสมรสกัน ผู้กระทำผิดไม่ต้องรับโทษ ถ้าศาลอนุญาตให้สมรสในระหว่างที่ผู้กระทำผิดกำลังรับโทษในความผิดนั้นอยู่ ให้ศาลปล่อยผู้กระทำผิดนั้นไป

มาตรา 277 ทวิ ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 276 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 277 วรรคหนึ่งหรือวรรคสาม เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำ

(1) รับอันตรายสาหัส ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สามหมื่นบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต

(2) ถึงแก่ความตาย ผู้กระทำต้องระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต

มาตรา 277 ตี ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 276 วรรคสาม หรือ มาตรา 277 วรรคสี่ เป็นเหตุให้ผู้ถูกระทำ

- (1) รับอันตรายสาหัส ผู้กระทำความผิดระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต
- (2) ถึงแก่ความตาย ผู้กระทำความผิดระวางโทษประหารชีวิต

มาตรา 281 การกระทำความผิดตามมาตรา 276 วรรคแรก และมาตรา 278 นั้น ถ้ามิได้เกิดต่อหน้าธารกำนัล ไม่เป็นเหตุให้ผู้ถูกระทำรับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ความตาย หรือมิได้เป็นการกระทำแก่บุคคลดังระบุไว้ในมาตรา 285 เป็นความผิดอันยอมความได้

มาตรา 285 ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 276 มาตรา 277 มาตรา 277 ทวิ มาตรา 277 ตี มาตรา 278 มาตรา 279 มาตรา 280 มาตรา 282 หรือมาตรา 283 เป็นการกระทำแก่ผู้สืบสันดาน ศิษย์ซึ่งอยู่ในความดูแล ผู้อยู่ในความควบคุมตามหน้าที่ราชการหรือผู้อยู่ในความปกครอง ในความพิทักษ์หรือในความอนุบาล ผู้กระทำความผิดระวางโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นๆ หนึ่งในสาม

1.5.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดเป็นวิธีปฏิบัติของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินคดีตามความผิดที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมาย และพระราชบัญญัติต่างๆ ทั้งนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ได้แก่

มาตรา 130 ให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการในทีใดเวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย

มาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกล่าวหาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

มาตรา 131/1 ในกรณีที่ต้องใช้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามมาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจให้ทำการตรวจพิสูจน์บุคคล วัตถุ หรือเอกสารใด ๆ โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หากการตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่ง จำเป็นต้องตรวจเก็บตัวอย่างเลือด เนื้อเยื่อ ผิวน้ำหนัง เส้นผมหรือขน น้ำลาย ปัสสาวะ อุจจาระ สารคัดหลั่ง สารพันธุกรรมหรือส่วนประกอบของร่างกายจากผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจให้แพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญดำเนินการ

ตรวจดังกล่าวได้ แต่ต้องกระทำเพียงเท่าที่จำเป็นและสมควรโดยใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดน้อยที่สุดเท่าที่จะกระทำได้ ทั้งจะต้องไม่เป็นอันตรายต่อร่างกายหรืออนามัยของบุคคลนั้น และผู้ต้องหา ผู้เสียหาย หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องต้องให้ความยินยอม หากผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายไม่ยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายกระทำการป้องกันขัดขวางมิให้บุคคลที่เกี่ยวข้องให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุอันสมควร ให้สันนิษฐานไว้เบื้องต้นว่าข้อเท็จจริงเป็นไปตามผลการตรวจพิสูจน์ที่หากได้ตรวจพิสูจน์แล้วจะเป็นผลเสียต่อผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายนั้นแล้วแต่กรณี

ค่าใช้จ่ายในการตรวจพิสูจน์ตามมาตรา 132 นี้ ให้สง່งจ่ายจากงบประมาณตามระเบียบที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม หรือสำนักงานอัยการสูงสุดแล้วแต่กรณีกำหนดโดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

มาตรา 132 เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมหลักฐาน ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) ตรวจตัวผู้เสียหายเมื่อผู้นั้นยินยอม หรือตรวจตัวผู้ต้องหา หรือตรวจสิ่งของหรือที่ทางอันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ให้รวมทั้งทำภาพถ่าย แผนที่ หรือภาพวาดจำลอง หรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือหรือลายเท้า กับให้บันทึกรายละเอียดทั้งหลาย ซึ่งน่าจะกระทำให้คดีแจ่มกระจ่างขึ้นในการตรวจตัวผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาตามวรรคหนึ่ง หากผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาเป็นหญิง ให้จัดให้เจ้าพนักงานซึ่งเป็นหญิงหรือหญิงอื่นเป็นผู้ตรวจ ทั้งนี้ ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ผู้เสียหายหรือผู้ต้องหาจะขอ นำบุคคลใดมาอยู่ร่วมในการตรวจนั้นด้วยก็ได้ 70

(2) ค้นเพื่อพบสิ่งของ ซึ่งมีไว้เป็นความผิด หรือได้มาโดยการกระทำผิด หรือได้ใช้หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยค้น

(3) หมายเรียกบุคคลซึ่งครอบครองสิ่งของ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง เมื่อจัดส่งสิ่งของมาตามหมายแล้ว ให้ถือเสมือนได้ปฏิบัติตามหมาย

(4) ยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบหรือส่งมาดังกล่าวไว้ในอนุมาตรา (2) และ (3)

มาตรา 133 พนักงานสอบสวนมีอำนาจออกหมายเรียกผู้เสียหายหรือบุคคลใดซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดีให้มาตามเวลาและสถานที่ในหมายแล้ว ให้ถามปากคำบุคคลนั้นไว้

การถามปากคำนั้นพนักงานสอบสวนจะให้ผู้ให้ถ้อยคำสาบานหรือปฏิญาณตัวเสียก่อนก็ได้ และต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยพยานบุคคล

ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนตักเตือน พุดให้ท้อใจหรือใช้กลอุบายอื่นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดให้ถ้อยคำ ซึ่งอยากจะให้ด้วยความเต็มใจ

ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ การถามปากคำผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิง ให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายนั้นยินยอมหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น และให้บันทึกความยินยอมหรือเหตุจำเป็นนั้นไว้ ทั้งนี้ ผู้เสียหายจะขอให้บุคคลใดอยู่ร่วมในการถามปากคำนั้นด้วยก็ได้

ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องจัดให้ผู้เสียหายหรือพยานยืนยันตัวผู้กระทำความผิดในชั้นจับกุมหรือชี้ตัวผู้ต้องหาในคดีอาญา ให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือพนักงานสอบสวนจัดให้มีการยืนยันตัวผู้กระทำความผิดหรือชี้ตัวผู้ต้องหาในสถานที่ที่เหมาะสม และสามารถจะป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหายหรือพยาน โดยให้คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้เสียหายหรือพยานเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งกรณี เว้นแต่ผู้เสียหายหรือพยานนั้นยินยอม และให้บันทึกความยินยอมนั้นไว้

1.6. แนวคิดเรื่องเหยื่ออาชญากรรม และเหยื่อข่มขืน

1.6.1 นิยามความหมายของเหยื่ออาชญากรรม

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ และคณะ (2531: 125) ได้ให้ความหมายของ “เหยื่อ” หรือ “เหยื่ออาชญากรรม” หมายถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการก่ออาชญากรรมของผู้กระทำผิด ซึ่งมีได้หมายความถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำนั้น แต่ยังรวมถึงผู้เกี่ยวข้องที่ได้รับผลกระทบจากการเสียหายด้วย

Black Law Dictionary ได้อธิบายคำว่า เหยื่ออาชญากรรมไว้ว่า หมายถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญาหรือละเมิด ขณะที่ภาษากฎหมายเรียกเหยื่ออาชญากรรมว่า “ผู้เสียหาย” (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (1), 2550: 29)

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย (2550: 107) ได้ให้ความหมายของ เหยื่ออาชญากรรม (crime victim) หมายถึง บุคคลหรือคณะบุคคลที่ได้รับอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจ หรือได้รับความเสียหายต่อทรัพย์สิน หรือได้รับผลกระทบใด ๆ จากการประกอบอาชญากรรม หรือเสื่อมเสียสิทธิจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำอันเป็นความผิดกฎหมายอาญา

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า เหยื่ออาชญากรรม เป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับอันตรายแก่ร่างกาย และจิตใจ หรือได้รับความเสียหาย หรือ ผลกระทบจากการประกอบอาชญากรรม

1.6.2 เหยื่อข่มขืน

การข่มขืน ตามการนิยามของพุทธวรรณ ชูเชิด หมายถึง การที่ชายบังคับให้หญิงร่วมประเวณีหรือล่วงล้ำทางเพศ ทั้งด้วยวิธีการที่ปกติและไม่ปกติเช่น การร่วมเพศทางทวารหนัก การใช้ปากสำเร็จความใคร่ หรือการใช้วัสดุอื่นโดยหญิงนั้นไม่ยินยอม

การข่มขืน ตามการนิยามของ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย หมายถึง การล่วงละเมิดทางเพศตามกฎหมายว่าด้วยการข่มขืนที่ชายกระทำต่อหญิงอันเป็นการแสดงอำนาจที่เหนือกว่าแก่แค้น และดูถูกเหยียดหยามไปในคราวเดียวกัน โดยเกิดขึ้นทั้งๆ ที่ผู้กระทำรู้ดีว่าตนกำลังกระทำ ความผิดที่ผิดทั้งกฎหมายและศีลธรรม

การข่มขืนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 วรรคสอง บัญญัติว่า “การกระทำชำเราตามวรรคหนึ่ง หมายความว่า การกระทำเพื่อสนองความใคร่ของผู้กระทำโดยการใช้อวัยวะเพศของผู้กระทำกระทำกับอวัยวะเพศ ทวารหนัก หรือช่องปากของผู้อื่น หรือการใช้สิ่งอื่นใดกระทำกับอวัยวะเพศหรือทวารหนักของผู้อื่น”

จากความหมายต่างๆ นำมาสู่ข้อสรุปนิยามของเหยื่อข่มขืน ว่าหมายถึง ผู้ที่ได้รับ ความเสียหายจากการถูกบังคับร่วมประเวณี หรือการสำเร็จความใคร่ทางทวารหนัก หรือช่องปาก หรือการใช้สิ่งอื่นใดกระทำกับอวัยวะเพศหรือทวารหนัก

1.6.3 รูปแบบการตกเป็นเหยื่อข่มขืน

เหยื่อข่มขืน เป็นเหยื่ออาชญากรรมโดยตรง ที่ถูกกระทำอาชญากรรมที่รุนแรงที่สุดประเภทหนึ่ง ซึ่งการตกเป็นเหยื่อข่มขืน อาจแบ่งออกได้หลายรูปแบบ Richard Walker (1996: อ้างถึงใน สุธีระ ฤกษ์วัลย์, 2545) ได้แบ่งแยกรูปแบบของการข่มขืนกระทำชำเราโดยใช้ลักษณะของแรงจูงใจที่เป็นเหตุให้ผู้กระทำปฏิบัติการข่มขืนกระทำชำเราเป็นเกณฑ์ ได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1) **การข่มขืนกระทำชำเราที่เกิดขึ้นเนื่องจากโอกาส (opportunistic rape)** เป็นการข่มขืนกระทำชำเราที่มีได้มีการวางแผนล่วงหน้ามาก่อน โดยผู้กระทำใช้ความได้เปรียบของสถานการณ์เป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งการข่มขืนกระทำชำเราที่เกิดขึ้นมีโอกาสในการสืบสวนหรือฟ้องร้องดำเนินคดีค่อนข้างต่ำ การข่มขืนกระทำชำเราในลักษณะนี้มักมีแรงจูงใจหลักคือ ความต้องการที่จะปลดปล่อยความต้องการทางเพศอย่างทันทีทันใด

2) **การข่มขืนกระทำชำเราอันเนื่องมาจากอำนาจ (power rape)** แรงจูงใจหลักที่อยู่เบื้องหลังการข่มขืนกระทำชำเราอันเนื่องมาจากการใช้อำนาจก็คือ ต้องการที่จะข่มขู่การกระทำชำเราผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ ซึ่งผู้กระทำมักจะขู่บังคับว่าจะทำร้ายร่างกายอย่างรุนแรง ผู้ชายส่วนหนึ่งที่ข่มขืนกระทำชำเราในลักษณะนี้ มักจะเคยมีความพึงพอใจกับการได้มี

ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้หญิง แต่เพราะขาดทักษะทางสังคม จึงเลือกใช้วิธีการทางอำนาจเป็น ปัจจัยให้สามารถใกล้ชิดผู้หญิงได้

3) การข่มขืนกระทำชำเราเพื่อแก้แค้น ผู้ที่ข่มขืนกระทำชำเราใน ลักษณะนี้มักมีแรงจูงใจที่ความอาฆาตพยาบาท ผู้กระทำหลายคนที่มีความฝังใจว่าเกลียดผู้หญิง ทุกคน หรืออาจเกลียดผู้หญิงบางประเภท ผู้ชายเหล่านี้มักจะไม่ได้รับความพึงพอใจทางเพศ หรือ ได้รับเพียงเล็กน้อยจากการข่มขืนกระทำชำเรา แต่การใช้ความรุนแรงและการทำร้ายรวมถึงการใช้ คำพูดที่ทำลายความรู้สึกฝ่ายตรงข้าม เป็นวิธีที่ใช้แสดงออกถึงความพึงพอใจและสร้างความสุขที่ได้กระทำการแก้แค้น

4) การข่มขืนกระทำชำเราโดยใช้ความรุนแรง เป็นการข่มขืนที่ ผู้กระทำต้องการปลดปล่อยความต้องการทางเพศ โดยการบังคับให้ผู้ถูกกระทำนั้นได้รับความทุกข์ ทรมาน และจะมีความสุขทางเพศอย่างมากที่ไดเห็นอีกฝ่ายมีความทุกข์ทรมานจากการกระทำของ ตน ความสุขที่เกิดขึ้นจึงไม่ได้เกิดจากการได้ปลดปล่อยความปรารถนาทางเพศ แต่เกิดจากการได้ เห็นความทรมานที่เกิดขึ้นกับผู้ถูกกระทำ

สุชีลา ตันชัยนันท์ (2535: 13) กล่าวถึงการข่มขืนรูปแบบต่างๆ ซึ่งสามารถ แบ่งได้กว้างๆ ดังนี้

1. การข่มขืนตัวต่อตัว (single rape) เกิดขึ้นระหว่างนักข่มขืนคนเดียว และผู้เสียหายคนเดียว

2. การโทรมหญิง (multiple rape) เกิดขึ้นโดยมีผู้ชายมากกว่าสองคน ขึ้นไป มีการวางแผนและเตรียมการล่วงหน้า

3. การข่มขืนแล้วฆ่า (felony rape) มักเกิดในลักษณะการข่มขืนตัวต่อ ตัว เหตุผลที่ฆ่าเพราะต้องการปิดปาก อีกประเภทหนึ่งคือ ฆ่าแล้วข่มขืน ซึ่งมักเกิดจากการที่ผู้หญิง ต่อสู้ขัดขืน

4. การข่มขืนโดยอาศัยอำนาจหน้าที่ (authority rape) เกิดขึ้นแก่ ผู้สืบสันดาน ศิษย์ ซึ่งอยู่ในความดูแล ผู้ที่อยู่ในความควบคุมตามหน้าที่ราชการ หรือผู้อยู่ใน ปกครองในความพิทักษ์ หรือในความอนุบาล

5. การข่มขืนในสถานการณ์สงคราม (rape during wartime) พบว่า การข่มขืนเกิดขึ้นทั้งในสงครามประกาศศานา เช่น สงครามครูเสด ในสงครามปลดแอกทางชน ชั้น และประชาชาติ และในสงครามแย่งอำนาจระหว่างมหาอำนาจในสงครามโลกทั้งสองครั้ง

6. การข่มขืนภายในครอบครัว (incest) เกิดขึ้นในหมู่สมาชิกของครอบครัว เช่น พ่อ – ลูกสาว ลูก – หลานสาว เป็นต้น

7. การข่มขืนในคู่สมรส (rape within marriage) เกิดขึ้นระหว่างคู่สมรส เช่น ในประเทศเนเธอร์แลนด์ เคยมีกรณีที่สามีเคยข่มขืนว่าจะไม่ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ภรรยาในกรณีที่ภรรยาปฏิเสธการร่วมประเวณี หรือในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้แยกกันอยู่ชั่วคราว แต่สามีก็ยังมิละเมิดตามกฎหมายครอบครัว ในการบังคับภรรยาให้ร่วมประเวณีด้วย

8. การข่มขืนโดยกลุ่มชน (mass rape) เกิดขึ้นในแถบเอเชียใต้ โดยเฉพาะบังคลาเทศและอินเดีย การข่มขืนในลักษณะนี้เป็นเครื่องมือทางการเมืองของฝ่ายปกครองหรือกลุ่มชนที่ได้เปรียบในสังคมที่ใช้ควบคุมขบวนการเคลื่อนไหวของชาวนารับจ้างและชาวนาไร้ที่ดินทำกิน ต่อรองเรื่องสิทธิประโยชน์ของตน รูปแบบที่เกิดขึ้น คือ ผู้หญิงทุกคนในชุมชนนั้นจะถูกข่มขืนโดยผู้ชายที่ถูกเกณฑ์มาจากหมู่บ้านอื่น

1.6.4 ผลกระทบต่อเหยื่อข่มขืน

พุทธวรณ ชูเชิด (2543) ได้จำแนกผลกระทบในด้านต่างๆ ของเหยื่อข่มขืนไว้ดังนี้

1. ผลกระทบด้านร่างกาย (physical impact) การข่มขืนกระทำซ้ำๆ เป็นการใช้อำนาจรุนแรงและเป็นการประทุษร้ายทางเพศต่อบุคคลหนึ่ง ดังนั้น ภายหลังจากการถูกข่มขืน ผู้ถูกข่มขืนจะมีอาการเจ็บป่วยทางด้านร่างกายตามมาหลายด้าน เช่น เกิดอาการบาดเจ็บทางร่างกาย (ลำคอ แขน ขา) และอาการฟกช้ำ การระคายเคืองในระบบสืบสาวะและอวัยวะสืบพันธุ์ หากเป็นกรณีที่ถูบบังคับให้ปฏิบัติกิจกรรมทางเพศโดยใช้ปาก ก็จะทำให้เกิดอาการระคายเคืองในช่องปากและลำคอ หรืออาการคลื่นเหียน อาเจียน ปัญหาที่พบในระยะยาวคือการอักเสบติดเชื้อเรื้อรังของอวัยวะสืบพันธุ์ ความผิดปกติของประจำเดือน และอาจเกิดการตั้งครรภ์

2. ผลกระทบทางด้านจิตใจ (mental impact) อาการทางจิตใจที่พบหลังเหตุการณ์ทั้งในระยะแรกๆ และระยะยาว คือ การฝันร้าย เช่น ฝันถึงเหตุการณ์ที่ถูกข่มขืน นอกจากนี้ยังทำให้เกิดความหวาดกลัวโดยไม่มีเหตุผล เช่น หวาดกลัวเมื่อต้องอยู่คนเดียว หรือเมื่ออยู่ในที่ชุมชน

3. ผลกระทบทางด้านสังคม (social impact) การถูกข่มขืนจะกระทบกระเทือนต่อการดำเนินชีวิตตามปกติในสังคมของผู้หญิงที่ถูกข่มขืน เช่น เธออาจกลับไปเรียนหนังสือ หรือกลับไปทำงานได้เหมือนก่อน แต่ไม่สามารถที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมใดๆ มากนัก เพราะกลัวจะมีคนรู้ กลัวสายตาที่จ้องมองมา บางคนอาจเก็บตัวอยู่แต่ในบ้านเนื่องจาก

สภาพจิตใจที่อ่อนแอ และเริ่มมองว่าตนเองเป็นคนไม่ดี ไม่มีคุณค่า เกิดความไม่ไว้วางใจผู้ชายและคนแปลกหน้า เกิดความรู้สึกไม่ดีต่อผู้ชาย

4. ผลกระทบทางด้านเพศ (sexual impact) ในกรณีที่ถูกข่มขืนไม่เคยมีประสบการณ์ทางเพศมาก่อน จะก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายใจ และคิดว่าเพศสัมพันธ์นั้นเป็นสิ่งที่ไม่น่าพึงพอใจ ส่วนผู้หญิงที่มีสามีแล้วมักหวาดกลัวเมื่อสามีจะมีเพศสัมพันธ์ด้วย ทำให้บั่นทอนความต้องการทางเพศซึ่งเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ลงไป

1.6.5 มายาคติเกี่ยวกับการข่มขืน

ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ (2539) อธิบายถึงฐานหรือมายาคติในสังคมไทยว่าด้วยการข่มขืน 5 ประการ ซึ่งมีลักษณะสุดขั้ว ขาดความละเอียดอ่อน ส่งผลต่อการแก้ปัญหาการข่มขืนอย่างไม่ถูกจุดและทำให้ปัญหาซับซ้อนขึ้นไปอีก ได้แก่

มายาคติประการแรก เชื่อว่าผู้ชายที่ข่มขืนมีความผิดปกติทางจิตหรือเป็นคนชั่วร้าย เท่ากับจำกัดให้การข่มขืนเป็นปัญหาส่วนบุคคล มองข้ามปัจจัยเชิงโครงสร้างอำนาจระบบความเชื่อ และปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มองว่าผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศหรือ สมบัติของผู้ชาย ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้การข่มขืนยังคงอยู่ เพราะเท่ากับยอมรับว่าเป็นเรื่อง “ธรรมชาติ” (แก้ไขไม่ได้) ที่ผู้ชายจะมีความต้องการทางเพศที่ต้องระบายออกไม่ว่าจะเป็นการเที่ยวโสเภณีหรือการข่มขืน ทำได้เพียงป้องกันและลดโอกาสที่จะเกิด

มายาคติที่สอง การข่มขืนเกิดขึ้นเพราะผู้หญิงแต่งตัวยั่วให้ผู้ชายเกิดอารมณ์หรือกลับบ้านดึก ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงการข่มขืนเข้ากับเรื่องเพศ ในขณะที่หลายกรณีการข่มขืนไม่เกี่ยวกับเรื่องเพศ แต่เป็นการแสดงออกของความโกรธแค้นเกลียดชังหรือแสดงอำนาจ เช่น กรณีพ่อข่มขืนลูกสาวเพราะไม่พอใจแม่ที่ไปมีความสัมพันธ์กับ คนอื่น เป็นต้น ที่สำคัญกว่านั้น การข่มขืนหลายครั้งยังเกิดขึ้นในสงครามหรือสถานการณ์ไม่สงบด้วย ในฐานะเครื่องมือการทรมานลงโทษ กดดัน สร้างความกลัวให้ฝ่ายศัตรู การแสดงออกซึ่งชัยชนะ และเป็นการเหยียดหยามและทำลายเผ่าพันธุ์ที่ด้อยกว่าหรือเป็นการชำระล้างเผ่าพันธุ์ (ethnic cleansing) มากกว่าเป็นเรื่องความต้องการทางเพศ เช่น กรณี The Rape of Nanking ที่ทหารญี่ปุ่นกระทำต่อหญิงชาวจีน หรือกรณีทหารชาวเซิร์ปข่มขืนผู้หญิงและเด็กหญิงมุสลิมในบอสเนีย (และหลายราย กระทำต่อหน้าพ่อแม่พี่น้องหรือลูกของหญิงเหล่านี้ด้วย) ทั้งยังทำให้หญิงมุสลิมตั้งท้องเด็กโดยมีชาวเซิร์ปเป็นพ่อ กรณีเหล่านี้ล้วนโยงกับอำนาจและความเกลียดชังอย่างชัดเจน

มายาคติที่สาม คือ การข่มขืนต้องเกิดพร้อมความรุนแรง กล่าวคือต้องมีร่องรอยบาดเจ็บ ฟกช้ำ หรือเสียชีวิตจากการใช้กำลังต่อผู้หญิง ดังปรากฏในกฎหมายอาญาว่า ถ้า

การข่มขืนกระทำชำเราไม่ได้เป็นเหตุให้ผู้ถูกข่มขืนได้รับอันตรายสาหัส หรือถึงแก่ความตาย ถือว่าเป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ในหลายกรณี สิ่งสำคัญที่สุดสำหรับหญิงที่ถูกข่มขืนคือการมีชีวิตรอด จึงอาจไม่ชัดเจน ทำให้ร่องรอยการใช้กำลังไม่ชัดเจน หรือกรณีที่ผู้หญิงหรือเด็กหญิงไม่สามารถปฏิเสธการถูกบังคับให้ร่วมเพศโดย ผู้ชายที่เป็นผู้ใหญ่ที่นับถือหรือมีอำนาจเหนือกว่า เช่น ญาติผู้ใหญ่ หรือบีบบังคับด้วยความจำเป็นทางวัตถุ เป็นต้น มายาคติข้อที่สามนี้ทำให้กรณีเหล่านี้หญิงที่ถูกข่มขืนต้องรับภาระพิสูจน์ว่าถูกข่มขืนจริง ไม่ใช่การสมยอม

มายาคติที่สี่ การข่มขืนต้องกระทำโดยชายแปลกหน้า กล่าวคือ ไม่เคยมีการรู้จักหรือมีความสัมพันธ์กันมาก่อน ทั้งนี้เกิดจากฐานคิด 2 ประการ คือ ผู้หญิงเป็นสมบัติของผู้ชาย และครอบครัวเป็นอาณาบริเวณส่วนตัวที่อยู่เหนือการควบคุมของรัฐ นอกจากนี้ มายาคติข้อนี้ทำให้กรณีที่หญิงชายที่ไม่ได้แต่งงานกัน แต่เคยมีความสัมพันธ์ทางเพศกันมาก่อน แล้วถูกบังคับให้ร่วมเพศ ถูกละเลยไปอีกด้วย โดยจะพิพากษาล่วงหน้าแล้วว่าเป็นการสมยอมเพราะเคยมีความสัมพันธ์กันมาก่อน

มายาคติที่ห้า การข่มขืนเกิดขึ้นเมื่ออวัยวะเพศชาย ล่วงล้ำเข้าไปในช่องคลอดของผู้หญิง ซึ่งเป็นการตีความของศาลไทย ทำให้การบังคับร่วมเพศทางปากหรือทางทวารหนัก หรือใช้วัสดุอย่างอื่น ไม่ถูกนับเป็นการข่มขืนและไม่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันประเทศไทยได้แก้ไขประมวลกฎหมายอาญามาตรา 276 แล้ว ซึ่งการปรับแก้กฎหมายใหม่นี้ทำให้ผู้หญิงได้รับการคุ้มครองเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ สามี่ไม่สามารถที่จะข่มขืนภรรยาได้ รวมทั้งการข่มขืนยังครอบคลุมถึงการบังคับให้มีการร่วมเพศทางปากหรือทางทวารหนักด้วย

1.6.6 มุลินิธิเพื่อนหญิงกับบทบาทการให้ความช่วยเหลือเหยื่อข่มขืน

การให้ความช่วยเหลือต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนในประเทศไทย มีหน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนหลายแห่งที่ให้ความสำคัญและดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเหยื่อว่าผู้ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ทั้งนี้รูปแบบการดำเนินการของแต่ละองค์กรย่อมแตกต่างกันไปตามภารกิจของหน่วยงานนั้นๆ รวมทั้งผลกระทบจากการตกเป็นเหยื่อข่มขืนซึ่งทำให้ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อเกิดความอับอาย ไม่กล้าเข้าสู่การให้ความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ตกเป็นเหยื่อข่มขืนยังคงอยู่กับตัว และไม่ได้รับการแก้ไข เหยื่อว่าให้สภาพปัญหาบรรเทาลงได้

จากการศึกษาพบว่า มุลินิธิเพื่อนหญิง ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนแห่งหนึ่ง ซึ่งทำหน้าที่ให้การดูแล ช่วยเหลือ เหยื่อว่าหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนอย่างเต็มที่เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

มูลนิธิเพื่อนหญิง ก่อตั้งขึ้นเมื่อปลายปี พ.ศ. 2523 ภายใต้ชื่อ "กลุ่มเพื่อนหญิง" ได้รับการจดทะเบียนโดยกรุงเทพมหานคร เป็น "มูลนิธิเพื่อนหญิง" และมีฐานะเป็นนิติบุคคล จากกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2534 มีบทบาทพิทักษ์สิทธิและให้ความช่วยเหลือสตรีที่ตกอยู่ในภาวะวิกฤติ อาทิ จากภัยคุกคามทางเพศ ตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ สามีทอดทิ้งทำร้ายทุพตีส ถูกล่อลวงและบังคับค้าประเวณี ถูกเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรม และถูกเลือกปฏิบัติในเรื่องของอาชีพ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ มูลนิธิฯ ได้นำข้อมูลเผยแพร่ต่อสาธารณชนและนำเสนอต่อภาครัฐเพื่อผลักดันให้กำหนด นโยบายและแนวปฏิบัติที่เป็นจริงในการคุ้มครอง พิทักษ์สิทธิ รวมถึงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสตรีโดยรวม

มูลนิธิเพื่อนหญิงมีบทบาทและภารกิจในการส่งเสริมแนวคิด และความเข้าใจในมิติหญิงชายบนพื้นฐานที่ว่าหญิงชายย่อมมีความเสมอภาคมาแต่กำเนิด สังคมจึงควรใช้มาตรฐานเดียวกันในการคุ้มครอง พิทักษ์สิทธิ ส่งเสริมคุณภาพชีวิตหญิงชายตามหลักกฎหมายและสิทธิมนุษยชน โดยมูลนิธิฯ ใช้ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้หญิงเข้าใจในบทบาท หน้าที่และสิทธิของสตรี นำไปสู่ความเข้มแข็งและมีอำนาจต่อรองเชิงโครงสร้างในระดับปัจเจกและเครือข่าย

มูลนิธิเพื่อนหญิง มีลักษณะการทำงานโดยการเลือกบางประเด็น บางพื้นที่ และทำงานอย่างต่อเนื่องและจริงจังจนเกิดเป็นองค์ความรู้และพัฒนาเป็นต้นแบบ ในทางปฏิบัติขยายผลไปยังพื้นที่ต่างๆ ทั้งในกลไกของรัฐและชุมชน สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้หญิงและเครือข่าย ส่งผลให้เกิดการพึ่งตนเองได้

การแบ่งประเภทการทำงานภายในมูลนิธิเพื่อนหญิง มีภารกิจงานหลัก ดังนี้

1. ศูนย์พิทักษ์สิทธิสตรี เป็นศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ให้แก่ผู้หญิงที่ประสบภาวะวิกฤติ โดยบริการด้านคำปรึกษากฎหมาย การดำเนินคดี และด้านสังคมสงเคราะห์ ให้บริการในวันจันทร์ถึงวันศุกร์ ตั้งแต่เวลา 09.00 น. – 17.00 น. โดยในศูนย์ฯ จะมีเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาเบื้องต้น พี่พู่สภาพจิตใจ ตลอดจนทำหน้าที่ประสานงานติดต่อหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบมีที่พักพิง ได้รับการฟื้นฟูจิตใจ รวมทั้งการอำนวยความสะดวกในการดำเนินคดี นอกจากนี้ยังจัดกระบวนการกลุ่มสนับสนุน (group support) เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้ผ่านพ้นความรุนแรง กับผู้ที่กำลังประสบภาวะวิกฤติ

2. ศูนย์ข้อมูลและเผยแพร่ ทำหน้าที่รวบรวม จัดเก็บ จัดทำ และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ผู้หญิงที่มูลนิธิฯ ดำเนินกิจกรรม จัดทำเป็นองค์ความรู้ วรรณคดี เผยแพร่สู่สาธารณชนทั้งในประเทศและต่างประเทศในรูปแบบต่างๆ ตัวอย่างสื่อสิ่งพิมพ์ของมูลนิธิฯ

เช่น หนังสือพิมพ์หญิงชายก้าวไกล วารสารสตรีทัศน์ รายงานสถานการณ์ผู้หญิงในเชิงวิเคราะห์ จดหมายข่าวภาษาอังกฤษ เป็นเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเครือข่ายผู้หญิงระดับสากล คู่มือต่างๆ เช่น คู่มือเพื่อนหญิง คู่มือแรงงานหญิง การเขียนบทความเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์และวารสารต่างๆ และจัดทำเว็บไซต์ของมูลนิธิฯ

3. งานระดมทุน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมมูลนิธิเพื่อนหญิง ผลิตวัสดุและสื่อรณรงค์ที่มีสัญลักษณ์สื่อความหมายมิติชาย-หญิง เช่น เสื้อยืด กระเป๋า หมวก ฯลฯ เพื่อใช้เป็นที่สื่อในการรณรงค์ตามงานสัมมนาทั้งในประเทศและเวทีสากล รวมทั้งศูนย์การค้าต่างๆ นอกจากนี้ มูลนิธิได้เปิดบ้านธรรมชาติ ซึ่งจัดให้มีการนวด อบ ประคบสมุนไพรให้หญิงหลังคลอด และบำบัดสุขภาพสำหรับบุคคลทั่วไป โดยวิธีธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมสุขภาพทางเลือกให้กับผู้หญิง ส่งเสริมการกตลาดหัตถกรรมพื้นบ้านของกลุ่มผู้หญิงต่างๆ และการตั้งกล่องรับบริจาคตามสถานที่ต่างๆ

4. การจัดกิจกรรมรณรงค์ระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการของภาครัฐ ทุกๆ ปีในวันสำคัญที่เกี่ยวกับสตรี เช่น วันสตรีสากล วันแรงงานแห่งชาติ วันสุขภาพและความปลอดภัยแห่งชาติ วันสุขภาพผู้หญิงสากล วันยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก มูลนิธิฯ จะจัดสัมมนา ประชุมวิชาการ และจัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ข้อมูลและรณรงค์ในระดับชุมชนระดับประเทศ โดยร่วมกับเครือข่ายผู้หญิง เครือข่ายแรงงาน นักวิชาการ ให้มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงการให้ความคุ้มครองแก่สตรีและเด็กในระดับนโยบายและภาคปฏิบัติ เช่น พ.ร.บ. ประกันสังคม กฎหมายสิทธิลาคลอด 90 วัน โครงการพนักงานสอบสวนหญิงประจำสถานีตำรวจ ศูนย์ช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กประจำโรงพยาบาลรัฐ สถาบันคุ้มครองสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน และ พ.ร.บ. คุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น

ปัจจุบัน มูลนิธิฯ ดำเนินงานโดยการขยายเครือข่าย โดยการสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็งเพื่อเป็นด่านหน้าในการสอดส่อง ดูแล ให้การช่วยเหลือต่อผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิด้านต่างๆ ซึ่งเครือข่ายที่มูลนิธิฯ ให้การสนับสนุนมีดังนี้

1. เครือข่ายแกนนำแรงงานหญิง ในกลุ่มแรงงานหญิงย่านอ้อมน้อย-อ้อมใหญ่ ไทยเกรียง บางพลี พระประแดง รวมทั้งในภูมิภาคเหนือที่จังหวัดลำพูน มูลนิธิฯ ให้การสนับสนุนด้านการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ. การประกันสังคม กฎหมายแรงงาน สิทธิมนุษยชนของสตรี สุขภาพจากการทำงานและการแลกเปลี่ยนดูงาน การรวมกลุ่มออมทรัพย์ การส่งเสริมอาชีพเพื่อการพึ่งตนเอง

2. เครือข่ายชมรมหญิงช่วยเหลือหญิง เป็นเครือข่ายผู้หญิงที่ผ่านพ้นวิกฤติความรุนแรงในครอบครัวมาแล้วจากการแนะนำให้คำปรึกษาของมูลนิธิเพื่อนหญิง ได้รวมตัว

กันเป็นอาสาสมัครทำกิจกรรมกลุ่มสนับสนุน (group support) และให้คำปรึกษาช่วยเหลือผู้หญิงที่ตกอยู่ในภาวะวิกฤตทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้มีกำลังใจรับมือกับปัญหาต่างๆ ในชีวิตอย่างมีสติและรู้เท่าทัน

3. เครือข่ายผู้หญิงชาวบ้าน เป็นกิจกรรมภายใต้โครงการชุมชนปลอดภัย ความรุนแรง และโครงการลดเหล้า: ลดความรุนแรงในครอบครัว มูลนิธิฯ สนับสนุนการจัดตั้งศูนย์ช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กในชุมชนโดยการฝึกอบรมทักษะการให้คำปรึกษา การสร้างความเข้าใจให้คนในชุมชนช่วยกันสอดส่องดูแล ป้องกันมิให้เกิดปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและผู้หญิงในชุมชน รณรงค์ให้คนในชุมชนมีทัศนคติใหม่ว่า “สามีไม่มีสิทธิทำร้ายทุบตีภรรยา” “ปัญหาของครอบครัวไม่ใช่เรื่องส่วนตัว แต่เป็นเรื่องของชุมชน” รวมทั้งการประสานงานระหว่างศูนย์ช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กในโรงพยาบาลของรัฐ เครือข่ายผู้หญิงชาวบ้านที่มูลนิธิฯ ให้การสนับสนุนในภาคใต้ คือพื้นที่จังหวัดชุมพร สงขลา ภาคอีสาน พื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ และภาคเหนือพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

4. เครือข่ายผู้หญิงกับสุขภาพ เป็นการสร้างเวทีทางเลือกสุขภาพของผู้หญิงภายใต้แนวคิด “ตัวของเรา ร่างกายของเรา” เพื่อให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการพิทักษ์สิทธิและเคารพในเนื้อตัวร่างกายของตนเอง รวมทั้งการสร้างความเข้าใจใหม่ให้กับสังคมเพื่อการเคารพในเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง โดยการจัดทำกิจกรรมรณรงค์และการเสริมความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย นอกจากการสร้างเครือข่าย ตามรายละเอียดข้างต้นแล้ว มูลนิธิฯ ยังประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรต่างๆ เพื่อให้เกิดความสะดวกในการให้การช่วยเหลือหญิงที่ตกเป็นเหยื่อ ซึ่งหน่วยงานหลักที่มูลนิธิฯ ดำเนินการร่วมด้วย ได้แก่

1. เครือข่ายพนักงานสอบสวนหญิง – ชาย โดยร่วมกันปรับปรุงกลไกการรับเรื่องราวร้องทุกข์ของตำรวจในส่วนของผู้หญิงสอบสวน ให้มีความเข้าใจและเคารพในหลักสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงและเด็ก ไม่มองเรื่องครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัว และให้ความช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กที่ประสบปัญหาความรุนแรงทางด้านจิตใจและร่างกายด้วยท่าทีที่เข้าใจปราศจากความอคติทางเพศ และการเลือกปฏิบัติ

2. เครือข่ายศูนย์ช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กโรงพยาบาลของรัฐ 20 แห่ง เป็นโครงการนำร่องเพื่อขยายผลทั่วประเทศ โดยมูลนิธิฯ ได้รับความร่วมมือจากโรงพยาบาลหลัก เช่น โรงพยาบาลชุมพร ชอนแก่น อำนาจเจริญ เป็นต้น ในการจัดฝึกอบรมบุคลากรเกี่ยวกับแนวคิดบทบาทหญิงชาย เทคนิคการให้คำปรึกษาแก่ผู้หญิงและเด็กที่ประสบปัญหาวิกฤตในชีวิต

จัดกิจกรรม group support เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และให้กำลังใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งการจัดเวทีแลกเปลี่ยนงานระหว่างเครือข่ายภาครัฐและชุมชน

1.7 แนวคิดเรื่องการสอบสวน

งานสอบสวนคดีอาญามีส่วนเกี่ยวข้องกับการอำนวยความสะดวกยุติธรรม ตลอดจนมีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิ เสรีภาพของประชาชน ตำรวจจึงมิใช่เป็นเพียงผู้พิทักษ์สันติภาพแห่งรัฐหรือดูแลข้อกฎหมายทั่วไปเท่านั้น แต่เป็นผู้พิทักษ์ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์และความเป็นธรรมในสังคมด้วย ดังนั้น กระบวนการสอบสวนจึงเป็นกระบวนการด่านแรกในกระบวนการยุติธรรม

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) ได้กำหนดคตินิยามไว้ว่า “การสอบสวน” หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ

และ มาตรา 2 (6) ระบุว่า พนักงานสอบสวน หมายความว่า เจ้าพนักงาน ซึ่งกฎหมาย ให้มีอำนาจ และ หน้าที่ ทำ การสอบสวน

1.7.1 ปรัชญาในการสอบสวน

พนักงานสอบสวนในฐานะตัวแทนแรกในกระบวนการยุติธรรมซึ่งจะต้องทำหน้าที่ผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมให้เกิดกับประชาชนอย่างแท้จริง ต้องดำรงไว้ซึ่งปรัชญาสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (วินัย รุ่งรักสกุล, 2538)

1) ความถูกต้อง

ความถูกต้องในการสอบสวนคดีอาญา เพื่อให้เกิดความถูกต้องและเป็นไปโดยชอบอย่างแท้จริงนั้น จะต้องกระทำภายในกรอบของกฎหมาย และระเบียบข้อบังคับที่กำหนดไว้โดยเคร่งครัด พนักงานสอบสวนจะต้องเพียรพยายามใช้ศิลปะในการสนทนอย่างเต็มความสามารถ

การกระทำอย่างใดจะถือว่าเป็นความผิดกฎหมายนั้น วินิจฉัยง่าย แต่ผู้ถูกกล่าวหาจะกระทำผิดจริงหรือไม่เป็นการยากที่จะตัดสินใจ ขึ้นอยู่กับพยานหลักฐานที่สามารถรวบรวมได้ว่ามีมากน้อยเพียงใด ในระบบการสอบสวนของต่างประเทศที่เจริญแล้วนั้น ศาลจะไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ การสอบสวนที่นำไปถือว่าเป็นการเสียเปล่า นำไปพิสูจน์ความผิดของจำเลยในศาลไม่ได้ สำหรับประเทศไทยนั้น การสอบสวนโดยมิชอบของพนักงานสอบสวนจะมีผลให้งานสอบสวนคดีอาญาในส่วนรวมต้องเสียไป ขาดความเชื่อถือไว้วางใจจากบุคลากรในองค์กรกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขั้นต่อไป ทั้งในขั้นตอนของอัยการ

และศาล สำนักงานสอบสวนและพยานหลักฐานต่างๆ ย่อมมีตำหนิและถูกโต้แย้ง ก่อให้เกิดความสงสัยในชั้นพิจารณาของศาลได้

กรมตำรวจได้วางหลักเกณฑ์ให้พนักงานสอบสวนทุกนายยึดหลักว่าการสืบสวนสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานนั้นต้องกระทำภายในกรอบของกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่กำหนดไว้ การสอบสวนผู้เสียหายหรือพยานจะต้องไม่เกิดจากการจูงใจ ให้คำมั่น สัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น หากการสอบสวนเริ่มต้นโดยมิชอบแล้ว ก็หมายความว่าความบริสุทธิ์ยุติธรรมที่ประชาชนพึงได้รับนั้นถูกทำลายตั้งแต่ต้น

2) ความรวดเร็ว

ความรวดเร็วในการสอบสวนคดีอาญา ในหลักของกฎหมายว่าด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือหลักการอำนวยความยุติธรรมทางอาญาก็ดี การสอบสวนคดีอาญาที่ล่าช้าก็เท่ากับเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 130 ได้บัญญัติไว้ว่า “ให้เริ่ม การสอบสวน โดยมิชักช้า จะทำการ ในที่ใด เวลาใด แล้วแต่ จะเห็นสมควร โดย ผู้ต้องหา ไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย” โดยข้อเท็จจริงนั้น หากการสอบสวนกระทำโดยล่าช้า ร่องรอยและพยานหลักฐานต่างๆ ในสถานที่เกิดเหตุอาจลบเลือน ถูกยกย้าย ทำลายซ่อนเร้น หรือทำให้สูญหายได้ เมื่อผ่านขั้นตอนการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานในเบื้องต้นแล้ว พนักงานสอบสวนก็ต้องทำการสอบสวนในชั้นต่อไปให้เสร็จสิ้นโดยเร็วเพื่อป้องกันมิให้ผู้เสียหายหรือพยานหลงลืมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อันส่งผลให้การเบิกความในศาลคลาดเคลื่อนไปจากข้อเท็จจริงได้ นอกจากนี้ ยังส่งผลให้ผู้ต้องหาถูกควบคุมหรือถูกกักขังสิทธิเสรีภาพนานเกินไป

การสอบสวนคดีให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว เรียบร้อยนั้น นอกจากจะส่งผลโดยตรงถึงการอำนวยความยุติธรรมให้เกิดกับประชาชนทั่วไปแล้ว ยังมีผลให้ประชาชนและสังคมเกิดความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพการทำงานของพนักงานสอบสวนอย่างมากด้วย และจะหันกลับมาให้ความเชื่อถือไว้วางใจให้ความร่วมมือในการแจ้งข่าว เบาะแสของคนร้าย ร่วมมือเป็นพยาน หรือชี้ช่องพยานหลักฐานทางคดี ซึ่งส่งผลให้งานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้ผลยิ่งขึ้น คนร้ายเกิดความเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิด

3) ความเป็นธรรม

ความเป็นธรรมในการสอบสวนคดีอาญานั้น เป็นเรื่องสำคัญมาก และความเป็นธรรมไม่สามารถวัดได้ด้วยความรู้สึกของคนใดคนหนึ่ง ในทางวิชาการ นโยบายทางอาญา กล่าวว่าความเป็นธรรมนั้น แบ่งเป็น 2 ประการ คือ ความเป็นธรรมโดยแท้ และความเป็นธรรมโดยกฎหมาย

การปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนควรยึดหลักความเป็นธรรมตามกฎหมายเป็นหลัก แต่ควรพิจารณาในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเห็นอกเห็นใจ กล่าวคือ เมื่อมีผู้

มาร้องทุกข์กล่าวหาให้ดำเนินคดีกับบุคคลใด และมีการจับกุมผู้กล่าวหาทำให้ผู้กล่าวหาเสื่อมเสียชื่อเสียงและถูกจำกัดสิทธิสภาพลงในทันที ความรู้สึกของผู้ถูกจับกุมและญาติพี่น้องจะเริ่มคิดและเรียกร้องหาความยุติธรรมทันทีเช่นกัน และในทางตรงกันข้าม ฝ่ายผู้เสียหาย หรือผู้ถูกประทุษร้ายร่างกาย หรือทรัพย์สินก็จะเรียกร้องความเป็นธรรม เรียกร้องให้เจ้าพนักงานสอบสวนสอบสวนดำเนินคดีให้สามารถลงโทษกับผู้ต้องหาและเพื่อให้ได้รับการชดใช้ความเสียหาย หรือเพื่อให้ติดตามทรัพย์สินกลับคืนมา จึงต้องเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ซึ่งจะต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนไปด้วยความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย ซึ่งนับเป็นเรื่องสำคัญและยากยิ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา อาจกล่าวได้ว่า ขั้นตอนการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเป็นขั้นตอนที่เหนื่อยยากที่สุด พนักงานสอบสวนจะต้องค้นหาความจริงและรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆ ทุกอย่าง ซึ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานนั้นจะต้องอาศัยหรือต้องประสานงานกับหน่วยงานอื่น และนอกจากนั้นยังต้องเดินทางไปในที่ต่างๆ เพื่อไปเสาะหาพยานหลักฐานและต้องเสียค่าใช้จ่ายในการทำงานและต้องแข่งกับเวลา มีการชิงไหวชิงพริบ ดังนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องทำงานด้วยความเสียสละ อดทนต่อความเหนื่อยยาก จึงจะทำให้การสอบสวนเป็นที่พึงและให้ความยุติธรรมกับประชาชนได้อย่างแท้จริง

นอกจากพนักงานสอบสวนจะต้องยึดปรัชญาในการปฏิบัติหน้าที่แล้ว พนักงานสอบสวนต้องปฏิบัติงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้บรรลุผลในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมตาม ดังนี้

มาตรา 132 เพื่อ ประโยชน์ แห่ง การรวบรวม หลักฐาน ให้ พนักงานสอบสวน มีอำนาจ ดังต่อไปนี้

(1) ตรวจตัว ผู้เสียหาย เมื่อ ผู้นั้นยินยอม หรือ ตรวจตัว ผู้ต้องหา หรือ ตรวจ สิ่งของ หรือ ที่ทาง อันสามารถอาจใช้เป็น พยานหลักฐานได้ให้รวมทั้งภาพถ่าย แผนที่ หรือ ภาพวาดจำลองหรือพิมพ์ลายนิ้วมือ ลายมือ หรือลายเท้า กับให้บันทึกรายละเอียดทั้งหลายซึ่งน่าจะ กระทำให้คดี แจ่มกระจ่างขึ้น

(2) ค้นเพื่อพบ สิ่งของ ซึ่ง มีไว้เป็นความผิด หรือ ได้มาโดยการกระทำผิด หรือได้ใช้ หรือสงสัยว่าได้ใช้ในการกระทำผิด หรือซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้แต่ต้องปฏิบัติตาม บทบัญญัติแห่ง ประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วย ค้น

(3) หมายเรียก บุคคล ซึ่ง ครอบครอง สิ่งของ ซึ่ง อาจใช้เป็น พยานหลักฐานได้ แต่บุคคลที่ถูกหมายเรียกไม่จำเป็นต้องมาเอง เมื่อจัดส่งสิ่งของมาตามหมายแล้ว ให้ ถือเสมือนว่าได้ปฏิบัติตามหมาย

(4) ยึดไว้ซึ่งสิ่งของที่ค้นพบ หรือส่งมาดังกล่าวไว้ในอนุมาตรา (2) และ (3)

1.7.2 หลักเกณฑ์การสอบสวน

หลักเกณฑ์การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสอบสวน มีดังต่อไปนี้ (จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช, 2550)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 226 บัญญัติว่า “พยาน วัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ให้อ้างเป็น พยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น และให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือ กฎหมายอื่นอันว่าด้วยการสืบพยาน”

1. ต้องเป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ (รวมทั้งพยาน ผู้ชำนาญการพิเศษ)

พยานบุคคล (oral evidence) หมายความว่า ถ้อยคำของบุคคลที่มาให้ การต่อหน้าเจ้าพนักงานหรือศาล รวมทั้งกิริยาอาการของคนไข้ที่สามารถแสดงออกซึ่งแทน ความหมายของถ้อยคำพูด

พยานเอกสาร (documentary evidence) หมายความว่า ข้อความใดๆ ที่สื่อถึงความหมายใดที่เจ้าพนักงานหรือศาล สามารถอ่านหรือตรวจดูได้จากหนังสือลายลักษณ์ อักษร หรือเครื่องหมายรูปรอยใดๆ โดยประการที่ว่าเครื่องหมายรูปรอยนั้นสามารถใช้แทนลาย ลักษณ์อักษรได้

พยานวัตถุ (material evidence) หมายความว่า สิ่งของใดๆ ที่คู่ความ อ้างเป็นพยานหลักฐานในคดี ด้วยความประสงค์ที่จะให้เจ้าพนักงานหรือศาลตรวจดู รูปร่าง ลักษณะของสิ่งของหรือวัตถุนั้น เพื่อประโยชน์แก่คดีของตน

พยานผู้ชำนาญการพิเศษ (expert witness) หมายความว่า บุคคลผู้มี อาชีพหรือมิใช่ก็ตาม มีความรู้ความชำนาญพิเศษในการใดๆ ซึ่งความเห็นของเขานั้นมีประโยชน์ใน การวินิจฉัยคดีได้

2. ต้องเป็นพยานหลักฐานซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์ ใจทักและจำเลยจึงสามารถที่จะนำพยานหลักฐานต่างๆ เข้าสืบได้ทั้งสิ้น โดย ไม่มีกฎหมายมาห้าม โดยเฉพาะถ้าเป็นพยานหลักฐานที่จะทำให้เป็นการพิสูจน์ความผิดหรือความ บริสุทธิ์ด้วยแล้ว แม้จะไม่ใช่ประเด็นแห่งคดีโดยตรงก็ตาม แต่ก็อาจเป็นประเด็นและเหตุที่ เกี่ยวเนื่อง ซึ่งก็อาจจะเป็นประโยชน์ในทางคดีของคู่ความเพื่อให้เจ้าพนักงานหรือศาลนำมาซึ่ง

น้ำหนักรับประทานประกอบารรับฟัง เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย ได้เช่นกัน กล่าวคือ โจทก์สามารถนำพยานเข้าสืบเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย นอกจากจะเป็น พยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ ซึ่งน่าจะพิสูจน์ว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์แล้ว โจทก์อาจนำสืบการกระทำอันเป็นพิรุณของจำเลยหรือความเคียดแค้นของจำเลยที่มีต่อผู้เสียหาย หรือผู้ตายมาก่อน ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดและอาจสนับสนุนพยานหลักฐานของโจทก์ให้ น่าเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงก็ได้ตามเหตุผลทางจิตวิทยา อาทิ การที่จำเลยนิ่งเฉยไม่ ปฏิเสธเมื่อถูกกล่าวหาในทันทีที่เกิดเหตุ หรือเมื่อหลังเกิดเหตุมีคนเห็น จำเลยได้หลบหนีไปออกจากบ้าน หรือเมื่อตำรวจไปที่บ้านจำเลย จำเลยกระโดดบ้านหนี เป็นต้น

3. ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบในประการอื่น

(1) ต้องเป็นพยานที่มีได้เกิดขึ้นจากการตักเตือนผู้ให้ข้อใจ หรือใช้กลอุบายอื่น

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรคสาม บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนตักเตือน พุดให้ข้อใจ หรือใช้กลอุบายอื่น เพื่อป้องกันมิให้ บุคคลใดให้ถ้อยคำ ซึ่งอยากจะให้ด้วยความเต็มใจ

ตักเตือน หมายถึง การกล่าวตักเตือนผู้ให้ถ้อยคำ เพื่อให้ผู้ให้ถ้อยคำ เกิดความไม่แน่ใจ และไม่ยอมรับตามที่ผู้ให้ถ้อยคำให้การไว้แล้วแนะนำให้เขาให้การใหม่ตามที่ ต้องการ

พุดให้ข้อใจ หมายถึง การพุดให้ผู้ให้ถ้อยคำเกิดความเกรงกลัวหรือเกิด ความสับสนไม่แน่ใจ เช่น “ให้ถ้อยคำอย่างนี้ตัวคุณและครอบครัวจะลำบาก ผู้ต้องหาหนีอิทธิพล” เป็นต้น

ใช้กลอุบายอื่น หมายถึง การใช้กลอุบายหลอกลวงเพื่อให้ผู้ให้ถ้อยคำ เกิดความเชื่อว่าเป็นความจริงตามที่กล่าวนั้น เช่น “หลอกว่าผู้ต้องหาจับแล้ว (ความจริงไม่ได้รับแต่ อย่างใด) พยานควรให้การตามนี้” หรือ “นำพยานปากอื่นมาสอบสวนต่อหน้าพยานที่จะให้ถ้อยคำ โดยมีพฤติการณ์แสดงว่าเป็นพยานในคดีนี้ และไม่ให้การยืนยันตัวผู้ต้องหาว่าเป็นผู้กระทำผิดทำ ให้พยานเกิดความเชื่อว่าเป็นความจริงตามที่นั้น” เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดให้ถ้อยคำซึ่ง อยากรให้ด้วยความเต็มใจ แต่ถ้ามีพฤติการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น บุคคลนั้นจะให้การด้วยความไม่เต็ม ใจและจำไม่ได้ข้อเท็จจริงที่เป็นข้อความจริงในคดีได้ ซึ่งคำให้การปากนั้นๆ ศาลจะไม่รับฟังเพราะ ถือว่าเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ

(2) ต้องเป็นพยานที่มีได้เกิดจากการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกหลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับหรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใดๆ ในเรื่องที่ต้องหา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 135 บัญญัติว่า “ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใดๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกหลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับหรือกระทำโดยมิชอบประการใดๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใดๆ ในเรื่องที่ต้องหา

ให้คำมั่นสัญญา หมายถึง พฤติการณ์การกระทำในลักษณะที่เป็นการให้สัญญาว่าจะมีสิ่งตอบแทนให้เมื่อผู้ต้องหากระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามที่ต้องการ เช่น “รับเสียโดยดี เขาจะกันไว้เป็นพยาน คำรบของผู้ต้องหารับฟังไม่ได้ รับเสียเขาจะปล่อยผัวกลับบ้าน เหตุที่ภริยารับก็เพราะมีคนหนุนให้รับ หาได้รับด้วยน้ำใสใจจริงไม่ คำรับของภริยาจึงรับฟังไม่ได้ คำรับสารภาพของจำเลยในชั้นสอบสวนซึ่งรับโดยหลงเชื่อคำกล่าวแนะนำของเจ้าพนักงานเพื่อหวังจะได้รับประโยชน์ในทางคดี มิใช่รับโดยสุจริต ฟังลงโทษจำเลยไม่ได้” ส่วนการให้สัญญาว่าจะให้เยี่ยมญาติ บุตร สามี ภรรยา เป็นสิทธิของผู้ต้องหาอยู่แล้วไม่มีเหตุผลใดที่จะนำเอาสิทธิข้อนี้ไปต่อรองให้สัญญากับผู้ต้องหาได้

หรือการที่เจ้าพนักงานพูดจูงใจในทำนองว่าจะได้รับโทษเบาลงก็ยังไม่ถึงขั้นให้สัญญา เช่น ขณะเจ้าพนักงานตำรวจเข้าไปตรวจค้นบ้าน จำเลยพบธนบัตรที่ใช้ล่อซื้อ และเมทแอมเฟตามีนที่ได้สู่มกั 10 เม็ด จึงได้บอกจำเลยว่ามีเมทแอมเฟตามีนอยู่อีกให้นำมามอบให้เจ้าพนักงานตำรวจจะได้รับรับโทษเบาลง และได้เกลี้ยกล่อมจำเลยว่ามีสิ่งผิดกฎหมายก็ให้เอาออกเสีย จากนั้นจำเลยได้พาไปที่ต้นมะขามล้มเข้าไปในโพรงมะขาม นำถุงพลาสติกบรรจุเม็ดยามาให้ เป็นต้น

ชูเชิญ หมายถึง การกระทำพฤติการณ์ที่ทำให้ผู้ต้องหาอยู่ในภาวะหวั่นวิตกว่าจะเกิดอันตรายแก่ตนเอง หรือแก่ผู้อื่นที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ต้องหา ไม่ว่าจะเป็นการชูเชิญโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ตาม การชูเชิญโดยตรง เช่น ชูว่าจะทำร้ายร่างกาย หรือชูเชิญโดยทางอ้อมด้วยวาจาหรือพฤติการณ์ก็ตาม เช่น ก่อนที่พนักงานสอบสวนจะสอบปากคำผู้ต้องหาคนหนึ่ง พนักงานสอบสวนได้นำผู้ต้องหาในคดีอื่นเดินผ่านห้องสอบสวนไปข้างหลังห้องได้ยินเสียงข่มผู้ต้องหา และมีเสียงร้องว่ายอมรับแล้ว เมื่อเจียบไปพนักงานสอบสวนก็กลับมาสอบผู้ต้องหา เช่นนี้ ถือว่าเป็นการชูเชิญโดยทางอ้อมแล้ว แม้โดยพฤติการณ์จะไม่มีคำชูเลยก็ตาม

หลอกหลวง หมายถึง การกล่าวถ้อยคำอันเป็นเท็จล่อลวงให้ผู้ต้องหาเกิดความเข้าใจผิด เช่น กล่าวว่ามีพยานหลักฐานอื่นยืนยันหมดแล้ว คำรับจึงอยู่ในลักษณะของการสำคัญผิด มิได้รับสารภาพโดยซื่อตรง จำเลยรับสารภาพเพราะพนักงานสอบสวนพูดว่า “ถ้ารับเสียคงได้รับความกรุณาจากศาล เพราะเรื่องนี้มีหลักฐานแต่ความจริงไม่มี คำรับฟังไม่ได้” แต่ถ้าเจ้าพนักงานชั้นสอบสวนพูดกับจำเลยว่าถ้าจริงก็รับเสียโทษจะได้เบา นั้น หาใช่เป็นคำหลอกหลวงไม่ เพราะเป็นความจริงทางปฏิบัติของศาลถ้าหากจำเลยรับสารภาพมักจะได้รับลดโทษกึ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่รู้กันทั่วไปจึงไม่เป็นคำหลอกหลวง รับฟังได้”

ทรมาน หมายถึง การกระทำพฤติการณ์อื่นใดในลักษณะที่ทำให้ผู้ถูกกระทำมีความเหนื่อยล้าทั้งทางร่างกายหรือจิตใจ เช่น การสอบสวนผู้ต้องหาเป็นเวลานานๆ โดยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาสอบสวนทำให้ผู้ต้องหาไม่มีเวลาพักผ่อน จนกระทั่งผู้ต้องหายอมรับสารภาพในที่สุด เป็นต้น

ใช้กำลังบังคับ หมายถึง การกระทำโดยใช้กำลังบังคับให้เกิดความเจ็บปวดหรือให้ได้รับอันตรายแก่ร่างกายจิตใจ เช่น การใช้กำลังกับร่างกายผู้ต้องหาให้เกิดความเจ็บปวดหรือให้ได้รับอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ จนผู้ต้องหายอมรับสารภาพ

1.7.3 หลักการปฏิบัติในการสอบสวนคดีอาญา

เมื่อมีความผิดเกิดขึ้นและได้มีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการจัดการไปตามกฎหมายและระเบียบ คำสั่ง ตลอดจนหลักปฏิบัติที่ได้กระทำต่อเนื่องกันมาตลอด ดังนี้ คือ

1. จัดบันทึกลงในสมุดรายงานประจำวัน
2. ตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ
3. จัดบันทึกปากคำ
4. รับคำร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษ
5. ดำเนินการจับกุมผู้ต้องหา หรือขออนุมัติจับ
6. การจับกุมผู้ต้องหา
7. การควบคุมผู้ต้องหา
8. การบันทึกการควบคุมผู้ต้องหา
9. ขออำนาจฝากขังและปล่อยตัวผู้ต้องหา
10. การปล่อยตัวชั่วคราว
11. การนำผู้ต้องหาขึ้นสถานที่เกิดเหตุ

12. จัดให้มีการชี้ตัวผู้ต้องหา
13. ชี้รูปภาพผู้ต้องหา
14. ส่งตัวผู้ต้องหาไปทำแผนประทุษกรรม
15. ส่งตัวผู้บาดเจ็บไปให้แพทย์ตรวจรักษา
16. พิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องหาสอบประวัติการต้องโทษ
17. กักตัวผู้ต้องหาไว้เป็นพยาน
18. การปล่อยตัวผู้ต้องหา
19. การจัดการเกี่ยวกับของกลางในคดีอาญา
20. บัญชีทรัพย์สินที่ถูกประทุษร้าย
21. ออกดำเนินรูปพรรณผู้กระทำผิด
22. ออกดำเนินรูปพรรณทรัพย์สินหาย
23. การออกหมายเรียก
24. การออกหมายค้น
25. ชั้นสูตรพลิกศพ
26. ทำการบันทึกการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน
27. การรายงานการสอบสวน
28. การทำบัญชีสำนวนการสอบสวน

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยังมีสิ่งทีพนักงานสอบสวนต้องดำเนินการอีกหลายประการแล้วแต่ลักษณะแห่งรูปคดีเป็นเรื่องๆ ไป เช่น ในกรณีผู้ต้องหาหรือผู้เสียหายมีอายุอันเป็นปัญหาข้อกฎหมาย

1.7.4 หลักในการถามปากคำผู้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ

กฎหมายมิได้บังคับว่าจะต้องถามผู้เสียหายหรือพยานอย่างใดบ้าง จึงเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนต้องพิจารณาในการสอบสวนถามถ้อยคำที่อาจเป็นประโยชน์ หรือก่อให้เกิดประโยชน์แก่คดี

การถามปากคำผู้ร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ มีหลักที่จะต้องถามดังนี้

1. วัน เดือน ปี เวลา กับสถานที่ที่เกิดเหตุ ตำบล อำเภอ โดโดยชัดแจ้ง
2. มีอาการและกิริยาของผู้กล่าวหาและผู้กระทำนั้นอย่างไร ตลอดจนพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวแก่เหตุการณ์นั้นๆ

3. ใครเป็นผู้กระทำ รู้จักหรือเพียงแต่จำได้หรือจำไม่ได้เลย ถ้ารู้จักชื่อให้ระบุไว้ให้ชัด หากมีรายชื่อให้ระบุไว้ทุกชื่อ ถ้าไม่รู้จัก ต้องถามรูปพรรณของผู้ทำผิดไว้ให้ละเอียดเท่าที่จะจำได้ ถ้าสามารถระบุชื่อบิดา มารดา ภริยา บุตร หรือญาติของผู้ทำผิดได้ด้วยยิ่งดี
4. เหตุที่รู้จักและจำได้ อาศัยเหตุผลอย่างไร เช่น เป็นคนเคยรู้จักกันก่อน หรือมีเหตุผลประการใดเป็นเหตุให้จำได้
5. ทรัพย์สินที่ต้องเสียหายนั้นมีอะไรบ้าง รวมราคาเท่าใด (จตุรูปพรรณโดยละเอียดเท่าที่จำได้ เพื่อประโยชน์การพิจารณาในเมื่อพบทรัพย์สินที่หายในภายหลัง)
6. ถ้าผู้กล่าวหาบาดเจ็บจะต้องสอบสวนด้วยว่า ได้ถูกทำร้ายด้วยอาวุธอย่างใดมีบาดแผลมากน้อยเท่าใด (พนักงานสอบสวนต้องถือหลักความเห็นของแพทย์เป็นเกณฑ์) ถ้าถึงตายก็ต้องมีใบชันสูตรพลิกศพตามระเบียบชันสูตรพลิกศพ
7. ได้มีใครรู้เห็นเมื่อเวลาเกิดเหตุขึ้นบ้าง และมีใครอยู่ใกล้เคียงที่เกิดเหตุบ้าง หรืออ้างวัตถุ เอกสาร พยานอย่างไรบ้าง
8. ถ้าผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บอาจถึงตายได้ รอช้าอาจตายเสียก่อนให้ถ้อยคำ พนักงานสอบสวนต้องรีบติดตามสอบสวนถ้อยคำผู้เสียหายไว้ให้ได้ เพื่อเป็นหลักดำเนินคดีต่อไป แม้ผู้เสียหายรู้ว่าตนจะต้องตายเนื่องด้วยบาดแผลนั้น ให้จดถ้อยคำไว้ให้ชัดเจนด้วยว่า ผู้ให้การรู้ตัวว่าจะตายและเขามีสติ ถ้าสามารถให้มีนายแพทย์รู้เห็นรับรองคำให้การด้วยก็ดี ถ้าไม่มีนายแพทย์ก็ให้พยานบุคคลรับรองถ้อยคำของผู้เสียหายไว้ด้วยว่าขณะให้ถ้อยคำนั้นมีสติดี และรู้สึกตัวจะตาย เพราะถ้อยคำเช่นนี้ศาลรับฟัง

1.7.5 บัญญัติ 7 ประการ ของ อธิบดีกรมตำรวจ

พล.ต.อ. ประชา พรหมนอก ในขณะที่ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ ได้เล็งเห็นความสำคัญในการคุ้มครองเด็ก เยาวชน และสตรี ในกระบวนการยุติธรรม จึงได้มีประกาศ “บัญญัติ 7 ประการ ของอธิบดีกรมตำรวจ” เพื่อให้ประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์การปฏิบัติต่อเด็ก เยาวชน และสตรี ที่มุ่งเน้นให้เจ้าหน้าที่ตำรวจกระทำด้วยความจริงใจอย่างแท้จริง โดยยึดถือระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด โดยมีบันทึกข้อความ ศพค.ตร. ที่ 0625.21(ศปก.ตร.)/023 ลงวันที่ 3 กันยายน 2541 เพื่อขอความร่วมมือให้ตำรวจทุกสถานีได้ประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะในส่วนของบัญญัติ 7 ประการนั้น ให้ติดภายในห้องสอบสวน และสถานที่ที่ประชาชนสามารถเห็นเด่นชัดบนสถานีตำรวจ

บัญญัติ 7 ประการของอธิบดีกรมตำรวจ มีรายละเอียด ดังนี้

1. การปฏิบัติต่อเด็กจะต้องกระทำด้วยความเมตตาเสมือนเป็นลูกหลานของตนเอง
2. เด็กหายพลัดหลง ถูกลักพา หรือละเมิดสิทธิ กรณีใดก็ตาม จะต้องได้รับการช่วยเหลือทันทีทันใดไม่รีรอ เพราะเด็กช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ทั้งอาจถูกกลั่นแกล้งเป็นปัญหาใหญ่ขึ้น
3. เด็กที่กระทำผิดจะต้องได้รับการปฏิบัติที่ต่างไปจากผู้ใหญ่และควบคุมในห้องควบคุมที่เป็นสัดส่วนไม่ปะปนรวมกับผู้ใหญ่ และให้นำตัวส่งสถานพินิจ
4. ไม่นำเด็กซึ่งเป็นผู้เสียหายร่วมแสดงทำการชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพของผู้ต้องหา
5. ในการชี้ตัวผู้กระทำผิด ให้ชี้ในห้องที่จัดไว้ให้ โดยผู้กระทำผิดไม่เห็นตัวเด็กที่เป็นผู้เสียหายหรือพยาน
6. การสอบสวนปากคำเด็ก เยาวชนและสตรีซึ่งเป็นผู้เสียหายที่ถูกล่วงละเมิดทางเพศ ให้จัดที่สอบสวนเป็นสัดส่วนแยกจากคดีอื่น และใช้คำซักถามที่สุภาพ
7. ให้ความร่วมมือองค์กรพัฒนาเอกชน และหน่วยงานของรัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือเด็ก เยาวชนและสตรีที่ถูกละเมิดสิทธิ

1.7.6 แนวทางการปฏิบัติในคดีที่เกี่ยวกับเด็ก เยาวชน และสตรี

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ บันทึกข้อความ เรื่องแนวทางการปฏิบัติในคดีที่เกี่ยวกับเด็ก เยาวชน และสตรี ลงวันที่ 14 มกราคม 2543 ระบุว่า

แนวทางปฏิบัติในการสอบสวนคดีที่เด็กหรือเยาวชนเป็นผู้เสียหาย และคดีที่หญิงเป็นผู้เสียหายในคดีความผิดทางเพศมีดังนี้

1. เมื่อได้รับแจ้งจากโรงพยาบาลว่ามีเด็กหรือเยาวชนซึ่งเป็นผู้เสียหายหรือสตรีเป็นผู้เสียหายในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศมารับการรักษาพยาบาล ให้พนักงานสอบสวนรีบเดินทางไปรับคำร้องทุกข์และสอบปากคำผู้เสียหายเกี่ยวกับพฤติการณ์แห่งคดีที่เกิดขึ้นโดยเร็ว แต่ถ้าเด็กหรือเยาวชนที่ผู้เสียหายหรือสตรีเป็นผู้เสียหายในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศมาพบ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวนให้ทำการสอบสวนผู้เสียหายดังกล่าวภายในห้องสอบสวนที่จัดไว้เป็นการเฉพาะเท่านั้น
2. ก่อนการสอบสวนทุกครั้ง พนักงานสอบสวนจะต้องจัดให้นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา หรือผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชน ได้พบและพูดคุยกับผู้เสียหาย เอาให้

ผู้เสียหายได้มีโอกาสปรับสภาพร่างกายและจิตใจ จนเข้าสู่สภาวะปกติพร้อมที่จะให้การกับพนักงานสอบสวน

3. พนักงานสอบสวนจะต้องจัดให้นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชน หรือแพทย์ผู้ทำการรักษาพยาบาลผู้เสียหาย หรือบุคคลที่ผู้เสียหายไว้วางใจ เข้าร่วมฟังการสอบปากคำเบื้องต้นด้วยทุกครั้ง

4. ในการสอบสวนเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้เสียหายหรือหญิงที่เป็นผู้เสียหายในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ควรจัดให้มีอุปกรณ์ในการบันทึกเสียงและภาพ บันทึกการสอบสวนตลอดเวลาและพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีจะต้องเก็บรักษาเป็นความลับไว้ประกอบสำนวนการสอบสวน เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงที่จะต้องให้ผู้เสียหายให้การเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลายครั้ง

5. เมื่อรับคำร้องทุกข์และสอบปากคำผู้เสียหายในเบื้องต้นเรียบร้อยแล้ว หากพนักงานสอบสวนมีความจำเป็นต้องนัดหมายให้ผู้เสียหายมาพบ เพื่อให้ปากคำเพิ่มเติมหรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใด พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการ ภายในห้องสอบสวนที่จัดไว้เป็นการเฉพาะ เพื่อหลีกเลี่ยงการพบปะบุคคลอื่น โดยคำนึงถึงชื่อเสียงของผู้เสียหายเป็นสำคัญ

1.7.7 หลักสูตรและการฝึกอบรมของพนักงานสอบสวน

การปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งพนักงานสอบสวนนั้นจะต้องผ่านการเรียนการสอนตามหลักสูตรนักเรียนนายร้อยตำรวจ รวมทั้งการฝึกอบรมตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพสืบสวนสอบสวนคดีอาญาซึ่ง ตามหลักสูตรของโรงเรียนนายร้อยตำรวจนั้น จะมีการเรียนการสอนในวิชาการสอบสวน 1-4 ซึ่งเนื้อหาในการเรียนการสอนส่วนใหญ่เป็นหลักการและวิธีการสอบสวนคดีต่างๆ รวมทั้งการศึกษาผ่านตัวอย่างสำนวนการสอบสวน ทั้งนี้ มีการบรรจุวิชาการสอบสวนที่นอกเหนือจากการสอบสวนทั่วไปขึ้น 3 วิชา ได้แก่ การสอบสวนคดีเศรษฐกิจ การสอบสวนคดีทรัพย์สินทางปัญญา การสอบสวนคดีพิเศษ ซึ่งนอกจากนี้ยังมีการเรียนการสอนตามเนื้อหารายวิชาแล้ว ยังมีการสัมมนาการสอบสวน ซึ่งเป็นการทบทวนปัญหาในการสอบสวนคดีอาญาประเภทต่างๆ ตลอดจนการสอบสวนความผิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญารวมทั้งกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากพนักงานสอบสวนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจแล้ว ยังมีการสอบคัดเลือกพนักงานสอบสวนจากบุคคลภายนอกที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีทางด้านกฎหมาย ซึ่งตำรวจที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวนแต่ยังไม่ได้รับ

ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสอบสวน จะต้องผ่านการฝึกอบรมประกาศนียบัตรวิชาชีพสอบสวน สอบสวนคดีอาญา เพื่อให้ได้รับใบอนุญาตก่อน จึงจะปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่

ในขณะเดียวกัน แม้จะมีการฝึกอบรมการสอบสวนแล้ว แต่ยังไม่พบการเน้นย้ำในการให้พนักงานสอบสวนตระหนักต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน แม้ว่าหน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยงานภาคเอกชน จะจัดให้มีการสัมมนา ฝึกอบรมในประเด็นดังกล่าว โดยการเชิญให้พนักงานสอบสวนเข้าร่วมฝึกอบรมด้วยนั้น แต่ความรู้เหล่านั้นยังไม่สามารถกระจายไปทั่วถึงพนักงานสอบสวนทุกคน เนื่องจากข้อจำกัดในระยะเวลาการทำงาน รวมทั้งการเผยแพร่ข้อมูลหลังจากการฝึกอบรมของพนักงานสอบสวนด้วยตนเอง

1.7.8 ข้อจำกัดในการสอบสวนคดีข่มขืนของพนักงานสอบสวน

แม้จะมีแนวทางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ออกมาเพื่อให้การคุ้มครองสิทธิเพียงใด แต่ก็ยังพบว่า ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศยังมีผู้เสียหายที่ไม่กล้าไปแจ้งความ ทั้งนี้เนื่องด้วยลักษณะการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กลุ่มเพื่อนหญิง (2533) กล่าวว่า คดีความผิดเกี่ยวกับเพศโดยเฉพาะคดีเป็นความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา นั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจมักจะตั้งสมมติฐานไว้ก่อนว่าอาจจะเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์ทางเพศด้วยความยินยอมแต่ฝ่ายชาย อาจจะไม่อุปการะเลี้ยงดู หญิงจึงมาแจ้งความว่าข่มขืนเป็นกรณีแบล็กเมลล์ สาเหตุที่เจ้าหน้าที่ตำรวจมีทัศนคติเช่นนี้ก็เพราะคดีข่มขืนที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ผู้เสียหายไม่กล้ามาแจ้งความดำเนินคดี เพราะรู้สึกอับอายเมื่อมีผู้เสียหายมาแจ้งความคดีข่มขืน เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงมีทัศนคติต่อผู้หญิงว่าทำไม่มาอาย อีกทั้งจำนวนคดีที่ฝ่ายหญิงมาแจ้งความให้ชายรับผิดชอบหลังจากมีสัมพันธ์ทางเพศด้วยแล้ว มีจำนวนมากกว่าคดีข่มขืน ความเคยชินเมื่อมีผู้เสียหายมาแจ้งความว่าข่มขืนแต่เหตุการณ์จริงไม่ใช่คดีข่มขืน ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้วิธีการสอบสวนเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงโดยตั้งสมมติฐานไว้ก่อนเสมอว่าผู้เสียหายไม่ได้ถูกข่มขืนจริง

ดังนั้นการดำเนินการสอบสวนผู้ร้องทุกข์ ผู้เสียหายในคดีข่มขืนกระทำชำเราพบว่า ตามหลักเกณฑ์การสอบสวน แม้จะไม่ระบุอย่างชัดเจนที่จะให้ความสำคัญต่อประเด็นเพศสภาพ หรือผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้ตกเป็นเหยื่อข่มขืน อย่างไรก็ตามสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้เล็งเห็นถึงข้อปัญหาในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน จึงได้มีแนวทางในการปฏิบัติงานการสอบสวนขึ้นซึ่งแนวทางการปฏิบัติงานรวมทั้งบัญญัติ 7 ประการข้างต้นจะมีส่วนทำให้เกิดการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนในต้นทางกระบวนการยุติธรรมได้เป็นอย่างดี หากพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบคดียึดเป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างจริงจัง

2. งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนพนักงานสอบสวนชาย พบว่าม้งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

สมฤกษ์ คำชู (2538) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ทศนะของพนักงานสอบสวนต่อการมีพนักงานสอบสวนหญิงในคดีข่มขืน: ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานสอบสวนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล พบว่า พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่เห็นว่า คดีข่มขืนเป็นคดีที่มีความซับซ้อนและละเอียดอ่อน การที่พนักงานสอบสวนเป็นชายทำให้หญิงผู้เสียหายไม่กล้าแจ้งความหรือเล่าเหตุการณ์โดยสะดวกใจ ค่านิยมเรื่องหญิงต้องรักษานวลสงวนตัว และเรื่องชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลมีผลต่อการตัดสินใจแจ้งความร้องทุกข์ดำเนินคดีของผู้ถูกข่มขืน เห็นด้วยกับการที่กฎหมายบัญญัติให้คดีข่มขืนเป็นความผิดอันยอมความได้ในบางกรณี แต่ในบางกรณีที่กฎหมายมิได้กำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความได้ มีผู้เสียหายและผู้ต้องหา (บางราย) ได้ตกลงยอมความกันเองและบิดเบือนคำให้การเพื่อช่วยเหลือผู้ต้องหา และเห็นว่าการยอมความของหญิงผู้ถูกข่มขืนเนื่องจากต้องการค่าชดเชยสำหรับการที่ชายข่มขืนหญิงซึ่งเป็นภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายเห็นว่าไม่เป็นความผิดฐานข่มขืน และเห็นด้วยว่ากระบวนการยุติธรรมของไทยเป็นขั้นตอนที่ยุ่งยากใช้เวลานาน มีผลทำให้ผู้เสียหายเกิดความเบื่อหน่ายและไม่ให้ความร่วมมือ

พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่เห็นว่าคดีข่มขืนกระทำซ้ำเราไม่ถือเป็นความผิดเล็กน้อย และการถูกข่มขืนไม่ถือเป็นเคราะห์กรรมของหญิง อีกทั้งการรับแจ้งความ และสอบสวนคดีข่มขืนในห้องร้อยเวรสอบสวนซึ่งมีผู้แจ้งความคดีอื่นๆ ประปนอยู่ในห้องเดียวกันนั้นยังไม่มีความสะดวก

พนักงานสอบสวนโดยส่วนใหญ่ไม่แน่ใจว่าการสอบสวนคดีข่มขืนจำเป็นต้องแยกสอบสวนหรือมีวิธีการพิเศษอื่นๆ และกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้คดีข่มขืน (บางกรณี) เป็นความผิดอันยอมความได้ ก็ไม่แน่ใจว่าพนักงานสอบสวนควรจะมีการใกล้ชิดให้คู่กรณียอมความกันหรือชดใช้ค่าเสียหายจนพอใจมากกว่ามุ่งดำเนินคดีกับผู้ต้องหา ไม่แน่ใจว่าการข่มขืนเกิดจากหญิงเป็นฝ่ายยั่วยุ และไม่แน่ใจว่าหญิงที่มาร้องทุกข์ต้องการเพียงค่าเลี้ยงดูรับผิดชอบ การที่หญิงไม่แจ้งความร้องทุกข์ไม่แน่ใจว่าเกิดจากค่านิยมเรื่องความกตัญญูรู้คุณ และไม่แน่ใจว่าภรรยาไม่มีสิทธิปฏิเสธสามีหากสามีต้องการมีเพศสัมพันธ์ด้วย

พนักงานสอบสวนโดยส่วนใหญ่เห็นว่า การมีพนักงานสอบสวนหญิงในคดีข่มขืนเป็นการคุ้มครองหญิงผู้ถูกข่มขืนอีกประการหนึ่ง ซึ่งทำให้หญิงผู้ถูกข่มขืนลดความกดดัน ความอาย ในการที่จะเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะหญิงยอมมีความเข้าใจจิตใจของหญิงด้วยกัน เห็นว่าการไม่แจ้งความร้องทุกข์ของหญิงที่ถูกข่มขืนเป็นอุปสรรคในการวางแผนป้องกันปราบปราม

เพราะไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับคดี และเห็นว่าพนักงานสอบสวนหญิงโดยเฉพาะหญิงโสดย่อมมีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับคดีข่มขืนได้น้อยกว่าพนักงานสอบสวนชาย และไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวนหญิงหรือชาย ควรจะมีการอบรมด้านจิตวิทยาประกอบการสอบสวน

พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่ไม่แน่ใจว่าการที่หญิงผู้เสียหายในคดีข่มขืนไม่แจ้งความร้องทุกข์เป็นเพราะพนักงานสอบสวนเป็นชาย และไม่แน่ใจว่าการที่พนักงานสอบสวนเป็นหญิงจะทำให้สามารถจับกุมผู้ต้องหาได้มากกว่าเดิม ไม่แน่ใจว่าการที่อัตราการเกิดคดีข่มขืนมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับคดีอาญาประเภทอื่นจะเป็นการเปลี่ยนแปลงงบประมาณเมื่อให้มีพนักงานสอบสวนหญิงทำการสอบสวนคดีข่มขืนโดยเฉพาะ

จิรกาล โพธิ์ทอง (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความพร้อมของพนักงานสอบสวน ในการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการสอบปากคำผู้เสียหาย พยาน และผู้ต้องหาที่เป็นเด็ก พบว่า พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่ ร้อยละ 80.22 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542 ที่ถูกต้อง และพนักงานสอบสวนส่วนใหญ่ ร้อยละ 79.35 มีความรู้ความเข้าใจบทบาทในกระบวนการยุติธรรมในการปกป้องและคุ้มครองสิทธิเด็กที่ถูกต้อง และในส่วนของความพร้อมในการปฏิบัติตาม พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 20) พ.ศ. 2542 พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่มีความพร้อมโดยเฉลี่ย 2.14 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความพร้อมมากที่สุดที่การดำเนินการสอบปากคำเด็ก ตาม พ.ร.บ. ฉบับนี้จะช่วยป้องกันมิให้เด็กถูกข่มขู่จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และพร้อมมากที่สุดที่จะรับการอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ และวิธีการปฏิบัติตาม พ.ร.บ. ฉบับนี้ ส่วนความพร้อมในระดับปานกลางได้แก่ ความพร้อมที่จะทำการสอบปากคำร่วมกับนักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ รองลงมา คือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ พ.ร.บ. ฉบับนี้ และพร้อมที่จะปฏิบัติงานได้ และความพร้อมที่จะประสานงานกับบุคคลต่างๆ เพื่อจัดสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็กในการสอบปากคำ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความพร้อมที่พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่เห็นว่า มีน้อยที่สุด ได้แก่ ความพร้อมเรื่องเครื่องบันทึกภาพ และเสียงในการสอบปากคำเด็ก

พุทธวรรณ ชูเชิด (2543) ทำการศึกษาเรื่อง ผลกระทบทางด้านจิตใจและความช่วยเหลือที่ต้องการได้รับของผู้หญิงที่ถูกข่มขืน: กรณีศึกษาโรงพยาบาลศิริราช พบว่า ผู้หญิงที่ถูกข่มขืนมีอายุระหว่าง 13 – 41 ปี ส่วนใหญ่ถูกข่มขืนช่วงเวลา 18.01 – 24.00 น. สถานที่คือโรงแรม ผู้ข่มขืนเป็นคนที่รู้จักกัน เช่น เพื่อนหรือญาติ และมักมีการดื่มสุราก่อนเกิดเหตุ ผลกระทบทางด้านจิตใจที่พบมากในระยะแรก ได้แก่ ความรู้สึกโกรธแค้นผู้ข่มขืน ความรู้สึกกลัวเมื่อเดินผ่าน หรืออยู่ในสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์อีก ความรู้สึกทุกข์ทรมานและเจ็บปวด รู้สึกว่าเป็นตราบาป สูญเสียความ

มั่นใจในตนเองไม่ไว้วางใจผู้ชาย หมกมุ่นกังวลและมีอารมณ์เศร้า ท้อแท้ นอกจากนี้ผลกระทบทางด้านจิตใจที่พบมากในระยะต่อมายังคงเป็นความรู้สึกโกรธแค้นผู้ข่มขืนอย่างมากอีกด้วย

ความช่วยเหลือที่ผู้หญิงที่ถูกข่มขืนต้องการได้รับแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะแรกและระยะต่อมา โดยความช่วยเหลือที่ผู้หญิงที่ถูกข่มขืนต้องการได้รับในระยะแรกทางด้านจิตใจ ได้แก่ ความต้องการพูดคุยเพื่อแก้ไขความรู้สึกไร้คุณค่าหรือสูญเสียความมั่นใจในตนเอง ทางด้านกฎหมายได้แก่ความต้องการดำเนินคดีกับผู้ข่มขืนจนถึงที่สุด และทางด้านการแพทย์ได้แก่ ความต้องการสถานที่ที่เป็นส่วนตัวในการซักประวัติหรือตรวจรักษา ความช่วยเหลือที่ต้องการได้รับในระยะต่อมา ทางด้านจิตใจได้แก่ความต้องการพูดคุยระบายความรู้สึกที่เกิดขึ้น เช่น ความรู้สึกทุกข์ใจ เจ็บปวดหรือไม่มีความสุข ความต้องการทางด้านกฎหมายและทางด้านการแพทย์ ได้แก่ ความต้องการสถานที่ที่เป็นส่วนตัวในการสอบสวน การซักประวัติและการตรวจรักษา และต้องการให้โรงพยาบาลดำเนินการรักษาทุกอย่างให้เสร็จสิ้นภายในแผนกเดียว

ผู้หญิงที่ถูกข่มขืนแต่ละคนอาจจะไม่ได้รับประสบการณ์ที่เจ็บปวดเหมือนกัน แต่ทุกคนต่างก็มีความบอบช้ำและทุกข์ทรมานจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งถึงแม้จะไม่ได้แสดงออกมาโดยตรง แต่ก็มีภาวะนี้อยู่ ดังนั้นผู้หญิงที่ถูกข่มขืนจึงมีความต้องการที่จะได้รับความช่วยเหลือโดยเฉพาะอย่างยิ่งการประคับประคองทางด้านจิตใจเพื่อแก้ไข ฟันฟูสภาพจิตใจให้กลับคืนสู่ภาวะปกติ เพราะแม้แต่ความช่วยเหลือที่ต้องการได้รับทางด้านกฎหมายและทางด้านการแพทย์ที่สำคัญก็ยังไม่เพียงพอให้เห็นถึงความต้องการทางด้านจิตใจที่แฝงอยู่ ดังนั้นผู้ให้การช่วยเหลือจึงควรเป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินการช่วยเหลือโดยใช้กระบวนการทางจิตวิทยา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้การปรึกษาจะช่วยเหลือผู้หญิงที่ถูกข่มขืนได้อย่างเหมาะสมกับปัญหาและตรงตามความต้องการที่แท้จริง

อภิรักษ์ ทิมวงศ์ (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในกฎหมายระหว่างประเทศ: ผลกระทบต่อประเทศไทย พบว่า มาตรการในการให้ความคุ้มครองสิทธิเหยื่ออาชญากรรมในประเทศไทยยังไม่มีชัดเจน และไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการให้ความคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมตลอดการดำเนินการ

กังสดาล เชาววัฒนกุล (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่องการสร้างความหมายทางสังคมและวัฒนธรรมเกี่ยวกับความรู้สึกเป็นตราบาปในกลุ่มผู้หญิงที่มีบุตรยาก พบว่า ความรู้สึกเป็นตราบาปในกลุ่มผู้หญิงที่มีบุตรยากเกิดมาจากการสร้างความหมายทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนี้

1) กระบวนการขัดเกลาทางสังคมของครอบครัวได้สร้างตัวตนทางสังคมให้ผู้หญิงยอมรับและดำเนินตามบทบาทคาดหวัง อันได้แก่ บทบาทของบุตรสาว บทบาทของผู้หญิงทำงาน บทบาทของภรรยา และบทบาทของมารดา

2) เมื่อผู้หญิงต้องเผชิญกับภาวะมีบุตรยาก และรู้สึกว่าตนเองแตกต่างจากผู้หญิงคนอื่นตรงที่ไม่สามารถตั้งครรภ์และให้กำเนิดบุตรได้ เธอจะเกิดความรู้สึกเป็นตราบาปขึ้น เครียด กังวล รู้สึกผิดต่อตนเองและสามี ขาดความมั่นคงในชีวิต รวมทั้งวิตกในผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการที่ไม่สามารถดำเนินตามบทบาทคาดหวังดังกล่าวได้

3) ภาวะมีบุตรยากของผู้หญิงยังส่งผลให้ชีวิตของคู่สมรสส่วนใหญ่เกิดความเครียดและขัดแย้งกันบ่อยขึ้น

4) ผู้หญิงมีบุตรยากส่วนใหญ่จะมีการปรับตัวในช่วงระหว่างการรักษาและหลังการรักษาเพื่อให้ตนเองหลุดพ้นจากความรู้สึกเป็นตราบาปและดำเนินชีวิตต่อไปได้อย่างปกติสุข

นอกจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วยังมีเอกสารอื่นๆ ที่มีการกล่าวถึงการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ดังนี้

นัทมน คงเจริญ และสมชาย ปรีชาศิลปกุล (2546) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง การข่มขืนโดยกระบวนการยุติธรรม ว่า ในความผิดฐานข่มขืนตามประมวลกฎหมายอาญาของไทย แม้จะได้มีการบัญญัติเนื้อหาของกฎหมายจนดูราวกับว่า มีความชัดเจนอย่างเพียงพอต่อการกำหนดนิยามความผิดฐานข่มขืน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงการบังคับใช้กฎหมายในความผิดฐานข่มขืนที่เกิดขึ้นจริง จะพบว่าเอาเข้าจริงแล้ว การบังคับใช้กฎหมายมิได้เป็นเพียงการนำเอาตัวบทมาใช้บังคับกับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเท่านั้น ตรงกันข้ามท่ามกลางกระบวนการยุติธรรมในการบังคับใช้กฎหมายแต่ละครั้งๆ มีการสร้างความหมายและเงื่อนไขในการพิจารณาถึงความหมายของการ "ข่มขืน" ให้มีลักษณะเฉพาะมากขึ้น ผ่านการตีความ คำอธิบาย คำวินิจฉัย ซึ่งการสร้างความหมายในกระบวนการยุติธรรมนี้ อันมีผลทำให้การข่มขืนมีทั้ง ความหมายที่เกิดขึ้นใหม่ และที่แตกต่างไปจากที่ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติในประมวลกฎหมาย

ความหมายที่ปรากฏและดำรงอยู่ในกระบวนการยุติธรรมนี้ มีผลอย่างมากในการทำให้ผู้ที่ได้กระทำในสิ่งที่ควรเรียกว่า "ข่มขืน" ไม่มีความผิดฐานข่มขืนหรือหลุดพ้นไปจากการรับโทษ และอีกด้านหนึ่งของกระบวนการกระทำที่ควรเรียกว่า "ข่มขืน" ก็กลับมิได้เป็นผู้ที่ถูกข่มขืนในความหมายของกฎหมาย ประเด็นที่ควรให้ความสำคัญเป็นอย่างมากคือ การตรวจสอบและตั้งคำถามต่อกระบวนการยุติธรรมในกรณีความผิดเรื่องการข่มขืน หรือการล่วงละเมิดทางเพศในลักษณะต่างๆ นั้น ตัวกฎหมายและระบบ เอื้อต่อผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการกระทำได้ดีเพียงใด ใช้

หรือไม่ว่า ความไร้น้ำยาของกระบวนการยุติธรรม ทำให้ผู้หญิงเป็นจำนวนมากต้องขบคิดอย่างหนักหากจะนำพาตัวเองเข้าไปสู่กระบวนการยุติธรรมทางกฎหมาย และหากตัดสินใจได้แล้วก็ยังคงเผชิญกับคำถามจำนวนมาก เช่น ทำไมไม่มาแจ้งความทันทีภายหลังเหตุการณ์, ต้องการจะเรียกร้องผลประโยชน์จากอีกฝ่ายหรือไม่ มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์หรือไม่ ฯลฯ ไม่ใช่เพียงกับผู้คนที่สื่อมวลชน หากยังรวมถึงบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมอีกด้วย

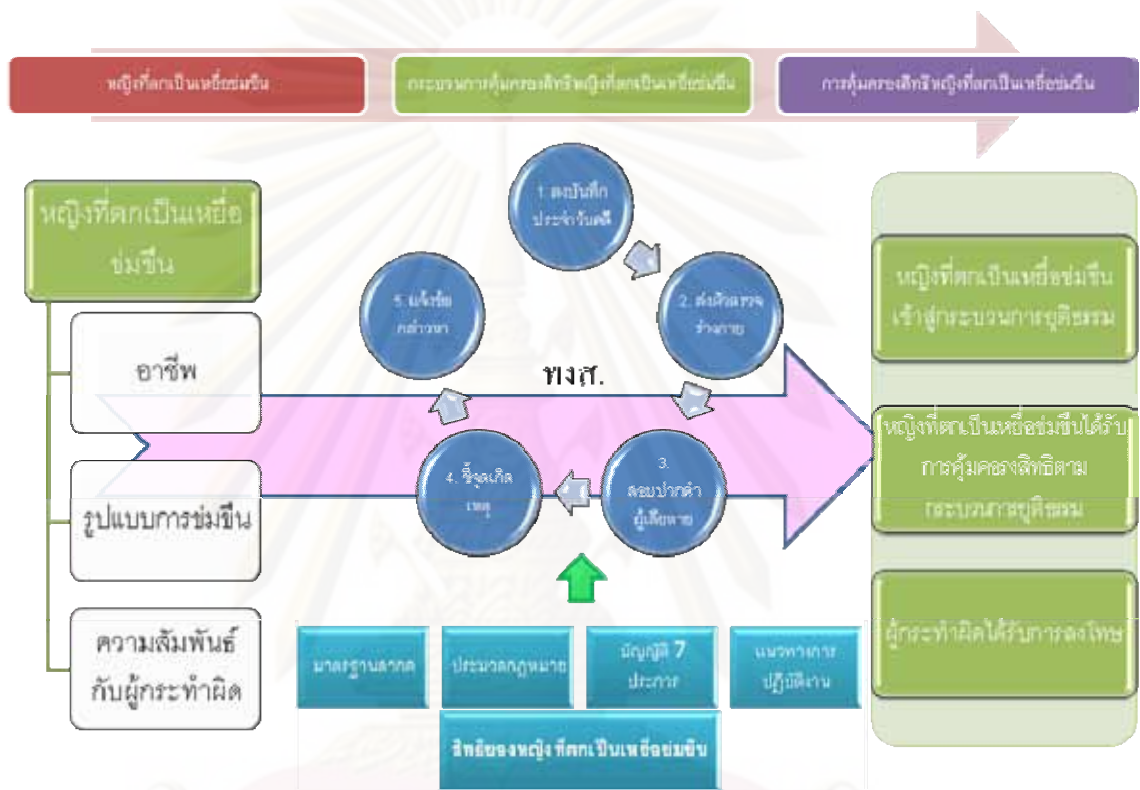
ชัชยา เจียมบุรเศรษฐ์ (2551) ได้กล่าวในบทความเรื่อง เขี่ยข่มขืนกับการถูกข่มขืนซ้ำโดยกระบวนการยุติธรรม...นี่หรือการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน???? ว่า การที่สังคมไทยมีทัศนคติและค่านิยมที่มองปัญหาที่เกี่ยวกับเรื่องการข่มขืนอย่างผิวเผิน โดยยึดติดอยู่กับกรอบความคิดของสังคมที่มองเรื่องข่มขืนเป็นเรื่องความต้องการ ทางเพศหรือเรื่องของพฤติกรรมระดับบุคคลต่อบุคคล ทำให้เราอาจมองข้ามถึงความลึกซึ้งของปัญหาซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากกับความรุนแรงและค่านิยมเชิงวัฒนธรรมของสังคมไทยที่มีผู้ชายเป็นใหญ่ ทัศนคติ และค่านิยมเหล่านี้ได้สะท้อนออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนในกฎหมายและกระบวนการ ยุติธรรมที่เกี่ยวกับความผิดฐานข่มขืนและความผิดอื่นๆทางเพศอื่นๆตลอดจนวิธี คิดและปฏิบัติของบุคลากรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมด้วย

เราคงจะเข้าใจได้ไม่ยากกว่าทำไมบรรดาผู้หญิงซึ่งเป็นเหยื่อการข่มขืน จึงตัดสินใจที่จะไม่ก้าวออกมาทวงสิทธิ หากเราทราบหากเธอเหล่านั้นประสงค์จะดำเนินการตามกฎหมายแล้วจะเกิดอะไร ขึ้นกับเธอบ้าง เริ่มต้นลงนึกถึงภาพผู้หญิงที่ถูกข่มขืนที่ต้องข่มความอายขึ้นโรงพักไปแจ้ง ความร้องทุกข์ แต่กลับต้องไปเผชิญหน้ากับพนักงานสอบสวนชายซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีความละเอียดอ่อนพอที่จะเข้าใจถึงปัญหา และไม่ได้ถูกฝึกมาให้รู้วิธีที่จะดำเนินการกับความผิดลักษณะนี้อย่างเหมาะสม ที่ร้ายไปกว่านั้นพนักงานสอบสวนหลายคนยังอาจมีทัศนคติที่มักจะตั้งข้อตำหนิถึงพฤติกรรมของผู้หญิงไว้ล่วงหน้า นอก จากนี้สภาพของโรงพักก็ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการสอบสวนความผิดประเภทนี้ บ่อยครั้งที่เหยื่อต้องถูกบังคับจากสภาพการสอบสวนที่ไม่มีความเป็นส่วนตัว ให้เล่าประสบการณ์อันแสนเจ็บปวดเหล่านั้น โดยมีคนทั้งโรงพักคอยแอบเงี่ยหูฟังติดตามด้วยใจจดจ่อ สภาพเช่นเดียวกันนี้ก็เกิดขึ้นในชั้นอัยการด้วย หากผู้เสียหายจำเป็นต้องไปให้การเพิ่มเติมยังสำนักงานอัยการ

ยิ่งไปกว่านั้น หากลองดูถึงกระบวนการในชั้นศาลจะเห็นว่ากระบวนการดังกล่าวก็ดูเหมือนจะไม่ เห็นใจหญิงผู้เคราะห์ร้ายเหล่านั้นเท่าใดนัก เพราะผู้เสียหายยังต้องถูกบีบบังคับโดยระบบให้ต้องมาเผชิญหน้ากับผู้ข่ม ขืนตัวเองในระหว่างการดำเนินคดี รวมทั้งต้องถูกซักถามถึงเหตุการณ์ที่ตนถูกข่มขืนครั้งแล้วครั้งเล่ากับทั้ง ต้องถูกทนายจำเลยไต่สวนซักฟอกถึงประวัติ

ส่วนตัวต่างๆ เพื่อจะสร้างภาพให้เห็นว่าเธอเหล่านั้นมีประวัติหนหลังไม่ต่างจากโสเภณี หรือมีความสนุกสนานเหลือเกินกับการข่มขืนนั้น

3. กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนที่มีลักษณะแตกต่างกันไป อันได้แก่ เอเชีย รูปแบบการข่มขืน และความสัมพันธ์ระหว่างหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนและผู้กระทำผิด เมื่อหญิงตกเป็นเหยื่อข่มขืนและต้องการดำเนินคดี จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมโดยการร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน ซึ่งพนักงานสอบสวนจะดำเนินการตามขั้นตอนเบื้องต้นได้แก่ ลงบันทึกประจำวันคดี จากนั้นจึงส่งตัวผู้เสียหายตรวจร่างกาย ดำเนินการสอบปากคำผู้เสียหาย ชี้จุดเกิดเหตุ แจ้งข้อกล่าวหาต่อผู้กระทำผิด ซึ่งกระบวนการในการดำเนินการของพนักงานสอบสวนอาจมีมากกว่าที่กล่าวมา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของคดีที่พนักงานสอบสวนดำเนินการ โดยในการดำเนินการของพนักงานสอบสวนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิของหญิง

ที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ตามมาตรฐานสากล บทบัญญัติของกฎหมาย รวมทั้งแนวทางการปฏิบัติงาน
ที่ออกโดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยเรื่อง “เหยื่อข่มขืนหญิงในโลกทัศน์ของพนักงานสอบสวนชาย มีรายละเอียดตามหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. ประเภทของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (documentary study) โดยเน้นข้อมูลเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ความเข้าใจในเหยื่อข่มขืนของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษา เพื่อนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยกำลังศึกษา จากนั้นรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) รวมทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participation observation) เฉพาะกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ผู้วิจัยคัดเลือกแล้วว่าสามารถให้ข้อมูลในเชิงลึกที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการค้นหาคำตอบในการวิจัยครั้งนี้

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัย เลืออกจากหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนที่ขอรับคำปรึกษาที่มูลนิธิเพื่อนหญิงระหว่างปี พ.ศ. 2547 – 2552 และขณะนี้คดีอยู่ในระหว่างดำเนินการจำนวน 4 คน และพนักงานสอบสวนชายที่รับแจ้งความดำเนินคดีข่มขืนกระทำชำเรา จากสถานีตำรวจนครบาลที่มีสถิติการรับแจ้งความคดีข่มขืนกระทำชำเราสูงสุด 10 อันดับแรก ซึ่งเป็นสถานีตำรวจที่ไม่มีพนักงานสอบสวนหญิงประจำสถานี โดยการให้ข้อมูลเชิงลึกแก่ผู้วิจัยดังกล่าวกำหนดจากการคัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling)

2.1 คุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ทั้งนี้เพื่อให้สามารถเข้าสู่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ง่ายและมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น นำมาสู่การตอบใจพหุการวิจัยได้อย่างถูกต้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 อายุ เป็นหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนที่มีอายุมากกว่า 18 ปี ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินคดีข่มขืนในหญิงที่มีอายุมากกว่า 18 ปี จะมีวิธีดำเนินการแตกต่างออกไปจากหญิงที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีที่มีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาระบุวิธีปฏิบัติไว้เป็นการเฉพาะ

2.1.2 การขอคำปรึกษาในการดำเนินคดีที่มูลนิธิเพื่อนหญิง ทั้งนี้เนื่องจากมูลนิธิเพื่อนหญิงมีบทบาทในการให้คำปรึกษาหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ซึ่งผู้วิจัยสามารถที่จะเข้าไปพบ และพูดคุยกับหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน เพื่อสร้างความคุ้นเคย ก่อนการเก็บข้อมูลเชิงลึกหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนได้

2.2 คุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นพนักงานสอบสวนชาย ผู้วิจัยได้คัดเลือกพนักงานสอบสวนชายในการศึกษาวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 ประสพการณ์ในการรับแจ้งความ ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยต้องการศึกษาวิธีการดำเนินการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนของพนักงานสอบสวนชาย จึงต้องกำหนดว่าพนักงานสอบสวนชายผู้ให้ข้อมูลต้องมีประสบการณ์ในการรับแจ้งความคดีข่มขืนอย่างน้อย 1 คดี

2.2.2 สถานีตำรวจนครบาลที่ไม่มีพนักงานสอบสวนหญิง ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันได้มีการมอบหมายให้พนักงานสอบสวนหญิงมีหน้าที่ดำเนินคดีในคดีข่มขืน ซึ่งพบว่าในเขตกรุงเทพมหานครมีพนักงานสอบสวนหญิงประจำอยู่ตามสถานีตำรวจต่างๆ จำนวน 128 นาย ใน 45 สถานี และ 5 กองบัญชาการ (กองบัญชาการตำรวจนครบาล, 2551) ในการศึกษาจึงจำเป็นต้องกำหนดเลือกสถานีตำรวจที่ไม่มีพนักงานสอบสวนหญิงประจำสถานี และใช้พนักงานสอบสวนชายในการดำเนินคดีข่มขืน

3. วิธีการเก็บข้อมูลในการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลักจากที่มาสำคัญ 2 แหล่ง คือ ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) และข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) โดยการศึกษาค้นคว้าจาก

3.1.1 เอกสารทางด้านวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ รายงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ

3.1.2 เอกสารประเภทรายงานการสัมมนา รายงานการประชุม รายงานการสำรวจที่เกี่ยวข้อง ที่องค์กร หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน ได้มีจัดและรวบรวมไว้

3.1.3 ข่าวหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร และรวบรวมทั้งบทความที่สำคัญจากแหล่งสื่อสารมวลชนต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง

3.1.4 ข้อมูลทางด้านหลักกฎหมาย และระเบียบวิธีปฏิบัติของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

3.1.5 ข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต

3.1.6 ข้อมูลจากสถิติมูลนิธิเพื่อนหญิง สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการข่มขืน

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถซักถามรายละเอียดของประเด็นปัญหาที่ต้องการศึกษาได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบตัวต่อตัว มีการสื่อสารโต้ตอบกันทั้งสองฝ่าย (two-way communication) เพื่อให้การสัมภาษณ์มีความชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถสังเกตพฤติกรรมต่างๆ ที่ผู้ให้ข้อมูลแสดงออกมา ทั้งกิริยาท่าทาง น้ำเสียง และสีหน้าในระหว่างที่ทำการสัมภาษณ์อีกด้วย

ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (informal interview) มีแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structure or guide interviews) โดยการกำหนดประเด็นคำถามลักษณะปลายเปิด ที่เอื้อให้ผู้วิจัยสามารถยืดหยุ่นการถามได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์การสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.2.1 กลุ่มหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

- 1) ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ อาชีพ รายได้ การศึกษา และสถานภาพของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนในขณะเกิดเหตุ
- 2) สถานการณ์การตกเป็นเหยื่อข่มขืน ประกอบด้วย ข้อมูลของผู้กระทำ ความผิด การตอบโต้ผู้กระทำผิด เวลาและสถานที่เกิดเหตุ
- 3) ผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทั้งผลกระทบต่อตนเอง ผลกระทบต่อครอบครัว และผลกระทบด้านอื่นๆ
- 4) การแจ้งความดำเนินคดี ได้แก่ การตัดสินใจแจ้งความดำเนินคดี จุดประสงค์ในการดำเนินคดี รวมทั้งการดำเนินการของพนักงานสอบสวนชายในการอำนวยความสะดวกให้แก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน
- 5) การติดต่อหน่วยงานอื่นๆ ทั้งก่อนและหลังการแจ้งความดำเนินคดีของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

3.2.2 กลุ่มพนักงานสอบสวนชาย

- 1) ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพ และข้อมูลครอบครัวของพนักงานสอบสวน
- 2) ประสบการณ์ของพนักงานสอบสวน ได้แก่ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน รวมทั้งประสบการณ์ในการรับแจ้งความคดีข่มขืน

3) การดำเนินงานของพนักงานสอบสวนในการดำเนินคดีข่มขืน

4) ทศนคติของพนักงานสอบสวนชายต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

นอกจากแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงการสร้างที่มีประเด็นคำถามลักษณะปลายเปิดแล้ว ผู้วิจัยยังได้มีแบบสัมภาษณ์ที่มีประเด็นคำถามลักษณะปลายปิด เพื่อสอบถามการให้ความหมายต่อ 'หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน' ของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน และพนักงานสอบสวนชาย รวมทั้งการหาคำตอบถึงความรู้เกี่ยวกับสิทธิของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนในการดำเนินการอำนวยความสะดวกกรรม ทั้งในมุมมองของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน และพนักงานสอบสวนชาย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

ผู้วิจัยได้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ตามที่กำหนดว่าเป็นผู้ให้ข้อมูลที่จะสามารถให้คำตอบตามโจทย์การวิจัยครั้งนี้ โดยการเข้าร่วมกิจกรรมที่มูลนิธิเพื่อนหญิงจัดขึ้นเพื่อการช่วยเหลือหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนที่เข้ามาขอคำปรึกษาที่มูลนิธิเพื่อนหญิง โดยเริ่มต้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสนับสนุน (group support) โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมในฐานะอาสาสมัครของมูลนิธิเพื่อนหญิง ซึ่งในกิจกรรมนั้น ทำให้ผู้วิจัยทราบสถานการณ์การตกเป็นเหยื่อข่มขืนของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และทำความรู้จักกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากนั้นจึงได้มีการติดตามการดำเนินคดีของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 2 คน ได้แก่ นางสาวทอฝัน และนางสาวกอหญ้า

นางสาวทอฝัน ผู้วิจัยได้มีบทบาทในการให้คำปรึกษาในการดำเนินคดี รวมทั้งร่วมเดินทางไปยื่นยันดำเนินคดีที่สถานีตำรวจในท้องที่เกิดเหตุ และร่วมเข้าฟังการสอบปากคำส่วนในกรณีของนางสาวกอหญ้าก็เช่นเดียวกัน คือ ได้ไปพบพนักงานสอบสวนชายเพื่อให้ปากคำเพิ่มเติม รวมทั้งเดินทางไปในที่เกิดเหตุพร้อมกับกอหญ้า และพนักงานสอบสวนชายเจ้าของคดีส่วนกรณีของนางสาวฟ้าใส่นั้น ผู้วิจัยมีความคุ้นเคยกับฟ้าใสมาตั้งแต่ผู้วิจัยทำงานเป็นนักสังคมสงเคราะห์ที่มูลนิธิเพื่อนหญิง ในขณะที่ฟ้าใสเริ่มต้นดำเนินคดี จนกระทั่งปัจจุบันคดีอยู่ในชั้นอุทธรณ์แล้วนั้น ผู้วิจัยจะทราบรายละเอียดการดำเนินคดีที่ผ่านมาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และได้นัดพบเพื่อสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม และโทรศัพท์พูดคุยบ่อยครั้ง และกรณีนางสาวทอฝัน ผู้วิจัยได้พบกับทอฝันในการจัดกิจกรรมกลุ่มสนับสนุน เช่นเดียวกับแก้วตา และกอหญ้า และได้ทำความรู้จักตั้งแต่ครั้งนั้น และมีการโทรศัพท์เพื่อพูดคุยรายละเอียดคดี และนัดพบเพื่อสัมภาษณ์ตามประเด็นคำถามวิจัย ซึ่งในการพบหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนนั้นส่วนใหญ่ผู้วิจัยจะนัดพบหญิงที่ตก

เป็นเหยื่อข่มขืน 2-3 ครั้ง ครั้งละประมาณ 45 นาที ถึง 2 ชั่วโมง และมีการโทรศัพท์พูดคุย และสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติม

4.2 พนักงานสอบสวนชาย

ผู้วิจัยได้โทรศัพท์ไปประสานงานยังสถานีตำรวจนครบาลตามที่กำหนดไว้ และได้ส่งโทรสารจดหมายขออนุญาตเก็บข้อมูล หลังจากนั้นจึงได้โทรศัพท์นัดหมายวันเวลาเพื่อสัมภาษณ์ ทั้งนี้ในการโทรศัพท์ประสานงานกับพนักงานสอบสวนหลายๆ ครั้ง ผู้วิจัยไม่สามารถติดต่อกับพนักงานสอบสวนโดยการติดต่อผ่านสถานีตำรวจนั้นๆ ได้ ผู้วิจัยจึงได้ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ผู้วิจัยคุ้นเคยเพื่อสอบถามว่ารู้จักกับพนักงานสอบสวนในสถานีตำรวจตามที่กำหนดในการศึกษาวิจัย และติดต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจในสถานีตำรวจนั้นให้นัดหมายพนักงานสอบสวนชายที่เคยมีประสบการณ์ในการรับแจ้งความคดีข่มขืนให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลได้ ซึ่งมีการนัดพบประมาณ 2-3 ครั้ง แต่แต่ละครั้งใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณคนละ 30 นาที ถึง 1 ชั่วโมง และโทรศัพท์สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม

5. ขั้นตอนการสัมภาษณ์ มีดังนี้

- 1) ผู้วิจัยแนะนำตัว บอกวัตถุประสงค์ของการวิจัย และประเด็นการสัมภาษณ์ แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งขออนุญาตบันทึกเสียง และแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทราบว่าสามารถไม่ตอบข้อมูลได้ตลอดเวลาในการสัมภาษณ์ หากเป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลที่ไม่ต้องการเปิดเผย หรือมีความอึดอัด ไม่สบายใจจากการสัมภาษณ์ ซึ่งจากการสัมภาษณ์จนแล้วเสร็จปรากฏว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคนยินดีให้ข้อมูล และพูดคุยจนจบกระบวนการสัมภาษณ์
- 2) ผู้วิจัยเริ่มต้นการสัมภาษณ์ด้วยการพูดคุยเรื่องทั่วไปกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยสอบถามข้อมูลส่วนตัว การเรียน การทำงานในปัจจุบัน เพื่อสร้างความคุ้นเคยก่อนเข้าสู่ประเด็นการสัมภาษณ์ โดยใช้เวลาประมาณ 10 นาที
- 3) การสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การตกเป็นเหยื่อข่มขืน และการดำเนินการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนมีขึ้นหลังจากการพูดคุยเรื่องทั่วไปแล้ว โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ตามประเด็นในแบบสัมภาษณ์
- 4) ผู้วิจัยปิดการสัมภาษณ์ด้วยการสรุปประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์ และขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งการขออนุญาตนัดหมายหากมีข้อมูลที่ผู้วิจัยต้องการเพิ่มเติม
- 5) การสัมภาษณ์ทุกครั้งผู้วิจัยจะทำการบันทึกเสียง และจดบันทึกประเด็นจากการสัมภาษณ์ และหลังจากนั้นผู้วิจัยได้สรุปประเด็นสัมภาษณ์ และนำข้อมูลมาทบทวนจากข้อมูลที่มีการบันทึกเสียงไว้

อย่างไรก็ตาม การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีอุปสรรคในการนัดหมายผู้ให้ข้อมูล เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละคนมีภารกิจอื่นๆ ได้แก่ ภาระหน้าที่ในการทำงาน การดูแลครอบครัว และธุระส่วนตัวของแต่ละคน ดังนั้นในการนัดหมายต้องรอให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีเวลาว่างพอที่ผู้วิจัยจะสามารถไปพบและสัมภาษณ์ตามประเด็นการสัมภาษณ์ได้ และมีบางคนที่ผู้วิจัยนัดหมายไว้แล้ว แต่ภายหลังไม่สามารถติดต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ ผู้วิจัยจะต้องเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนอื่นเพื่อสัมภาษณ์แทนจนครบตามจำนวนที่กำหนด

6. หลักจริยธรรมกับการเก็บข้อมูล

จริยธรรมในการเก็บข้อมูลเป็นสิ่งที่ละเลยไม่ได้ในการทำวิจัย เนื่องจากในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีประเด็นที่เกี่ยวข้องของการถูกล่วงละเมิดของผู้ให้ข้อมูล ซึ่งในการสัมภาษณ์อาจมีข้อมูลที่กระทบกระเทือนจิตใจของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งในกรณีของพนักงานสอบสวนชายนั้น มีประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน ฉะนั้นเพื่อรักษาประโยชน์อันชอบธรรม ผู้วิจัยจึงต้องคำนึงถึงประเด็นต่อไปนี้

1. การแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยและการเปิดเผยตนเองของนักวิจัย ในการทำวิจัยโดยการเก็บข้อมูลในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะต้องแจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคนทราบ โดยไม่ปิดบังรายละเอียดในการทำวิจัย หรือหลอกลวง หรือปลอมตัว เพื่อให้ได้ข้อมูลตามต้องการ

2. การให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญยินยอมให้เก็บข้อมูลโดยสมัครใจ ทั้งนี้ผู้วิจัยจะสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญก่อนการดำเนินการสัมภาษณ์ตามประเด็นการสัมภาษณ์ และสอบถามความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวาจา และให้คำยินยอมทางวาจา

3. การรักษาความลับและความเป็นส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การรักษาความลับมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำวิจัยในครั้งนี้ เนื่องจากในการสัมภาษณ์ในครั้งนี้มีการสัมภาษณ์ถึงกระบวนการดำเนินการของพนักงานสอบสวน ซึ่งหากข้อมูลถูกเปิดเผยอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานคดี หรือการปฏิบัติหน้าที่ หรือการใช้ชีวิตประจำวันของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามมาได้ ดังนั้นในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจะคำนึงถึงเรื่องนี้เป็นสำคัญ โดยจะไม่เปิดเผยชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด รวมทั้งสถานที่เกิดเหตุ หรือสถานที่ตำรวจที่เกี่ยวข้อง แต่จะใช้ชื่อสมมติแทน ซึ่งวิธีนี้ถือว่าสามารถเก็บข้อมูลได้อย่างมิดชิด เพื่อมิให้ผู้ใดนำข้อมูลไปใช้ทั้งในแง่บวกและแง่ลบได้

4. การวิจัยต้องไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทางร่างกายและคำนึงถึงความละเอียดอ่อนต่อจิตใจของผู้ถูกวิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยจะพยายามรบกวนเวลาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้น้อยที่สุด และในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะพยายามหลีกเลี่ยงคำถามที่กระทบกระเทือนจิตใจ หรือบางครั้ง

ในระหว่างการสัมภาษณ์ หากผู้วิจัยเห็นว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีสีหน้าท่าทางอึดอัด ลำบากใจ ผู้วิจัยจะเปลี่ยนประเด็นในการสัมภาษณ์ หรือเมื่อพบว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญร้องไห้ ผู้วิจัยจะพยายามเปลี่ยนประเด็นเพื่อให้สถานการณ์ดีขึ้น โดยเปลี่ยนประเด็นการพูดคุย หรือพูดปลอบใจแทน

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

- 1) นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ไปถอดความจากเครื่องบันทึกเสียง
- 2) ตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล โดยแยกเนื้อหาและจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นการสัมภาษณ์ และโจทย์การวิจัย
- 3) วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบการวิจัยที่กำหนด ด้วยการจำแนกประเภทข้อมูล (typological analysis) จากการจัดทำสาระบบจำแนกประเภท (taxonomy) ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 4 ประเด็น คือ การให้ความหมายต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ความเข้าใจเรื่องเหยื่อข่มขืนของพนักงานสอบสวนชาย ความรู้ความเข้าใจและการดำเนินกระบวนการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน และปัญหาและอุปสรรคของพนักงานสอบสวนชายในการดำเนินการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 กลุ่ม ได้แก่ หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน จำนวน 4 คน และพนักงานสอบสวนชาย จำนวน 10 คน ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาตอบโจทย์การวิจัย โดยการศึกษาความรู้ความ รวมทั้งสิ้น 14 คน โดยแบ่งลำดับในการนำเสนอเป็น 2 ส่วน คือ

1. สรุปภาพรวมกรณีศึกษา
2. กรณีศึกษาหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน (จำนวน 4 คน)
3. กรณีศึกษาพนักงานสอบสวนชาย (จำนวน 10 คน)

1. สรุปภาพรวมกรณีศึกษา

ภาพรวมของข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัยแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม ดังนี้

1.1 หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

1.1.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน จำนวน 4 คน มีอายุระหว่าง 19 – 32 ปี ส่วนการศึกษามีตั้งแต่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี จนถึงจบการศึกษาระดับปริญญาโท ทั้งนี้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน 2 คนเป็นนักศึกษา (ในขณะเกิดเหตุ) ในจำนวนนี้มี 1 คนทำงานพิเศษระหว่างเรียน นอกจากนี้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนอีก 2 คน เป็นพนักงานบริษัทเอกชน อีกทั้งหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน 3 คนสถานภาพโสด และอีก 1 คน สมรสแล้ว แต่ไม่ได้จดทะเบียน

1.1.2 สถานการณ์การตกเป็นเหยื่อข่มขืน

ตารางที่ 1 สถานการณ์การตกเป็นเหยื่อข่มขืน

สถานการณ์	หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน
รูปแบบการตกเป็นเหยื่อข่มขืน	
● การข่มขืนแบบตัวต่อตัว	3
● การข่มขืนแบบการโทรมหญิง	1
ความสัมพันธ์กับผู้กระทำผิด	
● เพื่อนร่วมงาน (ผู้กระทำผิดมีหน้าที่สอนงาน)	1
● คนรู้จักเพียงไม่นาน (2 เดือน และ 3 วัน)	2
● เพื่อนในชุมชน	1

สถานการณ์	หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน
สถานที่เกิดเหตุ	
● ภายในอาคาร (บ้านผู้กระทำผิด/ห้องเช่า)	3
● บริเวณเปิดโล่ง (สวน)	1
ช่วงเวลาเกิดเหตุ	
● ช่วงเวลากลางวัน (14.00 น.)	1
● ช่วงเวลากลางคืน (19.00 น./ 21.00 น./02.30 น.)	3

จากตารางที่ 1 แสดงข้อมูลสถานการณ์การตกเป็นเหยื่อข่มขืน ของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนจำนวน 4 คน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน จำนวน 4 คน ตกเป็นเหยื่อข่มขืนแบบตัวต่อตัว (single rape) จำนวน 3 คน และตกเป็นเหยื่อข่มขืนแบบการโถมหญิง (multiple rape) จำนวน 1 คน โดยผู้กระทำผิดจำนวน 10 คน หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนทั้ง 4 คน รู้จักกับผู้กระทำผิดมาก่อนเกิดเหตุ โดยผู้กระทำผิด 1 คน เป็นคนที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแล และสอนงานให้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ผู้กระทำผิด 2 คน เป็นบุคคลที่เพิ่งรู้จักกันมาเพียง 2 เดือน และ 3 วัน และผู้กระทำผิดที่กระทำการข่มขืนแบบรวมโถมจำนวน 10 คนนั้น เป็นบุคคลที่รู้จักและอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน

ในขณะที่เกิดเหตุผู้กระทำผิดได้มีการใช้กำลังในการบังคับข่มขืน และกดร่างของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนไว้ แต่มี 1 คน ที่มีการกระชากผมอย่างแรงเพื่อไม่ให้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนหนีจากเหตุการณ์ได้ ซึ่งหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนจำนวน 2 คนได้มีการพยายามโต้ตอบผู้กระทำผิดโดยการทุบตีผู้กระทำผิด และร้องขอความช่วยเหลือ หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน 1 คน ไม่กล้าโต้ตอบเนื่องจากกลัวว่าจะโดนทำร้าย และอีก 1 คน ไม่มีโอกาสได้โต้ตอบเพราะผู้กระทำผิดมีจำนวนมาก รวมทั้งในขณะที่เกิดเหตุยังไม่ได้สติเพราะอาการมึนเมาจากเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ นอกจากนี้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน จำนวน 3 คน ถูกข่มขืนไม่ให้นำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไปบอกกับใคร หรือแจ้งความดำเนินคดี โดยมีตัวอย่างการใช้คำพูดว่า “มึงอยากมีชีวิตรอดออกจากห้องนี้ไปไหม” เป็นต้น ส่วนสถานที่เกิดเหตุ นั้น หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน จำนวน 3 คน ถูกข่มขืนกระทำชำเราภายในอาคาร กล่าวคือ เป็นห้องพักภายในบ้านของผู้กระทำผิด 1 คน เกิดเหตุในห้องเช่า 2 คน และอีก 1 คนเกิดเหตุบริเวณเปิดโล่ง ได้แก่ ในสวนที่อยู่ห่างจากบ้านพักของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน โดยเหตุที่เกิดขึ้นนั้นเกิดขึ้นในช่วงเวลา 14.00 น. เวลา 19.00 น. เวลา 21.00 น. และ 02.30 น.

1.1.3 ผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น พบว่าหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ทั้ง 4 คน ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น กล่าวคือ มีผลกระทบต่อร่างกายคือ มีบาดแผล จากรอยกดแขน บีบแขนขา รอยขีดข่วน รอยขีดข่วน อากาการปวดศีรษะ และอาการปวดบริเวณอวัยวะเพศ ผลกระทบทางด้านจิตใจ คือ เกิดความเครียด ความหวาดกลัว จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ความรู้สึกท้อใจ ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นยังส่งผลต่อไปยังการเรียน และการทำงานของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน กล่าวคือ หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน 2 คน ต้องหยุดเรียน และอีก 2 คน ต้องมีการโดนสอบถามจากหัวหน้างานและเพื่อนร่วมงาน นอกจากนี้ ยังเกิดผลกระทบไปยังครอบครัวของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน 3 คน ที่แม่ สามี และแฟนของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนต้องมีความเครียดต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรวมทั้งต้องเสียเวลา เสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี

1.1.4 การแจ้งความดำเนินคดี พบว่า หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนทั้ง 4 คน ได้ไปแจ้งความดำเนินคดีต่อพนักงานสอบสวน โดย 3 คน แจ้งความในทันทีหลังจากเกิดเหตุ และ 1 คน แจ้งความช้ากว่าเกิดเหตุประมาณ 1 เดือน เพราะใช้เวลาในการปรึกษากับคนใกล้ชิดก่อน โดยทั้งหมดมีความประสงค์ที่จะแจ้งความเพื่อดำเนินคดีให้ถึงที่สุดกับผู้กระทำผิด

ในการแจ้งความดำเนินคดีพนักงานสอบสวนได้ดำเนินการตามขั้นตอนในการสอบสวนคือ ลงบันทึกประจำวันคดี ส่งตัวผู้เสียหายตรวจร่างกายเพื่อหาร่องรอยของการข่มขืน แจ้งข้อกล่าวหาต่อผู้กระทำผิด สอบปากคำผู้เสียหาย ซึ่งจุดเกิดเหตุ และดำเนินการทำสำนวนคดีเพื่อส่งฟ้องต่อพนักงานอัยการ ทั้งนี้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนทั้งหมดให้ข้อมูลว่า การที่พนักงานสอบสวนลงบันทึกประจำวันคดี และส่งตรวจร่างกายนั้น คิดว่าเป็นการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมแล้ว แต่เพิ่งทราบภายหลังเมื่อพนักงานสอบสวนเรียกตัวไปสอบปากคำว่าการดำเนินคดีเพิ่งเริ่มต้นเมื่อมีการสอบปากคำนั่นเอง โดยในการสอบปากคำหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนนั้น หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน 2 คน พนักงานสอบสวนชายเป็นผู้สอบปากคำ และอีก 2 คน พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้สอบปากคำ โดยเกิดจากการร้องขอของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนเอง ส่วนสถานที่ที่ใช้ในการสอบปากคำ 2 คนสอบปากคำในห้องพักพนักงานสอบสวน และอีก 2 คน สอบปากคำในห้องสอบสวนคดีเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ในการใช้ถ้อยคำในการสอบปากคำ และในระหว่างการสอบสวนคดีนั้น พนักงานสอบสวนชายได้มีการใช้ถ้อยคำที่ทำให้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน 3 คน รู้สึกแย่ จนทำให้ไม่อยากดำเนินคดีต่อ เช่น พูดว่า

“คดีนี้ยอมความได้นะ”

ทอฝัน

“คุณรู้ว่าเรามีเมียแล้วรีเปล่าคุณถึงมาดำเนินคดี”

ฟ้าใส

“เราก็ไม่ใช่คนดีอะไรนี่ รับเงินใหม่ รับเงินสักสองหมื่น เอาเงินไปเก็บดีกว่า ตอนเกิดเหตุเราก้เมา สู้คดีไปอาจจะแพ้กี้ได้”

แก้วตา

นอกจากนี้ในการดำเนินคดี พนักงานสอบสวนชายยังได้มีการเสนอทางเลือกอื่นในการดำเนินคดีให้แก่พนักงานสอบสวนหญิง 3 คน โดย 1 คน บอกว่าคดีนี้สามารถยอมความได้ อีก 1 คน บอกว่า ผู้กระทำผิดต้องการขอโทษและเจรจากับหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน และอีก 1 คน เสนอเงินค่าชดเชยให้ผู้กระทำผิดเสนอต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

อย่างไรก็ตามหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนทั้ง 4 คน ได้ติดต่อหน่วยงานอื่นๆ นอกเหนือจากหน่วยงานตำรวจ นั่นคือ ติดต่อมูลนิธิเพื่อนหญิง เพื่อขอคำปรึกษาในการดำเนินคดี ทั้งนี้มูลนิธิเพื่อนหญิงได้ให้คำปรึกษาด้านการดำเนินคดี การจัดประชุมกลุ่มเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจให้แก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือในการประสานงาน การดำเนินคดี โดยการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่และอาสาสมัครมูลนิธิฯ ไปเป็นเพื่อนร่วมในการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ รวมทั้งการจัดให้ทุนยาคูความเครียดชดเชยให้คำปรึกษาและดูแลคดีให้แก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

1.1.5 การให้ความหมายต่อตัว ‘หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน’ พบว่าหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนให้ความหมาย ดังนี้

1) การให้ความหมายต่อตัวหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน คือ เป็นคนไม่ดี มีมลทิน และไร้ค่า

2) การให้ความหมายต่อพฤติกรรม ได้แก่ หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนนั้นไปอยู่ในสถานที่เปลี่ยวและมืด และเหตุเกิดขึ้นได้ในทุกสถานที่และทุกช่วงเวลา รวมทั้งเหตุการณ์เกิดขึ้นเกิดจากการไว้วางใจผู้กระทำผิด และโดนล่อลวง

3) การให้ความหมายต่อเหตุการณ์และผลกระทบจากการข่มขืน คือ ต้องมีการต่อสู้ดิ้นรนขัดขืน หรือร้องขอความช่วยเหลือ และมีบาดแผล ร่องรอยการข่มขืน ซึ่งเหตุที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องที่น่าอาย ไม่ควรมีบุคคลอื่นรับรู้ โดยผู้กระทำผิดเป็นได้ทั้งคนที่รู้จักคุ้นเคย และคนแปลกหน้า

1.1.6 ความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อ
ข่มขืน พบว่า หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนไม่มีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานสากล หลักกฎหมาย รวมทั้ง
แนวทางปฏิบัติที่พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการในการอำนวยความสะดวกหรือให้แก่หญิงที่ตก
เป็นเหยื่อข่มขืน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนต้องการ ได้แก่ การดำเนินการ
สอบสวนโดยเร็ว และการใช้พนักงานสอบสวนที่มีความเข้าใจเหยื่อข่มขืนในการสอบสวน

1.2 พนักงานสอบสวนชาย

พนักงานสอบสวนชาย จำนวน 10 คน มีอายุ 24 ปี 25 ปี 26 ปี 27 ปี 28 ปี 29 ปี
43 ปี และ 50 ปี โดยมีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 6 เดือน 2 ปี 3 ปี 4 ปี 6 ปี 7 ปี 10 ปี และ 15
ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านกฎหมาย 2 คน โรงเรียนนายร้อยตำรวจ 7 คน และเนติ
บัณฑิต 1 คน เคยมีประสบการณ์ในการรับแจ้งความคดีข่มขืน ตั้งแต่ 1 – 10 คน ยกเว้นพนักงาน
สอบสวนที่ทำงานมาแล้วตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป มีการรับแจ้งความคดีข่มขืนเฉลี่ยเดือนละ 1-2 ราย โดย
การดำเนินการของพนักงานสอบสวนนั้นมีทั้งการดำเนินคดีจนถึงที่สุด และการเจรจาไกล่เกลี่ย
ระหว่างผู้กระทำผิดและหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

1.2.1 การดำเนินกระบวนการสอบสวน ในการรับแจ้งความดำเนินคดี
พนักงานสอบสวนชายได้ดำเนินการตามขั้นตอนในการรับเรื่องร้องทุกข์ โดยรับแจ้งความที่ห้อง
พนักงานสอบสวนเวร หลังจากนั้นจะทำการลงบันทึกประจำวันคดี ส่งตัวผู้เสียหายตรวจร่างกาย
เพื่อหาร่องรอยของการถูกข่มขืน การแจ้งข้อกล่าวหาต่อผู้กระทำผิด การสอบปากคำผู้เสียหาย การ
ตรวจจุดเกิดเหตุ และดำเนินการตามกระบวนการ โดยพนักงานสอบสวนชายจะใช้ห้องสอบสวน
เด็กและเยาวชน ห้องพนักงานสอบสวนเวร และห้องพักพนักงานสอบสวนในการสอบปากคำ ซึ่ง
พนักงานสอบสวนจะใช้ถ้อยคำในการสอบสวนหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน โดยการสอบถามเพื่อให้
เห็นภาพเหตุการณ์การข่มขืนที่เกิดขึ้น แต่ก็ต้องระมัดระวังถ้อยคำเพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนจิตใจ
ของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

1.2.2 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดี พนักงานสอบสวนชาย
ประสบปัญหาในการดำเนินคดีข่มขืน ในประเด็นเรื่องความพร้อมด้านวัสดุ อุปกรณ์ เช่น กล้อง
ถ่ายรูป ในการพาผู้เสียหายไปชี้จุดเกิดเหตุ เนื่องจาก พนักงานสอบสวนจะต้องจัดหาอุปกรณ์
ดังกล่าวด้วยตนเอง รวมทั้งขาดงบประมาณในการสนับสนุนการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวน
นอกจากนี้พนักงานสอบสวนยังเกิดความอึดอัดใจในการปฏิบัติงานจากการแทรกแซงของบุคคลที่
ไม่ต้องการให้ดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด รวมทั้งการดำเนินคดีเกิดความล่าช้า เนื่องจากหญิงที่ตก
เป็นเหยื่อข่มขืนที่ไม่มาให้ปากคำเพิ่มเติมกับพนักงานสอบสวน และปัญหาการขาดแคลนพนักงาน
สอบสวนหญิงในการดำเนินคดีเกี่ยวกับเพศ

1.2.3 การให้ความหมายต่อ 'หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน' พบว่า พนักงานสอบสวนชายให้ความหมาย ดังนี้

1) การให้ความหมายต่อตัวหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน คือ ผู้หญิงที่แต่งตัวโป๊หรือแต่งตัวยั่วยวน เป็นคนที่ไม่ดี มีมลทิน เป็นคนไร้ค่า

2) การให้ความหมายต่อพฤติกรรมของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ได้แก่ หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนนั้นไปอยู่ในสถานที่เปลี่ยวและมืด และเหตุเกิดขึ้นได้ในทุกสถานที่ และทุกช่วงเวลา การข่มขืนนั้นเกิดจากความไวใจหรือโดนล่อลวงจากผู้กระทำผิด

3) การให้ความหมายต่อเหตุการณ์และผลกระทบจากการข่มขืน คือ การแจ้งความของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนนั้น เพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย หรือแบดจ์เมนต์ผู้กระทำผิด เคยมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้กระทำผิดมาก่อนแล้วตกลงกันไม่ได้ ทั้งนี้ต้องมีการต่อสู้ดิ้นรนขัดขืน หรือร้องขอความช่วยเหลือ และมีบาดแผล ร่องรอยการข่มขืน ซึ่งเหตุที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องที่น่าอาย ไม่ควรมีบุคคลอื่นรับรู้ โดยผู้กระทำผิดเป็นได้ทั้งคนที่รู้จักคุ้นเคย และคนแปลกหน้า

1.2.4 ความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน พบว่า พนักงานสอบสวนมีความรู้และเข้าใจว่าจะต้องเริ่มการสอบสวนโดยไม่ชักช้า ต้องจัดห้องสอบสวนหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนแยกจากคดีอื่นๆ จัดห้องชี้ตัวผู้ต้องหาโดยที่ผู้ต้องหาไม่เห็นตัวผู้เสียหาย ต้องใช้คำถามที่สุภาพในการสอบสวน การให้นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้เสียหายร้องขอเข้าร่วมในการสอบปากคำ การใช้พนักงานสอบสวนหญิงในการสอบปากคำหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

2. กรณีศึกษาหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน (จำนวน 4 คน) ใช้นามสมมติทั้งหมด

กรณีศึกษาที่ 1 นางสาวฟ้าใส เพื่อนข่มขืนเพื่อน

1. ข้อมูลของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนและผู้กระทำผิด

1) ข้อมูลส่วนตัว ฟ้าใส อายุ 32 ปี (ขณะเกิดเหตุ) มีรูปร่างสมส่วน สูงประมาณ 165 เซนติเมตร ผิวขาว ผอมสั่น จบการศึกษาระดับปริญญาโท อาชีพพนักงานบริษัทหลักทรัพย์ (ขณะเกิดเหตุ) รายได้ประมาณ 23,000 บาท สถานภาพโสด อาศัยอยู่กับน้องชาย 1 คน

2) ข้อมูลผู้กระทำผิด ชาย อายุ 36 ปี อาชีพประกอบธุรกิจส่วนตัวในสายงานเดียวกับฟ้าใส รายได้ต่อเดือนประมาณ 100,000 บาท มีครอบครัวแล้ว (ทราบภายหลังเมื่อดำเนินคดี)

3) **ความสัมพันธ์ของฟ้าใส และผู้กระทำผิด** ฟ้าใสรู้จักกับผู้กระทำผิด ก่อนเกิดเหตุเพียง 2 เดือน โดยการเข้ามาทักทายเพื่อคบหาเป็นเพื่อนกับฟ้าใส ในขณะที่ฟ้าใส เดินทางไปเที่ยวทะเลกับเพื่อน หลังจากกลับจากทะเลได้เพียง 1 สัปดาห์ ผู้กระทำผิดได้โทรศัพท์ เพื่อขอนัดพบฟ้าใสหลังเลิกงาน ฟ้าใสได้พบกับผู้กระทำผิดอีก 4 ครั้ง ครั้งละประมาณ 30 นาที ช่วงเวลาทั้งหมดที่ฟ้าใสรู้จักกับผู้กระทำผิด ฟ้าใสรู้จักเพียงชื่อเล่น และหมายเลขโทรศัพท์

2. สถานการณ์การตกเป็นเหยื่อข่มขืน

วันเกิดเหตุผู้กระทำผิดนัดหมายกับฟ้าใสจะไปดูภาพยนตร์ และซื้อหนังสือด้วยกัน แต่เมื่อฟ้าใสไปถึงที่นัดหมาย ผู้กระทำผิดอ้างว่าฟ้าใสมาสาย จึงขอให้ฟ้าใสไปดูห้องเช่าที่ผู้กระทำผิดตั้งใจว่าจะเช่าเพื่อเปลี่ยนที่อยู่ จนกระทั่งเมื่อเวลาประมาณ 14.00 น. ผู้กระทำผิดได้พาฟ้าใสไปถึงคอนโดมิเนียมที่อ้างว่าจะไปเช่าห้องใหม่นั้น และร้องขอให้ฟ้าใสขึ้นไปดูห้องด้วยกัน แต่ฟ้าใสปฏิเสธที่จะขึ้นไปด้วย แต่ผู้กระทำผิดก็หาข้ออ้าง คะยั้นคะยอให้ฟ้าใสขึ้นไปดูห้องด้วย

“ตอนแรกเขาบอกว่าไปดูหนังกัน ไปซื้อหนังสือ แล้วบอกว่าเรามาช้า บอกว่าเขาหาห้องอยู่ หาคนโดยอยู่ แถวนี่ไปดูเป็นเพื่อนหน่อย เราก็เริ่มแปลกๆ แล้ว แต่พอไปถึงเขาก็บอกว่าไม่ขึ้นไป เขาก็บอกว่าทำไมล่ะ คิดอะไรมาก ยังกลางวันอยู่เลย เธอต้องคิดอะไรไม่ดีแน่เลย เราก็เห็นเป็นกลางวัน และมันบอกว่าไหนว่าจะช่วยดูห้อง ช่วยแต่งห้อง เราก็เลยคิดว่าขึ้นไปแบบเดียว คงไม่มีอะไรมั้ง ก็มันเพิ่งบายสอง บ่ายสามเอง”

ฟ้าใส

เมื่อขึ้นไปถึงในห้องเช่า ผู้กระทำผิดได้ปิดห้องแล้วจะข่มขืนฟ้าใส พร้อมกับบอกฟ้าใสว่า

“เธอจำได้ไหม ตั้งแต่ที่เห็นเธอที่ชายหาด ฉันคิดว่าเธอต้องเป็นของฉันให้ได้”

ฟ้าใส

ฟ้าใสจึงพยายามร้องขอความช่วยเหลือ และดิ้นรนให้หลุดจากผู้กระทำผิด จึงทำให้ผู้กระทำผิดใช้หมอนกดใบหน้าของฟ้าใสเพื่อไม่ให้ฟ้าใสร้องขอความช่วยเหลือได้ และเมื่อฟ้าใสดิ้นรนที่จะหลุดพ้นจากการข่มขืน ผู้กระทำผิดก็ใช้มือหักแขนฟ้าใส บีบข้อมือ และกระชากผมฟ้าใสอย่างแรงเมื่อฟ้าใสพยายามที่จะดิ้นรนหนีอีก นอกจากนี้ในขณะที่ฟ้าใสต่อสู้ ดิ้นรน ขัดขืนนั้น ผู้กระทำผิดก็จะพูดข่มขู่ฟ้าใสว่า

“มึงอยากมีชีวิตรอดออกจากห้องนี้ไปไหม”

ฟ้าใส

หรือแม้กระทั่งบางครั้งก็พอดีเพื่อให้ฟ้าใสยินยอม โดยพูดว่า

“เธอก็อยู่เฉยๆ สิ ฉันชอบเธอนะ”

ฟ้าใส

หลังจากผู้กระทำผิดข่มขืนฟ้าใสแล้ว ก็ยังข่มขู่ไม่ให้ฟ้าใสนำเรื่องที่เกิดขึ้นไปบอกใคร และไม่ให้แจ้งความดำเนินคดี

1) **ความรุนแรง** เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นความรุนแรงที่เกิดต่อร่างกายและจิตใจของฟ้าใส ด้านร่างกายคือการถูกล่วงละเมิดทางเพศจากการถูกข่มขืน รวมทั้งร่องรอยบาดแผลจากการใช้กำลังในขณะที่ข่มขืน และด้านจิตใจที่ฟ้าใสได้รับความกระทบกระเทือนด้านจิตใจจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รวมทั้งความไม่เข้าใจของหัวหน้างานหลังจากที่ผู้กระทำผิดไปพบหัวหน้างานแล้วพูดว่าฟ้าใสไปก่อความเดือดร้อนให้ครอบครัวของเขา

2) **ผลกระทบจากเหตุที่เกิดขึ้น** นอกจากผลกระทบทางด้านร่างกายและจิตใจอันเป็นผลจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ฟ้าใสยังได้รับผลกระทบต่อหน้าที่การงานที่ทำอยู่ เนื่องจากเมื่อฟ้าใสตัดสินใจดำเนินคดีแล้ว ผู้กระทำผิดได้พยายามรุกรานฟ้าใสในทุกๆ ที่ที่ฟ้าใสไปติดต่อเพื่อดำเนินการดำเนินคดี โดยเฉพาะที่สำคัญคือ ผู้กระทำผิดได้นำความเท็จไปพูดกับหัวหน้างานของฟ้าใสว่าฟ้าใสต้องการแบล็กเมลล์ผู้กระทำผิด และสร้างความเดือดร้อนให้ครอบครัวของผู้กระทำผิด

“เขาก็ไปบอกกับหัวหน้าเรานะ ว่าเนี่ยะ เราไปทำความเดือดร้อนให้ครอบครัวเขา จะแบล็กเมลล์บ้าง หัวหน้าไม่เข้าใจก็เรียกไปถาม เราก็อึดอัด”

ฟ้าใส

3. การดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิด

1) การตัดสินใจแจ้งความดำเนินคดี

หลังจากเกิดเหตุ นางสาวฟ้าใสได้บอกเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเพื่อนผู้ชายคนหนึ่ง ซึ่งเป็นเพื่อนคนเดียวที่เคยเห็นหน้าผู้กระทำผิดมาก่อน ในครั้งแรกที่บอกเล่าเหตุการณ์กับเพื่อน เธอบอกเพียงแค่ว่าเธอโดนผู้กระทำผิดทำร้ายร่างกาย โดยการกระชากผมเท่านั้น แต่ในการเล่าเรื่องราวของเธอที่ทววน ทำให้เพื่อนรู้สึกผิดสังเกต และถามเธอว่าเกิดเหตุร้ายแรงมากกว่านี้หรือไม่ หากเกิดเหตุร้ายแรงจะได้แจ้งความดำเนินคดี นอกจากนี้เธอก็ได้บอก

เรื่องราวที่เกิดขึ้นกับน้องชาย (ลูกพี่ลูกน้อง) ซึ่งเป็นทหาร ซึ่งจากการปรึกษาเพื่อนและน้องชายทำให้เธอตัดสินใจที่จะแจ้งความดำเนินคดีได้ในที่สุด โดยน้องชายเป็นผู้พาเธอไปแจ้งความต่อพนักงานสอบสวน

“หลังเกิดเหตุก็บอกเพื่อนผู้ชายที่สนิทกัน คือ เพื่อนคนนั้นมันเคยเจอไอ้ที่อยู่คนเดียว เคยเจอหน้ากันครั้งหนึ่งก็เลยคิดว่าน่าจะบอกคนนี้ และมันเป็นผู้ชาย ความคิดอะไรมันก็ตื่นะ ตอนแรกก็บอกว่าโดนทำร้ายอย่างเดียวก่อน เพื่อนก็บอกว่าถ้าแค่โดนทำร้ายก็ไม่เป็นไร ก็บอกแค่โดนกระชากผมก็ไม่เป็นไร จนเพื่อนก็เอ๊ะทำไมพูดวนไปวนมาอยู่เรื่องนี้ เพื่อนก็ถามว่าตกลงมีอะไรมากกว่านี้หรือเปล่า ถ้ามีก็บอกมาจะได้พาไปแจ้งความ ก็เลยตัดสินใจบอกเพื่อน เขาก็แนะนำให้แจ้งความ แต่เราก้ยังไม่กล้า เพื่อนก็บอกว่าเราไม่มีหลักฐาน ขนาดเขาจับคดีแต่เขาไม่เคยเจอเรื่องอย่างนี้ ยังพูดว่าเราไม่มีหลักฐาน ก็เลยกลัว จนมาบอกน้องชายที่เป็นทหาร เป็นลูกพี่ลูกน้องคิดว่าเขาน่าจะช่วยเราคิดได้ น้องชายบอกว่าต้องคิดวันนี้เลย ต้องคิดคืนนี้ เขาบอกว่าเขาอยากให้เราแจ้งความ เพราะถ้าไม่แจ้งความนะป่านนี้มันกินนอนกระดิกเท้าและไปทำกับใครต่อใครจะ เขาบอกว่าเชื่อไหมถ้าพี่แจ้งความ ถ้ามันได้รับหมาย มันแทบจะมาราบเท้าพี่ เชื่อผมไหมถ้าพี่แจ้งความ ไม่ว่าจะผลจะออกมาอย่างไร มันก็จะตายจากชีวิตของพี่ไป แต่ถ้าพี่ไม่แจ้งความก็จะต้องเก็บเรื่องนี้ไปตลอดชีวิต ถ้าเราได้ปลดปล่อยไปแล้วเราก็จะหลุดออกมาจริงๆ ไม่อย่างนั้นเราจะต้องเก็บกับตัวไปจนตายตลอดชีวิต แต่พี่ต้องตัดสินใจคืนนี้เลย ถ้าพี่ตัดสินใจว่าจะไป พรุ่งนี้ผมจะพาไป ถ้าไม่ตัดสินใจว่าจะไป เราไม่ต้องคุยเรื่องนี้กันอีกแล้วนะ”

ฟ้าใส

2) การดำเนินกระบวนการสอบสวน

นางสาวฟ้าใส ไปแจ้งความดำเนินคดีหลังจากเหตุการณ์ไปประมาณ 20 วัน เมื่อไปแจ้งความดำเนินคดีแล้วพนักงานสอบสวนก็ส่งตัวไปให้ตรวจร่างกาย โดยที่ฟ้าใสเข้าใจว่าฟ้าใสได้ดำเนินการร้องทุกข์ตามกระบวนการยุติธรรมแล้ว แต่ในความเป็นจริงยังไม่ใช่

“วันแรกยังไม่ได้คุยกับพนักงานสอบสวน ก็ยังไม่ได้คุยเยอะ คือเราก้ไม่กล้าใช่ไหม เราก้ไปกับน้องชายที่เป็นทหาร ให้เขาพาไป วันแรกทีไป คือยังไม่ได้เจอ

กับเจ้าของคดี และเหมือนร้อยเวรให้เราไปตรวจร่างกาย ไปจับที่โรงพยาบาล”

ฟ้าใส

หลังจากเวลาผ่านไป 1 สัปดาห์นับจากที่นางสาวฟ้าใส ไปแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนเวร ฟ้าใสยังไม่ได้รับการติดต่อใดๆ จากพนักงานสอบสวน จึงได้ให้น้องชายโทรศัพท์ไปสอบถามความคืบหน้าที่สถานีตำรวจ และได้รับคำตอบว่า ให้ฟ้าใสเข้าไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน

“พี่กึ่งๆ ไม่เข้าใจว่าทำไมไม่โทรมาตามเรา ให้เราบันทึกประจำวันไว้ ผ่านไปก็เห็นเงียบไป น้องก็เลยโทรไปถามว่าเรื่องไปถึงไหน ตำรวจกลายเป็นบอกว่าเข้ามาสิ จะได้เปิดคดีให้ เราก็นึกว่าที่ผ่านมามาทำคดีแล้ว”

ฟ้าใส

ในการไปพบพนักงานสอบสวนอีกครั้ง ฟ้าใสพบพนักงานสอบสวนที่ห้องพนักงานสอบสวนเวร ทำให้ฟ้าใสไม่กล้าพูดอะไร อีกทั้งเมื่อจะสอบปากคำ ฟ้าใสได้สอบถามพนักงานสอบสวนว่ามีพนักงานสอบสวนหญิงหรือไม่ เพราะฟ้าใสต้องการให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้สอบปากคำ พนักงานสอบสวนเวรจึงให้ฟ้าใสติดต่อประสานงานพนักงานสอบสวนหญิงเพื่อสอบปากคำให้

“พอเริ่มเปิดคดีก่อนเขาก็เริ่มพิมพ์ๆ ไปแล้ว แล้วเราก็ถามว่ามีพนักงานสอบสวนหญิงไหม เขาก็บอกว่าไม่มี เริ่มเปิดคดีไปก็คุยไปพอสมควร แต่ว่าน้องชายเราก็บอกว่าเราสะดวกให้การกับพนักงานสอบสวนหญิง เพราะว่าเขาก็ไม่ได้ให้เราเข้าไปในห้องส่วนตัวอะไร เป็นห้องยาวๆ นั่งต่อๆ กัน เป็นห้องข้างล่าง ห้องรับคดี ตอนไปครั้งแรกนี่โห..เรารอให้คนหมด มันก็มีคนมาใหม่อีกแล้ว ไม่ว่างสักที ที่เริ่มต้นคดีเราก็พูดเบาๆ แต่มันยังไม่มี detail เท่าไหร่ แต่ก็ยังใช้ห้องนั้นอยู่ เขาก็บอกว่าไม่มีพนักงานสอบสวนหญิง แต่เขาก็บอกว่าต้องไป สน. อื่น ไม่ได้นัดให้เรานะ ให้เราไป สน. นั้นเอง แต่เขาบอกว่า ถ้าอยากเร็ววะ ให้ให้การกับเขาเลยก็ได้ ไม่ต้องไปให้การกับพนักงานสอบสวนหญิงหรอก”

ฟ้าใส

หลังจากนั้นฟ้าใสนัดหมายกับพนักงานสอบสวนหญิงเพื่อสอบปากคำ โดยไปพบพนักงานสอบสวนหญิงที่สถานีตำรวจที่พนักงานสอบสวนหญิงประจำอยู่ แต่ในการสอบปากคำโดยพนักงานสอบสวนหญิง ฟ้าใสก็ยังไม่รู้สึกไม่ดีกับการสอบปากคำ แต่อย่างน้อยก็ไม่ต้องการให้ปากคำกับพนักงานสอบสวนชาย

“ขนาดพนักงานสอบสวนหญิงเรวาก็ยังไม่ค่อยดีเลยในความรู้สึก เราว่า ก็เฉยๆ ก็ไม่ได้คุยกันเยอะ เขาบอกว่า พูดมาๆ อย่างเดียว แล้วเขาก็พิมพ์ๆ ไปแค่นั้นแหละ ไม่ได้มีอะไร แต่เขาก็ไม่ได้พูดอะไรที่ทำร้ายจิตใจ”

ฟ้าใส

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าฟ้าใสจะใช้พนักงานสอบสวนหญิงในการสอบปากคำ แต่ในกระบวนการสอบสวน พนักงานสอบสวนชายเจ้าของคดี ยังต้องเป็นผู้ดำเนินการ และประสานติดต่อฟ้าใสอยู่เสมอ ทั้งนี้ซึ่งการดำเนินการของพนักงานสอบสวนชายทำให้ฟ้าใสรู้สึกได้ว่าพนักงานสอบสวนชายรู้สึกแยะ จนกระทั่งคิดว่าพนักงานสอบสวนไม่ยอมดำเนินคดีให้ และไม่ยอมไปดำเนินคดีอีก

“ตอนแรกก็พูดค่อนข้างดีนะ แต่พอหลังจากที่เขามีหมายเรียกจำเลยมา เขาก็เริ่มพูดไม่ดีแล้วว่า หรือว่าคุณรู้ว่าเขามีเมียแล้ววีไปล่าคุณถึงมาดำเนินคดี ซึ่งคำนี้ทำให้เรารู้สึกแยะมากเลย เป็นตำรวจ มาพูดอย่างนี้กับเราได้ไง รู้สึกแยะ ไม่อยากไป ไม่อยากดำเนินคดีต่อเลยอะ บอกเพื่อนว่าฉันไม่อยากไปแล้ว มันรู้สึกแยะมาก ทำไมเขาพูดแบบนี้ พอเจอเขาพูดแบบนี้เรารับไม่ได้ รู้สึกว่าสู้ไปแล้วเราจะชนะหรือจะเนี่ย ขนาดพนักงานสอบสวน ยังพูดอย่างนี้ แล้วคนอื่นเขาจะมองเรายังไงวะ”

ฟ้าใส

3) การเสนอทางเลือกอื่นในการดำเนินคดี

ภายหลังจากที่พนักงานสอบสวนเจ้าของคดีได้เรียกผู้กระทำผิดมารับทราบข้อกล่าวหาแล้วนั้น พนักงานสอบสวนเจ้าของคดี ได้พยายามพูดกับนางสาวฟ้าใสเพื่อให้เจรจาไกล่เกลี่ยกับผู้กระทำผิด โดยได้แจ้งให้ทราบว่า ผู้กระทำผิดรู้สึกผิด และต้องการขอโทษ รวมทั้งยังได้นำจดหมายที่ผู้กระทำผิดเขียนขอโทษมาให้ฟ้าใสอ่าน เพื่อหวังว่าฟ้าใสจะใจอ่อน และยินยอมเจรจาไกล่เกลี่ยกับผู้กระทำผิด

นางสาวฟ้าใสไม่ยินยอมที่จะเจรจาไกล่เกลี่ยกับผู้กระทำผิด และหวังว่าจะใช้จดหมายขอโทษนั้นเป็นหลักฐานชิ้นหนึ่งในคดี แต่ท้ายที่สุดเธอพบว่าในสำนวนคดีนั้นไม่มีจดหมายฉบับดังกล่าวเป็นหลักฐานชิ้นหนึ่งในคดี จึงสอบถามไปยังพนักงานสอบสวน และได้รับคำตอบว่า ผู้กระทำผิดหนีไปโดยที่พนักงานสอบสวนไม่รู้ตัว ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ฟ้าใสร้องเรียนต่อผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวน และภายหลังจดหมายฉบับนั้นจึงเป็นหลักฐานชิ้นหนึ่งในสำนวนคดีด้วย

“อย่างตอนนั้นเขาก็บอกว่า จำเลยเขียนจดหมายบอกว่าขอโทษเรามา รู้สึกผิด เหมือนเราไม่ยอมเจรจา เขาอยากให้เราอ่านจดหมายแล้วยอมเจรจา แต่พอเราไม่ยอมเจรจา จดหมายดันกลับไม่อยู่ในสำนวน จำเลยขอคืนไป เราก็ถามว่าให้ทำไม ทำไมไม่เก็บไว้ในสำนวนล่ะ เขาก็บอกว่า เขาหนีไป ผมไม่ทันรู้ตัว เราก็เลยไปฟ้องกับรองผู้กำกับ พอเราไปฟ้องไต่จดหมายนั้นก็เลยกลับมาอยู่ในสำนวนใหม่”

ฟ้าใส

4) การติดต่อหน่วยงานอื่นๆ

ในระหว่างการดำเนินคดีนั้น นางสาวฟ้าใสมีความรู้สึกหวาดกลัวทั้งจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น การต่อสู้ในระหว่างการดำเนินคดี และผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงทำให้ต้องการหาที่ปรึกษาในการดำเนินคดี ซึ่งเพื่อนของเธอได้แนะนำให้เธอโทรศัพท์ไปขอคำปรึกษาที่มูลนิธิเพื่อนหญิง นางสาวฟ้าใสเข้าไปขอคำปรึกษาที่มูลนิธิเพื่อนหญิง เพื่อต้องการทราบข้อมูลขั้นตอนในการดำเนินคดี ซึ่งการขอคำปรึกษาทำให้ฟ้าใสทราบทราบถึงขั้นตอนต่างๆ ที่จะต้องดำเนินการ รวมทั้งทำให้ทราบว่า ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศนี้ หลักฐานสำคัญอยู่ที่คำพูดของผู้เสียหาย หรือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

“เมื่อเข้ามามูลนิธิ เริ่มรู้สึกดีขึ้นว่ามันมีขั้นตอนระบบอย่างไร รู้ว่าคดีอย่างนี้ บางทีหลักฐานมันไม่ต้อง 100% คำพูดของผู้หญิงก็สำคัญ คำพูดของเราสำคัญที่สุด”

ฟ้าใส

4. การให้ความหมายต่อเหยื่อข่มขืน

จากการตรวจสอบรายการ (check list) นางสาวฟ้าใสให้ความหมายต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนว่าการข่มขืนเกิดจากความไว้ใจ โดนล่อลวง ซึ่งผู้กระทำผิดเป็นบุคคลที่คุ้นเคย

กัน เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและสถานที่ เป็นเรื่องที่น่าอาย ไม่ควรให้ใครรับรู้ ต้องมีการต่อสู้ ดิ้นรน ชัดขึ้น หรือร้องขอความช่วยเหลือ แต่ไม่จำเป็นต้องมีบาดแผลร่องรอยการบาดเจ็บ

5. ความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

แม้ว่าฟ้าใสจะไม่รู้กฎหมาย และสิทธิที่พึงได้รับหลังจากที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน แต่สิ่งที่ฟ้าใสต้องการให้มีการดำเนินการคุ้มครองสิทธิในฐานะที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนคือ การดำเนินการกระบวนการสอบสวนที่ให้ความสำคัญกับเหยื่อข่มขืนหญิง

“คุณต้อง เหมือนกับเจ้าหน้าที่มูลนิธิที่เขาจะมีหลักการพูดที่มีจิตวิทยาที่ดีมากกว่า ทำให้เขากล้าที่จะเล่า เล่ามันก็จะไรอะ ถูกถามแล้วจะเชื่อเราไหม ก็ความรู้สึกไม่ดี ส่วนห้องก็ไม่ควรจะให้อยู่ในห้องรวม น่าจะให้เป็นที่ห้องรโหฐาน ไม่ใช่อย่างนี้”

ฟ้าใส

กรณีศึกษาที่ 2 นางสาวทอฝัน เพื่อนร่วมงานทำกันได้

1. ข้อมูลของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนและผู้กระทำผิด

1) **ข้อมูลส่วนตัว** นางสาวทอฝัน อายุ 26 ปี (ขณะเกิดเหตุ) มีรูปร่างผอมบาง สูงประมาณ 150 เซนติเมตร ผิวขาว ผอมยาว จบการศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพพนักงานธนาคารตำแหน่งเจ้าหน้าที่สินเชื่อ รายได้ 15,000 บาทต่อเดือน แต่งงานแต่ไม่ได้จดทะเบียน มีบุตร 2 คน

2) **ข้อมูลผู้กระทำผิด** ผู้กระทำผิดเป็นชายอายุ 40 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพพนักงานธนาคาร ตำแหน่งเจ้าหน้าที่สินเชื่อ ระดับ 7 สถานภาพโสด

3) **ความสัมพันธ์ของทอฝันและผู้กระทำผิด** ผู้กระทำผิดเป็นรุ่นพี่ในที่ทำงานของฟ้าใส ซึ่งมีบทบาทในการสอนงานทอฝัน เนื่องจากทอฝันได้ย้ายมาจากสาขาเพื่อรับตำแหน่งงานใหม่ จึงต้องเรียนรู้ใหม่ ซึ่งหัวหน้างานได้มอบหมายให้ผู้กระทำผิดเป็นผู้ดูแลพนักงานที่ย้ายมาเรียนรู้งาน โดยการสอนงานและจ่ายงานให้ ทั้งนี้ผู้กระทำผิดจะเป็นผู้ที่รายงานการทำงานให้แก่หัวหน้างานด้วย

2. สถานการณ์การตกเป็นเหยื่อข่มขืน

หลังจากทำงานผ่านไปประมาณ 1 เดือน ผู้กระทำผิดได้พยายามขอย้ายเลขโทรศัพท์ของทอฝันจากเพื่อนร่วมงานอีกคนหนึ่ง (ทราบภายหลังว่าผู้กระทำผิดได้พยายามโทรศัพท์ไปพูดคุยกับเพื่อนคนนี้เช่นกัน) และโทรศัพท์ไปหาทอฝันในตอนกลางคืน โทรศัพท์มาหลายรอบ แต่เนื่องจากทอฝันเห็นเป็นเบอร์แปลกจึงไม่ได้รับสาย แต่ผู้กระทำผิดยังโทรศัพท์มาหา

หลายครั้ง และเป็นเวลาประมาณ 21.00 – 22.00 น. ทอฝันจึงคิดว่าเป็นญาติโทรศัพท์มาจากต่างจังหวัดจึงโทรศัพท์กลับไปและถามว่าเป็นใคร แต่ผู้กระทำผิดหัวเราะและวางสายไป จากนั้นทอฝันจึงปิดเครื่อง และเมื่อเปิดเครื่องในตอนเช้าก็พบว่ามีการโทรศัพท์เข้ามาอีกประมาณ 10 ครั้ง จึงโทรศัพท์กลับไป และผู้กระทำผิดบอกว่าเป็นผู้กระทำผิดเองที่โทรศัพท์มา

ระยะหลังๆ ทอฝันได้รับแจ้งว่ามีความผิดพลาดในการทำงานบ่อยครั้ง ซึ่งทอฝันไม่เข้าใจว่างานที่รับผิดชอบจะเกิดความผิดพลาดได้อย่างไร ทั้งนี้เนื่องจากการทำงานในหน้าที่รับผิดชอบนั้นเป็นระบบอยู่แล้ว ยกเว้นในกรณีของลูกค้าบางรายที่จะต้องดำเนินการเป็นกรณีพิเศษแตกต่างไปจากการทำงานปกติ ซึ่งจะต้องได้รับการแจ้งรายละเอียดพิเศษนั้นจากผู้กระทำผิด อย่างไรก็ตามเมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้น ผู้กระทำผิดได้ช่วยเหลือโดยการแก้ไขงานให้ ซึ่งในช่วงระยะเวลานั้น ทอฝันกินเจ แต่เพื่อนร่วมงานคนอื่นๆ ไม่ได้กินเจ ผู้กระทำผิดจึงขอไปกินข้าวด้วย ซึ่งทอฝันไม่ได้คิดอะไร เพราะกินข้าวแถวที่ทำงานจึงไปกินข้าวด้วย และมีการชวนไปดูหนังหลังจากที่งานผิดพลาดเช่นเคย

“พักหลังๆ เขาเป็นคนให้งานหนู แล้วเหมือนงานผิดพลาด เหมือนอธิบายงานให้หนูฟังแล้วมันผิดพลาด ซึ่งไม่น่าจะผิด เพราะปกติต้องทำงานเป็นระบบ เป็นสเต็ปงานของเราอยู่แล้ว แล้วมันก็เริ่มบอกว่าไปโน่นเป็นเพื่อนหน่อย ไปนี่เป็นเพื่อนหน่อย มีช่วงที่กินเจที่ขอไปกินข้าวด้วย เพราะทำงานผิด และมีครั้งหนึ่งตอนนั้นทำงานผิด แล้วมันก็พยายามที่จะไปดูหนัง แล้วคิดว่ามันเหมือนทวงบุญคุณ ให้ไปดูหนังเป็นเพื่อนหน่อย มันบอกว่ามันช่วยนะ แต่สามีรู้ว่าไปดูหนังกับเพื่อน บอกว่าไปดูหนัง แต่ไม่ได้บอกว่าเป็นกับคนนี้ เพราะไม่อยากเรื่องมาก”

ทอฝัน

จนกระทั่งวันเกิดเหตุ เวลาประมาณ 15.30 น. ทอฝันทราบว่างานเกิดความผิดพลาด โดยกรณีนี้เป็นลูกค้าที่ต้องดำเนินการพิเศษต่างจากการทำงานปกติ ซึ่งความผิดพลาดเป็นจำนวนเงินนับร้อยล้าน แต่ทอฝันก็คิดว่าไม่น่าจะเกิดความผิดพลาดขนาดนี้ได้ แต่ในขณะนั้นจะต้องรีบดำเนินการแก้ไขเนื่องจากหากลูกค้าทำธุรกรรมตามยอดเงินที่ผิดพลาดจะเกิดความเสียหายต่อธนาคารและตัวของทอฝันมาก ประกอบกับผู้ตรวจสอบใกล้จะเดินทางกลับแล้ว ผู้กระทำผิดจึงอาสาที่จะแก้ไขงานให้ และให้ทอฝันไปนั่งดูการแก้ไขที่โต๊ะของผู้กระทำผิด จนกระทั่งเสร็จงาน ผู้กระทำผิดก็ขอให้ทอฝันไปกินข้าวด้วยที่ห้างมาบุญครอง ทอฝันเห็นว่าไม่ไกล

มาก และคุ้นเคยกับบริเวณมานูญครอง พร้อมกับผู้กระทำผิดคะยั้นคะยอ และบอกว่าเป็นคนช่วยทำงานให้นะ ทอฝันจึงตกลงไปด้วย โดยนั่งซ้อนท้ายรถจักรยานยนต์ผู้กระทำผิดไป

“มีพี่มาบอกว่าหนูทำผิดให้หนูมาแก้ แล้วมันก็บอกว่าไม่เป็นไร เต็มมันตัวเอง เพราะว่าเสียเวลา คนตรวจจะกลับบ้านแล้วด้วยไง แล้วก่อนหน้านั้นหนูก็มีทำผิด แล้วแต่ละครั้งมันก็เยอะ ถ้าหนูปล่อยเงินไปแล้วถูกค่าใช้เงินขณะนั้นเขาก็สามารถใช้เงินได้เลย แล้วเงินเป็นยอดดิลิบๆ ล้า่น แล้วยอดที่หนูปล่อยมันเป็นร้อยๆ ล้า่น คือมันรู้สึกว่ามันเยอะ แล้วถ้าเขาเอาไปใช้ตอนนั้น ก็ต้องมีส่วนรับผิดชอบ แล้วเผชิญลูกค้ารายนี้รู้จักกับผู้ใหญ่ในแบงค์ ถ้าผิดไปแล้วมันยาว มันไม่ได้จบแค่นั้นนี่ ความรู้สึกเราก็เออ มันมาช่วย ซึ่งพอมาคิดแล้วมันไม่ใช่ มันไม่น่าจะผิดได้ขนาดนี้ แล้วมาคุยกับน้อง น้องก็บอกว่ามันน่าจะแก้ง มันไม่น่าจะผิดในความรู้สึกเราอะ เพราะปกติถ้าเป็นการปล่อยเงินกรณีพิเศษต้องบอกว่าต้องทำอะไร แต่กรณีนี้ก็ได้บอก ทำให้ผิดพลาด แล้วเขาเหมือนเข้ามาช่วย เราไม่ต้องตอบ อย่างเราผิดแล้วหัวหน้าต้องมาถาม แล้วเราไม่ต้องตอบ มาช่วยเราตอบแทนเราทุกอย่างเลย เหมือนเราไม่ต้องทำอะไรเลย มันก็ให้ทุกอย่างเลย มันก็เลยคะยั้นคะยอแบบว่าไปให้กินข้าวด้วยหน่อยนะ มันพูดประมาณว่า อุตส่าห์ช่วยทำงาน กินข้าวเป็นเพื่อนหน่อย ไปแค่มานูญครองเอง ใกล้เคียง แค่นี้”

ทอฝัน

แต่เมื่อไปถึงห้างมานูญครองผู้กระทำผิดอ้างว่าที่จอดรถเต็มจึงเปลี่ยนเป็นไปกินข้าวที่ห้างโลตัสสาขาพระราม 1 (เจริญผล) แต่ทอฝันไม่รู้จักเส้นทาง เมื่อกินข้าวเสร็จ ทอฝันถามผู้กระทำผิดว่าจะเดินทางกลับได้อย่างไร แต่ผู้กระทำผิดบอกว่าจะไปส่งให้ที่วงเวียนใหญ่ เพื่อให้ทอฝันนั่งรถเมล์กลับบ้านจากวงเวียนใหญ่ แต่ผู้กระทำผิดกลับเปลี่ยนเส้นทางไปทางถนนเจริญนคร และเลี้ยวรถที่แยกบุคคลโลไปทางบ้านของผู้กระทำผิด เพื่อให้ทอฝันไปพบแม่ และยายที่ผู้กระทำผิดอุปการะไว้ และเคยเล่าให้ทอฝันฟัง ซึ่งในระหว่างทางนั้นผู้กระทำผิดได้นำกระเป๋าของทอฝันไปไว้ด้านหน้ารถจักรยานยนต์โดยอ้างว่าหากทอฝันสะพายไว้ขณะนั่งรถจะทำให้โดนกระชากกระเป๋าไปได้ ประกอบกับระหว่างทางผู้กระทำผิดไม่ได้ขับรถในช่องทางเดินรถซ้าย ทำให้ทอฝันหาหนทางหลีกเลี่ยงไม่ได้ยาก

“มันวนรถเข้าไปไปที่จอดรถด้านล่างแล้วบอกว่าที่จอดรถเต็มไปโลตัสเจริญผลได้ ปาว หนูก็ไม่รู้จักว่าอยู่ตรงไหน ไม่เคยไป เพราะส่วนใหญ่เคยไปแค่มานูญครอง

แล้วที่ไปคือ มันให้หนูซื้อนมมอเตอร์เฮอร์เค้มันไป ก็เลยไม่รู้ว่าย้ายรถเมล์ที่จะไปตรงนั้นเลย เพราะส่วนใหญ่หนูจะนั่งรถเมล์ไง ไม่รถเมล์ก็รถตู้ แต่ถ้าเดินมาบุญครองหนูเคยไปหนูรู้อยู่แล้ว นั่งรถเมล์กลับบ้าน แต่เจริญผลหนูไม่รู้จัก แต่ตอนที่ไปก็บอกมันแล้วว่าเออกลับยังงัย มันบอกว่า มันมีรถเมล์กลับเดี๋ยวจะบอกให้ แต่เราไปมันบอกว่าตรงโลตัสเจริญผลเป็นทางวันเวย์ ก็เลยจะไปส่งวงเวียนใหญ่ให้หนูนั่งรถกลับไปเอง แต่มันขับรถเข้าถนนเจริญนคร แล้วเลี้ยวขวาตรงบุคคลิและพาไปบ้านมัน โดยระหว่างทางได้บอกว่าจะให้ไปดูยาย ที่มันเคยเล่าให้ฟังว่าอุปการะ แต่เราไม่อยากจะไปก็ปฏิเสธ แต่มันขับรถอยู่เลนกลางถนนตลอด แล้วก็เออกระเป่าเราไว้ข้างหน้า ไม่สามารถลงรถไปเองได้ ตอนแรกมันเล่าเรื่องยายให้ไปดูยาย แล้วไปเยี่ยมแม่มัน เราก็บอกว่าจะไปทำไมอะ ก็ไม่รู้จักถึงขนาดนั้นทำไม่ต้องไปเยี่ยม มันก็บอกว่าเออไปหน่อย สงสารแม่ สงสารยายคนนั้นให้ไปดูหน่อย”

ทอฝัน

เมื่อไปถึงบ้านของผู้กระทำผิดทอฝันได้ไหว้แม่ของผู้กระทำผิด แต่เนื่องจากบ้านเป็นร้านขายของ (โชห่วย) ไม่มีพื้นที่ให้ยืนหรือนั่งในบริเวณนั้น ประกอบกับผู้กระทำผิดยังไม่เข้ามาและทอฝันยังไม่ได้กระเป่าคืน จึงรอผู้กระทำผิดอยู่ เมื่อเจอผู้กระทำผิดจึงบอกให้พากลับบ้าน เพราะอยากกลับบ้านแล้ว แต่แม่ของผู้กระทำผิดให้ทอฝันขึ้นไปดูโทรทัศน์ด้านบนของบ้าน ซึ่งทอฝันบอกว่าอยากกลับบ้านแล้ว แต่ผู้กระทำผิดบอกให้ไปดูยายคนที่เคยเล่าให้ฟังว่าอุปการะอยู่ก่อน ซึ่งจะต้องขึ้นไปดูจากชั้นบน และทอฝันคิดว่าข้างบนจะมีห้องโถง จึงขึ้นไปพร้อมกับเด็ก 2 คนที่ออกมาหาตอนที่ไปถึงหน้าบ้าน แต่เมื่อขึ้นไปแล้วก็ไปห้องนอน แต่มีพื้นที่ว่างหน้าห้องเพียงเล็กน้อย ทอฝันถามหากระเป่าเพราะโทรศัพท์และกระเป่าเงินไม่ได้อยู่ที่ตัวของทอฝันเลย เมื่อผู้กระทำผิดลงไปเอากะเป่าให้ทอฝัน เด็กทั้งสองคนก็กำลังจะลงไป พอดีกับที่ผู้กระทำผิดขึ้นมาและเอากะเป่าวางไว้บนชั้น และเปิดโทรทัศน์ ปิดห้องทั้งหมด ประกอบกับภายนอกฝนตกด้วยและกระทำการข่มขืนทอฝัน

“พอจอดหน้าบ้านก็มีเด็กสองคนวิ่งออกมา เป็นเด็กผู้ชายกับเด็กผู้หญิง ประมาณสิบขวบ สิบต้นๆ เด็กผู้ชายก็มายกมือสวัสดี และสวัสดีผู้ชายแล้วพูดว่า สวัสดีครับพ่อ เด็กผู้หญิงก็พาเข้าไป ตอนที่หนูเดินเข้าไป ผู้ชายยังไม่เดินเข้าไป มันเดินไปที่ม้านินมีดๆ ตรงหน้าบ้านก่อน แล้วหนูก็เดินเข้าไปในบ้าน ตอนที่เข้าไปหนูเห็นมีผู้หญิงคนหนึ่งอายุประมาณ 30 กว่า นั่งคุยอยู่กับแม่เขา แล้วก็คิดว่ามี

ผู้หญิงอยู่สองคนเป็นผู้ใหญ่แล้ว และมีเด็กอีก 2 คน ที่บ้านเขาเป็นโซห่วย วางของเต็ม หน้าบ้านนั่งไม่ได้ แล้วแม่เขานั่งอยู่ดูโทรทัศน์อยู่ ก็นั่งไม่ได้เพราะมีโซฟาอยู่ตรงที่ดูโทรทัศน์ แม่เขาก็บอกให้ไปดูข้างบน ตอนนั้นก็ไม่ได้คิดว่าจะขึ้นไปห้องเขา ก็คิดว่าข้างบนเขาจะมีห้องโถง แล้วที่ขึ้นไปก็ไม่ได้ขึ้นไปคนเดียว มีเด็กสองคนขึ้นไปด้วย เดินขึ้นไปด้วย ตอนแรกบอกเขาว่าไหวแม่เขาแล้วหนูจะกลับบ้านแล้วนะ เพราะหนูไหวแม่เขาเขาก็ไม่ได้สนใจ ไม่ได้คุยด้วย บอกว่าจะกลับบ้านแล้ว พอมันเดินมาหนูก็บอกว่าพากลับบ้านหน่อย จะกลับบ้าน แล้วแม่มันก็บอกว่าให้ขึ้นไปข้างบน หนูก็บอกว่าหนูไม่ไป หนูอยากกลับบ้าน มันก็บอกว่าให้ไปยายคนนั้นหน่อยที่เล่าให้ฟัง มันบอกว่าต้องดูจากข้างบน ดูจากข้างล่างไม่ได้ ก็ไม่รู้ที่บ้านเขาเป็นลักษณะยังไง เพราะไม่ได้เดินบ้านเขาทั่ว แต่พอเดินไปข้างบนมองลงมาจะเห็นยายคนนั้นนอนอยู่ กางมุ้งนอนอยู่ ตอนขึ้นไปเด็กผู้ชายกับเด็กผู้หญิงอยู่ในห้อง ตอนไปดูหน้าต่างเด็กก็ยังไม่อยู่ ตอนนั้นติดละครเรื่องหนึ่งแล้วมันก็เปิดหนัง มันไม่พาหนูกลับ กระจ่างหนูก็ยังไม่เห็น ไม่รู้ไหน มันก็ลงไปเอากะเป๋ เด็กผู้ชายก็ลงไป แล้วเด็กผู้หญิงก็นั่งอยู่กับหนู สักพักเด็กผู้หญิงก็จะลงไปแล้ว คือมันจะมีเป็นห้องตรงกลาง (โถง) แต่ห้องกลางไม่ได้กว้างนัก แต่ละฝั่งก็มีห้อง มันก็เปิดประตูไว้ แล้วสักพักเด็กผู้หญิงก็ลงไป หนูก็จะลงไปบ้าง เพราะไม่รู้จะนั่งอยู่ทำไม พอหนูจะลง มันก็ขึ้นมาพอดี มันก็ให้หนูเข้าไปในห้อง แต่ตอนนั้นเด็กผู้หญิงขึ้นมาอีกรอบหนึ่ง เด็กผู้หญิงโผล่มาดูที่ประตู แต่ไม่ได้เข้ามาในห้อง มันเอากะเป๋วางในชั้นเสื้อ ชั้นบน”

ทอฝัน

ช่วงที่เกิดเหตุสามีได้มีการโทรศัพท์มาหาหลายครั้ง เนื่องจากเห็นว่าค่าแล้วแต่ทอฝันยังไม่กลับบ้าน จนท้ายที่สุดผู้กระทำผิดให้รับโทรศัพท์แต่ให้บอกว่าทอฝันจะค้างบ้านเพื่อนผู้หญิงย่านลาดพร้าว ทำให้สามีของทอฝันรู้สึกแปลกใจ เพราะที่ผ่านมาทอฝันไม่เคยนอนค้างที่อื่น

“มีโทรศัพท์ของแฟนหนูนานเหมือนกันที่ไม่ได้รับ เขาจะแปลกใจแล้วว่าถ้าไม่รับโทรศัพท์ก็ต้องคิดว่าเกิดอะไรขึ้นหรือเปล่า แล้วพอมันให้หนูรับ มันก็บอกว่าให้พูดประมาณไหน ให้บอกว่าไปกินข้าวกับเพื่อนที่ลาดพร้าว และก็ขออนอนกับเพื่อนได้ไหม แบบไม่ให้กลับบ้านคืนนี้ ให้อยู่ที่นี่ ตอนนั้นที่ยอมพูด ตอนนั้นหนูไม่รู้ว่ากลับไปแล้วจะทำยังไง จะพูดยังไง ก็คิดไม่ออกว่าจะทำยังไงดี คือพอมันบอกให้หนูพูด แฟนหนูบอกว่าต้องกลับบ้าน แล้วแฟนบอกให้เอาเพื่อนผู้หญิงที่ว่าไป

ด้วยมาพูดสิ มันก็จะให้เด็กผู้หญิงมาพูด ให้บอกว่าผู้หญิงไปอาบน้ำ ให้โทรไปใหม่ พอแฟนหนูโทรมาหนูอีก หนูก็บอกว่าไม่เอาแล้ว ไม่ต้องให้เด็กมาพูดหนูจะกลับบ้าน แล้วมันก็บอกว่าให้พูดอย่างนี้ ว่าออกไปกินข้าวกับเพื่อน มันบอกว่าอย่าเอาเรื่องนี้ไปบอกใคร ถ้าบอกใครเขาก็ไม่มีใครเชื่อ ถ้าสามีรู้แล้วเขาก็ต้องทิ้ง”

ทอฝัน

เมื่อทอฝันกลับมาถึงที่บ้านจึงรีบเข้าห้องน้ำอาบน้ำ และไปนอนพักผ่อน ในขณะที่สามีไปสำรวจเสื้อผ้าชุดชั้นใน และมาถามทอฝันถึงเรื่องที่เกิดขึ้น ขณะนั้นทอฝันกลัวและยังสับสน จึงได้แต่ตอบเออ ๆ ไป เพราะไม่อยากจะพูดถึงเรื่องที่เกิดขึ้น สามีจึงโทรศัพท์กลับไปเบอร์โทรศัพท์ที่เห็นในเครื่องโทรศัพท์ และถามผู้กระทำผิดถึงสภาพของทอฝันที่มีอาการปากบวม เจ็บ แต่ผู้กระทำผิดบอกว่าทอฝันเป็นแผลร้อนใน และวางโทรศัพท์ไป สามีจึงให้ทอฝันพาไปที่บ้านผู้กระทำผิด แต่เมื่อไปถึงก็ไม่ได้พบกับผู้กระทำผิด วันรุ่งขึ้นจึงจะไปพบผู้กระทำผิด โดยบอกให้ทอฝันรออยู่ที่ทำงานของสามี และสามีได้เข้าไปที่ทำงานของทอฝันและเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำผิด เพราะเข้าใจว่าทอฝันเต็มใจมีความสัมพันธ์กับผู้กระทำผิด

“ตอนกลางคืนไม่รู้ว่าคุณอะไรไปบ้าง แต่พูดว่าไอ้คนนี่แหละ แต่หนูก็บอกว่า ตอนนั้นยังไม่กล้าพูดคำนั้น รู้สึกว่ามันแรง กลัวเขาจะรับไม่ได้ พี่เอ (สามี- นามสมมติ) บอกว่าเขารู้ว่าเกิดอะไร คือคนที่เคยอยู่ด้วยกันก็รู้อยู่แล้ว เพราะสภาพที่กลับมา ตอนนั้นไม่ใช่สภาพสภาพที่อาบน้ำชำระร่างกายเป็นปกติ อย่างน้อยแผลที่ปากก็ดูรู้อยู่แล้ว ไม่ใช่แบบว่ากลับมาแล้วเรามาในปกติของเรา และเขาก็บอกว่าเขารู้นะว่าเกิดอะไร ตอนนั้นรู้สึกถ้าใช้คำนี้ (ข่มขืน) รู้สึกว่ามันรุนแรง มันแย่มาก แล้วพี่เอเขาก็บอกว่า ให้นำหนูโทรศัพท์ไปหาผู้ชายคนนี้ มันก็ตัดสายไป แล้วก็ไม่ได้ติด เขาก็ให้หนูพาไปบ้านไอ้คนนี่มันเหนื่อย หนูพาไปตอนกลางคืนนั้น ตอนแรกไม่รู้รู้สึกว่ามันผ่านช่วงเดอะมอลลิ่ง ซึ่งกว่าจะไปถึงที่โน่นก็ช่วงตีหนึ่งตีสอง ไปถึงหน้าบ้าน พี่เอเขาก็ลงไปเรียกไอ้ผู้ชายคนนี้ มองไปห้องมันเปิดไฟอยู่ แต่มันก็ไม่ออกมา

หลังจากนั้น พี่เอเขาไปคุยที่เบงค์ คือตอนแรกเขาบอกว่าเขาจะไปคุยที่ทำงาน เสร็จแล้วหนูก็โทรเข้าไปในที่ทำงาน เพราะตอนเช้าหนูโทรไปหลายรอบ แล้วมันไม่รับสาย แต่มันยังไม่มาทำงาน หนูก็เลยบอกพี่เอว่ากลับบ้านเถอะ หนูไม่กล้าไปพูดในห้องนั้น มันยังทำใจไม่ได้ มันยังแบบว่าไม่กล้าจะพูด แล้ววันนั้น

หนูไปจอดรถที่ห้าง แล้วก็เลยชวนกันกลับบ้านก่อน แต่พี่เอเขาก็บอกว่าไปเอาที่ office ก่อน แล้วสักพักหนึ่งก็มีโทรศัพท์จากที่ทำงาน โทรมาหาหนูว่า ถ้าไม่มีเงินก็บอก ประมาณว่า พี่เอเขาไปคุยที่โน่น แล้วก็ไปเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้ชายว่า ให้นั้นจบแค่นี้ คือไม่ให้มีเรื่อง แต่อันนี้หนูไม่รู้ว่าเขาพูดแบบไหน แต่มีโทรศัพท์มาหาหนูว่า คือ เขาพูดเยอะ แต่หนูจำได้คือ ถ้าไม่มีเงินทำไมไม่บอก เราก็ทำงานอยู่ที่แบงค์”

ทอฝัน

ภายหลังทอฝันจึงบอกเหตุที่เกิดขึ้นกับสามี สามีจึงให้ไปแจ้งความดำเนินคดี

1) **ความรุนแรง** เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นความรุนแรงที่เกิดต่อร่างกายและจิตใจของทอฝัน ด้านร่างกายคือการถูกล่วงละเมิดทางเพศจากการถูกข่มขืน รวมทั้งร่องรอยบาดแผลจากการใช้กำลังในขณะข่มขืน และด้านจิตใจที่ทอฝันได้รับความกระทบกระเทือนด้านจิตใจจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รวมทั้งความไม่เข้าใจของสามีที่คิดว่าทอฝันไปมีความสัมพันธ์ด้วยความเต็มใจและเรียกร้องค่าเสียหายจากผู้กระทำผิด แม้ภายหลังจะเข้าใจแล้วก็ตาม นอกจากนี้ยังมีความเข้าใจผิดของเพื่อนร่วมงาน และมีการพูดจาดูหมิ่นในที่ทำงานในระยะแรกที่ทอฝันไม่กล้าพูดความจริงกับใคร อีกทั้งตำแหน่งหน้าที่การงานที่รับผิดชอบก็ได้รับผลกระทบ

2) **ผลกระทบจากเหตุที่เกิดขึ้น** ผลกระทบต่อร่างกายที่เห็นได้ชัดของทอฝัน คือร่องรอยบาดแผลตามร่างกาย และปากที่บวมเจ็บ และสภาพจิตใจที่ย่ำแย่อย่างรุนแรงจากเหตุการณ์ ทั้งนี้เกิดขึ้นจากทั้งสถานการณ์การตกเป็นเหยื่อข่มขืน ความกดดันจากสามี และเพื่อนร่วมงาน โดยเฉพาะในกรณีของสามี ทอฝันไม่แน่ใจว่าเมื่อเล่าเหตุการณ์ไปแล้ว สามีจะเข้าใจและยื่นหยัดเคียงข้างเธอหรือไม่ ประกอบกับความอายที่ก่อเกิดขึ้นตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ทำให้เธอพยายามที่จะเก็บกดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไว้กับตัวเอง จนทำให้สามีไม่เข้าใจและต้องการที่จะเลิกกับเธอไปในช่วงแรกที่เกิดเหตุการณ์ แม้กระทั่งเหตุการณ์จะผ่านพ้นมาระยะหนึ่ง แต่ทอฝันก็ยังไม่ต้องการที่จะพูดถึงรายละเอียดของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ประกอบกับสามีต้องการทราบเหตุการณ์เพื่อจะช่วยเหลือหาแนวทางแก้ไขปัญหาให้กับทอฝัน สามีจึงมีการคะยั้นคะยอให้ทอฝันเล่ารายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง และเมื่อทอฝันไม่สามารถเล่าเหตุการณ์ได้ ก็ส่งผลให้เกิดความบาดหมาง และมีปากเสียงระหว่างทอฝันกับสามีบ้างเป็นครั้งคราว ประกอบกับเมื่อมีการร้องเรียนไปยังที่ทำงาน แล้วไม่มีเพื่อนร่วมงานเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และทอฝันไม่กล้าที่จะเล่าความจริงให้ใครฟัง จึงยิ่งเก็บกดเรื่องราวปัญหาไว้กับตนเอง จนคิดที่จะทำร้ายตนเองจนถึงชีวิต

“ตอนแรกก็ไม่ค่อยอยากบอกเรื่องนี้กับใคร กลัว แล้วก็อายด้วย กลัวแฟนรู้ กลัวที่ทำงานรู้ กลัวเพื่อนรู้ คิดไปเองมั้งว่าถ้าเขารู้แล้วเขาคงว่าเราว่าทำไมต้องไปก็มีการกระทบกระทั่งกับสามี เพราะเขาพยายามที่จะถามเหตุการณ์ตลอดแล้วเราก็ไม่ค่อยอยากจะทำอะไร ก็มีคุยกันไม่ค่อยรู้เรื่อง ส่วนเพื่อนที่ทำงานถ้าเขารู้เขาต้องมองว่ามันเหมือนเป็นสิ่งไม่ดี กลัวคนอื่นมองว่าเราเป็นคนไม่ดี ก็เลยยังไม่บอกใคร ตอนแรกไม่มีคนในสาขาคุยกับหนูเลย คือเขาไม่รู้ว่าคุณจริงเป็นแบบไหน เพราะเขาได้ยินจากผู้ชายพูดอย่างเดียว รู้สึกท้อมากๆ มันรู้สึกแย่มาก คือมันรับไม่ได้ ไม่อยากอยู่แล้ว”

ทอฝัน

3. การดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิด

1) การตัดสินใจแจ้งความดำเนินคดี

หลังจากที่สามีทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง จึงได้พาทอฝันไปแจ้งความเพื่อดำเนินคดีให้ถึงที่สุด อย่างไรก็ตามในตอนแรกทอฝันไม่อยากจะแจ้งความ ทั้งนี้เพราะทอฝันไม่อยากจะตอบคำถามและพูดถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับใคร

“ตอนแรกหนูไม่อยากจะดำเนินคดี เพราะหนูไม่อยากจะตอบคำถามกับใคร ไม่อยากมาพูดเรื่องแบบนี้ ถ้าพูดคนในเบงค์เขาก็ต้องรู้ใช่ปะ แล้วถ้าเขารู้แบบนี้เราจะทำงานได้หรือ”

ทอฝัน

2) การดำเนินกระบวนการสอบสวน

ในการดำเนินคดี ทอฝันต้องเดินทางไปพบพนักงานสอบสวนถึง 3 แห่ง เนื่องจากว่าไปที่แรกแล้วไม่ใช่ห้องที่เกิดเหตุ และเจ้าหน้าที่ตำรวจบอกว่าต้องไปแจ้งความอีกแห่งหนึ่ง เมื่อไปอีกแห่งหนึ่งจึงแจ้งความและลงบันทึกประจำวันไว้ที่ สน. เอก (นามสมมติ) เมื่อวันที่ 30 ต.ค. 2552 และส่งตัวตรวจร่างกาย แต่ทั้งนี้ทอฝันและสามีได้รอให้ถึงวันที่ 3 พ.ย. 2552 เนื่องจากสามีคิดว่าจะเจรจาให้ผู้กระทำผิดจ่ายค่าเสียหายแล้วให้เรื่องจบลง เพราะผู้กระทำผิดอ้างว่ามีลูกมีเมียแล้ว และถ้าเกิดปัญหาขึ้นก็จะไม่มีใครดูแลแม่และครอบครัว และหลังจากนั้นจะให้ทอฝันกลับไปทำงานที่สาขาเดิมตามปกติ แต่เมื่อสามีไปพบผู้กระทำผิดที่สำนักงาน ผู้กระทำผิดกลับไม่เจรจาใดๆ สามีจึงนัดให้ผู้กระทำผิดไปพบกันที่ สน. เอก แต่ผู้กระทำผิดบอกว่าจะไม่ไปที่สน. ดังกล่าว เนื่องจากบ้านพักของผู้กระทำผิดไม่ได้อยู่ในท้องที่นั้น จึงได้พยายามสอบถามหาสถานี

ตำรวจในท้องที่ที่เกิดเหตุ และไปแจ้งความใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยพนักงานสอบสวนบอกให้ทอฝันรอ ผลตรวจร่างกายที่ได้ตรวจไปแล้ว และโทรศัพท์หาผู้กระทำผิดเพื่อเรียกตัวมารับทราบข้อกล่าวหา

“พอวันที่ 3 ที่พี่เอไป เขาไม่ยอมจ่ายเงิน ไม่อะไร คือ ไม่ยอมรับผิดชอบที่ตัวเอง กระทำ พี่เอก็บอกว่าให้ไปเจอกันที่ สน. เอก มันก็บอกว่าไม่ มันจะไปทำไม สน. นี้ไม่ใช่ สน. แถวบ้านมัน สน. แถวบ้านมันต้อง สน. โท (นามสมมติ) แล้วมันก็ไม่ยอมไป พี่เอก็คิดว่ามันลูกเล่น พอตอนเย็นก็เลยโทรไปที่ ศูนย์กลางของตำรวจว่าถ้าเกิดเหตุที่นี่ต้องไปแจ้งที่ไหน ตำรวจก็เลยบอกว่า มันมีสองอัน กับ สน.โท แต่ตำรวจบอกให้โทรไป สน. โท ก่อน เพราะ น่าจะใช้ ก็เลยโทรไปที่ สน. โท หนูแจ้งผิดให้ทำยังไง เขาก็บอกว่า ให้ไปที่ สน. เดิมก่อน แล้วไปให้เขาเซ็นชื่อโอนมาที่ สน. โท (เพราะสน. เอก ส่งตัว ไปตรวจร่างกาย) ตอนนั้นแค่ลงบันทึกประจำวัน ก็เห็นเขาส่งตรวจ ก็คิดว่า ดำเนินการเสร็จแล้ว”

ทอฝัน

หลังจากนั้นทอฝันได้โทรศัพท์ไปประสานพนักงานสอบสวนเพื่อร้องขอให้ พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้สอบปากคำ แต่พนักงานสอบสวนให้ข้อมูลว่าที่ สน. โท ไม่มีพนักงานสอบสวนหญิง และทอฝันเพิ่งทราบว่ายังไม่ได้มีการรับคำร้องทุกข์ ทอฝันจึงเข้าไปพบพนักงานสอบสวนเพื่อยืนยันดำเนินคดี

“เราโทรไปบอกพนักงานสอบสวนว่าจะใช้ พนักงานสอบสวนหญิง เขาบอกว่าไม่มี ขอได้หรือ แล้วก็นัดไปพบเขา เรากับพนักงานสอบสวนที่รับเรื่องว่าจะใช้ พนักงานสอบสวนหญิง พนักงานสอบสวน (จบใหม่) ก็เลยปรึกษา พนักงานสอบสวน(พ.ต.ท.) แล้วเขาก็บอกว่าที่นี่ไม่มี ก็ต้องใช้ผู้ชาย ก็เลย บอกว่า ป.วิ. (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) ตัวใหม่ ให้ใช้ พนักงานสอบสวนหญิง ได้ เขาก็ขอ ดู ป.วิ. ตัวใหม่ แล้วนำเรื่องไปปรึกษาผู้ กำนับ ผู้กำกับจึงลงมาคุยด้วย และให้เล่าเรื่องใหม่อีกครั้งทั้งหมด ในห้อง ร้อยเวร แต่ช่วงนั้นที่โรงพักไม่มีคนเข้ามาแจ้งความเท่าไร และหลังจากนั้น พนักงานสอบสวนจึงนัดให้ไปสอบปากคำกับ พนักงานสอบสวนหญิง”

ทอฝัน

ทอฝันได้นัดหมายกับพนักงานสอบสวนหญิงเพื่อให้ปากคำ โดยในการสอบปากคำกับพนักงานสอบสวนหญิงนั้น พนักงานสอบสวนหญิงอนุญาตให้ผู้วิจัย (ในฐานะบุคคลที่ผู้เสียหายไว้ใจ) เข้าร่วมการสอบสวนด้วย และการสอบปากคำกับพนักงานสอบสวนทำให้ทอฝันกล้าให้ถ้อยคำมากยิ่งขึ้น

“ตอนพูดกับพนักงานสอบสวนหญิงก็ดี กล้าพูดมากขึ้น พี่เขามั่นคลายด้วย (หัวเราะ) เขาก็ไม่ได้แบบใช้คำพูดเหมือนตำรวจผู้ชาย เหมือนที่หนูไปครั้งแรก ใช้คำพูดแบบหนูไม่กล้าตอบเลย”

ทอฝัน

การเสนอทางเลือกอื่นในการดำเนินคดี แม้ว่าทอฝันจะใช้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้สอบปากคำ แต่ในกระบวนการสอบสวนก็ยังคงใช้พนักงานสอบสวนชายอยู่ ซึ่งในการดำเนินคดีพนักงานสอบสวนเจ้าของคดีได้ประสานผู้กระทำผิดเพื่อแจ้งข้อกล่าวหา และดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิด ซึ่งผู้กระทำผิดได้แจ้งต่อพนักงานสอบสวนว่าจะขอเจรจาไกล่เกลี่ยกับทอฝัน ทำให้พนักงานสอบสวนติดต่อทอฝัน และแจ้งว่าผู้กระทำผิดจะขอไกล่เกลี่ยและจ่ายค่าเสียหายให้ทอฝันเป็นเงิน 3,000 บาท แต่ทอฝันไม่ยินยอม พนักงานสอบสวนจึงต่อรองว่าผู้กระทำผิดจะจ่ายค่าเสียหายเพิ่มให้ทอฝันเป็นเงินจำนวน 5,000 บาท และบางครั้งได้บอกทอฝันว่าคดีนี้เป็นคดีที่ยอมความได้ ทำให้ทอฝันรู้สึกว่าการสอบสวนไม่ต้องการช่วยเหลือผู้เสียหาย

“เขาโทรมาวันหนึ่งที่เขานัดผู้ชายคนนี้มา บอกว่า มันจะขอไกล่เกลี่ยหนู ขอจ่ายเงิน มันจะให้ 3,000 บาท แล้วเรื่องจบ หนูก็บอกว่าไม่เอาหรอก เก็บไว้เหอะ มันบอกว่ามันไม่มีให้หรอกนะเงิน มันมีให้ 5,000 บาท หนูคิดว่าเงินแค่ห้าพัน หนูก็ไม่ได้ขอพ่อแม่ ห้าพันหนูก็หาได้อยู่แล้วเหมือนมาตุภูมิเราอะ ยิ่งพนักงานสอบสวนคนแรกที่เจอแต่ไม่ใช่คนทำให้เนะ ครั้งแรกที่โทรไปแล้วเขาโทรกลับมาว่า รู้ไหมว่ามันยอมความได้ บวกกับอายุหนูเกิน 18 แล้วเขาบอกว่าคดีนี้เหมือนการแลกหมัดกัน ถ้าใครอยู่ก็อยู่ใครไม่อยู่ เหมือนกับว่าถ้าคุณไม่ชนะเขาก็ฟ้องกลับ เขาฟ้องกลับได้นะ หนูก็กลัวเลย กลัวโดนฟ้องกลับกลัวแพ้ กลัวทุกอย่าง คือ ดูว่าเวลาเราพูดอะไร ความรู้สึกมันแบบว่าไม่มีใครเชื่อ รู้สึกแย่ รู้สึกอย่างเดียวเลยว่า เขาไม่ยอมช่วยใช้ไหม ถ้าให้คะแนน 0 เลย หรือติดลบก็ได้ มันแย่ คือการที่หนูตัดสินใจที่จะไปดำเนินคดีคือมันแย่มากสำหรับเราแล้ว เรื่องที่เราต้องมาพูดซ้ำแล้วซ้ำอีกมันก็แย่แล้ว พอไปเจอเขาคนที่ช่วยเราอะ แล้วเขามาพูดอย่างนี้ ยิ่งแย่ เพราะว่า ณ วันที่ตัดสินใจว่า

จะแจ้งความ มันแย่มากแล้วใจแล้วมาเจอคำพูดของคนที่จะช่วยเหลือเรามันแย่มากมันยิ่งแย่มาก”

ทอฝัน

3) การติดต่อหน่วยงานอื่นๆ

หลังจากเกิดเหตุการณ์ ทอฝันได้ถูกส่งตัวไปตรวจร่างกาย ทำให้ทอฝัน และสามี ได้พบกับนักสังคมสงเคราะห์ของโรงพยาบาลแห่งหนึ่ง นักสังคมสงเคราะห์สังเกตเห็นว่าทอฝันมีสภาพจิตใจแย่ๆ และได้สอบถามทอฝันว่าทราบขั้นตอน และกระบวนการในการดำเนินคดีหรือไม่ ซึ่งสามีของทอฝันแจ้งต่อนักสังคมสงเคราะห์ว่าไม่ทราบขั้นตอนของการดำเนินคดี นักสังคมสงเคราะห์จึงแนะนำให้ทอฝัน และสามีประสานงานขอคำปรึกษาที่มูลนิธิเพื่อนหญิง

ทอฝัน และสามีได้โทรศัพท์มาขอคำปรึกษาที่มูลนิธิเพื่อนหญิง จำนวน 2 ครั้ง ซึ่งจากนั้นอาสาสมัครชมรมหญิงช่วยเหลือหญิงได้ชักชวนให้ทอฝัน และสามีเข้าไปร่วมกิจกรรมกลุ่มสนับสนุน ร่วมกับผู้หญิงที่เคยถูกข่มขืนกระทำชำเรา ทำให้ทอฝันได้รับรู้ว่ายังมีบุคคลอื่นๆ ที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกับตน และได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดำเนินคดีต่อกัน อีกทั้งมูลนิธิเพื่อนหญิงยังได้มอบหมายให้ผู้วิจัย (ในฐานะอาสาสมัครมูลนิธิเพื่อนหญิง) เป็นผู้ให้คำปรึกษา และดำเนินการพานางสาวทอฝันไปพบพนักงานสอบสวน รวมทั้งเข้าร่วมการสอบปากคำกับทอฝัน นอกจากนี้ยังมอบหมายให้ทนายความเครือข่ายให้คำปรึกษาในการดำเนินคดีให้กับทอฝันด้วย

4. การให้ความหมายต่อเหยื่อข่มขืน

จากการตรวจสอบรายการ (check list) นางสาวทอฝันให้ความหมายต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนว่าการข่มขืนเกิดจากความไว้ใจ โดนล่อลวง ซึ่งผู้กระทำผิดเป็นบุคคลที่คุ้นเคยกัน เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและสถานที่ ต้องมีการต่อสู้ ตื่นนอน ชัดขึ้น หรือร้องขอความช่วยเหลือ มีบาดแผลร่องรอยการบาดเจ็บ ซึ่งเรื่องข่มขืนนี้เป็นเรื่องที่น่าอาย ไม่ควรให้ใครรับรู้ ผู้หญิงที่ถูกข่มขืนเป็นคนไร้ค่า มีมลทิน

5. ความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

จากการตรวจสอบรายการ (check list) นางสาวฟ้าใสไม่ทราบกฎหมาย หรือแนวทางปฏิบัติที่พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนมาก่อน อย่างไรก็ตามทอฝันต้องการให้พนักงานสอบสวนให้ความสำคัญกับกระบวนการสอบสวน โดยเฉพาะการใช้ถ้อยคำกับหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

“คือเวลาเขาโทรมาบอกว่าคดีนี้ยอมความได้นะ มันจะทำให้รู้สึกเหมือนว่าเขาไม่
อยากช่วยเรา ก็อยากให้เราดูแล และพูดกับเราดีๆ”

ทอฝัน

กรณีศึกษาที่ 3 นางสาวแก้วตา โคนโทรมหญิงโดยเพื่อนในชุมชน

1. ข้อมูลของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนและผู้กระทำผิด

1) **ข้อมูลส่วนตัว** นางสาวแก้วตา อายุ 19 ปี รูปร่างผอมบาง สูงประมาณ 150 เซนติเมตร ผมสั้น ผิวสองสี ขณะเกิดเหตุกำลังศึกษาในสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่ง บริเวณใกล้ บ้านพัก (ปัจจุบันเป็นพนักงานร้านสะดวกซื้อ)

2) **ข้อมูลผู้กระทำผิด** ผู้กระทำผิดเป็นเพื่อนบ้านในชุมชนที่มีอายุไล่เลี่ยกับ แก้วตา จำนวน 10 คน

3) **ความสัมพันธ์ของแก้วตาและผู้กระทำผิด** แก้วตารู้จักคุ้นเคยกับผู้กระทำผิด เนื่องจากเป็นเพื่อนในสถาบันการศึกษา รวมทั้งอาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน แก้วตาเคยให้ความช่วยเหลือในการซื้ออาหารให้กลุ่มผู้กระทำผิดในขณะดื่มเหล้า

“บางที่เขาไม่มีเงินกินข้าว หรือเขากินเหล้ากันอยู่ ไม่มีเงินซื้อโชด้า ซีนน้ำแข็ง ก็บอกเราว่า เฮ้ย ขอเงินหน่อยดี ก็ให้ตลอด”

แก้วตา

2. สถานการณ์การตกเป็นเหยื่อข่มขืน

วันเกิดเหตุนางสาวแก้วตา ได้เดินทางไปเที่ยวสถานบันเทิงในเขตตำบลอ้อมใหญ่ พร้อมกับเพื่อนอีก 2 คน ซึ่งตามปกติถ้าไปสถานบันเทิงแก้วตาจะต้องมีเพื่อนมารับ และส่งที่บ้านเป็นประจำ เนื่องจากทางเข้าบ้านของนางสาวทอฝันค่อนข้างเปลี่ยว อีกทั้งเมื่อเวลาไปเที่ยวแต่ละครั้ง แก้วตาจะไม่ดื่มเหล้าเลย แต่ในวันเกิดเหตุนั้น แก้วตามีความเครียดจากเรื่องส่วนตัว จึงทำให้ตัดสินใจดื่มเหล้าจนเมา ไม่ได้สติ

“พวกหนูไปก็จะมีแต่ผู้หญิงกัน กลับก็กลับด้วยกัน จะไม่เคยปล่อยให้เพื่อนกลับ กับคนอื่น เพราะว่าบ้านหนูอยู่ไกล แล้วก็ทางที่บ้านหนูจะเป็นทางเปลี่ยว เพื่อนก็จะมาส่งตลอด ปกติเที่ยวจะไม่ดื่ม ไปดูแลเพื่อน แต่วันนั้นดื่ม มีเรื่องเครียด ไม่สบายใจ หนูก็เลยดื่ม เพื่อนในกลุ่มยังถามเลยว่าวันนั้นมีอะไร ทำไม่ดื่ม เมาครั้งแรกก็เป็นเรื่อง”

แก้วตา

และเมื่อออกจากสถานบันเทิงแล้ว เพื่อนคนหนึ่งซึ่งมีอาการมึนเมาเช่นกันได้ขอเดินทางกลับบ้านไปก่อน คงเหลือแก้วตาไปกับเพื่อนผู้หญิงอีกคนหนึ่งซึ่งไม่ได้ดื่มเหล้าที่ต้องกลับบ้านพร้อมกัน แต่ในวันนั้นเพื่อนผู้หญิงคนนั้นได้ไปพูดคุยกับกลุ่มเพื่อนผู้ชายในหมู่บ้านของนางสาวแก้วตา และตกลงกันว่าจะให้พวกเขาเป็นคนไปส่งนางสาวแก้วตา เนื่องจากอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน

“เพื่อนที่ไปวันนั้นคนหนึ่งเมากลับไปก่อน มีนึ่ง (นามสมมติ) ที่ไม่ได้ดื่มเลย ก็ถามว่าทำไมไม่มาส่ง นึ่งก็บอกว่าก็ไว้ใจ เห็นว่าเป็นเพื่อนกัน”

แก้วตา

นางสาวแก้วตาซึ่งเมาไม่ได้สติ รับรู้เพียงแต่ว่านั่งรถจักรยานยนต์ไปเพื่อกลับบ้าน จนกระทั่งถึงจุดเกิดเหตุซึ่งเป็นบริเวณสวนผัก ห่างไกลจากบ้านของเธอประมาณ 8 กิโลเมตร เธอก็โดนเพื่อนผู้ชายในหมู่บ้าน ประมาณ 10 คน นำตัวไปกระทำการข่มขืนกระทำชำเราในลักษณะโทรมหญิง โดยมีผู้ชาย 4 คน ที่กระทำการข่มขืนเธอทางอวัยวะเพศ และมีผู้ชายอีกบางส่วนที่สำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง และหลังอสุจิลงบนใบหน้าของเธอ ทำให้เธอไม่สามารถมองเห็นการกระทำของบุคคลทั้งหมดที่รายล้อมเธออยู่ อย่างไรก็ตามเธอยังสังเกตเห็นว่ามีผู้ชายคนหนึ่งที่กำลังคลิปปวีดิโอขณะเกิดเหตุไว้ด้วย นอกจากนี้ยังมีบางคนถอดเสื้อผ้าหมดแล้วแต่ยังไม่ได้ลงมือกระทำความผิดกับเธอโดยตรง

“ตอนนั้นหนูยังไม่รู้ รู้ตัว หนูเมามากเลย ไม่รู้อะไรเลย รู้แค่ว่านั่งรถ ได้ยินเสียงคน จนกระทั่งมันพาไป”

แก้วตา

เนื่องจากช่วงเวลานั้นใกล้กับเวลาที่คนสวนจะต้องออกมาทำสวนแล้ว กลุ่มผู้กระทำผิดจึงบอกกันว่าจะพาเธอไปข่มขืนกระทำชำเราต่อที่บ้านหลังหนึ่งในหมู่บ้าน และเมื่อไปถึงบ้านหลังดังกล่าว กลุ่มผู้กระทำผิดได้พยายามจะนำตัวเธอเข้าไปในบ้าน แต่ในขณะนั้นเธอรู้สึกตัวแล้ว และพยายามหาทางหนีทีไล่ และเธอก็หนีไปพบผู้ชายคนหนึ่งซึ่งรู้จักกับเธอ เธอจึงร้องเรียกให้เขามาช่วย และได้กลับไปถึงบ้านเวลาประมาณ 05.30 น.

“หนูกลับมาถึงบ้านประมาณตีห้าครึ่ง คือ เขาไม่ได้พามาส่ง แต่เขาจะพามาต่อคือ แถวนั้นเป็นสวนแล้วคนสวนจะออกมาทำงาน หนูได้ยินเขาพูดบอกว่า เฮ้ย ไปต่อที่บ้านซีดี บ้านซีดี คือบ้านที่อยู่ในหมู่บ้าน เหมือนว่าเขาจะพามาต่อที่หมู่บ้าน

พอมายังบ้าน เขาพยายามจะพาเข้าบ้าน แต่ตอนนั้นเริ่มจะพอรู้สึกตัว ก็พยายามจะดิ้นรนขัดขืน หนูเห็นคนรู้จักเขาโตแล้ว หนูคิดว่าเขาช่วยหนูได้ หนูก็เลยเรียกเขา แล้วเขาเข้ามาช่วย”

แก้วตา

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่เกิดเหตุแก้วตาไม่ได้มีการร้องเรียกให้ใครช่วยเหลือ เนื่องจากผู้กระทำผิดมีหลายคน ทำให้กลัว และในขณะนั้นแก้วตาก็มีความรู้สึกมีเมมาอยู่

“หนูก็เมมาด้วย และคนก็เยอะ แล้วก็ผู้ชายทั้งนั้น หนูก็กลัว และถ้าหนูร้องแหกปากไปแล้วใครจะช่วยหนูได้ เพราะพวกเขาที่เพื่อนเขาหมดเลย แล้วใครจะช่วยหนู”

แก้วตา

1) **ความรุนแรง** เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นความรุนแรงที่เกิดต่อร่างกายและจิตใจของแก้วตา ด้านร่างกายคือการถูกล่วงละเมิดทางเพศจากการโทรมหญิง รวมทั้งร่องรอยบาดแผลจากการใช้กำลังในขณะที่ข่มขืน และด้านจิตใจที่แก้วตาได้รับความกระทบกระเทือนด้านจิตใจจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ความอับอายต่อเหตุการณ์ที่มีบุคคลในชุมชนรับรู้เหตุการณ์ทั้งหมด และความเชื่อมั่นที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมที่น้อยลงจากการดำเนินการของพนักงานสอบสวน

2) **ผลกระทบจากเหตุที่เกิดขึ้น** ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับแก้วตานอกจากความเจ็บป่วยทางด้านร่างกายจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว แก้วตาได้รับผลกระทบรุนแรงทางด้านจิตใจ ที่ภาพความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับแก้วตาวนเวียนมาหลอกหลอนอยู่เป็นประจำ รวมทั้งความไม่เข้าใจเพื่อนสนิทที่เป็นคนให้แก้วตาคลับบ้านพร้อมกับผู้กระทำผิดจนเกิดเหตุขึ้น ตลอดจนไม่ต้องการเผชิญหน้ากับผู้กระทำผิดซึ่งอยู่ในชุมชนเดียวกัน ทำให้แก้วตาต้องออกไปพักอาศัยกับญาติอยู่นอกชุมชน และยังตัดสินใจไปบวชเป็นเวลา 5 วัน

“หนูว่าหนูเครียดช่วงนั้น ก็นอนไม่หลับ ช่วงแรกๆ หนูนอนไม่หลับ ก็เครียดแบบว่าไม่เคยเจอแบบนี้ ไม่เข้าใจด้วยว่าทำไมเพื่อนต้องทิ้ง เหมือนเพื่อนทิ้งเพื่อนสนิท หนูไว้วางใจเขามาก แต่เขากลับให้หนูกลับไปกับคนอื่นทั้งๆ ที่เขาเห็นหนู รู้ทั้งรู้ว่าหนูเมมา แรกๆ กลัว ไม่กล้าออกไปไหนเลย เวลาเห็นผู้ชายจะกลัวจะสั้น แล้ววิ่งมาหลบหลังแม่ แล้วจับมือแม่ไว้ แล้วมันก็อยู่ไม่ได้ อยู่แล้วมันคิด มันนอนไม่หลับ เห็นภาพวันนั้น ก็เลยตัดสินใจไปบวช 5 วัน”

แก้วตา

นอกจากนี้หลังจากเกิดเหตุแก้วตาต้องพักการเรียนไว้ เนื่องจากไม่กล้าไปพบเพื่อน หรือพบใครๆ เพราะแทบทุกคนในชุมชนจะรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

“ตอนเกิดเหตุยังเรียนอยู่ ยังไม่ได้ทำงาน เพิ่งจะมาทำงานได้ไม่นาน หลังจากเกิดเหตุแล้วไม่อยากจะอยู่เลย ตั้งแต่เกิดเรื่องก็ไม่กล้าไป หนูมีเพื่อนเยอะ ก็รู้กันเยอะ เขาเอาไปพูดกัน ตั้งแต่เกิดเรื่องยังไม่เข้าบ้านเลย ไม่อยากกลับไปอยู่บ้าน”

แก้วตา

3. การดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิด

หลังจากเกิดเหตุ นางสาวแก้วตาได้เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นให้แม่ฟัง และในคืนวันเดียวกันนั้น (เวลาประมาณ 20.00 น.) แก้วตาและแม่ได้แจ้งความดำเนินคดีที่สถานีตำรวจในท้องที่ที่เกิดเหตุ

1) การดำเนินกระบวนการสอบสวน

เมื่อนางสาวแก้วตา พร้อมแม่ เดินทางไปยังสถานีตำรวจในท้องที่ที่เกิดเหตุ และแจ้งความประสงค์ต่อพนักงานสอบสวนเฝ้าระวังว่าจะดำเนินคดีข้อหาข่มขืนกระทำชำเรา ในลักษณะเป็นการโทรมหญิง พนักงานสอบสวนเฝ้าระวังได้สอบถามว่า นางสาวแก้วตา รู้จักชื่อ ที่อยู่ ของผู้กระทำผิดหรือไม่ โดยได้สอบถามรายละเอียดในห้องพนักงานสอบสวนเฝ้าระวัง และได้ลงบันทึกประจำวันคดี ส่งตัวผู้เสียหายตรวจร่างกาย และแจ้งว่าจะดำเนินการกับผู้กระทำผิด แต่ยังไม่ทราบว่าเป็นขั้นตอนพนักงานสอบสวนได้ดำเนินการในขั้นตอนใด และได้มีการดำเนินคดีถึงที่สุดหรือไม่

“วันแรกเขาพูดดีมาก เขาก็ถามว่ารู้ชื่อจริงไหม รู้จักบ้านไหม หนูก็บอกว่าไม่รู้ชื่อจริง รู้ชื่อเล่น แล้วบ้านก็อยู่ในหมู่บ้าน เขาก็บอกว่าไม่เป็นไร จับมาคนเดียวก็เชือดไก่ให้ลิงดูแล้ว เขาบอกว่าจับมาคนเดียวก็แห่มาทั้งหมดแล้ว เขาก็ถามรายละเอียดแล้วพาไปจับผู้ร้าย หนูก็นึกว่าเขาจับเรื่องแล้ว”

แก้วตา

การเสนอทางเลือกอื่นในการดำเนินคดี หลังจากที่พนักงานเรียกผู้ต้องหา มารับทราบข้อกล่าวหาแล้ว พบว่า พนักงานสอบสวนที่ท่าที่เปลี่ยนไป และเสนอทางเลือกอื่นในการดำเนินคดีให้กับแก้วตา โคนการเสนอให้รับเงินชดเชยค่าเสียหายแทน

“หลังจากไปตรวจเลือดแล้ว พอกลับมา ตำรวจเขาก็เรียกเข้าไปข้างใน ให้นำหนูเข้าไปคนเดียว เขาบอกว่าเราก็ไม่ใช่คนดีอะไรนี่ เต็มใจไปกับเขาเองไม่ใช่เหรอ เป็นคนจับของผู้ชายมาใส่ตัวเองไม่ใช่เหรอ ทำไมไม่ร้องให้คนช่วยล่ะ รับตั้งค์ใหม่ เขาก็ถามว่า รับเงินใหม่สองหมื่น เอาตั้งค์ไปเก็บไว้ดีกว่า ดีกว่าไม่มีอะไรเลย เขาบอกว่าสู้คดีไปอาจจะแพ้ก็ได้ เพราะเราเมาด้วย เขาก็พูดเยอะอะ แล้วฝั่งโน้นก็มีกันเยอะ มีพยานเยอะ ไม่เข้าใจว่าทำไมตำรวจเข้าข้างคนกระทำผิด ทำให้หนูคิดว่า หนูมีค่าแค่นี้เหรอ แค่เงินสองหมื่นเหรอ แล้วแลกกับอนาคตของหนู ชีวิตหนูต้องดับลงตรงนี้”

แก้วตา

นอกจากนี้พนักงานสอบสวนยังได้เกลี้ยกล่อมนางก้อย (นามสมมติ) แม่ของแก้วตา เพื่อให้รับค่าเสียหายแทนการกระทำผิด แต่นางก้อยไม่ยินยอม

“เขาก็กถามแม่ คุณแม่ขัดสนเรื่องเงินใหม่ แม่ก็บอกว่าแม่ไม่ขัดสนเรื่องเงินหรอก เพราะแม่ทำงานทุกวัน เขาถามแม่ว่าอาชีพอะไร แม่บอกว่าค้าขาย ถ้าไม่ซื้อก็ขายก็มีกิน ถึงขัดสนอย่างไรก็ไม่ขายลูกกิน เขาก็บอกว่า แล้วตอนนี้มีเงินในบัญชีไหม ก็บอกว่าไม่มี เขาบอกว่า งั้นเอาเงินเข้าบัญชีสักหมื่นสองหมื่นดีไหม แม่ก็มาคิดว่าต่อคนเหรอ เขาบอกว่าแค่นี้ ทั้งหมดเลยสามหมื่น แม่มาคิดว่า อะไร แค่ลูกเราไปเที่ยว ไม่ได้ทำผิดอะไร ไม่ได้ไปขอเงินใคร ไม่ได้ทำความเดือดร้อนให้ใคร แล้วเวลาลูกเราเดือดร้อน เรากะทำผิดหรือไง ถึงต้องมาให้เรารับเงิน ต้องมาพูดอย่างโน้นอย่างนี้ให้ลูกเราเสียหายมากมาย แล้วพอเจออย่างนี้ แม่ก็ท้อนะ แต่ไม่ถอย ในเมื่อเขาพูดขนาดนี้ ถึงลูกเราจะเที่ยวบ้าง แต่ก็ไม่ใช่คนเลว เพราะเลิกเรียนลูกเราก็ไปช่วยขายของทุกวัน หยุดเสาร์อาทิตย์ลูกเราก็ไปช่วย ถ้าเด็กเลวร้าย ว่าลูกเราเลวร้ายอย่างนี้ เขาจะไม่ไปช่วย ลูกเราพูดง่าย เชื่อฟังพ่อแม่อยู่ ลูกเราไม่ได้เลวร้าย ตำรวจเขา มาพูดใส่ร้ายลูกเราเยอะแยะ หว่าว่าลูกเรามีผัวเยอะแยะ เขาบอกว่าลูกคุณแม่ ไม่ได้เป็นคนดีต่อะไรนัก เคยมีผัวมาแล้วตั้งหลายคน แม่ก็เลยจะมาถามน้องเขา ตำรวจเขาไม่ยอมให้แม่มาพูดกับน้องเลย หลังจากนั้นเขาก็เดินตามแม่ มาหน้าโรงพักบอกว่าสักห้าหมื่นพอไหม แม่ก็ไม่พูดบอกว่าจะกลับบ้าน เขาก็บอกว่า คุณแม่ก็ตัดสินใจเร็วๆ หน่อยนะ เพราะผมไม่มีเวลา จะเรียกเป็นแสน

คงไม่มีให้หรอก ชูดเลือดเอากับปู เขาว่าอย่างนั้น แม่ก็เลยบอกว่าก็ไม่เป็นไร
แม่มก็กลับบ้านเลย”

แก้วตา

จนกระทั่งภายหลังแก้วตาได้พูดคุยกับเครือข่ายมูลนิธิเพื่อนหญิง และยืนยัน
ว่าจะดำเนินคดี รวมทั้งไม่ยอมรับค่าชดเชยใดๆ จากผู้กระทำผิด จึงได้เดินทางไปยื่นยันดำเนินคดี
ต่อพนักงานสอบสวน

“หนูบอกว่าหนูไม่ยอม หนูจะสู้ เขา (พนักงานสอบสวน) ก็เลยถามว่า ทำไม
เข้มแข็งขึ้นเยอะเลย ไปคุยอะไรกับใครมาหรือเปล่า ใครพูดอะไรให้ฟังมาหรือ
เปล่า ดูเข้มแข็งขึ้นเยอะ แล้วหนูก็เลยพูดกับเขาว่าในเมื่อหนูไม่ได้ผิด หนูจะ
ยอมทำไม ยังไงหนูก็จะสู้”

แก้วตา

จากนั้นพนักงานสอบสวนจึงดำเนินการสอบปากคำ โดยมีแม่ น้ำ และป้าคน
หนึ่งที่เป็นเครือข่ายมูลนิธิเพื่อนหญิงเข้าร่วมสอบปากคำด้วย จึงเพิ่งทำให้แก้วตาเห็นว่า การดำเนินคดี
เพิ่งเริ่มต้นขึ้นในขั้นตอนนี้ หลังจากนั้นพนักงานสอบสวนจึงพาแก้วตาไปชี้จุดเกิดเหตุ โดยให้เพื่อน
บ้านที่อยู่ในเหตุการณ์ แต่กลับไปก่อนเกิดเหตุ ซึ่งเป็นพยานให้แก้วตาพาไปชี้จุดเกิดเหตุ

ขณะนี้การดำเนินคดีของแก้วตาอยู่พนักงานอัยการได้ส่งฟ้องต่อศาล และรอ
การพิจารณาคดีในชั้นศาล

2) การติดต่อหน่วยงานอื่น ๆ

หลังจากที่ได้ปรึกษากับเครือข่ายมูลนิธิเพื่อนหญิงในการดำเนินคดีแล้ว
แก้วตาได้เข้ามามูลนิธิเพื่อนหญิงเพื่อขอคำปรึกษาเพิ่มเติมในเรื่องคดี ซึ่งนางสาวแก้วตาได้เข้า
มาร่วมประชุมกลุ่มสนับสนุน ซึ่งมูลนิธิเพื่อนหญิงจัดขึ้นเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์
ระหว่างหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนด้วยกัน ทำให้แก้วตาได้เห็นว่ามีบุคคลอื่นๆ ที่ประสบเหตุการณ์
เช่นเดียวกันกับเธอ อีกทั้งบางคนยังเจอเหตุการณ์ซ้ำแล้วซ้ำเล่า และเลวร้ายยิ่งกว่าเธอ ทำให้
แก้วตามีกำลังใจในการต่อสู้มากยิ่งขึ้น

“พอไปคุยกับคนอื่น คนที่เขาเจอมาหนักกว่าเราก็มี่ ก็เลยคิดว่าเราจะทำอะไร
ทำไม คนอื่นเขายังสู้ได้เลย”

แก้วตา

นอกจากนี้ มูลนิธิยังมอบหมายให้หน่วยความเครือข่ายเข้าดูแลในการดำเนินคดีของนางสาวแก้วตา และเสนอเข้าเป็นโจทก์ร่วมในการดำเนินคดีในชั้นศาล

4. การให้ความหมายต่อเหยื่อข่มขืน

จากการตรวจสอบรายการ (check list) นางสาวแก้วตาให้ความหมายต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนว่าการข่มขืนเกิดจากความไวใจ โดนล่อลวง ซึ่งผู้กระทำผิดเป็นบุคคลที่คุ้นเคยกัน เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและสถานที่ มีบาดแผลร่องรอยการบาดเจ็บ แต่ไม่จำเป็นต้องมีการต่อสู้ ตีรุนแรง ขัดขืน หรือร้องขอความช่วยเหลือเสมอไป ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในขณะนั้น และเรื่องข่มขืนนี้เป็นเรื่องที่น่าอาย ไม่ควรให้ใครรับรู้ ผู้หญิงที่ถูกข่มขืนเป็นคนไร้ค่า

5. ความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

จากการตรวจสอบรายการ (check list) นางสาวแก้วตาไม่ทราบกฎหมาย หรือแนวทางปฏิบัติที่พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน อย่างไรก็ตาม แก้วตาต้องการให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดอย่างเต็มประสิทธิภาพ

“อยากให้เขาช่วยให้ถึงที่สุด คนผิด ไม่ได้มีแค่ 4 คน คนอื่นทำไมเขาไม่โดน ทั้งๆ ที่เขาก็ทำผิดเหมือนกัน บางทีหนูเจอเขาข้างนอก เขาเบิ้ลรถไล่ เหมือนเขาไม่โดนอะไร หนูรับไม่ได้ หนูไม่ชอบ อยากให้เขาให้ความยุติธรรมกับเราบ้าง ถึงเราจะเป็นคนจน เขาคงรู้ว่าไม่มีความรู้สูง เป็นคนบ้านนอก เขาถึงจะเกลี้ยกล่อมให้เรารับแต่ตั้งค์”

แก้วตา

กรณีศึกษาที่ 4 นางสาวกอหญ้า สามวันในห้องเช่า

1. ข้อมูลของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนและผู้กระทำผิด

1) **ข้อมูลส่วนตัว** นางสาวกอหญ้า อายุ 21 ปี รูปร่างผอม สูงประมาณ 170 เซนติเมตร ผิวขาวผอมยาว หน้าตาดี กำลังศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี และทำงานพิเศษระหว่างเรียน

2) **ข้อมูลผู้กระทำผิด** ผู้กระทำผิดเป็นบุคคลซึ่งกอหญ้าเพิ่งเคยรู้จักเพียง 3 วัน จากการแนะนำตัวในร้านอาหารแห่งหนึ่ง มีรูปร่างอ้วน สูงใหญ่ ทำงานกับกลุ่มผู้มีอิทธิพล (คาดว่ามีการปล่อยเงินก้อนกระบบ)

3) **ความสัมพันธ์ของแก้วตาและผู้กระทำผิด** กอหญ้ากับผู้กระทำผิดเพิ่งรู้จักกันเพียง 3 วัน จากการเข้ามาทำความรู้จักในร้านอาหารฟาสต์ฟู้ดแห่งหนึ่ง

“วันนั้นหนูไปกินข้าวกับเพื่อน แล้วพนักงานก็เอากระดาษมาส่งให้เขียนไว้ว่า ‘รบกวนโทรกลับด้วยค่ะ’ หนูเห็นว่าลงท้ายว่าค่ะ ก็เลยเข้าใจว่าเป็นผู้หญิงก็โทรกลับไป ก็กลายเป็นมัน แล้วมันก็เดินมาพบ แล้วก็ได้พูดคุยกันตามปกติ หนูก็ไม่ได้คิดอะไรมาก”

กอหญ้า

2. สถานการณ์การตกเป็นเหยื่อข่มขืน

วันเกิดเหตุ ผู้กระทำผิดไปพบกอหญ้าที่ร้านหนังสือที่กอหญ้าทำงานอยู่ และไปนั่งรับประทานขนม และกาแฟอกหญ้า ซึ่งกอหญ้าก็ได้ออกมาพบกับผู้กระทำผิดเป็นครั้งคราวระหว่างทำงาน โดยไม่ได้คิดอะไร

เมื่อถึงเวลาเลิกงาน ผู้กระทำผิดได้ร้องขอที่จะไปส่งกอหญ้าที่ห้องพัก ซึ่งเมื่อมีการคะยั้นคะยอหลายครั้งกอหญ้าจึงยินยอมให้ผู้กระทำผิดไปส่ง เมื่อถึงห้องพักของกอหญ้า ผู้กระทำผิดได้เข้าไปด้วย และกระทำการข่มขืนกระทำชำเรากอหญ้า

“วันนั้นมันก็มาที่ทำงาน หนูก็ออกไปกินขนมด้วยนะ แต่ก็ไม่ได้คิดอะไรอะ แต่พอเลิกงานก็เห็นว่ามันรออยู่ แล้วพยายามขอไปส่ง ตี้อยู่สักพักนึง ก็เลย เออ ไปก็ได้”

กอหญ้า

หลังจากนั้นจึงได้บังคับพาตัวกอหญ้าไปเปิดห้องพักที่อพาร์ทเมนท์แห่งหนึ่ง เป็นเวลานาน 3 วัน และในระหว่างนั้นก็ได้กระทำการข่มขืนกระทำชำเรากอหญ้าไปด้วย อีกทั้งในระหว่างช่วงเวลา 3 วันนั้น ผู้กระทำผิดได้อยู่กับกอหญ้าตลอดเวลา โดยไม่เปิดโอกาสให้กอหญ้าหนีไปได้ รวมทั้งมีการข่มขู่ไม่ให้กอหญ้าหนีไป พร้อมกันนั้นในระหว่างที่พูดคุยกันผู้กระทำผิดจะพยายามบอกให้กอหญ้ารู้ว่าผู้กระทำผิดเป็นคนมีอิทธิพล อยู่ในแวดวงเงินกู้ธนาคาร และรู้จักคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งผู้กระทำผิดเคยพากอหญ้าไปที่สถานีตำรวจแห่งหนึ่ง และเข้าไปพบพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างสนิทสนม ทำให้กอหญ้าไม่กล้าหลบหนี เนื่องจากกลัวโดนทำร้ายและไม่กล้าแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจตั้งแต่เมื่อครั้งที่ผู้กระทำผิดพาไปสถานีตำรวจ เนื่องจากเห็นว่าผู้กระทำผิดรู้จักกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นอย่างดี

“มันพาไปเปิดห้องอะ แต่คือระหว่างทางมันบอกว่ามันรู้จักคนมีอิทธิพลอะไรของมัน หนูก็กลัวไม่กล้าทำอะไร ตัวมันใหญ่ด้วยนะ ถ้าพี่ได้เห็นจะรู้ว่าหนูคงไม่ยอมมีอะไรกับมันหรอก แล้วตลอดเวลาอะ มันก็อยู่กับหนูตลอดเลย หนูจะไป

ไหนไม่ได้เลย มันยังเคยรับโทรศัพท์ว่ามีคนโทรมากู้เงินมัน ตอนหลังมันก็ไปโอนเงินให้จริงๆ แล้วมีวันหนึ่งมันก็ผ่านไป สน. อะไรจำไม่ได้ ไปเจอตำรวจคนหนึ่ง ก็เห็นมันสนิทกับตำรวจเหมือนที่มันเคยบอกจริงๆ”

กอหญ้า

จนกระทั่งวันหนึ่งที่กอหญ้าเห็นสมุดบันทึกของผู้กระทำผิด และเห็นว่าผู้กระทำผิดเขียนชื่อของผู้หญิงจำนวนมาก พร้อมกับหมายเลขโทรศัพท์ของผู้หญิง และชื่อที่ผู้กระทำผิดใช้ในการติดต่อกับผู้หญิงแต่ละคน ซึ่งในจำนวนนั้นมีชื่อของกอหญ้ารวมอยู่ด้วย กอหญ้าจึงได้หยิบสมุดบันทึกนั้น และพยายามหาช่องทางหลบหนีกลับมาที่ห้องพักของตนเอง แต่ผู้กระทำผิดได้กลับมาและเอาสมุดบันทึกเล่มนั้นกลับไปได้ แต่ไม่สามารถบังคับกอหญ้าไปได้อีก

“วันนั้นมันเดินไปไหนไม่รู้แล้วหนูเห็นสมุดบันทึกมันวางอยู่ก็เลยไปเอามาเปิดดูเห็นชื่อกับเบอร์ของผู้หญิงเต็มเลย แล้วมันเขียนชื่อที่มันเหมือนว่าเป็นชื่อของมัน เวลาโทรหาผู้หญิงคนนั้นไว้ด้วย แล้วในนั้นก็มียี่ห้อกับชื่อมันอยู่ด้วย หนูก็หาทางหนีออกมา แต่มันก็ตามมาแล้วก็เอาสมุดนั้นไปค่ะ”

กอหญ้า

1) **ความรุนแรง** เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นความรุนแรงที่เกิดต่อร่างกายและจิตใจของแก้วตา ด้านร่างกายคือการถูกล่วงละเมิดทางเพศจากการข่มขืน ส่วนด้านจิตใจกอหญ้ามีความเครียดจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และความรู้สึกสงสารแม่ และแฟนที่ต้องมารับรู้และต้องเสียเวลามาดำเนินคดี

2) **ผลกระทบจากเหตุที่เกิดขึ้น** กอหญ้าต้องทนอยู่กับผู้กระทำผิดเป็นเวลาถึง 3 วัน ซึ่งในระหว่างนั้นก็ถูกผู้กระทำผิดกระทำการข่มขืนด้วย ทำให้เกิดภาวะความเครียดจากเหตุการณ์ความรุนแรง ประกอบกับเมื่อตัดสินใจดำเนินคดี ซึ่งมีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นให้ดำเนินคดี ทำให้กอหญ้าเกิดความลำบากใจในการสู้คดีต่อไป

“แม่เขาไม่ยอมให้ดำเนินคดี ต้องวิ่งไปวิ่งมา แล้วค่าใช้จ่ายอีก ต้องมาขึ้นศาล แม่เขาก็กลัวหนูอยู่คนเดียว แฟนก็จะเข้ากรมแล้ว แต่แฟนเขาก็บอกว่าให้สู้ๆ ไป สองคนมาบอกอยู่อย่างนี้ตลอด จะให้หนูทำยังไง”

กอหญ้า

นอกจากนี้กอหญ้าต้องออกจากงานและย้ายกลับไปอยู่บ้านต่างจังหวัด เนื่องจากผู้กระทำผิดรู้ที่อยู่ของกอหญ้าทำให้เกิดความหวาดกลัวว่าผู้กระทำผิดจะย้อนกลับมากระทำซ้ำอีก

3. การดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิด

หลังจากเกิดเหตุกอหญ้าได้นำเรื่องไปเล่าให้แฟน และแม่ฟัง ซึ่งแฟนได้พาไปปรึกษากับพ่อของแฟน และได้แนะนำว่าให้ดำเนินคดี จากนั้นจึงได้มีการมาแจ้งความดำเนินคดีไว้ที่สถานีตำรวจในท้องที่ที่เกิดขึ้น

1) การดำเนินกระบวนการสอบสวน

เมื่อไปแจ้งความดำเนินคดี พนักงานสอบสวนได้ดำเนินการสอบถามรายละเอียดของคดี หลังจากนั้นก็ส่งตัวกอหญ้าไปตรวจร่างกาย และชี้ที่เกิดเหตุ

“ไปแจ้งความกัน แล้วตำรวจเขาก็ให้ไปตรวจร่างกาย พอตรวจแล้วเขาก็ให้ไปที่จุดเกิดเหตุทั้งที่ห้องหนู ที่อยู่ใกล้ๆ สน. แล้วก็ไปห้องเช่าที่มันไปเปิดเช่าไว้ด้วย”

กอหญ้า

หลังจากนั้นก็ได้มีการนัดสอบปากคำ โดยใช้ห้องพักพนักงานสอบสวนซึ่งมีบุคคลผ่านไปมาได้ในการสอบสวน และดำเนินการสอบสวนโดยไม่ได้แจ้งขอความยินยอมในการสอบสวนโดยใช้พนักงานสอบสวนชายแต่อย่างใด

“เขานัดให้ไปสอบปากคำอีกวันหนึ่ง หลังจากไปดูที่เกิดเหตุแล้ว ให้ไปพบเขาที่ห้องพักที่อยู่ชั้นล่างของ สน. ค่ะ ในห้องก็มีตำรวจคนอื่นๆ อยู่ด้วย แต่เขาก็ไม่ได้บอกอะไรนะ แจ้งความแล้วเขาก็ถามข้อมูลไปเลย แต่มาเห็นในใบที่เขาพิมพ์ว่า เรายินยอมให้เขาสอบปากคำ”

กอหญ้า

อย่างไรก็ตามในการสอบปากคำ พนักงานสอบสวนเจ้าของคดีได้อนุญาตให้ญาติเข้าร่วมฟังการสอบปากคำได้ โดยที่ผู้วิจัย (ในฐานะอาสาสมัครมูลนิธิเพื่อนหญิง) ได้เข้าร่วมฟังการสอบปากคำเพิ่มเติมกอหญ้าด้วย

ขณะนี้คดีของกอหญ้าอยู่ในชั้นพนักงานสอบสวน เนื่องจากพนักงานสอบสวนยังไม่สามารถติดต่อผู้กระทำผิดได้

“ตอนนั้นหนูให้เบอร์โทรมันไป แต่ตำรวจเขาติดต่อไม่ได้ เขาก็ออกมาหมายเรียก หนูก็ไม่รู้ว่าเหตุการณ์ถึงไหนแล้ว เพราะเขาก็ไม่ได้ติดต่อมา”

กอหญ้า

2) การติดต่อหน่วยงานอื่นๆ

กอหญ้าได้ติดต่อมูลนิธิเพื่อนหญิงเพื่อขอคำปรึกษาในการดำเนินคดี ทั้งนี้กอหญ้าได้เข้าร่วมประชุมกรณีศึกษา (case conference) เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหา และมูลนิธิฯ ได้มอบหมายให้ทนายความเครือข่ายให้คำปรึกษาเรื่องคดี และให้ผู้วิจัยดำเนินการช่วยเหลือทางด้านจิตใจและการดำเนินคดีเบื้องต้น

4. การให้ความหมายต่อเหยื่อข่มขืน

จากการตรวจสอบรายการ (check list) นางสาวกอหญ้าให้ความหมายต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนว่าการข่มขืนเกิดจากความไว้ใจ โดนล่อลวง ซึ่งผู้กระทำผิดเป็นบุคคลที่คุ้นเคยกัน เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและสถานที่ มีบาดแผลร่องรอยการบาดเจ็บ แต่ไม่จำเป็นต้องมีการต่อสู้ ดิ้นรน ชัดขึ้น หรือร้องขอความช่วยเหลือเสมอไป และเรื่องข่มขืนนี้เป็นเรื่องที่น่าอาย ไม่ควรให้ใครรับรู้

5. ความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

จากการตรวจสอบรายการ (check list) นางสาวกอหญ้าไม่ทราบกฎหมาย หรือแนวทางปฏิบัติที่พนักงานสอบสวนต้องดำเนินการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน อย่างไรก็ตามกอหญ้า ต้องการให้พนักงานสอบสวนบอกขั้นตอนของการดำเนินคดีให้กับเหยื่อข่มขืนหญิง ทราบว่าจะต้องดำเนินการอย่างไร และต้องเจอกับอะไรบ้าง

“พนักงานสอบสวนเขาก็ดี แต่ก็ยังอยากให้เขาบอกว่าเราต้องทำอะไรบ้าง แล้วจะมีขั้นตอน อะไรยังไงอีก เราจะรู้ว่าอะไรก็ตอนเขาโทรมาเรียกไป ตอนนี้เรื่องถึงไหนแล้วก็ยังไม่รู้”

กอหญ้า

ศูนย์วิจัยทันตแพทย์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. กรณีศึกษาพนักงานสอบสวนชาย (จำนวน 10 คน) ใช้นามสมมติทั้งหมด

กรณีศึกษาที่ 1 ร้อยตำรวจโท องอาจ สถานีตำรวจนครบาล เอ

1. ข้อมูลส่วนบุคคลและประสบการณ์ของพนักงานสอบสวนชาย

ร.ต.ท. องอาจ (นามสมมติ) พนักงานสอบสวน (สบ.1) สถานีตำรวจนครบาลเอ นามสมมติ อายุ 27 ปี ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนเป็นเวลา 2 ปี ก่อนเข้ารับราชการตำรวจ เคยทำงานเป็นทนายความมาก่อน จากนั้นจึงได้สอบเข้าเป็นพนักงานสอบสวน โดยใช้เวลา 3 ปีในการศึกษาเนติบัณฑิต

ในช่วงระยะเวลา 2 ปีในการดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวน ร.ต.ท. องอาจ ได้รับแจ้งความในคดีข่มขืนกระทำชำเราจากผู้เสียหายจำนวน 3 – 4 ราย แต่ยังไม่เคยดำเนินการรับการรักษา ร้องทุกข์ และดำเนินคดีข่มขืน เนื่องจากได้ดำเนินการเจรจาไกล่เกลี่ยทั้งสิ้น

2. การดำเนินกระบวนการสอบสวน

เมื่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนมาพบพนักงานสอบสวน เพื่อดำเนินคดีขอความช่วยเหลือ กระทำชำเรา พนักงานสอบสวนจะสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับเหตุการณ์เบื้องต้น หลังจากนั้นจะสอบถามความประสงค์ของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนว่าจะมีความประสงค์ที่จะให้พนักงานสอบสวนดำเนินการอย่างไร หากผู้เสียหายประสงค์จะไกล่เกลี่ย พนักงานสอบสวนจะลงบันทึกประจำวันไว้ และให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้เจรจากัน โดยไม่ต้องดำเนินคดี ซึ่งประสบการณ์ของ ร.ต.ท. องอาจ พบว่า เคยมีผู้หญิงมาแจ้งความขอความช่วยเหลือกระทำชำเรา จำนวน 3 – 4 ราย ทั้งนี้ทุกรายนั้น พนักงานสอบสวนไม่ได้มีการรับคดีทั้งสิ้น เนื่องจากหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนมีความประสงค์ที่จะให้พนักงานสอบสวนดำเนินการไกล่เกลี่ย

“คือตอนแรกถ้าเขาประสงค์จะไกล่เกลี่ย เขาก็ขอลงบันทึกประจำวันไว้เป็นหลักฐาน เพื่อที่จะคุยกันก่อน คุยกันได้ก็ไม่ต้องรับคดี คือเขาขอลงไว้เป็นหลักฐานไว้ก่อน ส่วนมาก ถ้าเกิดคุยเรื่องค่าเสียหายไม่ได้ เขาก็จะแจ้งดำเนินคดีอีกทีหนึ่ง หรือถ้าเกิดแจ้งไปแล้วก็สามารถถอนได้อีกเพราะว่าเป็นคดียอมความได้ ความผิดต่อส่วนตัว ถอนคำร้องทุกข์ได้เจอกับตัวเองประมาณ 3-4 ราย ส่วนมากมันคุยเสร็จ ลงหลักฐานเสร็จมันหายไปเลย ส่วนมาก วันแรกจะเอาเรื่องอย่างเดียว บางครั้งการที่ผู้เสียหาย มาแจ้งไม่ใช่ตำรวจจะเชื่ออย่างเดียว เราต้องเรียกคู่กรณีมาคุยด้วย ไม่ใช่ฟังความข้างเดียว บางเคสมาแจ้งว่าข่มขืน พอเรียกคู่กรณีมามันคนละเรื่องเลย ส่วนมากโดยหลักไม่จำเป็นต้องเรียกมา ถ้าเกิดมาแจ้งปั๊บ ตำรวจรับคดี สอบปากคำผู้เสียหายเสร็จ รับคดี ต่อไปก็คือออกมาหมายเรียกผู้ต้องหา รับแจ้งข้อกล่าวหา ถ้ารับสารภาพ

แล้วก็ส่งตัวศาล ถ้าแจ้งแล้วไม่มาก็ต้องออกหมายจับ ต้องยื่นคำร้องต่อศาลออกหมายจับมาเพื่อดำเนินคดี แต่การที่เราโทรศัพท์ตามมาก่อน ส่วนมากคดีข่มขืน มันระหว่างผู้เสียหายกับผู้ต้องหาต้องมีความสัมพันธ์มาก่อนใช่ปะ มันต้องมีอะไรสักอย่างหนึ่ง ก่อนที่จะเกิดขึ้นมาได้ โดยหลักที่โดนข่มขืนโดยคนไม่รู้จัก ไม่ค่อยมี ไม่เคยเจอ ส่วนมากจะเป็นคนรู้จัก เป็นแฟน เป็นอดีตแฟน เป็นเพื่อน ที่เจอประมาณว่าเป็นแฟนบ้าง เป็นอดีตแฟนบ้าง นั่งกินเหล้าวงเดียวกันบ้าง อาจจะไม่ได้อะไรทุกคดี อาจจะเป็นพยายามข่มขืนก็มี หรือว่าแค่อนาจาร ก็มี”

ร.ต.ท. องอาจ

แต่ในกรณีที่ต้องสอบปากคำหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ร.ต.ท. องอาจให้ข้อมูลว่าจะใช้ห้องพนักงานสอบสวนในการสอบสวนเหตุการณ์เบื้องต้น เนื่องจากไม่มีสถานที่แยกส่วนสำหรับการสอบโดยเฉพาะ ซึ่งหากจะสอบสวนหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนในระหว่างเข้าเวร ก็จะใช้ห้องพนักงานสอบสวนเวรในการสอบสวน เว้นเสียแต่จะมีการนัดสอบสวนในระหว่างที่ออกเวรไปแล้ว จะสอบสวนที่ห้องพักพนักงานสอบสวนซึ่งอยู่ชั้นบนของสถานีตำรวจ แต่จะต้องให้ผู้เสียหายให้ปากคำในที่ที่มีบุคคลผ่านไปมาเป็นจำนวนน้อยที่สุด

“ใช้ห้องนี้แหละ (ห้องร้อยเวร) เพราะว่ามันไม่มีที่แยก ห้องเด็กมีข้างบน ใช้ห้องนี้แหละสอบได้ แล้วแต่นะครับ ถ้าพนักงานสอบสวนสอบในระหว่างที่เข้าเวรก็สอบข้างล่างนี้แหละ แต่ถ้าเกิดสอบในระหว่างที่ออกเวรไปแล้ว จะสอบข้างบน เป็นห้องพักพนักงานสอบสวน”

ร.ต.ท. องอาจ

การให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้สอบปากคำผู้เสียหาย สถานีตำรวจที่ไม่มีพนักงานสอบสวนหญิงประจำสถานี เพราะฉะนั้นพนักงานสอบสวนชายจึงดำเนินการสอบปากคำผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิง

“ในโรงพักไม่มี (พนักงานสอบสวนหญิง) มันยากนะที่จะทำ ถามว่าขอได้ไหม ขอได้ ก็ต้องไปขอผู้กำกับ เดี่ยวผู้กำกับก็ประสานเอง เพราะว่าโดยหลักพนักงานสอบสวนอย่างพวกผมก็ไม่มีอำนาจตัดสินใจ มาแจ้งความเราก็รับคดีตามระเบียบ แต่ถ้าเกิดในโรงพักมีพนักงานสอบสวนหญิง ก็ต้องให้เขาดำเนินการ แต่มันไม่มี เพราะกฎหมายก็เปิดช่องอยู่ มันก็มีข้อยกเว้นอยู่ แต่ในจำนวนไม่มีระบุหรือว่าต้องยินยอมให้พนักงานสอบสวนชายดำเนินคดี”

ร.ต.ท. องอาจ

การใช้ถ้อยคำในการสอบสวน ร.ต.ท. องอาจให้ข้อมูลว่า การตั้งคำถามในการสอบปากคำผู้เสียหายคดีข่มขืน ต้องถามโดยละเอียด แต่ต้องพยายามหลีกเลี่ยงถ้อยคำบางคำ แต่จะต้องสื่อให้เห็นถึงความหมายของคำๆ นั้นโดยชัดเจน

“โดยหลักการสอบปากคำคดีแบบนี้มันต้องถามละเอียด ไม่ใช่เราจะถามแบบคนละอย่าง เหมือนคำดำคำหนึ่งเราต้องใส่คำดำคำนั้นไป แต่ต้องพยายามหลีกเลี่ยงถ้อยคำบ้าง”

ร.ต.ท. องอาจ

การชี้จุดเกิดเหตุ การชี้จุดเกิดเหตุในคดีข่มขืน ร.ต.ท. องอาจให้ข้อมูลว่า หากผู้เสียหายมาแจ้งความดำเนินคดีภายหลังจากเกิดเหตุในทันที ก็จะเดินทางไปตรวจที่เหตุในทันทีเช่นกัน เพื่อตรวจหาหลักฐานในที่เกิดเหตุ รวมทั้งดูสภาพของที่เกิดเหตุ แต่หากว่าเหตุการณ์ผ่านไปประมาณ 1 สัปดาห์แล้วก็จะไม่เดินทางไปที่เกิดเหตุในทันที เนื่องจากหลักฐานในที่เกิดเหตุอาจถูกทำลายหรือสูญหายไปแล้ว แต่จะไปที่เกิดเหตุเพียงเพื่อวาดแผนที่สถานที่เกิดเหตุเท่านั้น

“ถ้าเกิดเขามาแจ้งสดๆ มาก็คงไปดู แต่ไม่ใช่ว่าโดนไปอาทิตย์หนึ่งแล้วมาแจ้งวันนี้ไปดูก็ไม่มีประโยชน์ พิจารณาจากระยะเวลา วันหลังถ้าไปดูก็ไปดูเพื่อวาดแผนที่อย่างเดียว แต่ถ้าเกิดวันนั้นเลยไปดูเพื่อหาพยานหลักฐานได้ ถ้าเกิดเป็นวันหลัง ถ้าไปถามอาจจะเจอของคนอื่นก็ได้ หรืออาจจะไม่เจอก็ได้”

ร.ต.ท. องอาจ

3. ทักษะคดีของพนักงานสอบสวนต่อเหยื่อข่มขืน

ร.ต.ท. องอาจ ให้ข้อสังเกตว่า หากเป็นกรณีข่มขืน ผู้เสียหายจะต้องมีบาดแผลที่ตัวอันเกิดจากการต่อสู้ขัดขืน ในทางกลับกันหากไม่มีร่องรอยบาดแผลอาจน่าเชื่อได้ว่าเป็นกรณีที่สมยอมกัน

“ถ้าเกิดข่มขืนจริงๆ ต้องมีบาดแผล ประเภทที่ไม่สมยอม ถ้าโดนกดก็ต้องมีบาดแผลนะ มันต้องมีรอยช้ำอะไรบ้าง ต้องสู้บ้าง ถ้าเกิดคนไม่ยอม ถ้าเกิดเป็นประเภทสมัครใจ บาดแผลที่ตัวต่างๆ จะไม่มี เพราะว่าการต่อสู้ไม่มี”

ร.ต.ท. องอาจ

นอกจากนี้ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า จากประสบการณ์ที่เคยพบมา บางกรณีคู่กรณีเป็นแฟนกัน ซึ่งในการมีเพศสัมพันธ์นั้นมีการสมยอม แต่หลังจากนั้นอาจเกิดปัญหาระหว่างกันที่ไม่สามารถตกลงกันได้ จึงได้มีการแจ้งความคดีข่มขืนกระทำชำเรา

“บางเคสมันก้ำกึ่ง เป็นแฟนกัน ก็สมยอมกัน เสร็จแล้วจะมีเรื่องอะไรบางอย่างก็เลยจะมาแจ้งไว้”

ร.ต.ท. องอาจ

กรณีศึกษาที่ 2 ร้อยตำรวจเอก กิตติ สถานีตำรวจนครบาล บี

1. ข้อมูลส่วนบุคคลและประสบการณ์ของพนักงานสอบสวนชาย

ร.ต.อ. กิตติ (นามสมมติ) พนักงานสอบสวน (สบ.1) สถานีตำรวจนครบาลโท (นามสมมติ) อายุ 28 ปี ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนเป็นเวลา 4 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ

ร.ต.อ.กิตติ เคยมีประสบการณ์รับแจ้งความคดีข่มขืนกระทำชำเราประมาณ 5-6 คดี ซึ่งทุกครั้งที่ได้รับแจ้งความคดีข่มขืนกระทำชำเรา ร.ต.อ. กิตติ ได้ทำสำนวนส่งฟ้องไปยังอัยการทุกคดี

ในจำนวนคดีข่มขืนที่ทำมาทั้งหมด พบว่า หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนจะไม่มาแจ้งความหลังจากเกิดเหตุไปอย่างน้อย 1 -2 วัน

“5-6 คดีที่ผ่านมาระยะห่างจากวันเกิดเหตุ แล้วมาแจ้ง ส่วนใหญ่จะไม่ทันที่ ไม่ใช่ ว่าเกิดปั๊บมาแจ้งปั๊บ ไม่ จะผ่านไปสักวันสองวันแล้วค่อยมาแจ้ง”

ร.ต.อ. กิตติ

2. การดำเนินกระบวนการสอบสวน

ในการรับแจ้งความคดีข่มขืนของ ร.ต.อ. กิตติ พบว่า หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนที่มาพบพนักงานสอบสวนนั้น ทั้งหมดมีความประสงค์ที่ดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดทั้งสิ้น ร.ต.อ. กิตติให้ความเห็นว่า ผู้เสียหายน่าจะมีการปรึกษาญาติพี่น้อง หรือครอบครัวมาแล้ว ก่อนที่จะมาพบพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นทางออกสุดท้ายที่ผู้เสียหายเลือกที่จะดำเนินการ

“เหตุที่มีเจตนาแจ้งความร้องทุกข์หมด เพราะว่าเขาคงได้มีการปรึกษากับทางญาติพี่น้องครอบครัว เพราะคดีเป็นคดีทางเพศ ต้องมีการปรึกษามาอย่างดี

เพราะฉะนั้นการมาพบตำรวจ ทางออกสุดท้ายที่เขาจะต้องเลือก เพราะฉะนั้นมาเพื่อดำเนินคดีอย่างเดียวไม่มีใกล้เคียง”

ร.ต.อ. กิตติ

เมื่อพนักงานสอบสวนรับฟังจุดประสงค์ในการมาพบพนักงานสอบสวนของผู้เสียหายแล้ว พนักงานสอบสวนจะสอบถามรายละเอียดเบื้องต้นของพฤติการณ์แห่งคดี ซึ่งหลังจากที่ฟังรายละเอียดเหตุการณ์จากหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนแล้ว พนักงานสอบสวนจะพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลว่าเกิดเหตุการณ์ข่มขืนจริงหรือไม่

“เบื้องต้นเราต้องดูก่อนว่าเขามาแจ้งดำเนินคดีกับใคร ถ้าเป็นแฟนเราก็ต้องดูความน่าเชื่อถือว่าเป็นการข่มขืนจริงไหม เป็นการสมยอมจริงไหมถ้าเป็นแฟนกัน ถ้าเป็นคนแปลกหน้าก็น่าเชื่อ”

ร.ต.อ. กิตติ

เมื่อทราบรายละเอียดของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว พนักงานสอบสวนจะลงบันทึกประจำวันคดี ไว้เป็นหลักฐานไว้ก่อน และส่งตัวผู้เสียหายตรวจร่างกาย โดยส่งตรวจที่โรงพยาบาลตำรวจ เนื่องจากเป็นระเบียบที่ต้องปฏิบัติ ทั้งนี้เนื่องจากแพทย์ผู้ทำการตรวจรักษาจะต้องให้การเป็นพยานในชั้นศาลด้วย

“ต้องส่งไปตรวจร่างกายก่อน ส่งทีเดียวคือ โรงพยาบาลตำรวจ คดีข่มขืนส่งทีเดียวครับ น่าจะเป็นระเบียบของ ตร. นะครับ เพราะว่าแพทย์ของโรงพยาบาลตำรวจต้องให้การในชั้นศาลด้วย เผื่อคดีมีปัญหา”

ร.ต.อ. กิตติ

จากนั้นจะดำเนินการเรียกตัวผู้กระทำผิดมารับทราบข้อกล่าวหา พร้อมทั้งดำเนินการสอบปากคำหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน โดยใช้ห้องรับรองซึ่งเป็นห้องสอบสวนเด็กในการสอบปากคำหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

“ที่นี่จะใช้ห้องนี้ (ห้องรับรองซึ่งเป็นห้องที่แยกออกจากห้องอื่นๆ) เป็นห้องสอบสวนเด็ก เพราะจำกัดด้วยสถานที่ต้องใช้ห้องรับรองในการสอบ จริงๆ แล้วห้องสอบสวนเด็กต้องนั่งอีกห้องนึง ต้องทำอย่างนั้น แต่ทำไม่ได้ในทางปฏิบัติ”

ร.ต.อ. กิตติ

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ไปร่วมสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยได้เดินทางไปพร้อมกับผู้เสียหายที่เป็นหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนที่ ร.ต.อ. กิตติ นัดไปสอบปากคำเพิ่มเติม พบว่า ร.ต.อ. กิตติ ได้สอบปากคำผู้เสียหายที่ห้องพักพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นห้องที่บุคคลภายนอกสามารถผ่านเข้าออกได้ รวมทั้งมีพนักงานสอบสวนนั่งรวมกันอยู่หลายนาย

การใช้ถ้อยคำในการสอบปากคำ ร.ต.อ. กิตติ ให้ข้อมูลว่าก่อนทำการสอบปากคำจะแจ้งให้ผู้เสียหายทราบว่าในกรณีคดีข่มขืน จะต้องมีการสอบถามโดยละเอียด คือเมื่อเขียนสำนวนไปแล้วจะสามารถอ่านและเห็นภาพเหตุที่เกิดขึ้นได้ว่า มีการกดจูบจูบคล้ำอย่างไร มีการใช้กำลังต่อสู้อย่างไร และต้องมีเทคนิคในการสอบถามเพื่อให้ได้ข้อมูลรายละเอียดในขณะเกิดเหตุให้ได้มากที่สุด

“ต้องบอกก่อนตั้งแต่แรกเลยว่า การสอบสวนในครั้งนี้จะต้องสอบโดยละเอียด คืออ่านคำพูดแล้วเห็นภาพเลย สมมติว่ากดจูบจูบคล้ำอย่างไร เช่น ถอดเสื้อผ้าอย่างไร ขึ้นไต่ก่อน ถอดเสร็จแล้วมีการใช้กำลังอย่างไร บีบบังคับอย่างไร ทูป ตี กด ดึงดัน ทุกอย่างต้องให้เห็นเป็นฉากๆ”

ร.ต.อ. กิตติ

อย่างไรก็ตาม ร.ต.อ. กิตติ ให้ข้อมูลว่า เมื่อสอบปากคำถึงรายละเอียดขณะเกิดเหตุ พบว่า ผู้เสียหายจะตอบคำถามช้าลง บางรายหยุดตอบ บางรายร้องไห้ ซึ่งพนักงานสอบสวนจะหยุดสอบปากคำ และให้ผู้เสียหายพักผ่อน โดยการดื่ม น้ำ หรือเข้าห้องน้ำ แล้วจึงสอบปากคำต่อ หรือบางรายไม่ยอมตอบคำถาม พนักงานสอบสวนต้องบอกผู้เสียหายว่า คำถามที่สอบถามนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อรูปคดี ถ้าไม่ตอบก็จะดำเนินการต่อไปไม่ได้

การให้บุคคลอื่นอยู่ร่วมด้วยในขณะสอบปากคำ ในการสอบปากคำ ร.ต.อ. กิตติ ให้ข้อมูลว่าจะต้องให้นักสังคมสงเคราะห์ หรือคนที่ผู้เสียหายไว้ใจอยู่ร่วมตลอดในการสอบปากคำ ยกเว้นในบางกรณีที่เป็นเด็ก ซึ่งเด็กบางรายอาจกลัวพ่อแม่ทราบเหตุการณ์ทั้งหมด ซึ่งอาจทำให้เด็กไม่กล้าเล่ารายละเอียดเหตุการณ์จึงอาจต้องให้พ่อแม่ของเด็กกรอนอกห้องสอบสวน

“ในขั้นตอนสอบต้องมีคนอื่นอยู่ด้วย มีบางกรณีไม่ตอบเวลาญาติอยู่ ถ้าไม่กล้าส่วนใหญ่เป็นเด็ก กลัวพ่อแม่ บางทีเรื่องบางเรื่องก่อนมาแจ้งความเขาก็บอกพ่อแม่ไว้แค่นี้ แต่ในการสอบสวนร้อยเวรจะต้องถามโดยละเอียด ถามลึกๆขึ้นไปในอดีตด้วยว่านอกจากเหตุครั้งนี้เคยมี

ครั้งก่อนหรือไม่ ถ้าเขาตอบว่ามี พ่อแม่เพิ่งรู้ อ้าวทำไมไม่บอก เพราะไม่กล้าตอบ ถ้าพ่อแม่อยู่แล้ว เด็กไม่กล้าตอบ ก็ต้องเชิญออก แต่ให้หนักสังคนสงเคราะห์อยู่ด้วยตลอด”

ร.ต.อ. กิตติ

การชี้จุดเกิดเหตุ ร.ต.อ. กิตติ ได้นำตัวผู้เสียหายไปชี้จุดเกิดเหตุ หลังจากที่ สอบปากคำผู้เสียหายแล้ว รวมทั้งจะมีการถ่ายภาพสถานที่เกิดเหตุเพื่อนำไปเป็นหลักฐาน ประกอบสำนวนคดี

จากการไปพบ ร.ต.อ. กิตติ พร้อมผู้เสียหายที่เป็นหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนในการ สอบปากคำเพิ่มเติม พบว่า ร.ต.อ. กิตติ ได้พาผู้เสียหายไปที่ห้องพักของผู้เสียหายที่ผู้กระทำผิด ได้มาบังคับพาให้ผู้เสียหายไปข่มขืนกระทำชำเรา เพื่อหาพยานแวดล้อมจากผู้ที่พักอาศัยใน ห้องพักใกล้กับผู้เสียหายด้วย

3. ทักษะของพนักงานสอบสวนต่อเหยื่อข่มขืน

ร.ต.อ. กิตติ มองว่า หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน กับผู้กระทำผิดน่าจะมี ความสัมพันธ์กันมาก่อน รวมทั้งการแต่งกายยังมีส่วนสำคัญที่ก่อให้เกิดการข่มขืนกระทำชำเราได้

“เหยื่อกับตัวคนร้ายน่าจะมีความสัมพันธ์กันมาก่อน หมายความว่า ไม่ใช่เจอปุ๊บ กระทำเลย น่าจะเคยรู้จักกันมาก่อน หรือเพิ่งรู้จักกัน ต้องมีความสัมพันธ์ใน เบื้องต้นบ้าง เรื่องเสื้อผ้าหน้าผมก็เกี่ยวข้องครับ เพราะมันส่งผลโดยตรงกับผู้กระทำ ยิ่งผู้กระทำเป็นผู้ชายด้วย”

ร.ต.อ. กิตติ

กรณีศึกษาที่ 3 พันตำรวจโท สามารถ สถานีตำรวจนครบาล ซี

1. ข้อมูลส่วนบุคคลและประสบการณ์ของพนักงานสอบสวนชาย

พ.ต.ท. สามารถ อายุ 50 ปี พนักงานสอบสวน (สบ.3) ปฏิบัติงานเป็นพนักงาน สอบสวนมาเป็นเวลา 14 – 15 ปี สถานภาพสมรส ไม่มีบุตร

ระยะเวลา 15 ปีในการดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวน พ.ต.ท. สามารถรับแจ้ง ความคดีข่มขืนจำนวนหลายคดี เฉลี่ยแล้วประมาณ 1-2 คดีต่อเดือน

ทั้งนี้ พ.ต.ท. สามารถให้ข้อมูลว่า ส่วนใหญ่ในกรณีที่ถูกผู้เสียหายมาพบพนักงาน สอบสวนเพื่อแจ้งความคดีข่มขืนนั้น จะเป็นกรณีข่มขืนจำนวนน้อย

“ส่วนใหญ่ก็จะเต็มใจทั้งนั้น ฟังจากคำพูดคำจา น้อยมากที่จะถูกอุกกระชากลาก เช่นนี้จะน้อย ส่วนมากฟังจะเต็มใจ บางคนมีสามีมาแล้ว บางคนเคยผ่านผู้ชายมาแล้ว คนไม่เคยก็จะอาย คนที่เคยผ่านผู้ชายมาก็จะพูดหมดจด ถ้าถูกข่มขืนจริงๆ เลยมันน้อย เจอประเภทพวกวาทะเลนไทน์ไปกับแฟนมาแล้ว จากนั้นก็ซีมีเศร้า แม่จับได้ก็พากันมาแจ้งความ”

พ.ต.ท. สามารถ

2. การดำเนินกระบวนการสอบสวน

เมื่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนมาแจ้งความดำเนินคดี พนักงานสอบสวนจะสอบถามรายละเอียดเบื้องต้น และลงบันทึกประจำวันคดี ในกรณีที่ผู้เสียหายมีความพร้อมที่จะให้ปากคำ พนักงานสอบสวนจะดำเนินการสอบปากคำทันที แต่หากผู้เสียหายยังไม่พร้อม จะส่งตัวผู้เสียหายตรวจร่างกายก่อน โดยใช้ห้องที่แยกออกจากห้องอื่นๆ ในการสอบปากคำ ทั้งนี้จะอนุญาตให้ญาติเข้าฟังการสอบสวนได้

“ถ้าเค้าประสงค์จะให้การก็ให้การเลย ถ้าไม่ประสงค์จะให้การก็วันหลัง ก็ส่งตัวไปตรวจร่างกาย ก็จะปิดห้องสอบในที่ที่เหมาะสม อย่างห้องนี้ คนอื่นห้ามฟัง จะฟังกันสองต่อสอง หรือมีญาติมานั่งฟัง”

พ.ต.ท. สามารถ

การให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้สอบปากคำผู้เสียหาย พ.ต.ท. สามารถให้ข้อมูลว่า หากมีหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนมาแจ้งความดำเนินคดี จะต้องให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้สอบปากคำ แต่หากผู้เสียหายไม่ร้องขอ หรือเป็นเหตุเร่งด่วน ก็จะต้องสอบถามผู้เสียหายว่ายินยอมให้พนักงานสอบสวนชายเป็นผู้สอบปากคำหรือไม่ ถ้ายินยอมก็จะใช้พนักงานสอบสวนชาย แต่หากต้องการใช้พนักงานสอบสวนหญิง ก็จะดำเนินการประสานงานติดต่อพนักงานสอบสวนหญิงให้

“ปกติจะต้องให้พนักงานสอบสวนหญิง เว้นแต่ว่าเขาไม่ร้องขอ หรือเหตุเร่งด่วนไม่จำเป็นต้องเป็นพนักงานสอบสวนหญิงก็ได้ ก็ถามเขาว่าต้องการผู้ชายไหม ถ้าต้องการก็สอบได้ เค้ามีสิทธิ์ ถ้าเขาบอกว่าไม่ต้องการให้ผู้ชายสอบ ต้องเอาตำรวจหญิงจากบางชื่อ สุทธิสารมาสอบ ก็ต้องนัดไปวันหลัง ต้องนัดตำรวจหญิงไป เราจะสอบไม่ได้เลย เพราะมีกฎหมายอยู่”

พ.ต.ท. สามารถ

การใช้ถ้อยคำในการสอบปากคำ ในการสอบปากคำหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน พ.ต.ท. สามารถให้ข้อมูลว่า จะต้องสอบถามรายละเอียดเหตุการณ์ทั้งหมด ตั้งแต่การเริ่มต้นไปกับ ผู้กระทำผิด ลักษณะการกระทำการละเมิดทางเพศ รวมทั้งการพูดคุยกับผู้กระทำผิด

“ต้องถามตั้งแต่เริ่มต้น จนจบสิ้นกระบวนการ ตั้งแต่พาไปนอนไปนี้ ก็ต้องอธิบาย ความ เล้าโลมเป็นยังไง พูดจายังไงถึงยอมเขา”

พ.ต.ท. สามารถ

3. ทักษะคติของพนักงานสอบสวนต่อเหยื่อข่มขืน

พ.ต.ท. สามารถให้ความเห็นว่า ส่วนใหญ่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนจะเป็นคนที่ ออกนอกถิ่นอกทางอยู่แล้ว

“ส่วนมากคนที่ถูกข่มขืนจะเป็นประเภทออกนอกเส้นทาง พ่อแม่ก็จะรู้อยู่ ปล่อย ลูกปล่อยเต้า”

พ.ต.ท. สามารถ

กรณีศึกษาที่ 4 ร้อยตำรวจตรี ศักดิ์สิทธิ์ สถานีตำรวจนครบาล ดี

1. ข้อมูลส่วนบุคคลและประสบการณ์ของพนักงานสอบสวนชาย

ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์ อายุ 24 ปี พนักงานสอบสวน (สบ.1) ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวน ประมาณ 6 เดือน ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์ เคยรับแจ้งความคดีข่มขืนกระทำชำเราจำนวน 5-6 ราย แต่มีการเจรจาไกล่เกลี่ยทุกราย

2. การดำเนินกระบวนการสอบสวน

หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนที่มาแจ้งความส่วนใหญ่จะแจ้งความประสงค์ว่าต้องการ ดำเนินคดีให้ถึงที่สุด แต่เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่ง หลังจากรับแจ้งความเกิดขึ้น บางรายจะยินยอมให้มีการไกล่เกลี่ยได้ นอกจากนี้ ในบางกรณีผู้เสียหายไม่ได้ต้องการดำเนินคดี เนื่องจากคู่กรณีคือเพื่อน หรือแฟนของตนเอง แต่พ่อแม่อาจจะไม่ยินยอมจึงต้องแจ้งความดำเนินคดี

“เบื้องต้นเหยื่อเวลา มา เขาต้องเดือดร้อน พ่อเดือดร้อนจุดประสงค์เขาอย่างแรกคือ ดำเนินคดีอย่างเดียว เวลาผ่านไปเรื่อยๆ มีการพูดคุยมีการเจรจากันเกิดขึ้น เพราะฉะนั้นการไกล่เกลี่ยได้มีการดำเนินการ แต่ส่วนใหญ่แล้วผู้หญิงเขาไม่ยอม

ดำเนินคดีหรือ เพราะถ้าเกิดกับแฟนตัวเองหรือเพื่อนตัวเอง ส่วนใหญ่พ่อแม่จะ
บังคับให้มา”

ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์

อย่างไรก็ตามเมื่อรับแจ้งความแล้ว พนักงานสอบสวน จะต้องมีการลงบันทึก
ประจำวันทุกครั้ง จากนั้นจึงส่งตัวผู้เสียหายไปตรวจร่างกายนั้น เป็นกระบวนการตรวจสอบด้าน
หนึ่งว่าผู้เสียหายถูกกระทำจริงหรือไม่ โดยการทำหนังสือส่งตรวจร่างกายให้ผู้เสียหายไปตรวจ
ร่างกาย และรอผลการชันสูตรจากแพทย์ ประมาณ 2 สัปดาห์ เพื่อใช้ประกอบสำนวนคดี

“เบื้องต้นคดีข่มขืนเราต้องทำการตรวจสอบว่ามีข่มขืนจริงหรือไม่ก่อน โดยการส่ง
เหยื่อไปตรวจที่โรงพยาบาลตำรวจ ร้อยเวรก็จัดทำหนังสือส่งไปให้เขาไปทำการ
ตรวจ และรอผล ประมาณ 2 อาทิตย์ เพื่อใช้ประกอบสำนวนว่าได้มีการข่มขืน
จริงหรือไม่ ได้มีการร่วมเพศจริงหรือไม่”

ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์

ในระหว่างการรอผลตรวจร่างกาย พนักงานสอบสวนจะดำเนินการติดต่อผู้กระทำ
ผิดให้ได้ เพื่อแจ้งข้อกล่าวหา ซึ่งหากติดต่อผู้กระทำผิดไม่ได้ จะดำเนินการออกหมายเรียก

“ต้องติดต่อคู่กรณีให้ได้ ถ้าติดต่อไม่ได้ก็ต้องส่งหมายเรียกไป เพราะบางคน
ผู้ชายจะกลัวความผิด หนีความผิดไม่ค่อยยอมรับผิด”

ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์

การสอบปากคำ ในการสอบปากคำหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน พนักงานสอบสวน
สถานที่ในการสอบปากคำจะใช้ห้องที่ไม่มีบุคคลพลุกพล่าน มีมิดชิด ซึ่งที่สถานีตำรวจที่ ร.ต.ต.
ศักดิ์สิทธิ์ประจำอยู่นั้น จะใช้ห้องสอบสวนเด็ก ซึ่งมีม่านปิดอยู่ หรือหากหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนมี
ความประสงค์จะให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้สอบปากคำ ก็จะดำเนินการติดต่อพนักงาน
สอบสวนหญิงมาทำหน้าที่สอบปากคำแทนได้ แต่โดยปกติจะแจ้งให้ผู้เสียหายทราบว่าพนักงาน
สอบสวนเป็นเพศชาย เพื่อให้ผู้เสียหายทราบล่วงหน้า และเตรียมตัวที่จะได้รับการสอบปากคำจาก
พนักงานสอบสวนชายได้

“ต้องเป็นห้องที่ไม่มีคนพลุกพล่าน เป็นที่มีมิดชิด ที่นี้ใช้ห้องสอบสวนเด็ก มีม่านปิด
อยู่หลังเคาน์เตอร์ ถ้าเป็นผู้หญิงมาจะสอบในห้อง แต่เบื้องต้นเราต้องรับแจ้งก่อน
เพราะเราไม่รู้ว่าจะเรื่องอะไร พอจับประเด็นได้เราก็ต้องให้เข้าไปในห้อง เพราะคนใน

โรงพักก็จะเดินพลุกล้วนตลอด เขาก็จะรู้สึกเกร็ง เขิน ไม่กล้า แต่ต้องแฉ่งไว้ก่อน เพื่อให้เขาได้รู้ว่าร้อยเวรคือผู้ชายนะ ต้องสอบปากคำเรานะ เขาจะได้เตรียมตัว แต่ส่วนใหญ่คือไม่มีปัญหาให้ผู้ชายสอบก็ได้”

ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์

ทั้งนี้ ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์ให้ข้อมูลว่า สามารถให้บุคคลอื่นอยู่ร่วมในการสอบปากคำได้ เช่น พ่อ หรือแม่ หรือบุคคลที่ผู้เสียหายต้องการให้อยู่ร่วมด้วย อย่างไรก็ตาม ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์ให้ข้อคิดเห็นว่า การที่พ่อแม่ของผู้เสียหายอยู่ร่วมในการสอบปากคำด้วยนั้น อาจทำให้ผู้เสียหายไม่กล้าให้ข้อมูลที่เป็นความจริงทั้งหมด จึงควรสอบถามรายละเอียดจากผู้เสียหายเพียงลำพังก่อน

“ให้บุคคลที่ไว้ใจ เป็นพ่อ เป็นแม่ เขาอยากให้ใครมาร่วมรับฟังก็ได้ หรือว่าต้องการทนาย ส่วนใหญ่ที่มมดูโดยรวมแล้วพ่อแม่จะมาด้วย ไม่ว่าจะเป็เด็กหรือผู้ใหญ่ เพราะพ่อแม่เขาเดือดร้อน แต่บางครั้งการที่พ่อแม่มาการสอบปากคำเราจะได้ข้อมูลที่จริงบ้างเท็จบ้าง คือ ทางที่ดีเราควรสอบปากคำกับผู้เสียหายตัวต่อตัวก่อน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง”

ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์

การชี้จุดเกิดเหตุ หลังจากที่ผู้เสียหายแจ้งความในกรณีข่มขืนแล้ว จะต้องนำผู้เสียหายไปชี้จุดเกิดเหตุ เพื่อสอบถามว่ามีใครเป็นพยานรู้เห็นเหตุการณ์หรือไม่ รวมทั้งรวบรวมพยานหลักฐานในการเดินเข้าออกสถานที่เกิดเหตุ และพยานแวดล้อมอื่นๆ

“เบื้องต้นเวลาเขามาแจ้งต้องดูที่เกิดเหตุก่อน ถามพยานว่ามีใครรู้เห็นเหตุการณ์ไหม ได้ยิน มีเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นจริงไหม รวบรวมพยานจากผู้เห็นว่ามีการเดินทางเข้าออก มีการติดต่อห้องโรงแรม หรือว่าอาจจะบนรถ หรือที่ไหน จะต้องดูว่ามีใครเห็นใหม่กว่าคั่นนี้ขับรถมาจอดตรงนี้ อาจจะสอบถามร้านค้า หรือวินมอเตอร์ไซด์”

ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์

การเสนอทางเลือกอื่นในการดำเนินคดี ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์มีความเห็นว่า การดำเนินคดี คือการทำให้ผู้ต้องหาติดคุก ซึ่งการทำให้ผู้ต้องหาติดคุกนั้นไม่ได้เป็นทางออกที่ทำให้ผู้เสียหายพอใจก็เป็นได้ เพราะฉะนั้น การเจรจาไกล่เกลี่ย เพื่อหาทางออกให้ผู้เสียหายพอใจจะเป็นทางเลือกหนึ่งในการดำเนินการได้

“เมื่อเวลาผู้เสียหายเดือดร้อนจะทำอย่างไรให้ผู้เสียหายพอใจ การดำเนินคดีคือการทำให้ผู้ต้องหาติดคุก มันไม่ใช่วัตถุประสงค์ เพราะการทำให้ผู้ต้องหาติดคุกมันก็ไม่ได้ทำอะไรให้เขาได้พอใจมาก เพราะฉะนั้นจะต้องเจรจากัน ไม่มีใครอยากดำเนินคดี แต่ด้วยความที่เขาโกรธ เดือดร้อนเบื้องต้น เขาก็มุ่งประเด็นจะดำเนินคดีแต่พอทำไปแล้วเขาก็คิดว่าดำเนินคดีไปแล้วมันไม่ได้อะไรเลย เพราะเป็นคดีอาญา”

ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์

การให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์ เล่าถึงประสบการณ์ที่เคยพบว่า มีผู้เสียหายที่ถูกผู้กระทำผิดที่รู้จักกันผ่านการพูดคุยทางอินเทอร์เน็ต หรือการแชทกัน แล้วนัดมาเจอกัน ซึ่งในกรณีนี้ผู้เสียหายโดนข่มขืนบนรถ และผู้กระทำผิดได้ปล่อยให้ผู้เสียหายลงระหว่างทาง ทั้งๆ ที่ร่างกายส่วนล่างไม่ได้เสื่อผ้าสวมใส่อยู่ และมีแท็กซี่พลเมืองดี นำตัวผู้เสียหายมาพบ ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์ ที่สถานีตำรวจ ในกรณีนี้นอกจากจะส่งตัวผู้เสียหายตรวจร่างกายที่โรงพยาบาลแล้ว ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์ ยังได้ซื้อยาคุมกำเนิดฉุกเฉินให้ผู้เสียหายรับประทาน เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ และให้คำพาหนะในการเดินทางกลับด้วย

“ในกรณีนี้ได้ส่งให้ไปโรงพยาบาลเพื่อตรวจร่างกาย พร้อมกับให้คำรถ และไปซื้อยาคุมกำเนิดฉุกเฉินมาให้ เพื่อที่อย่างน้อย จะไม่เกิดการตั้งครรภ์ และในกรณีที่เจอเคสข่มขืน หรือในกรณีที่มึนงงพนักงานสอบสวนทำคดีนี้ก็บอกให้รุ่นน้องดำเนินการให้ผู้เสียหายได้กินยาคุมกำเนิดฉุกเฉินเพื่อป้องกันเหตุที่จะเกิดขึ้นก่อนด้วย”

ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์

3. ทศนคติของพนักงานสอบสวนต่อเหยื่อข่มขืน

ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์ ให้ความเห็นว่า หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนส่วนใหญ่จะเป็นเด็ก เนื่องจากความอ่อนด้อยประสบการณ์ มีโอกาสสูงที่จะถูกล่อลวงได้ และหากอยู่ในสถานที่ล่อแหลมจะยิ่งเสี่ยงให้เกิดเหตุข่มขืนได้

“คนที่ถูกข่มขืนส่วนใหญ่เป็นเด็ก เพราะว่าประสบการณ์น้อยกว่า โอกาสที่จะถูกล่อลวงได้ แต่บางคนก็ไปอยู่ในสถานที่ล่อแหลม”

ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์

กรณีศึกษาที่ 5 ร้อยตำรวจโท ฉัตร สถานีตำรวจนครบาล อี

1. ข้อมูลส่วนบุคคลและประสบการณ์ของพนักงานสอบสวนชาย

ร.ต.ท. ฉัตร อายุ 26 ปี ตำแหน่งพนักงานสอบสวน (สบ. 1) เป็นพนักงานสอบสวนมาแล้ว 2 ปีเศษ เคยมีประสบการณ์รับแจ้งความคดีข่มขืน จำนวน 1 คดี

2. การดำเนินกระบวนการสอบสวน

ในการมาพบพนักงานสอบสวนของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ร.ต.ท. ฉัตรให้ข้อมูลว่า ผู้เสียหายที่มาแจ้งความคดีข่มขืนมีจุดประสงค์ 2 จุดประสงค์คือ 1. แจ้งเพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย และ 2. คือต้องการดำเนินคดีเพื่อให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษ

“ผู้เสียหายที่มาแจ้งความ เมื่อถูกละเมิดทางเพศแล้ว 1. ต้องการเรียกร้องค่าเสียหายเป็นมูลค่า 2. คือต้องการดำเนินคดีเท่านั้น ต้องการให้คนนี้ติดคุก”

ร.ต.ท. ฉัตร

อย่างไรก็ตาม ร.ต.ท. ฉัตรให้ข้อมูลว่า แม้ในเบื้องต้นหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนจะแจ้งความประสงค์กับพนักงานสอบสวนว่าต้องการดำเนินคดีให้ถึงที่สุด แต่เมื่อได้มีการสอบถามรายละเอียดพฤติการณ์แห่งคดีไปแล้ว หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนก็เปลี่ยนจุดประสงค์ในการมาพบพนักงานสอบสวนได้

“ส่วนใหญ่จะเข้ามาคือ ดิฉันต้องการดำเนินคดีให้ติดคุกไปเลย ไม่ยอมความอะไร ทั้งนั้นจนกว่าจะถึงที่สุด พอหลังจากสอบสวนปากคำ เราถามรายละเอียดแล้ว รู้ถึงที่มาที่ไป รู้ว่าเป็นการข่มขืนหรือเปล่า มีการสมยอมไหม เมื่อคุยๆ ไปจะรู้จุดประสงค์ที่แท้จริงว่าคุณต้องการอะไร”

ร.ต.ท. ฉัตร

ร.ต.ท. ฉัตรให้ข้อมูลว่า ในการแจ้งความของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนนั้น พนักงานสอบสวนจะสอบถามเค้าโครงคดี และรายละเอียดของเหตุการณ์ก่อน และลงบันทึกประจำวันคดีไว้ จากนั้นจะดำเนินการส่งตัวผู้เสียหายไปตรวจร่องรอยที่โรงพยาบาล เพื่อตรวจร่องรอยการข่มขืน หรือการมีการร่วมเพศ และติดต่อผู้กระทำผิด หลังจากสอบถามผู้เสียหายแล้ว

“หลังจากบันทึกปากคำ ก็ติดต่อไปฝ่ายตรงข้าม บอกว่ามีคนมาแจ้งความดำเนินคดีกับคุณ ถ้าคิดว่าเป็นการใส่ร้าย เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ก็เชิญตัวมาที่ สน. มาคุยก่อน”

ร.ต.ท. ฉัตร

การสอบปากคำ ในการสอบปากคำหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนนั้น ต้องพิจารณาว่ามีบุคคลอื่นเยอะหรือไม่ในบริเวณที่ทำการสอบสวน หากมีบุคคลอื่นอยู่เยอะก็จะเปลี่ยนสถานที่ในการสอบปากคำให้แยกส่วนออกจากบุคคลอื่นๆ ซึ่งในสถานีตำรวจที่รับผิดชอบได้มีการใช้พนักงานสอบสวนชายทั้งหมดในการสอบสวน เนื่องจากไม่มีพนักงานสอบสวนหญิง และหากหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนมีความประสงค์จะขอใช้พนักงานสอบสวนหญิงก็สามารถร้องขอได้ โดยการดำเนินการประสานงานไปยังหน่วยบังคับบัญชาที่สูงกว่า หรือจะแจ้งให้พนักงานสอบสวนหญิงมาร่วมสอบด้วยก็ได้ เนื่องจากอำนาจในการสอบสวนต้องเป็นของพนักงานสอบสวนในท้องที่

“ตอนสอบปากคำ ถ้ามีคนอื่นๆ อยู่กันเยอะในสน. ก็ต้องหาห้องที่แยกออกมา เพื่อให้ผู้เสียหายเขารู้สึกว่าเป็นส่วนตัว แต่ใน สน. ไม่มีพนักงานสอบสวนหญิง ถ้าผู้เสียหายเขาต้องการ ก็ต้องประสานผู้บังคับบัญชาให้ดำเนินการ ให้พนักงานสอบสวนหญิงมาร่วมสอบได้”

ร.ต.ท. ฉัตร

3. ทศนคติของพนักงานสอบสวนต่อเหยื่อข่มขืน

ร.ต.ท. ฉัตร ให้ข้อมูลว่า ในการมาพบพนักงานสอบสวนนั้น ส่วนใหญ่ถ้าหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนมาเพียงลำพัง มักจะมีความประสงค์ที่จะเรียกร้องค่าเสียหายมากกว่าการดำเนินคดีให้ถึงที่สุด

“มาคนเดียวก็มี แต่ถ้ามาคนเดียวส่วนใหญ่เป็นลักษณะการเรียกร้องค่าเสียหายมากกว่า”

ร.ต.ท. ฉัตร

นอกจากนี้ ระยะเวลาในการตัดสินใจมาแจ้งความดำเนินคดี ยังส่งผลในการตั้งข้อสงสัยว่าจะมีการข่มขืนจริงหรือไม่ หากถูกข่มขืนจริง ควรจะมีการตัดสินใจแจ้งความภายใน 3 วัน

“ถ้าคุณโดนข่มขืน ระยะเวลาในการตัดสินใจไม่ควรเกิน 3 วัน นี่คือนิสัยของผมเองนะ เพราะว่าหลังโดนข่มขืนต้องหาที่ปรึกษาที่ไว้ใจแล้วว่าจะเอาเรื่องหรือไม่เอาเรื่อง ก็ไม่ควรถึงเดือน สองเดือน หรือสามเดือน”

ร.ต.ท. ฉัตร

กรณีศึกษาที่ 6 ร้อยตำรวจเอก ก่อเกียรติ สถานีตำรวจนครบาลเอฟ

1. ข้อมูลส่วนบุคคลและประสบการณ์ของพนักงานสอบสวนชาย

ร.ต.อ. ก่อเกียรติ อายุ 28 ปี ตำแหน่งพนักงานสอบสวน (สบ.1) เป็นพนักงานสอบสวนมาแล้ว 6 ปี ตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวน ร.ต.อ. ก่อเกียรติ เคยมีประสบการณ์รับแจ้งความคดีข่มขืนมาแล้ว ประมาณ 10 ราย

2. การดำเนินกระบวนการสอบสวน

จุดประสงค์ในการแจ้งความของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน คือ เพื่อดำเนินคดีให้ถึงที่สุด และเพื่อต่อรองเรียกร้อยค่าเสียหาย ซึ่งสามารถแบ่งเป็นสัดส่วนได้ ประมาณ 60 – 40 กล่าวคือ ดำเนินคดีร้อยละ 60 และเจรจาไกล่เกลี่ยร้อยละ 40

“มีส่วนหนึ่งเป็นการแจ้งเบื้องต้นเพื่อต่อรองเพื่อเรียกค่าเสียหาย เมื่อเรียกคู่กรณีมาด้วย ณ เวลาแจ้งก็ได้คุยกัน ส่วนใหญ่ก็จะตกลงกันได้ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งก็จะเป็นคดี ก็มีส่วนหนึ่งคือ ประมาณ 60 – 40 40% คือ ตกลงกันได้เลย ไม่เป็นคดีความ และ 60% เป็นคดีความ เพราะเป็นคดีความที่สามารถยอมความได้”

ร.ต.อ. ก่อเกียรติ

ทั้งนี้ในการสอบสวนหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนจะไม่แตกต่างจากคดีอื่นๆ คือการสอบถามเค้าโครงคดีก่อนแล้วจึงลงบันทึกประจำวันไว้เป็นหลักฐานจากนั้นจึงต้องส่งตัวผู้เสียหายไปตรวจร่างกาย ซึ่งอาจทำให้พบหลักฐานในการเอาผิดกับผู้กระทำผิดได้

“ในการตรวจร่างกาย อาจจะมีพบพยานหลักฐาน ร่องรอยการข่มขืน หรือน้ำคัตหลังในช่องคลอด บาดแผลที่เกิดจากการข่มขืน”

ร.ต.อ. ก่อเกียรติ

การสอบปากคำ การสอบปากคำผู้เสียหาย ผู้เสียหายเป็นหญิง กฎหมายไม่ได้กำหนดว่าจะต้องสอบสวนในที่ลับตาคนแต่อย่างใด ซึ่งในการรับแจ้งความ พนักงานสอบสวนจะรับแจ้งความที่ห้องพนักงานสอบสวนเวร แต่เมื่อทราบว่าเป็นกรณีข่มขืน จะแยกส่วนการสอบสวนผู้เสียหาย เพื่อกันผู้เสียหายออกจากบุคคลอื่น และเป็นการปกป้องศักดิ์ศรีของผู้เสียหายด้วย

“สถานที่ตามกฎหมายที่ต้องสอบสวนในที่เฉพาะต้องเป็นเด็ก แต่กรณีที่เป็นผู้ใหญ่จะไม่มีอะไรมาบังคับให้ต้องสอบสวนในที่ลับตาคนหรืออะไรมากมาย พนักงานสอบสวนที่เข้าเวรจะนั่งที่ห้องร้อยเวร ประชาชนทั่วไปที่มาแจ้งความจะเข้ามานั่งรอ ไม่ได้ปิดมิดชิดอะไร ก็จะสอบถามข้อมูลเบื้องต้นแล้วเมื่อรู้ว่าเป็นกรณีข่มขืน ก็จะแยก อย่างน้อยก็ไม่ให้คนอื่นได้ยิน เพราะว่าเป็นการปกป้องศักดิ์ศรีของผู้เสียหายด้วย และก็จะลดความอับอายที่ผู้หญิงจะเล่าเรื่องราวอะไรต่างๆ”

ร.ต.อ. ก่อเกียรติ

อย่างไรก็ตามในการสอบปากคำหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนในสถานีตำรวจที่รับผิดชอบไม่มีพนักงานสอบสวนหญิง ซึ่งจะใช้พนักงานสอบสวนชายในการสอบปากคำ

“จริงๆ แล้วควรให้พนักงานสอบสวนที่เป็นผู้หญิงมากกว่า แต่ที่นี่ไม่มีพนักงานสอบสวนหญิง ดังนั้น ไม่ว่าใครไหนก็ตาม ต้องสอบสวนด้วยพนักงานสอบสวนชายทั้งหมด”

ร.ต.อ. ก่อเกียรติ

การเสนอทางเลือกอื่นในการดำเนินคดี ในการดำเนินคดีกรณีข่มขืนที่ ร.ต.อ. ก่อเกียรติ เคยดำเนินการมานั้น ส่วนใหญ่จะมีการเรียกผู้กระทำผิดมาเพื่อเจรจาไกล่เกลี่ยก่อน

“ส่วนใหญ่คนที่มาแจ้ง เมื่อตกลงกันได้ก็จะยังไม่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเลย ก็จะตกลงกันตามข้อเรียกร้องของฝ่ายหญิงที่เขาต้องการ แล้วก็ยอมความกันไป ส่วนคนที่ข่มขืนจริงๆ ก็มี ก็ดำเนินคดีไปตามปกติถึงชั้นศาล ชั้นพนักงานสอบสวนยังไม่มีกฎหมายที่ให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้อย่างเต็มที่ พนักงานสอบสวนต้องฟ้องไปก่อน”

ร.ต.อ. ก่อเกียรติ

3. ทศนคติของพนักงานสอบสวนต่อเหยื่อข่มขืน

ร.ต.อ. ก่อเกียรติ ให้ข้อมูลว่า ในการดำเนินคดีนั้นจะไม่มีทศนคติในแง่ลบ ทั้งนี้ทั้งนั้นจากประสบการณ์ที่ผ่านมา พบว่า ส่วนใหญ่กรณีข่มขืน มักจะเป็นความขัดแย้งกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย มากกว่าเกิดเหตุการณ์ข่มขืนจริงๆ

“ทศนคติต่อคนที่มาแจ้งในแง่ลบไม่มี แต่ว่าจากประสบการณ์ส่วนใหญ่ของกรณีแบบนี้มักจะเป็นความขัดแย้งกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องความขัดแย้งกันมากกว่า กรณีที่ข่มขืนจริงๆ น้อย ค่อนข้างจะพบเห็นได้ไม่มากนัก ส่วนใหญ่ผู้หญิงที่มาแจ้งมักจะไม่พอใจ หรือตกลงกันไม่ได้ภายหลังมากกว่าที่จะเป็นข่มขืนจริง เท่าที่พบเห็นโดยทั่วไป และจากการพูดคุยในเบื้องต้นก็จะพบพิรุณอะไรบางอย่างที่มีความรู้สึกว่ามันไม่น่าจะใช้การข่มขืนจริงๆ”

ร.ต.อ. ก่อเกียรติ

นอกจากนี้ ร.ต.อ. ก่อเกียรติ ยังมีมุมมองว่า การแต่งกาย การวางตัว และการเปิดโอกาสของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ก็มีส่วนที่ทำให้เกิดเหตุการณ์ข่มขืนขึ้นได้

“เหยื่อข่มขืนนี้การแต่งกายก็มีส่วน การวางตัว แล้วก็การเปิดโอกาส เช่น การเกิดอาชญากรรม สถานที่ เวลา ในการเกิด อย่างไปอยู่เปลี่ยวๆ อยู่สำนักงานกลับดึก อยู่คนเดียว คนที่กระทำความผิดก็เหมือนกับอาชญากรโดยทั่วไปที่ดูความเป็นมาเป็นไปของเหยื่อ เหมือนกับโจรขึ้นบ้าน มันก็ต้องมาเฝ้าดูว่าบ้านนี้กลับเข้าบ้านกี่โมง ออกกี่โมง แล้วถ้าเหยื่อกลับดึกคนเดียวทุกคืน เดินทางเปลี่ยนอย่างนี้ทุกวัน ทุกคืน เหยื่อกลับดึกคนเดียวทุกวัน เดินเส้นทางเปลี่ยวอย่างนี้ทุกวันทุกคืน ในเวลาเดิมๆ มันเป็นโอกาสที่คนร้ายที่จะมาคิดวางแผนกระทำความผิด ส่วนหนึ่งคือมาจากตัวของเหยื่อเอง ปล่อยให้โอกาสในการกระทำความผิด แล้วยั่วยุในการแต่งกายล่อแหลม”

ร.ต.อ. ก่อเกียรติ

กรณีศึกษาที่ 7 ร้อยตำรวจเอก วีรภาพ สถานีตำรวจนครบาล จี

1. ข้อมูลส่วนบุคคลและประสบการณ์ของพนักงานสอบสวนชาย

ร.ต.อ. วีรภาพ อายุ 29 ปี ตำแหน่งพนักงานสอบสวน (สบ.1) เป็นพนักงานสอบสวนมาแล้ว 7 ปี ตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวน ร.ต.อ. วีรภาพ เคยมีประสบการณ์รับแจ้งความคดีข่มขืนมาแล้ว ประมาณ 8 ราย

2. การดำเนินกระบวนการสอบสวน

เมื่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อมาแจ้งความประสงค์ว่าจะดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดในข้อหาข่มขืนกระทำชำเรา ร.ต.อ. วีรภาพ จะสอบถามรายละเอียดพฤติการณ์แห่งคดีเบื้องต้น จากนั้นจึงลงบันทึกประจำวันคดีไว้เป็นหลักฐานและส่งตัวผู้เสียหายตรวจร่างกายเพื่อตรวจเก็บพยานหลักฐานจากตัวผู้เสียหายโดยการชันสูตรจากแพทย์

“ถ้ามีผู้เสียหายมาแจ้งความผมจะถามเหตุการณ์ก่อน ถ้ารู้ว่าข่มขืนก็จะรีบลงบันทึกประจำวันแล้วส่งตรวจร่างกาย หากร่องรอยการข่มขืนก่อน เพราะจะได้ใช้ผลการชันสูตรของหมอ”

ร.ต.อ. วีรภาพ

การสอบปากคำ ในการสอบปากคำ ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นหญิง พนักงานสอบสวนจะรับแจ้งความที่ห้องพนักงานสอบสวนเวร แต่เมื่อทราบว่าเป็นกรณีข่มขืน จะแยกส่วนการสอบสวนผู้เสียหาย เพื่อกันผู้เสียหายออกจากบุคคลอื่น

“พนักงานสอบสวนจะประจำที่ห้องพนักงานสอบสวนเวร และรับแจ้งความที่ห้องดังกล่าว แต่เมื่อสอบถามข้อมูลเบื้องต้นแล้วเมื่อรู้ว่าเป็นกรณีข่มขืน ก็จะแยกให้ไปพูดคุยในห้องอื่น”

ร.ต.อ. วีรภาพ

การให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้สอบปากคำผู้เสียหาย ในกรณีที่สถานีตำรวจที่รับผิดชอบไม่มีพนักงานสอบสวนหญิง ซึ่งจะใช้พนักงานสอบสวนชายในการสอบปากคำ

“จริงๆ แล้วควรให้พนักงานสอบสวนที่เป็นผู้หญิงมากกว่า แต่ที่นี่ไม่มีพนักงานสอบสวนหญิง ดังนั้น ไม่ว่าใครไหนก็ตาม ต้องสอบสวนด้วยพนักงานสอบสวนชายทั้งหมด”

ร.ต.อ. วีรภาพ

การเสนอทางเลือกอื่นในการดำเนินคดี ในการดำเนินคดีกรณีข่มขืนที่ ร.ต.อ. วีรภาพ เคยดำเนินการมานั้น มีการเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างผู้กระทำผิดกับหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน เนื่องจากเป็นคดีอันยอมความได้

“คดีนี้ยอมความได้ คนกระทำบางคนเรียกตัวมาก็บอกว่าจะขอเจรจา ให้ลองสอบถามผู้เสียหาย ซึ่งบางกรณีที่ผู้เสียหายไม่ยากดำเนินคดีต่อก็จะให้มีการไกล่เกลี่ยและยอมความไปเลย”

ร.ต.อ. วีรภาพ

3. ทศนคติของพนักงานสอบสวนต่อเหยื่อข่มขืน

ร.ต.อ. วีรภาพ มีมุมมองว่า การแต่งกายของเหยื่อข่มขืนก็มีส่วนที่จะทำให้เกิดเหตุ
ได้

“วันเกิดเหตุก็ต้องดูด้วยว่าผู้เสียหายแต่งตัวยังไง เพราะบางทีการแต่งตัวของผู้เสียหายก็อาจทำให้เกิดอันตรายกับตัวเองได้”

ร.ต.อ. วีรภาพ

กรณีศึกษาที่ 8 ร้อยตำรวจตรี อธิธิพล สถานีตำรวจนครบาล เชน

1. ข้อมูลส่วนบุคคลและประสบการณ์ของพนักงานสอบสวนชาย

ร.ต.ต. อธิธิพล อายุ 25 ปี พนักงานสอบสวน (สบ.1) ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวน ประมาณ 6 เดือน ร.ต.ต. อธิธิพล เคยรับแจ้งความคดีข่มขืนกระทำชำเราจำนวน 1 ราย แต่มีการเจรจาไกล่เกลี่ย

2. การดำเนินกระบวนการสอบสวน

เมื่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนมาพบพนักงานสอบสวน ส่วนใหญ่จะแจ้งความประสงค์ว่าต้องการดำเนินคดีให้ถึงที่สุด แต่เมื่อสอบถามรายละเอียดและพูดคุยไประยะหนึ่ง รวมทั้งมีการขอไกล่เกลี่ยโดยการชดใช้ค่าเสียหายของผู้กระทำผิด ทำให้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนเปลี่ยนจุดประสงค์ในการพบพนักงานสอบสวน

“ตอนเขาเข้ามา ก็บอกว่าจะแจ้งความดำเนินคดี แต่พบติดต่อกู้กรณี่มา ทางนั้นเขาขอชดใช้ค่าเสียหาย ซึ่งผู้หญิงเองไม่ยากดำเนินคดีก็เลยยอมความกันไป”

ร.ต.ต. อธิธิพล

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีผู้เสียหายมาแจ้งความ ร.ต.ต. อธิธิพล ให้ข้อมูลว่า จะต้องมีการลงบันทึกประจำวันทุกครั้ง ในทุกคดีจากนั้นจึงส่งตัวผู้เสียหายไปตรวจร่างกาย

“จะต้องส่งตัวหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนไปตรวจร่างกายเพื่อหาร่องรอยการถูกข่มขืนก่อน แต่ในกรณีที่ได้รับแจ้งความแล้วมีการยอมความจึงไม่มีการส่งตรวจร่างกายก่อน”

ร.ต.ต. อธิธิพล

ร.ต.ต. อธิธิพลไม่เคยดำเนินการสอบปากคำ เนื่องจากกรณีที่ได้รับเพียง 1 กรณีนั้นได้ดำเนินการเจรจาไกล่เกลี่ย แต่ได้ให้ข้อมูลว่า หากมีการแจ้งความและผู้เสียหายประสงค์ที่จะให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้สอบปากคำ ก็จะดำเนินการติดต่อพนักงานสอบสวนหญิงมาทำหน้าที่สอบปากคำแทนได้ รวมทั้งอนุญาตอนุญาตให้มีบุคคลอื่นอยู่ร่วมในการสอบปากคำ

“สามารถให้บุคคลอื่นอยู่ร่วมในการสอบปากคำได้ เขาจะได้สบายใจในการพูดคุยกับพนักงานสอบสวน”

ร.ต.ต. อธิธิพล

การเสนอทางเลือกอื่นในการดำเนินคดี ร.ต.ต. อธิธิพลมีการเสนอทางเลือกในการยอมความและชดใช้ค่าเสียหายแก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนจากผู้กระทำผิด ซึ่งหญิงมีความยินดีในการเจรจายอมความ เนื่องจากไม่ต้องการดำเนินคดีให้เกิดความยุ่งยากตามมา

“ผู้เสียหายเขายินยอมที่จะเจรจา ยอมความ และรับค่าชดใช้ค่าเสียหาย เพราะเขาบอกว่าไม่อยากยุ่งยาก ต้องมาโรงพัก ต้องไปศาลอีก”

3. ทศนคติของพนักงานสอบสวนต่อเหยื่อข่มขืน

ร.ต.ต. อธิธิพล มีทัศนคติต่อเหยื่อข่มขืนว่า การข่มขืนจะต้องมีร่องรอยบาดแผล เพื่อให้เห็นว่ามันคือความไม่ยินยอม

“ถ้าเกิดข่มขืนจริงๆ ต้องมีบาดแผล เพราะการต่อสู้ ป้องกันตัวต้องมีร่องรอย หรือการบังคับจะต้องมีรอยฟกช้ำบ้าง”

ร.ต.ต. อธิธิพล

กรณีศึกษาที่ 9 พันตำรวจตรี วิชาญ สถานีตำรวจนครบาล ไอ่

1. ข้อมูลส่วนบุคคลและประสบการณ์ของพนักงานสอบสวนชาย

พ.ต.ต. วิชาญ อายุ 43 ปี พนักงานสอบสวน (สบ.2) ปฏิบัติงานเป็นพนักงานสอบสวนมาเป็นเวลา 10 สถานภาพสมรส พ.ต.ต. วิชาญรับแจ้งความคดีข่มขืนมาแล้วจำนวนหลายคดี เฉลี่ยแล้วประมาณ 1-2 คดีต่อเดือน

ทั้งนี้ พ.ต.ต. วิชาญให้ข้อมูลว่า ส่วนใหญ่ในกรณีที่ผู้เสียหายมาพบพนักงานสอบสวนเพื่อแจ้งความคดีข่มขืนนั้น จะเป็นทั้งกรณีข่มขืนจริง และกรณีที่ไม่สามารถตกลงกับคู่กรณีที่มีความสัมพันธ์ด้วยได้

“ที่มาแจ้งความก็มีทั้งข่มขืน แล้วก็ตกลงกันไม่ได้ บางรายมีความสัมพันธ์กันมา พอฝ่ายชายไม่รับผิดชอบก็มาแจ้งความ ก็ต้องพูดคุยกันก่อน”

พ.ต.ต. วิชาญ

2. การดำเนินกระบวนการสอบสวน

โดยส่วนใหญ่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนที่มาพบพนักงานสอบสวนจะมีความประสงค์เบื้องต้นที่จะให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีให้ถึงที่สุด แต่หลังจากพูดคุยรายละเอียดกันไประยะหนึ่ง บางกรณีก็จะขอให้พนักงานสอบสวนติดต่อคู่กรณีมาเจรจา ซึ่งเมื่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อมาแจ้งความ พนักงานสอบสวนจะสอบถามรายละเอียดเบื้องต้น และลงบันทึกประจำวันคดี จากนั้นจะดำเนินการส่งตัวผู้เสียหายตรวจร่างกายก่อน และแจ้งข้อกล่าวหาต่อผู้กระทำผิด

“ถ้าผู้เสียหายมาแจ้งความก็ดำเนินการตามปกติเหมือนคดีอื่นๆ ไปได้เลย คือรับเรื่องไว้ แล้วก็ส่งตรวจร่างกาย เพราะเป็นคดีข่มขืน ให้หมอตรวจหาร่องรอย บาดแผล แล้วระหว่างรอผล ก็เรียกผู้ต้องหามาแล้วก็สอบปากคำผู้เสียหายไปด้วย”

พ.ต.ต. วิชาญ

การสอบปากคำ ในการสอบปากคำหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนพนักงานสอบสวนจะใช้ห้องที่มีติดในการสอบปากคำผู้เสียหายที่เป็นหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน และใช้พนักงานสอบสวนชายในการสอบปากคำ ทั้งนี้ในการสอบปากคำจะสามารถให้บุคคลอื่นอยู่ร่วมในการสอบได้

“ปกติจะต้องให้พนักงานสอบสวนหญิง แต่ถ้าเขายินยอมจะใช้พนักงานสอบสวนชายได้ เพราะไม่ยอมมาอีก ก็จะดำเนินการสอบเอง”

พ.ต.ต. วิชาญ

3. ทศนคติของพนักงานสอบสวนต่อเหยื่อข่มขืน

พ.ต.ต. วิชาญ ในกรณีข่มขืน ผู้เสียหายควรรีบมาแจ้งความ เพราะหากปล่อยไว้นานจะยิ่งทำให้ไม่สามารถหาร่องรอย หรือหลักฐานได้ แต่ส่วนใหญ่ที่มาแจ้งความช้า เพราะเจอจ่าไกล่เกลี่ยแล้วไม่ลงตัว ต้องให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการ

“หลายๆ กรณีที่ผมเจอ ส่วนใหญ่หลังเกิดเหตุก็ไปเจรจากันก่อน พอเจรจาไม่ลงตัว หรือว่าเจรจากันแล้วผู้ชายไม่ทำตาม ก็จะมาแจ้งความให้ตำรวจเรียกมา”

พ.ต.ต. วิชาญ

กรณีศึกษาที่ 10 ร้อยตำรวจโท สมควร สถานีตำรวจนครบาล เจ

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของพนักงานสอบสวนชาย

ร.ต.ท. สมควร อายุ 26 ปี พนักงานสอบสวน (สบ.1) ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวน ประมาณ 3 ปี ร.ต.ท. สมควร เคยรับแจ้งความคดีข่มขืนกระทำชำเราจำนวน 10 ราย มีทั้งการเจรจาไกล่เกลี่ย และส่งฟ้องคดีไปยังพนักงานอัยการ

2. การดำเนินกระบวนการสอบสวน

เมื่อมีผู้เสียหายมาแจ้งความดำเนินคดี พนักงานสอบสวนจะดำเนินการสอบถามรายละเอียดแห่งคดี และลงบันทึกประจำวันคดี พร้อมทั้งส่งตัวผู้เสียหายตรวจร่างกาย เนื่องจากคดีข่มขืน ต้องใช้ผลแพทย์ตรวจสอบหาร่องรอยจากการข่มขืนด้วย

“ถ้าผู้เสียหายมาแจ้งความเร็ว พนักงานสอบสวนต้องเร่งส่งตัวไปตรวจร่างกาย เพื่อให้หมอลงความเห็นร่องรอยจากการถูกข่มขืนหรือไม่ จากนั้นแล้วค่อยดำเนินการในเรื่องอื่นๆ ต่อ”

ร.ต.ท. สมควร

นอกจากนี้ยังต้องดำเนินการเรียกตัวผู้ต้องหามารับทราบข้อกล่าวหา เพื่อให้โอกาสผู้กระทำผิดในการพิสูจน์ตนเอง

“ต้องติดต่อกู้กรณีให้ได้ ให้เขารู้ว่ามีคนมาแจ้งความ และเขาจะต่อสู้คดียังไง”

ร.ต.ท. สมควร

การสอบปากคำ ในการสอบปากคำหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน พนักงานสอบสวนชาย จะดำเนินการสอบสวนในห้อง มิดชิด ซึ่งที่สถานีตำรวจที่ ร.ต.ท. สมควรประจำอยู่นั้น จะใช้ห้องสอบสวนเด็ก ในการสอบสวน

“ต้องเป็นห้องที่ไม่มีคนพลุกพล่าน ที่นี่จะใช้ห้องสอบเด็ก เพราะแยกส่วนออกมาจากคนอื่น ๆ อยู่แล้ว”

ร.ต.ท. สมควร

ทั้งนี้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนจะสามารถร้องขอให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้สอบปากคำได้ แต่ในสถานีตำรวจที่ประจําานั้นไม่มีพนักงานสอบสวนหญิงจึงใช้พนักงานสอบสวนชายเป็นผู้สอบปากคำ

“ถ้าเขาจะใช้พนักงานสอบสวนหญิงก็ได้ กฎหมายก็เปิดช่องให้ แต่โดยทั่วไปก็ทำการสอบสวนกันเองหมด”

ร.ต.ท. สมควร

การใช้ถ้อยคำในการสอบปากคำ ในการสอบปากคำผู้เสียหาย ร.ต.ท. สมควรให้ข้อมูลว่าจะต้องระมัดระวังคำพูด เพราะหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนอาจอาย และกลัว รวมทั้งอนุญาตให้บุคคลอื่นอยู่ร่วมในการสอบปากคำได้

“เขาเป็นผู้หญิง ให้เล่ากับผู้ชายโดยตรงสองคนเขาอาจจะอาย ไม่กล้าเล่าก็ได้ ถ้าเขาอยากให้ใครอยู่ด้วยก็ไม่ใช่ไร ทำได้อยู่แล้ว”

ร.ต.ท. สมควร

การเสนอทางเลือกอื่นในการดำเนินคดี ร.ต.ท. สมควรให้ข้อมูลว่า บางกรณีผู้กระทำผิดต้องการเจรจาไกล่เกลี่ยเมื่อสอบถามผู้เสียหายแล้ว ผู้เสียหายตอบรับ ก็จะมีการเจรจาไกล่เกลี่ยให้

“บางกรณีที่คู่กรณีเขาไม่ยอมเป็นคดี ก็จะมาขอเจรจา ซึ่งก็ต้องถามผู้เสียหายเขา เพราะคดีมันยอมความกันได้ ถ้าเขาจะไม่เอาผิดก็ชดใช้ค่าเสียหายไป แต่ถ้าเขาไม่ยินยอมเจรจา ก็ต้องดำเนินคดีไปตามขั้นตอน”

ร.ต.ท. สมควร

บทที่ 5

การอภิปรายผลและสรุปผลการวิจัย

จากโจทย์การวิจัยที่มุ่งศึกษาว่าพนักงานสอบสวนชาย และหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน มีความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองสิทธิ และให้ความหมายต่อ 'หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน' อย่างไร และพนักงานสอบสวนชายมีการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนอย่างไรนั้น เมื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน และพนักงานสอบสวนชาย รวมทั้งสิ้น 14 คน และข้อมูลจากการสังเกตการณ์ มาทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา content analysis เพื่อแยกกลุ่มตัวแปรและประมวลสิ่งที่ค้นพบเป็นหมวดหมู่สามารถอภิปรายผลการศึกษาในลักษณะการพรรณนาความ และตอบโจทย์การวิจัยได้ทั้งหมด ดังนี้

1. การให้ความหมายต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่าการให้ความหมายต่อ 'หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน' ของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนและพนักงานสอบสวนชาย ปรากฏรายละเอียด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การให้ความหมายต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

การให้ความหมาย	หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน	พนักงานสอบสวนชาย
1. หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน	<ul style="list-style-type: none">● คนไม่ดี● มีมลทิน● ไร้ค่า	<ul style="list-style-type: none">● แต่งตัวโป้/ยั่วชวน● คนไม่ดี● มีมลทิน● คนไร้ค่า
2. พฤติกรรมของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน	<ul style="list-style-type: none">● อยู่ในสถานที่เปลี่ยวและมีด● เหตุเกิดในทุกที่ทุกเวลา● เกิดจากการไว้ใจผู้กระทำผิด● โดนล่อลวง	<ul style="list-style-type: none">● อยู่ในสถานที่เปลี่ยวและมีด● เหตุเกิดในทุกที่ทุกเวลา● เกิดจากการไว้ใจผู้กระทำผิด● โดนล่อลวง

การให้ความหมาย	หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน	พนักงานสอบสวนชาย
3. เหตุการณ์ และ ผลกระทบ	<ul style="list-style-type: none"> ● ต้องต่อสู้ ขัดขืน ร้องขอความช่วยเหลือ ● มีบาดแผล ร้องรอยการบาดเจ็บ ● เป็นเรื่องน่าอาย ไม่ควรมีคนอื่นรับรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> ● แจ้งความเพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย/แบล็กเมลล์ ● เคยมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้กระทำผิดมาก่อน แล้วตกลงกันไม่ได้ ● ต้องต่อสู้ ขัดขืน ร้องขอความช่วยเหลือ ● มีบาดแผล ร้องรอยการบาดเจ็บ ● เป็นเรื่องน่าอาย ไม่ควรมีคนอื่นรับรู้

จากการตรวจสอบรายการ (check list) การให้ความหมายต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองกลุ่มพบว่า การให้ความหมายต่อ 'หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน' ของทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกัน โดยแบ่งประเด็นการให้ความหมายต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ได้ดังนี้

การให้ความหมายต่อตัวหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน โดยหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนมองตนเองว่า เป็นคนไม่ดี มีมลทิน และไร้ค่า นั้นหมายถึงเมื่อตกเป็นเหยื่อข่มขืนแล้ว การที่มีเพศสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเมื่อยังมีได้แต่งงาน หรือบุคคลนั้นมิใช่สามี ทำให้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนรู้สึกว่าตนเองมีมลทิน เป็นคนไม่ดีที่ปล่อยให้มีความสัมพันธ์ทางเพศนั้นเกิดขึ้น จนรู้สึกว่าตนเองคนไร้ค่า ซึ่งหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนเองถูกหลอหลอมมาจากสังคมที่มีการกำหนดเพศสภาพของหญิงและชายไว้ โดยเฉพาะหญิงที่มีมายาคติว่าเพศหญิงอ่อนแอ บอบบาง (ชานันท์ ยอดหงษ์, 2551) รวมทั้งมายาคติที่ว่า การรักษาวลสงวนตัวเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ซึ่งผู้หญิงได้รับการกำหนดบทบาทหน้าที่ และคุณค่าของความเป็นหญิงนี้มาไว้กับตัว เมื่อเกิดเหตุการณ์ข่มขืน ซึ่งเป็นความรุนแรงทางเพศ มายาคติที่สั่งสมมาว่าต้องรักษาวลสงวนตัวในขณะที่ตนเองไปมีความสัมพันธ์ แม้จะไม่เต็มใจก็ตาม แต่ก็ส่งผลให้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนคิดว่าตนเองเป็นผู้หญิงที่ไม่ดี เนื่องจากปล่อยให้ผู้กระทำผิดกระทำกับตนเอง ในขณะที่พนักงานสอบสวนชาย ให้

ความหมายว่า หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนเป็นคนไม่ดี มีมลทิน และไร้ค่า นั้น เป็นการมองว่าหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนเองที่ประพฤติดัวเป็นคนไม่ดี ทำตัวไร้ค่าจนไปมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่น ดังเช่น ข้อมูลจากกรณีศึกษา นางสาวแก้วตา ระบุว่าพนักงานสอบสวนชายเสนอทางเลือกอื่นในการดำเนินคดี เพราะบอกว่าแก้วตาเป็นคนไม่ดีอยู่แล้ว

“เราก็คงไม่ใช่คนดีอะไรนี่ รับเงินใหม่ รับเงินสักสองหมื่น เอาเงินไปเก็บดีกว่า ตอนเกิดเหตุเราก็เมา สู้คดีไปอาจจะแพ้กี้ได้”

แก้วตา

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า การให้ความหมายต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนกับพนักงานสอบสวนชาย ที่มองว่าหญิงนั้นเป็นคนไม่ดี มีมลทิน และไร้ค่า สอดคล้องกับทฤษฎีกระจกส่องตน (looking-glass theory) ซึ่งคูลีย์ กล่าวไว้ว่า สังคมมีสภาพเสมือนเป็นกระจ่างสะท้อนความเป็นบุคคลออกมา ซึ่งบุคคลนั้นจะรับเอาสิ่งที่ถูกสะท้อนจากผู้อื่นมาเป็นตัวเราไม่ว่าจะเป็นด้านบวก หรือด้านลบก็ตาม ดังเช่นที่หญิงที่ตกอยู่ในสถานการณ์การถูกข่มขืน รับรู้ถึงจิตใจ หรือจิตนาการในการตัดสินใจของบุคคลอื่น ๆ ที่มีต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน จึงทำให้เกิดความรู้สึกต่อตนเองออกมาว่าการตกเป็นเหยื่อข่มขืนนั้นเป็นคนไม่ดี มีมลทิน และไร้ค่า

นอกจากนี้พนักงานสอบสวนยังมองว่าหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนเกิดขึ้นเพราะการแต่งตัวของหญิงนั้นในวันที่เกิดเหตุ ซึ่งสอดคล้องกับที่ ซลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ (2539) กล่าวไว้ว่า มายาคติอย่างหนึ่งที่สังคมมองว่า การข่มขืนเกิดขึ้นเพราะผู้หญิงแต่งตัวยั่วให้ผู้ชายเกิดอารมณ์ ซึ่งพนักงานสอบสวนชายมีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ในขณะเดียวกันพนักงานสอบสวนก็ยังยึดมั่นในบทบาทของความเป็นชาย และอยู่ในสังคมที่มีมายาคติดังกล่าว ฉะนั้นการให้ความหมายต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนของพนักงานสอบสวนชายซึ่งไม่สามารถถอดบทบาทของความเป็นชายในการปฏิบัติงานได้ จึงให้ความหมายไปได้ว่าการข่มขืนนั้นเกิดขึ้นเพราะหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนแต่งตัวยั่ว

ซึ่งจะเห็นได้ว่าเมื่อพนักงานสอบสวนให้ความหมายว่าหญิงตกเป็นเหยื่อข่มขืนเป็นคนไม่ดี ไร้ค่า มีมลทิน รวมทั้งการแต่งตัวของหญิงที่ไม่รัดกุม แต่งตัวยั่ว จึงทำให้มีผลต่อการปฏิบัติต่อเหยื่อข่มขืนหญิง โดยการเสนอทางเลือกให้เหยื่อข่มขืนหญิงรับเงินชดเชยค่าเสียหายแทนการดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นแนวโน้มทางลบต่อการให้การคุ้มครองสิทธิเหยื่อข่มขืนหญิง

การให้ความหมายต่อพฤติกรรมของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน พบว่า หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนและพนักงานสอบสวนชายให้ความหมายสอดคล้องกัน กล่าวคือ หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนไปอยู่ในสถานที่เปลี่ยวและมืด ซึ่งการข่มขืนสามารถเกิดในทุกที่ทุกเวลา รวมทั้งการข่มขืนเกิดจากการไว้ใจผู้กระทำผิด และโดนล่อลวงจากผู้กระทำผิดไปกระทำการข่มขืน ซึ่งการมีพฤติกรรมข้างต้นของหญิงนั้นเป็นพฤติกรรมปกติในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตามกลับเป็นความเสี่ยงที่จะทำให้อยู่ในสถานการณ์การตกเป็นเหยื่อข่มขืนได้

การให้ความหมายต่อเหตุการณ์และผลกระทบที่เกิดจากการข่มขืน พนักงานสอบสวนชายให้ความหมายว่า การแจ้งความของเหยื่อข่มขืนหญิงนั้นเป็นเพราะเคยมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้กระทำผิดมาก่อนแล้วตกลงกันไม่ได้ จึงเรียกร้องค่าเสียหายหรือแบล็กเมลล์ผู้กระทำผิด ในขณะที่เหยื่อข่มขืนหญิงไม่ได้ให้ความหมายดังกล่าวแต่อย่างใด ดังตัวอย่างกรณีศึกษานางสาวฟ้าใส พนักงานสอบสวนสอบถามฟ้าใสว่า

“คุณรู้ว่าเรามีเมียแล้วรีบล่าคุณถึงมาดำเนินคดี”

ฟ้าใส

การให้ความหมายดังกล่าวสอดคล้องกับที่กลุ่มเพื่อนหญิง (2533) กล่าวว่า คดีความผิดเกี่ยวกับเพศโดยเฉพาะคดีเป็นความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา นั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจมักจะตั้งสมมติฐานไว้ก่อนว่าอาจจะเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์ทางเพศด้วยความยินยอมแต่ฝ่ายชาย อาจจะไม่อุปการะเลี้ยงดู หญิงจึงมาแจ้งความว่าข่มขืนเป็นกรณีแบล็กเมลล์ อีกทั้งจำนวนคดีที่ฝ่ายหญิงมาแจ้งความให้ชายรับผิดชอบหลังจากมีสัมพันธ์ทางเพศด้วยแล้ว มีจำนวนมากกว่าคดีข่มขืนความเคยชินเมื่อมีผู้เสียหายมาแจ้งความว่าข่มขืนแต่เหตุการณ์จริงไม่ใช่คดีข่มขืน ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้วิธีการสอบสวนเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงโดยตั้งสมมติฐานไว้ก่อนเสมอว่าผู้เสียหายไม่ได้ถูกข่มขืนจริง

พนักงานสอบสวนชายและหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนให้ความหมายต่อเหตุการณ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นสอดคล้องกันว่าการข่มขืนนั้นต้องมีการต่อสู้ ขัดขืน ร้องขอความช่วยเหลือ ตลอดจนมีบาดแผล ร่องรอยการบาดเจ็บ ซึ่งกระบวนการสอบสวนจึงจัดให้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนไปตรวจร่างกายเพื่อหาร่องรอยบาดแผลจากการข่มขืน อย่างไรก็ตามยังมีกรณีที่การข่มขืนไม่อาจมีร่องรอยบาดแผลเกิดขึ้นได้ ทั้งนี้อาจเกิดหลากหลายบริบทของสถานการณ์ในการตกเป็นเหยื่อข่มขืน ดังกรณีของแก้วตาที่พบว่าผู้กระทำผิดมีจำนวนมาก

“เขา (พนักงานสอบสวน) ก็ถามว่า ทำไมไม่ร้องให้คนช่วย ตอนนั้นหนูก็มาด้วย แล้วคน (ผู้กระทำผิด) ก็เยาะ เป็นผู้ชายทั้งนั้น หนูก็กลัวว่า ถ้าหนูร้องแหกปากไปแล้วใครจะช่วยหนูได้ เพราะพวกเขาก็เพื่อนกันหมดเลย แล้วใครจะช่วยหนู”

แก้วตา

การให้ความหมายว่าการข่มขืนต้องมีการขัดขืน และร่องรอยการบาดเจ็บ จึงไม่อาจเกิดขึ้นกับหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนได้ทุกกรณี ทั้งนี้สอดคล้องมายาคติเกี่ยวกับการข่มขืน (ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2539) ที่กล่าวไว้ว่า คือ การข่มขืนต้องเกิดพร้อมความรุนแรง กล่าวคือ ต้องมีร่องรอยบาดเจ็บ ฟกช้ำ หรือเสียชีวิตจากการใช้กำลังต่อผู้หญิง ดังปรากฏในกฎหมายอาญาว่า ถ้าการข่มขืนกระทำซ้ำเราไม่ได้เป็นเหตุให้ผู้ถูกข่มขืนได้รับอันตรายสาหัส หรือถึงแก่ความตาย ถือว่าเป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ในหลายกรณี สิ่งสำคัญที่สุดสำหรับหญิงที่ถูกข่มขืนคือการมีชีวิตรอด จึงอาจไม่ขัดขืน ทำให้ร่องรอยการใช้กำลังไม่ชัดเจน หรือกรณีที่ผู้หญิงหรือเด็กหญิงไม่สามารถปฏิเสธการถูกบังคับให้ร่วมเพศโดย ผู้ชายที่เป็นผู้ใหญ่ที่นับถือหรือมีอำนาจเหนือกว่า เช่น ญาติผู้ใหญ่ หรือบีบบังคับด้วยความจำเป็นทางวัตถุ เป็นต้น มายาคติข้อที่สามนี้ทำให้กรณีเหล่านี้หญิงที่ถูกข่มขืนต้องรับภาระพิสูจน์ว่าถูกข่มขืนจริง ไม่ใช่การสมยอม

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองกลุ่มยังให้ความหมายตรงกันว่าเหตุการณ์ข่มขืนนั้นเป็นเรื่องน่าอายไม่ควรมีคนอื่นรับรู้ ดังที่กลุ่มเพื่อนหญิง (2533) กล่าวว่า คดีข่มขืนที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ผู้เสียหายไม่กล้ามาแจ้งความดำเนินคดี เพราะรู้สึกอายเมื่อมีผู้เสียหายมาแจ้งความคดีข่มขืน เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงมีทัศนคติต่อผู้หญิงว่าทำไมไม่อาย และกล้ามาแจ้งความ ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้วิธีการสอบสวนเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงโดยตั้งสมมติฐานไว้ก่อนเสมอว่าผู้เสียหายไม่ได้ถูกข่มขืนจริง

อย่างไรก็ดีการที่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนให้ความหมายว่าการข่มขืนเป็นเรื่องน่าอาย และไม่ควรมีคนรับรู้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดความรู้สึกรับผิดชอบ (stigma) ตามที่ Erving Goffman (1963) กล่าวไว้ว่า ประเภทของความรู้สึกรับผิดชอบมี 2 ประเภท คือ 1. ความรู้สึกผิดชอบที่ เกิดจากการตั้งเครือข่ายที่มีบุคคลอื่นรับรู้เรื่องราวผิดปกติก่ที่เกิดขึ้น (a discredited stigma) จึงทำให้เหยื่อข่มขืนหญิงมีความเครียด กังวล ที่มีบุคคลอื่นมารู้เหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ดังเช่น กรณีนางสาวแก้วตาที่เกิดความเครียดจากการที่มีบุคคลในชุมชนรับรู้เรื่องราวเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จนต้องย้ายออกไปพักอาศัยอยู่ภายนอกชุมชน ส่วนกรณีของนางสาวทอฝันที่ไม่อยากให้เพื่อนร่วมงาน หรือแม้กระทั่งสามีรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จนเกิดความเครียด และเคยคิดที่จะทำร้ายตนเอง

“ตอนแรกก็ไม่อยากบอกเรื่องนี้กับใคร กลัว แล้วก็อายด้วย กลัวแฟนรู้ กลัวที่ทำงานรู้ กลัวเพื่อนรู้ คิดไปเองมั้งว่าถ้าเขารู้แล้วเขาคงว่าเราว่าทำไม่ต้องไป ก็มี การกระทบกระทั่งกับสามี เพราะเขาพยายามที่จะถามเหตุการณ์ตลอด แล้วเราก็ ไม่ค่อยอยากจะทำอะไร ก็มีคุยกันไม่ค่อยรู้เรื่อง ส่วนเพื่อนที่ทำงานถ้าเขารู้เขา ต้องมองว่ามันเหมือนเป็นสิ่งไม่ดี กลัวคนอื่นมองว่าเราเป็นคนไม่ดี ก็เลยยังไม่ บอกใคร ตอนแรกไม่มีคนในสาขาคุยกับหนูเลย คือเขาไม่รู้ว่าคุณจริงเป็นแบบ ไหน เพราะเขาได้ยินจากผู้ชายพูดอย่างเดียว รู้สึกท้อมากๆ มันรู้สึกแย่ คือมันรับ ไม่ได้ ไม่อยากอยู่แล้ว”

ทอฝัน

และ 2. ความรู้สึกเป็นตราบาบในความอัปยศ (a discreditable stigma) ซึ่งเกิด จากการปกปิดข้อมูลบางอย่างที่บุคคลอื่นไม่ควรรู้ เช่น ในกรณีของนางสาวทอฝัน ที่หลังจากตก เป็นเหยื่อข่มขืนแล้ว ทอฝันรู้สึกว่าเป็นคนไม่ดี ไร้ค่า และมีมลทิน จึงไม่ยอมเล่าความจริงให้ สามี และบุคคลอื่นๆ รับรู้

2. ความเข้าใจเรื่องเหยื่อข่มขืนของพนักงานสอบสวนชาย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า พนักงานสอบสวนชายมีความเข้าใจเรื่องเหยื่อข่มขืน ของไปในทิศทางเดียวกับการให้ความหมายต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน กล่าวคือ พนักงานสอบสวนชายเข้าใจว่าเหยื่อข่มขืนหญิงมาแจ้งความเพราะมีความเดือดร้อน และด้วย ประสิทธิภาพทำให้ถูกล่วงได้ง่าย รวมทั้งเหยื่อข่มขืนจะต้องมีบาดแผลตามร่างกาย การแต่ง กายหล่อแหลมมีส่วนส่งเสริมให้มีการข่มขืน เหยื่อข่มขืนหญิงบางคนมีการใช้ชีวิตที่ออกนอกกรอบนอก ทางอยู่แล้ว สาเหตุที่แจ้งความคดีข่มขืนเพราะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้กระทำผิดและตกลงค่า ชดใช้ หรือค่าเสียหายไม่ได้ และระยะเวลาในการแจ้งความดำเนินคดีต้องแจ้งความหลังจากเกิด เหตุไม่เกิน 3 วัน จึงจะเชื่อได้ว่าเป็นเกิดเหตุข่มขืนขึ้นจริง

“ส่วนมากคนที่ถูกข่มขืนจะเป็นประเภทออกนอกเส้นทาง พ่อแม่ก็จะรู้อยู่ ปล่อย ลูกปล่อยเต้า”

พ.ต.ท. สามารถ

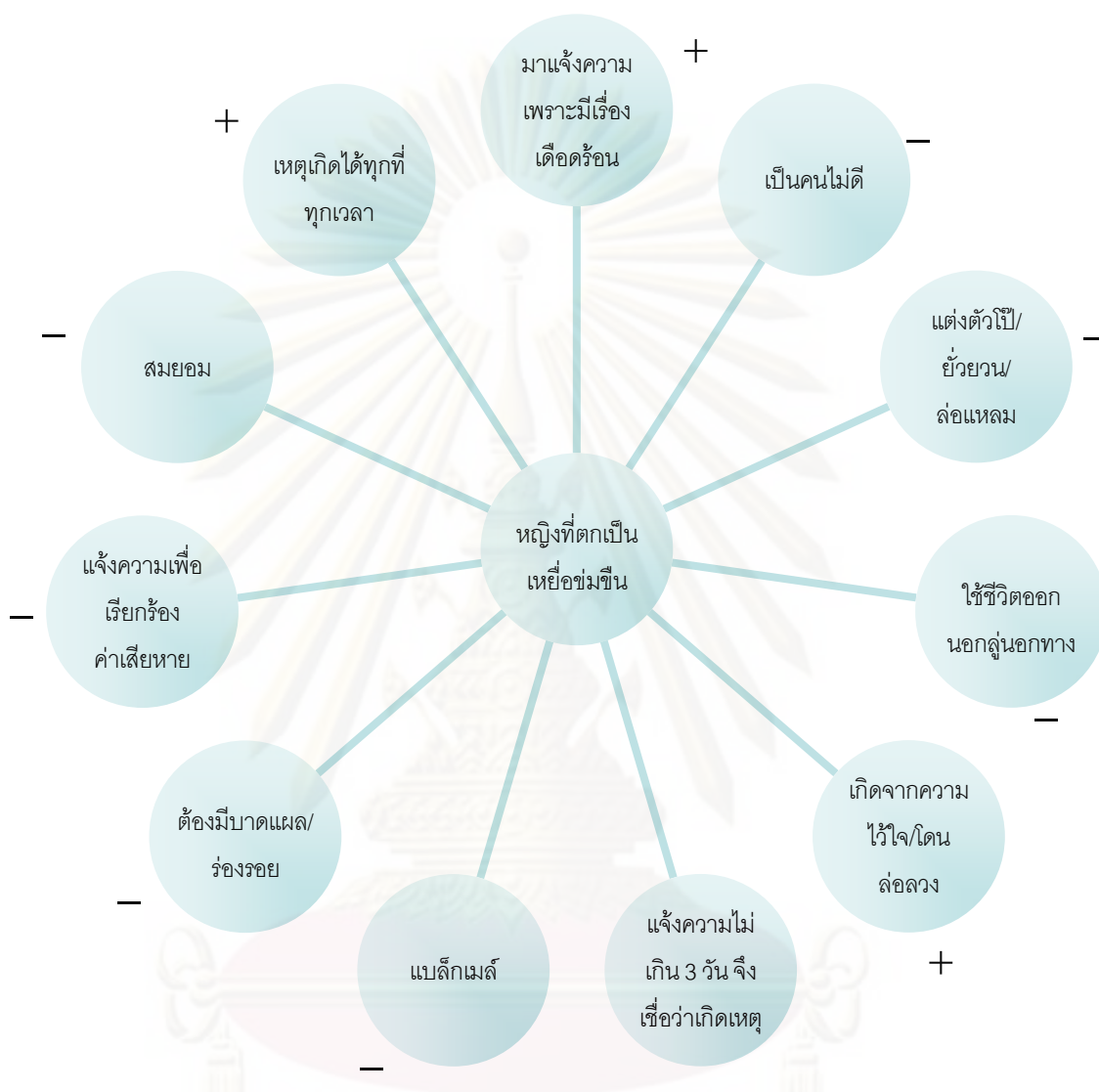
“ถ้าเกิดข่มขืนจริงๆ ต้องมีบาดแผล ประเภทที่ไม่สมยอม ถ้าโดนกดก็ต้องมีบาดแผลนะ มันต้องมีรอยช้ำอะไรบ้าง ต้องสู้บ้าง ถ้าเกิดคนไม่ยอม”

ร.ต.ท. อองอาจ

“จากประสบการณ์ส่วนใหญ่ของกรณีแบบนี้มักจะเป็นความขัดแย้งกันระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องความขัดแย้งกันมากกว่า กรณีที่ข่มขืนจริงๆ น้อย ค่อนข้างจะพบเห็นได้ไม่มากนัก ส่วนใหญ่ผู้หญิงที่มาแจ้งมักจะไม่พอใจ หรือตกลงกันไม่ได้ภายหลังมากกว่าที่จะเป็นข่มขืนจริง เท่าที่พบเห็นโดยทั่วไป และจากการพูดคุยในเบื้องต้นก็จะพบพิรุธอะไรบางอย่างที่มีความรู้สึกว่ามันไม่น่าจะใช้การข่มขืนจริงๆ”

ร.ต.อ. ก่อเกียรติ

จากความเข้าใจดังกล่าวข้างต้น เป็นส่วนสำคัญต่อการมีทัศนคติทางลบต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ซึ่ง Sears, Peplau and Taylor (1991) อธิบายว่าทัศนคติประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ประการคือ 1. ความรู้ (cognitive) ประกอบด้วยองค์ความรู้ที่บุคคลมีอยู่หรือประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับสิ่งที่เป่าหมายของทัศนคติ จะเห็นได้ว่าพนักงานสอบสวนชายมีประสบการณ์จากการที่เคยพบหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนที่เคยมีความประพฤติไม่ดีมาก่อนเกิดเหตุการณ์ หรือการรับแจ้งความคดีข่มขืนเพียงเพื่อต้องการเรียกร้องค่าเสียหาย หรือแบล็กเมลล์ ผู้กระทำผิด ทำให้พนักงานสอบสวนมียึดมั่นในความคิดความเชื่อที่เกิขึ้น เมื่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อคนอื่นๆ มาแจ้งความก็จะตั้งสมมติฐานไว้ว่าหญิงคนนั้นมีความประพฤติที่ไม่ดี หรือมีความสัมพันธ์กับผู้กระทำผิดมาก่อนแล้วตกลงกันไม่ได้ เป็นต้น 2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (affective) หรือองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ความรู้สึก และอารมณ์ของบุคคลนั้นต่อเป้าหมายของทัศนคติ ซึ่งเป็นการประเมินค่าความรู้สึกเชิงบวกและเชิงลบ เช่นในกรณีข่มขืน หากพนักงานสอบสวนมีความคิดความเชื่ออยู่แล้วว่าหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนเป็นคนไม่ดี หรือแจ้งความเพื่อแบล็กเมลล์ ก็จะมีความรู้สึกไม่ดีต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนได้ และ 3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (behavior) แนวโน้มที่จะแสดงออกต่อเป้าหมายของทัศนคติ โดยแสดงออกได้ทั้งพฤติกรรมทางบวก และพฤติกรรมทางลบ ซึ่งจากการเก็บรวบรวมข้อมูลสามารถสรุปความรู้ ความตระหนักถึงเรื่องต่างๆ และความรู้สึกเกี่ยวกับหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ปรากฏตาม ภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงทัศนคติของพนักงานสอบสวนชายต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

จากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่าทัศนคติของพนักงานสอบสวนชายต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนประกอบด้วยความรู้คิดตระหนักถึงเรื่องต่างๆ หลายประการ และความรู้สึกต่อการจำแนกองค์ประกอบต่างๆ เกี่ยวกับหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน โดยเครื่องหมาย + หมายถึงความรู้สึกเชิงบวก ส่วนเครื่องหมาย - หมายถึงความรู้สึกเชิงลบ อธิบายได้ว่า การที่พนักงานสอบสวนชายมีความรู้สึกต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนในเชิงบวก อันได้แก่ การมองว่าหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนมาแจ้งความเพราะมีเรื่องเดือดร้อน ตกเป็นเหยื่อข่มขืนเพราะความไว้ใจผู้กระทำผิด หรือโดนล่อลวง และเหตุที่เกิดสามารถเกิดขึ้นที่ใดก็ได้ที่ผู้กระทำผิดมีความประสงค์จะกระทำ

ก็จะส่งผลต่อพฤติกรรมของพนักงานสอบสวนในการดำเนินคดีให้กับหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนได้ตามกรอบของกฎหมาย และสิทธิของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

ในขณะเดียวกัน การประเมินความรู้สึกของพนักงานสอบสวนชายในเชิงลบ ได้แก่ การมองว่าหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนเป็นคนไม่ดี เคยมีพฤติกรรมที่ออกนอกกลุ่มนอกทาง แต่งตัวโป๊มาแจ้งความเพื่อแบล็กเมล์ หรือการที่จะเชื่อว่าเหตุข่มขืนเกิดขึ้นจริงต้องมีร่องรอยบาดแผล และต้องแจ้งความภายใน 3 วัน ใดๆ ที่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนบางรายไม่กล้าแจ้งความ อันเนื่องมาจากผลกระทบทางด้านจิตใจ หรือทางด้านอื่นๆ ที่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนต้องเผชิญ ทำให้ไม่สามารถมาแจ้งความภายใน 3 วันนั้นได้ ความรู้และความรู้สึกของพนักงานสอบสวนในเชิงลบนี้ย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมของพนักงานสอบสวนชายในการอำนวยความสะดวกต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนที่ออกมาในรูปแบบของการเสนอทางเลือกอื่นในการดำเนินคดี เช่น การยอมรับค่าเสียหายและถอนแจ้งความ รวมทั้งบางรายที่พนักงานสอบสวนมีการใช้ถ้อยคำในการสอบสวนที่ไม่ดี ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน จนทำให้รู้สึกท้อใจและไม่อยากดำเนินคดี

ทั้งนี้ผลของการวิจัยยังสอดคล้องกับชัชยา เจียมบุรเศรษฐ์ (2551) ได้กล่าวในบทความเรื่อง เหยื่อข่มขืนกับการถูกข่มขืนซ้ำโดยกระบวนการยุติธรรม...นี่หรือการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน???? ว่า พนักงานสอบสวนหลายคนยังอาจมีทัศนคติที่มักจะต้องข้อตำหนิตั้งพฤติกรรมของผู้หญิงไว้ล่วงหน้า

ฉะนั้นการมีความเข้าใจ หรือมีความรู้ในเชิงลบต่อเหยื่อข่มขืนหญิงมากกว่าเชิงบวกย่อมจะส่งผลต่อพฤติกรรมที่จะแสดงออกในการดำเนินการคุ้มครองสิทธิให้แก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนได้

อย่างไรก็ดี การมีทัศนคติพนักงานสอบสวนชาย เกิดได้จากแหล่งสำคัญที่เกี่ยวข้อง (silverman, 1975) ดังนี้

1. วัฒนธรรม (culture) ในสังคมไทยที่เป็นสังคมปิตาธิปไตย ชลิดาภรณ์ (2550) กล่าวว่า ภายใต้อิทธิพลที่ถูกยึดกุมด้วยอุดมการณ์ปิตาธิปไตย คุณค่าของผู้หญิงจึงถูกกำหนดโดยมาตรฐานของผู้ชาย ผู้หญิงจึงถูกทำให้เป็นเพียงวัตถุทางเพศที่สนองความต้องการทางเพศของผู้ชาย ซึ่งแสดงผ่านความสวยความงามแบบที่เป็นอุดมคติ ซึ่งการมีทัศนคติว่าหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนว่าเป็นคนไม่ดี นั้นเพียงเพราะมาคาดหวังว่าหญิงที่ดีต้องรักษานวลสงวนตัว เป็นต้น

2. กลุ่มเพื่อน (peers) ทั้งนี้ทั้งเพื่อนสมัยเด็ก หรือจนถึงกลุ่มทำงาน ซึ่งการเรียนรู้งานด้านการสอบสวนนั้น หลักสูตรการสอบสวนให้ความรู้เฉพาะเทคนิควิธีการทำงานในการ

รวบรวมพยานหลักฐาน และกระบวนการในการดำเนินการตามขั้น ทั้งนี้การสอบสวนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงนั้น พนักงานสอบสวนจะเรียนรู้จากตำรวจรุ่นพี่ในสถานีตำรวจ หรือในขณะที่มีการฝึกปฏิบัติการสอบสวนที่มีพนักงานสอบสวนที่มีอาวุโสกว่าคอยกำกับดูแล

“ในหลักสูตรไม่ได้มีการสอนอะไรเน้นเฉพาะในแต่ละคดี มีการสอนรายละเอียดการทำงานทั้งหมด เป็นการสอนการสอบสวนคดีอาญารวมๆ การปฏิบัติเรามาประยุกต์เอาเอง แต่การเรียนรู้รายละเอียดของแต่ละคดี จะมาจากการฝึกงาน ตอนปี 4 และช่วงจบมาใหม่ จะเรียนรู้อะไรได้เยอะจากรุ่นพี่ที่เขาดูแล รุ่นพี่ก็บอกบางทีก็ไม่มีที่สอน อย่างหลักเกณฑ์การสอบปากคำ คดีข่มขืน บางทีมันก็เป็นการเล่นมุขอย่างหนึ่งในการเล่นคำ อย่างเราสอบถามผู้เสียหายว่า ตอนที่มีการร่วมเพศปกติผู้หญิงอยู่ข้างล่าง ผู้ชายอยู่ข้างบน ขยับขึ้นขยับลง ถ้าเราถามเข่าว่า นอกจากนั้นมีการใช้ท่วงท่าอื่นอีกไหม ถ้าเขาบอกว่ามีทำนั้น ทำนี้ อีก เราก็เริ่มคิดแล้วว่าข่มขืนจริงหรือเปล่า ถ้าข่มขืนทำไมไม่มีเวลาเปลี่ยนท่าทาง การเปลี่ยนท่าทางคุณต้องมีอารมณ์ร่วม จะเป็นข่มขืนหรือเปล่า เป็นเทคนิคเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งรุ่นพี่สอนมา ถ้าอยู่ข้างบนเขาคัดไม่ให้ดีนั้นรูดขึ้นได้”

ร.ต.อ. กิตติ

3. ประสบการณ์ส่วนตัว (specific experience) ซึ่งพนักงานสอบสวนแต่ละนายจะมีประสบการณ์หลากหลายรูปแบบ หากพนักงานสอบสวนมีประสบการณ์ในการรับแจ้งความคดีข่มขืนเพียงเพื่อเรียกร้องค่าเสียหาย หรือแบล็กเมล์ หรือตกลงค่าเสียหายกันไม่ได้ บ่อยครั้ง ก็จะทำให้มีทัศนคติเชิงลบต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนว่าแจ้งความคดีข่มขืนเพราะต้องการแบล็กเมล์ได้

“ส่วนใหญ่ก็จะเต็มใจทั้งนั้น ฟังจากคำพูดคำจา น้อยมากที่จะถูกอุดกระชากลาก เช่นนี้จะน้อย ส่วนมากฟังจะเต็มใจ บางคนมีสามีมาแล้ว บางคนเคยผ่านผู้ชายมาแล้ว คนไม่เคยก็จะอาย คนที่เคยผ่านผู้ชายมาก็จะพูดหมดจด ถ้าถูกข่มขืนจริงๆ เลยมั่นน้อย เจอประเภทพวกวาทะเลนไทน์ไปกับแฟนมาแล้ว จากนั้นก็ซีมีเศร้า แม่จับได้ก็พากันมาแจ้งความ”

พ.ต.ท. สามารถ

นอกจากแหล่งที่มาแห่งทัศนคติข้างต้นแล้วบริบทอื่นๆ ในการตกเป็นเหยื่อข่มขืนย่อมส่งผลต่อการมีทัศนคติของพนักงานสอบสวนในการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้เป็นเพราะพนักงาน

สอบสวนจักต้องสืบสวนสอบสวนเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมากที่สุด ฉะนั้นในฐานะที่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนเป็นผู้กล่าวหา พนักงานสอบสวนจึงต้องสอบรายละเอียดเพื่อให้เห็นภาพการกระทำผิดที่ชัดเจน เพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายละเอียดพฤติการณ์แห่งคดี เช่น สถานที่เกิดเหตุ เช่น บางกรณีเหตุเกิดที่บ้านของหญิงที่ตกเป็นข่มขืน หรือบ้านของผู้กระทำผิด จะต้องสอบสวนให้ได้ว่าในสถานที่ส่วนตัวของหญิง หรือของผู้กระทำผิดนั้น เหยื่อข่มขืนไปที่เกิดเหตุได้อย่างไร และกลับมาได้อย่างไร

“บางครั้งการที่ผู้เสียหายมาแจ้งไม่ใช่ตำรวจจะเชื่ออย่างเดียว เราต้องเรียกคู่กรณีมาคุยด้วย ไม่ใช่ฟังความข้างเดียว บางเคสมาแจ้งว่าข่มขืน พอเรียกคู่กรณีมา มันคนละเรื่องเลย”

ร.ต.ท. อองอาจ

“ในการสอบสวนร้อยละต้องถามโดยละเอียด ถามลึกๆย้อนไปในอดีตด้วยว่า นอกจากเหตุครั้งนี้เคยมีครั้งก่อนหรือไม่”

ร.ต.อ. กิตติ

อย่างไรก็ดี ทักษณคดีเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ หากพนักงานสอบสวนมีการเรียนรู้จากประสบการณ์ใหม่ หรือสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังเช่น กรณี ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์ ได้รับการแจ้งจากแท็กซี่ว่าพบเหยื่อข่มขืนหญิงโดนผู้กระทำผิดให้ลงจากรถอูริมถนน โดยที่ไม่ได้สวมใส่เสื้อผ้าท่อนล่าง ซึ่งในกรณีดังกล่าว ร.ต.ต. ศักดิ์สิทธิ์ ก็ได้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นแก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนทันที โดยการให้เหยื่อข่มขืนกินยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน และส่งตรวจร่างกายที่โรงพยาบาล

3. ความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติงานในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

3.1 ความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

การปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ต้องมีความรู้ความเข้าใจมาตรฐานสากลเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน กฎหมาย ระเบียบข้อกำหนด รวมทั้งแนวทางในการปฏิบัติงานที่สำคัญ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ต้องเริ่มการสอบสวนโดยไม่ชักช้า
2. ต้องไม่ตักเตือนหรือพูดให้ท้อใจ จนไม่ยอมให้ถ้อยคำด้วยความเต็มใจ

3. ต้องจัดห้องสอบสวนแยกจากคดีอื่น
4. ต้องใช้คำถามที่สุภาพในการสอบสวน
5. ต้องให้นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้เสียหายร้องขอเข้าร่วมในการสอบปากคำ
6. ต้องให้ผู้เสียหายพบพูดคุยกับนักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยาเสียก่อน จนกว่าจะพร้อมให้การกับพนักงานสอบสวน
7. ต้องมีการบันทึกภาพและเสียงในขณะที่สอบปากคำตลอดเวลา เพื่อหลีกเลี่ยงการให้ปากคำซ้ำ
8. ต้องใช้พนักงานสอบสวนหญิงในการสอบปากคำ
9. ต้องจัดให้ผู้เสียหายชี้ตัวผู้ต้องหา โดยไม่ให้ผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหาย

จากการศึกษาวิจัยพนักงานสอบสวนชายและหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนโดยการตรวจสอบรายการ (check list) มาตรฐานสากล กฎหมาย และแนวทางการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการสอบสวน พบว่า พนักงานสอบสวนชายดำเนินคดีข่มขืนอันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 และดำเนินกระบวนการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การเริ่มต้นการสอบสวนโดยไม่ชักช้า รวมทั้งการไม่ตักเตือนหรือผู้ให้ข้อเท็จจริง จนผู้เสียหายไม่ยอมให้ถ้อยคำด้วยความเต็มใจ และการจัดการชี้ตัวผู้ต้องหาโดยที่ผู้ต้องหาไม่เห็นตัวผู้เสียหาย ส่วนในข้อปฏิบัติอื่นๆ ซึ่งเป็นแนวทางการปฏิบัติในคดีที่เกี่ยวข้องกับสตรีที่มีบันทึกข้อความให้ตำรวจทุกสถานีปฏิบัตินั้น พนักงานสอบสวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดไม่ทราบข้อมูลแนวทางการดำเนินการดังกล่าว ในขณะที่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนทั้งหมดไม่มีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานสากล หลักกฎหมาย รวมทั้งแนวทางปฏิบัติที่พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการในการอำนวยความสะดวกธรรมให้แก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ยุติหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนต้องการ ได้แก่ การดำเนินการสอบสวนโดยเร็ว และการใช้พนักงานสอบสวนที่มีความเข้าใจเหยื่อข่มขืนในการสอบสวน

3.2 การปฏิบัติงานในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

จากข้อมูลความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนข้างต้น และการดำเนินงานของพนักงานสอบสวนชายนั้น พบว่า พนักงานสอบสวนชายได้มีการดำเนินการคุ้มครองสิทธิที่สอดคล้องกับบทบัญญัติทางกฎหมาย อันได้แก่ ประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ

1. พนักงานสอบสวนชายเริ่มการสอบสวนโดยไม่ชักช้า ซึ่งพนักงานสอบสวนชายได้ดำเนินการสอบถามรายละเอียดเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และดำเนินการในส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในทันทีที่ผู้เสียหายมาพบพนักงานสอบสวนในครั้งแรก

2. พนักงานสอบสวนชายจัดให้ผู้เสียหายชี้ตัวผู้กระทำผิดโดยไม่ให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสเห็นตัวผู้เสียหาย

3. พนักงานสอบสวนชายอนุญาตให้มีบุคคลที่ผู้เสียหายไว้วางใจเข้าร่วมในขณะสอบปากคำ

อย่างไรก็ตามจากการศึกษายังพบว่าพนักงานสอบสวนชายยังไม่ได้ดำเนินการในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนตามบทบัญญัติทั้งหมด กล่าวคือ

1. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรคสาม บัญญัติว่า “ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนตักเตือน พุดให้ท้อใจหรือใช้กลอุบายอื่นเพื่อป้องกันมิให้บุคคลใดให้ถ้อยคำ ซึ่งอยากจะทำให้ด้วยความเต็มใจ” ซึ่งยังพบว่าในการปฏิบัติงานแม้พนักงานสอบสวนชายจะมีความรู้ความเข้าใจกฎหมาย แต่ข้อมูลจากหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนที่มีพนักงานสอบสวนชายเป็นผู้ดำเนินคดียังพบว่ามีการพุดตักเตือน หรือใช้ถ้อยคำซึ่งทำให้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนรู้สึกท้อใจ

“ตอนแรกก็พุดค่อนข้างดีนะ แต่พอหลังจากที่เขามีหมายเรียกจำเลยมา เขาก็เริ่มพุดไม่ดีแล้วว่า หรือว่าคุณรู้ว่าเขามีเมียแล้วรีบล่าคุณถึงมาดำเนินคดี ซึ่งคำนี้ทำให้เรารู้สึกแย่มากเลย เป็นตำรวจ มาพุดอย่างนี้กับเราได้ไง”

ฟ้าใส

“เราก็ไม่ใช่คนดีอะไรนี่ รับเงินใหม่ รับเงินสักสองหมื่น เอาเงินไปเก็บดีกว่า ตอนเกิดเหตุเราก็เมา รู้คดีไปอาจจะแพ้ก็ได้ หนูคิดว่า หนูมีค่าแค่นี้หรือ แค่งเงินสองหมื่นแล้วแลกกับอนาคตของหนู ชีวิตหนูต้องดับลงตรงนี้”

แก้วตา

“ครั้งแรกที่โทรไปแล้วเขาโทรกลับมาว่า รู้ใหม่ว่ามันยอมความไม่ได้ บวกกับอายุหนูเกิน 18 แล้ว เขาบอกว่าคดีนี้เหมือนการแลกหมัดกัน ถ้าใครอยู่ก็อยู่ เหมือนกับว่าถ้าคุณไม่ชนะเขาก็ฟ้องกลับ เขาฟ้องกลับได้นะ ก็กลัวเลย กลัวโดนฟ้องกลับกลัวแพ้ กลัวทุกอย่าง คือ ดูว่าเวลาเราพุดอะไร ความรู้สึกมันแบบว่าไม่มีใครเชื่อ”

ทอฝัน

2. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรคสี่ บัญญัติว่า “ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ การถามปากคำผู้เสียหายซึ่งเป็นหญิง ให้พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหญิงเป็นผู้สอบสวน เว้นแต่ผู้เสียหายนั้นยินยอมหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น และให้บันทึกความยินยอมหรือเหตุจำเป็นนั้นไว้ ทั้งนี้ ผู้เสียหายจะขอให้บุคคลใดอยู่ร่วมในการถามปากคำนั้นด้วยก็ได้” ก็ยังพบว่า พนักงานสอบสวนชายไม่ได้ใช้พนักงานสอบสวนหญิงในการสอบปากคำหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนแต่อย่างไร รวมทั้งไม่มีการแจ้งให้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อทราบว่ามีพนักงานสอบสวนหญิง และต้องให้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนยินยอม อีกทั้งพบว่า ในกรณีนางสาวกอหญ้า พนักงานสอบสวนชาย (ร.ต.อ. กิตติ) ระบุในสำนวนคดีการสอบสวนว่ากอหญ้ายินยอมที่จะให้พนักงานสอบสวนชายเป็นผู้สอบสวน ในขณะที่กอหญ้าให้ข้อมูลว่า พนักงานสอบสวนชายไม่ได้แจ้งข้อมูลเรื่องการให้พนักงานสอบสวนหญิงในการสอบปากคำต่อกอหญ้าเลย

“เขาก็ไม่ได้บอกอะไรนะ แจ้งความแล้วเขาก็ถามข้อมูลไปเลย แต่มาเห็นในใบที่เขามิพิมพ์ว่า เรายินยอมให้เขาสอบปากคำ”

กอหญ้า

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนนอกจากจะยึดหลักการดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายอาญา และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว สำนักงานตำรวจแห่งชาติเล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จึงมีบันทึกข้อความแนวทางการปฏิบัติงานในกรณีที่หญิงเป็นผู้เสียหายในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ แต่พบว่า พนักงานสอบสวนชายไม่ทราบแนวทางการปฏิบัติงานดังกล่าว รวมทั้งไม่ได้มีการดำเนินการตามแนวทางนั้น อันได้แก่ การแยกห้องสอบสวนนอกจากการสอบสวนคดีอื่นๆ การเปิดโอกาสให้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนมีการเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจก่อนการสอบปากคำ และต้องบันทึกเสียงและภาพในการสอบสวนเพื่อหลีกเลี่ยงการให้ปากคำซ้ำในโอกาสต่อไป หากพนักงานสอบสวนชายได้ดำเนินการตามกฎหมาย และแนวทางที่กำหนดไว้แล้วนั้นจะส่งผลต่อการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ข้อมูลการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนที่พบว่า พนักงานสอบสวนชายดำเนินการสอบสวนหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนในห้องที่มีบุคคลอื่นนั่งอยู่ หรือสามารถผ่านเข้าออกได้ ซึ่งสอดคล้องกับที่ชัชยา เจียมบุรเศรษฐ์ (2551) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง เหยื่อข่มขืนกับการถูกข่มขืนซ้ำโดยกระบวนการยุติธรรม....นี้หรือการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน???? ว่าสภาพของโรงพักก็ยังไม่เอื้ออำนวยต่อการสอบสวนความผิดประเภทนี้ บ่อยครั้งที่เหยื่อต้องถูก

บังคับจากสภาพการสอบสวนที่ไม่มีความเป็นส่วนตัว ให้เล่าประสบการณ์อันแสนเจ็บปวดเหล่านั้น โดยมีคนทั้งโรงพักคอยแอบเงี่ยหูฟังติดตามด้วยใจจดจ่อ

ทั้งนี้จากการศึกษาข้อมูลมาตรฐานสากล และการคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายของต่างชาติ ได้แก่ มาตรฐานของ The Council of Europe ที่มีการระบุเนื้อหาใจความในการเอาใจใส่ การดำเนินคดีของผู้เสียหาย และสถานะของผู้เสียหาย รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือ ป้องกันการตกเป็นเหยื่อซ้ำ และให้สิทธิในการชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย หรือปฏิญญาสิทธิ 17 ประการของเหยื่ออาชญากรรมของประเทศออสเตรเลีย ซึ่งระบุสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมว่า มีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติด้วยความเห็นอกเห็นใจ ได้รับแจ้งถึงวิธีการสอบสวน ได้รับโอกาสในการให้ถ้อยคำถึงความบาดเจ็บหรือเสียหายที่เกิดขึ้น ได้รับการคุ้มครองมิให้พบปะจำเลย หรือพยานจำเลยในระหว่างพิจารณาคดีโดยไม่จำเป็น เป็นต้น ซึ่งในการคุ้มครองสิทธิของไทยยังไม่มีการบัญญัติสิทธิเหล่านี้ในการดำเนินการต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ทั้งนี้สอดคล้องกับอภีรักษ์ ทิมวงศ์ (2544) ที่ได้ทำการทำการศึกษาเรื่อง สิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในกฎหมายระหว่างประเทศ: ผลกระทบต่อประเทศไทย พบว่า มาตรการในการให้ความคุ้มครองสิทธิเหยื่ออาชญากรรมในประเทศไทยยังไม่มีชัดเจน และไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอในการให้ความคุ้มครองสิทธิของเหยื่ออาชญากรรมตลอดการดำเนินการ

4. ปัญหาและอุปสรรคของพนักงานสอบสวนชายในการดำเนินการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

จากการศึกษาวิจัยพบว่า พนักงานสอบสวนชาย มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการคุ้มครองสิทธิให้แก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ดังนี้

1. ทักษะคติในเชิงลบของพนักงานสอบสวนชายที่มีต่อเหยื่อข่มขืนหญิง ที่จะส่งผลกระทบต่อการดำเนินการคุ้มครองสิทธิเหยื่อข่มขืนหญิง
2. กฎหมาย กฎ ระเบียบ และแนวทางในการปฏิบัติงาน ของพนักงานสอบสวนมีหลายฉบับ ทำให้พนักงานสอบสวนไม่สามารถรับรู้กฎหมายทั้งหมด โดยเฉพาะแนวทางการปฏิบัติงานที่ประกาศภายหลังได้ จึงมีการดำเนินการตามกฎหมายหลักเป็นสำคัญ
3. การขาดแคลนพนักงานสอบสวนหญิงในการดำเนินคดีเกี่ยวกับความผิดทางเพศ
4. การแทรกแซงของบุคคลอื่นในการร้องขอให้ไม่ดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด
5. ความล่าช้าในการดำเนินคดีอันเกิดจากการไม่ติดตามคดีของเหยื่อข่มขืนหญิง เช่น การไม่มาให้ปากคำเพิ่มเติม

6. ความพร้อมด้านวัสดุ อุปกรณ์ที่พนักงานสอบสวนต้องใช้งบประมาณส่วนตัวในการจัดซื้อ

5. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องเหยื่อข่มขืนหญิงในโลกทัศน์ของพนักงานสอบสวนชาย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจเรื่องหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนของพนักงานสอบสวนชาย รวมทั้งกระบวนการรักษาสีทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน และสภาพปัญหาในการดำเนินการรักษาสีทธิให้แก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (documentary study) โดยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด งานวิจัยและเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ และเอกสารงานวิจัยต่างๆ เป็นต้น และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) พนักงานสอบสวนชาย และหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ซึ่งใช้แบบสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาเฉพาะหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนที่ขอรับคำปรึกษาจากมูลนิธิเพื่อนหญิง จำนวน 4 คน และพนักงานสอบสวนชายที่มีประสบการณ์ในการรับแจ้งความคดีข่มขืน ในสถานีตำรวจนครบาลจำนวน 10 คน ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วงเดือนตุลาคม 2551 ถึง เมษายน 2553

ผลการวิจัยพบว่า การให้ความหมายต่อ 'หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน' ของพนักงานสอบสวนชาย และหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนเอง มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้พนักงานสอบสวนชายมีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิให้แก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน แต่มีการให้ความหมายและมองถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในมุมที่ต่างกันย่อมส่งผลต่อการดำเนินการในอันวยความยุติธรรมแก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน อันจะเป็นการลดรอนสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนได้

การให้ความหมายดังกล่าวข้างต้นย่อมแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจที่พนักงานสอบสวนชายมีต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน โดยพบว่ามีความเข้าใจหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนในเชิงลบมากกว่าเชิงบวก จึงส่งผลต่อทัศนคติของพนักงานสอบสวนที่มีต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนส่วนใหญ่เป็นทัศนคติในเชิงลบ ทำให้การอันวยการยุติธรรมให้แก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน จึงยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทั้งนี้เห็นได้จากการใช้ถ้อยคำในการสอบสวนที่ยังก่อให้เกิดความรู้สึกท้อใจ รวมทั้งการเสนอทางเลือกอื่นๆ ให้แก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนมากกว่าการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม อย่างไรก็ตามทัศนคติของพนักงานสอบสวนที่มีต่อหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน อาจเปลี่ยนแปลงได้ หากบริบทต่างๆ ของการข่มขืนเปลี่ยนแปลงไป

ส่วนความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองสิทธิเหยื่อข่มขืนหญิงนั้น พนักงานสอบสวนชายได้ดำเนินคดีข่มขืนอันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 และการดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นหลัก ได้แก่ การเริ่มต้นการสอบสวนโดยไม่ชักช้า รวมทั้งการไม่ตักเตือนหรือผู้ให้ข้อเท็จจริง จนผู้เสียหายไม่ยอมให้ถ้อยคำ ในขณะที่เดียวกัน พนักงานสอบสวนชาย ไม่ทราบแนวทางการปฏิบัติงานในการคุ้มครองสิทธิให้แก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน ที่ออกโดยกรมตำรวจ หรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติเองก็ตาม เช่น แนวทางการปฏิบัติในคดีที่เกี่ยวกับเด็ก เยาวชน และสตรี ซึ่งออกเป็นบันทึกข้อความของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยเนื้อความได้ระบุไว้ว่า หญิงที่เป็นผู้เสียหายในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ ควรจัดให้มีการบันทึกเสียงและภาพในการสอบสวน รวมทั้งต้องจัดห้องแยกเฉพาะในขณะที่ทำการสอบสวนผู้เสียหาย และ ต้องจัดให้มีนักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยา หรือบุคคลที่ผู้เสียหายไว้วางใจ เข้าร่วมฟังการสอบสวนทุกครั้ง

อย่างไรก็ตามในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนของพนักงานสอบสวนชายได้ดำเนินการตามบทบัญญัติของกฎหมาย มาตรฐาน คำสั่ง ประกาศต่างๆ ในการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน โดยการดำเนินการตามขั้นตอนในการดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งมีประเด็นหลัก คือ การเริ่มการสอบสวนโดยไม่ชักช้า การให้นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้เสียหายร้องขอเข้าร่วมในการสอบปากคำ และการให้ผู้เสียหายชี้ตัวผู้ต้องหา ในขณะที่ยังมีหลากหลายสิทธิที่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนควรได้รับการคุ้มครอง แต่พนักงานสอบสวนชายยังมีได้ดำเนินการ ได้แก่ การไม่ตักเตือนหรือพูดให้ข้อเท็จจริง จนผู้เสียหายไม่ยอมให้ถ้อยคำ การจัดห้องสอบสวนแยกจากคดีอื่นๆ การใช้คำถามที่สุภาพการให้ผู้เสียหายพบพูดคุยกับนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยาเสียก่อนจนกว่าจะพร้อมให้การกับพนักงานสอบสวน การบันทึกภาพและเสียงในขณะที่สอบปากคำ และการใช้พนักงานสอบสวนหญิงในการสอบปากคำ ซึ่งจะเห็นได้ว่า แม้พนักงานสอบสวนจะมีความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองสิทธิ แต่ในทางปฏิบัติก็ยังมีได้ดำเนินการได้ครบถ้วน

6. ข้อจำกัดในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องเหยื่อข่มขืนหญิงในโลกทัศน์ของพนักงานสอบสวนชาย พบปัญหาข้อจำกัดในการวิจัยในการเก็บข้อมูลจากหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน และพนักงานสอบสวนชาย คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองกลุ่มมีภาระหน้าที่ในการปฏิบัติงาน และการใช้ชีวิตส่วนตัว ฉะนั้นในการนัดหมายผู้วิจัยจะต้องนัดหมายให้สอดคล้องกับเวลาว่างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งในการ

ดำเนินการเก็บข้อมูลนั้นจึงมีการเลื่อนการนัดหมายหลายครั้ง อีกทั้งในกรณีหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนที่แจ้งความต่อพนักงานสอบสวนชายมีจำนวนน้อย ประกอบกับบางกรณีที่ได้เคยติดต่อนัดหมายแล้ว แต่ภายหลังผู้วิจัยกลับไม่สามารถติดต่อผู้ให้ข้อมูลได้อีก จึงทำให้ต้องหาผู้ให้ข้อมูลคนใหม่เพื่อให้การวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลบางรายไม่ได้พักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร การนัดหมายและการเดินทางไปสัมภาษณ์จึงค่อนข้างติดขัด

ส่วนการเก็บข้อมูลจากพนักงานสอบสวนชายจะมีเวลาค่อนข้างจำกัด เนื่องจากส่วนใหญ่พนักงานสอบสวนชายจะนัดให้ผู้วิจัยเข้าไปพบเพื่อเก็บข้อมูลในวันที่พนักงานสอบสวนเข้าเวร และในระหว่างเข้าเวรก็จะมีภารกิจงานอื่นๆ ของพนักงานสอบสวนแทรกมาในระหว่างการสัมภาษณ์

7. ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาการคุ้มครองสิทธิหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิเหยื่อข่มขืนหญิงมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาการคุ้มครองสิทธิเหยื่อข่มขืนหญิง ดังนี้

7.1 ข้อเสนอในระดับนโยบาย

1.1 ควรกระจายกำลังพลพนักงานสอบสวนหญิงให้ครอบคลุมในทุกสถานีตำรวจทั่วประเทศ หรือแต่งตั้งผู้หญิงจากสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องช่วยทำหน้าที่ผู้ช่วยพนักงานสอบสวนในพื้นที่ต่างๆ

1.2 ควรปรับปรุงหลักสูตรการสอบสวนของพนักงานสอบสวน โดยการบรรจุเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับหลักจิตวิทยา หรือเทคนิคในการสอบสวนที่คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ หรือคดีที่มีลักษณะพิเศษที่อาจเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิผู้เสียหายในกระบวนการสอบสวนได้

1.3 ควรจัดทำหนังสือรวมบันทึกข้อความที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจหน่วยงานต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ

1.4 ควรจัดให้มีหน่วยงานกลาง หรือบุคลากรที่มีความเข้าใจเหยื่อข่มขืนหญิง ในการรับแจ้งความดำเนินคดีข่มขืน แยกส่วนออกจากพนักงานสอบสวนที่ดำเนินคดีอาญาทั่วไป

7.2 ข้อเสนอต่อการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนชาย

2.1 ควรปรับทัศนคติของพนักงานสอบสวนในการดำเนินการคุ้มครองสิทธิเหยื่อข่มขืนหญิง เพื่อให้มีความเข้าใจเหยื่อข่มขืนหญิงมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรจัดสถานที่ในการรับเรื่องราวร้องทุกข์ของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อแยกเป็นสัดส่วนเฉพาะจากคดีอื่นๆ ในทันทีที่ทราบว่ามีผู้เสียหายมีความประสงค์จะแจ้งความในคดีข่มขืน

2.3 ควรมีการฝึกอบรมการสอบสวนเฉพาะกรณีให้แก่พนักงานสอบสวน เช่น กรณีข่มขืนกระทำชำเรา เพื่อให้พนักงานสอบสวนได้มีความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองสิทธิให้แก่เหยื่อข่มขืนหญิง และดำเนินการในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่เหยื่อข่มขืนหญิงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาถอดบทเรียนกระบวนการในการต่อสู้ดำเนินคดีของหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน เพื่อเป็นแนวทางในการต่อสู้ดำเนินคดีสำหรับหญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืนอื่นๆ
2. ควรมีการศึกษาการปฏิบัติของพนักงานสอบสวนที่ไม่เอื้อต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน เพื่อการพัฒนาการปฏิบัติงานสอบสวนคดีข่มขืนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กั้งสดาล เชาว์วัฒนกุล. การสร้างความหมายทางสังคมและวัฒนธรรมเกี่ยวกับความรู้สึก
เป็นตราบาปในกลุ่มผู้หญิงที่มีบุตรยาก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา
สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547

กนิษฐา จันทรงาม. ความสัมพันธ์ระหว่างเพศสภาพต่อการให้คุณค่าตนเองของสตรีใน
กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาเพศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2548.

กลุ่มเพื่อนหญิง. สรุปสัมมนาทางวิชาการเรื่อง ปัญหาในการดำเนินคดีละเมิดสิทธิทางเพศ.
กรุงเทพฯ: กลุ่มเพื่อนหญิง, 2533. (จัดสำเนา)

ก่อเกียรติ. สัมภาษณ์, 8 ธันวาคม 2552.

กอหญ้า. สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2553

การศึกษา, กองบัญชาการ. ประกาศกองบัญชาการการศึกษา เรื่อง รับสมัครและสอบแข่งขัน
บุคคลภายนอกผู้มีวุฒิปริญญาโททางกฎหมาย หรือประกาศนียบัตรเนติบัณฑิต เพื่อ
บรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร พ.ศ. 2550 ลงวันที่ 9 สิงหาคม
2550 [ออนไลน์]. แหล่งที่มา
http://www.edupolice.org/New%20Folder/index_files/pn_002_.pdf [22 สิงหาคม 2551]

กิตติ. สัมภาษณ์, 26 พฤศจิกายน 2552.

แก้วตา. สัมภาษณ์, 20 ธันวาคม 2552.

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, สำนักงาน. ความเป็นมาของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.nhrc.or.th/menu_content.php?doc_id=13 [19
สิงหาคม 2551]

จรัญ โฆษณานันท์. สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน. กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2545.

จักรพงษ์ วิวัฒน์วานิช. หลักและทฤษฎีการสอบสวน. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร, 2550.

จิรกาล โพธิ์ทอง. **ความพร้อมของพนักงานสอบสวนในการปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการสอบปากคำผู้เสียหาย พยาน และผู้ต้องหาที่เป็นเด็ก.** สารนิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. **จิตวิทยาสังคม.** พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. **ปัจจัยที่มีความเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมทางเพศของผู้หญิงไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. **สังคมวิทยาอาชญากรรม.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ฉัตร. **สัมภาษณ์,** 9 ธันวาคม 2552.

แฉงสถิติข่าวข่มขืน – 10 ปี เจียด 7 พันข่าว. **ข่าวสด** (16 ตุลาคม 2551) : 16.

ชัยยา เจียมบุรเศรษฐ์. **“เหยื่อข่มขืนกับการถูกข่มขืนซ้ำโดยกระบวนการยุติธรรม....นี้หรือการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน????”** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://learners.in.th/blog/chatchaya-fai2/157568> [22 สิงหาคม 2551]

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. **หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน หน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.** กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช, 2546.

ทอฝัน. **สัมภาษณ์,** 15 ธันวาคม 2552.

นพนิตี สุริยะะ. **ความหมายของสิทธิมนุษยชน ตอนที่ 2** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://gotoknow.org/blog/works-of-ArchanNop/50196> [10 สิงหาคม 2551]

นพนิตี สุริยะะ. **สิทธิมนุษยชน.** กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2537.

นัทมน คงเจริญ และสมชาย ปรีชาศิลป์ปะกุล. **“การข่มขืนโดยกระบวนการยุติธรรม”** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา www.midnightuniv.org [22 สิงหาคม 2551]

แผนแม่บทสิทธิมนุษยชน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา

http://www.aviation.go.th/rbm/human_right.doc [20 สิงหาคม 2551]

พลากร วีระจิตต์. **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในคดีอาญา:**

ศึกษากรณีสถานีตำรวจภูธร จังหวัดตราด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต,
สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

พัชรี จุลหิรัญ และสุเพ็ญศรี พึ่งโคกสูง. **เข้มขึ้น...เสียงเงิบที่ต้องเปิดเผย.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อน
หญิง, 2549.

พุทธวรรณ ชูเชิด. **ผลกระทบทางด้านจิตใจและความช่วยเหลือที่ต้องการได้รับของผู้หญิงที่
ถูกข่มขืน กรณีศึกษาโรงพยาบาลศิริราช.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขา
จิตวิทยาการปรึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.

เพ็ญศรี วงษ์พัฒน์. **ตราบาปในผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์.** การค้นคว้าอิสระ ปริญญา
มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.

ฟ้าใส. **สัมภาษณ์,** 3 พฤศจิกายน 2552.

ภัสสร ลิมานนท์, **“บทบาทเพศ สถานภาพสตรี กับการพัฒนา”**, กรุงเทพฯ: วิทยาลัย
ประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544, หน้า 7.

ภัสสร ลิมานนท์. **บทบาทเพศ สถานภาพสตรี กับการพัฒนา.** กรุงเทพฯ: วิทยาลัย
ประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

มณฑิยา ประทีปะวงนิช. **การพัฒนาการบริหารงานสอบสวนของตำรวจ: กรณีศึกษา
กองบัญชาการตำรวจนครบาล.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชารัฐ
ประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

มูลนิธิเพื่อนหญิง. **เอกสารประกอบการสัมมนา ถกความคิด เปิดความจริง...กรณีข่มขืน.**
กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อนหญิง, 2551.

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ. **ประกาศโรงเรียนนายร้อยตำรวจ เรื่องรับสมัครและสอบคัดเลือก
ข้าราชการตำรวจเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยตำรวจ ประจำปีการศึกษา 2552**
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา www.rpca.ac.th

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ. **ประกาศโรงเรียนนายร้อยตำรวจ เรื่องรับสมัครและสอบคัดเลือก
บุคคลภายนอกเข้าเป็นนักเรียนเตรียมทหารในส่วนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ**
ประจำปีการศึกษา 2552 [ออนไลน์]. แหล่งที่มา www.rpca.ac.th

ลิสสุตร ธนชัยย์ และ รุ่งรักรักษ์ ศรีสัจจา. **ประชุมความผิดที่มีโทษทางอาญา คู่มือพนักงานสอบสวน**. กรุงเทพฯ, ม.ป.ป.

วิกิพีเดีย. **ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://th.wikipedia.org/> [25 สิงหาคม 2551]

วิชาญ. **สัมภาษณ์**, 14 ธันวาคม 2552.

วินัย รุ่งรักรักสกุล. **ทัศนะของพนักงานสอบสวน ต่อการแก้ไขปรับปรุงกระบวนการสอบสวนคดีอาญา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2538.

วิรุญา ปลั่งศรีสกุล. **บทบาทของพนักงานสอบสวนหญิงในการสอบสวนคดีข่มขืนกระทำชำเรา: ศึกษาเฉพาะกรณีทัศนะของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

วีรภาพ. **สัมภาษณ์**, 23 พฤศจิกายน 2552.

ศักดิ์สิทธิ์. **สัมภาษณ์**, 9 ธันวาคม 2552.

สตช. ไฟเขียว นรต. หญิง ช่วยทำคดีล่วงละเมิดทางเพศ. **สยามรัฐ** (24 กรกฎาคม 2551) : 10.

สมควร. **สัมภาษณ์**, 14 ธันวาคม 2552.

สมฤกษ์ คำชู. **ทัศนะของพนักงานสอบสวนต่อการมีพนักงานสอบสวนหญิงในคดีข่มขืน: ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานสอบสวนในสังกัดกองบัญชาการตำรวจนครบาล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2538.

สามารถ. **สัมภาษณ์**, 3 ธันวาคม 2552.

สุชาดา ทวีสิทธิ์. **เพศภาวะ การทำทนายร่าง การค้นหาตัวตน**. เชียงใหม่: ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.

สุภาวงศ์ จันทวานิช. **การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับหัวเรื่องเรียง
มาตรา**. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548.

องอาจ. **สัมภาษณ์**, 5 พฤศจิกายน 2552.

อนู แยมแสง. **แนวทางการปฏิบัติต่อผู้เสียหายหรือเหยื่อของการค้ามนุษย์**. สารนิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.

อภิรักษ์ ทิมวงศ์. **สิทธิของเหยื่ออาชญากรรมในกฎหมายระหว่างประเทศ: ผลกระทบต่อ
ประเทศไทย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2544.

อังกาบ กอศรีพร, **สถิติเกี่ยวกับความรุนแรงต่อสตรี (การข่มขืน)** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา
<http://www.women-family.go.th/women2/GenderNew/Article/assault.pdf> [25
พฤศจิกายน 2551]

อิทธิพล. **สัมภาษณ์**, 23 ธันวาคม 2552.

อุดร วงศ์ชื่น. **ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการสอบสวนคดีอาญาของ
พนักงานสอบสวนหญิง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.

ภาษาอังกฤษ

Goffman, Erving. **Stigma: Notes on the management of spoiled identity**. Englewood
Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1963.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

ส่วนที่ 1 สถานการณ์การตกเป็นเหยื่อข่มขืน และการดำเนินคดี

1. ข้อมูลส่วนบุคคล

- 1.1 อายุ
- 1.2 อาชีพ
- 1.3 รายได้
- 1.4 การศึกษา
- 1.5 สถานภาพ

2. สถานการณ์การตกเป็นเหยื่อข่มขืน

2.1 ผู้กระทำผิด

- 1) ผู้กระทำผิดเป็นใคร มีความสัมพันธ์กันอย่างไร
- 2) จำนวนผู้กระทำผิด
- 3) การใช้อาวุธในการกระทำผิด
- 4) การข่มขู่ในขณะเกิดเหตุ

2.2 การตอบโต้ผู้กระทำผิด

- 1) ลักษณะการตอบโต้ผู้กระทำผิด
- 2) ผลจากการตอบโต้ผู้กระทำผิด

2.3 เวลาและสถานที่เกิดเหตุ

- 1) ช่วงเวลาที่เกิดเหตุ
- 2) สถานที่เกิดเหตุ

3. ผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

- 3.1 ผลกระทบต่อตนเอง
- 3.2 ผลกระทบต่อครอบครัว
- 3.3 ผลกระทบอื่นๆ

4. การแจ้งความดำเนินคดี

- 4.1 การตัดสินใจแจ้งความดำเนินคดี
- 4.2 จุดประสงค์ในการดำเนินคดี
- 4.3 การดำเนินการของพนักงานสอบสวน

5. การติดต่อหน่วยงานอื่นๆ

ส่วนที่ 2 การให้ความหมายต่อเหยื่อข่มขืน

โปรดทำเครื่องหมาย x หน้าข้อความที่เห็นด้วยกับคำว่า หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

1. แฉงความเพื่อเจรจา/แบล็กเมล์
2. ผู้หญิงที่ไม่ดี
3. แต่งตัวโป๊/แต่งตัวยั่วชวน
4. เดินในที่เปลี่ยว/มืด
5. คนกระทำผิดไม่เคยรู้จักกัน
6. ข่มขืนต้องมีบาดแผล ร่องรอยการบาดเจ็บ
7. เคยมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้กระทำผิดมาก่อนแล้วตกลงกันไม่ได้
8. การข่มขืนเกิดจากความไว้วางใจ
9. การข่มขืนเกิดขึ้นได้ทุกเวลาและสถานที่
10. ข่มขืนเป็นเรื่องน่าอาย ไม่ควรให้ใครรู้
11. มีมลทิน
12. เป็นคนไร้ค่า
13. โดนล่อลวง
14. คนกระทำผิดคุ้นเคยกัน
15. ต่อสู้ ตื่นรน ชัดขึ้น ร้องขอความช่วยเหลือ

ส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองสิทธิเหยื่อข่มขืน

โปรดทำเครื่องหมาย x หน้าข้อความที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเหยื่อข่มขืน

1. เริ่มการสอบสวนโดยไม่ชักช้า
2. ไม่ตักเตือนหรือพูดให้ท้อใจ จนไม่ยอมให้ถ้อยคำ
3. จัดห้องสอบสวนแยกจากคดีอื่น
4. ใช้คำถามที่สุภาพ
5. ให้นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้เสียหายร้องขอเข้าร่วมในการสอบปากคำ
6. ให้ผู้เสียหายพบพูดคุยกับนักสังคมสงเคราะห์เสียก่อน จนกว่าจะพร้อมให้การกับพนักงานสอบสวน
7. ให้มีการบันทึกภาพและเสียงในขณะสอบปากคำ
8. การใช้สอบสวนหญิงในการสอบปากคำ
9. ชี้ตัวผู้ต้องหา โดยไม่ให้ผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหาย

แบบสัมภาษณ์พนักงานสอบสวนชาย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลและการดำเนินการของพนักงานสอบสวนชาย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล
 - 1.1 อายุ
 - 1.2 สถานภาพ
 - 1.3 จำนวนสมาชิกในครอบครัว เป็นชายกี่คน หญิงกี่คน
2. ข้อมูลเบื้องต้นด้านการปฏิบัติหน้าที่ในการสอบสวน
 - 2.1 ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งพนักงานสอบสวน
 - 2.1 ประสบการณ์ในการรับแจ้งความคดีข่มขืน
3. การดำเนินการของพนักงานสอบสวนในการดำเนินคดีข่มขืน
 - 3.1 การดำเนินการตามกระบวนการดำเนินคดี
 - 3.2 การเสนอทางเลือกอื่นในการดำเนินคดี
 - 3.3 การแนะนำ/การช่วยเหลืออื่นๆ
4. ทักษะคดีของพนักงานสอบสวนต่อหญิงที่ตกเหยื่อข่มขืน

ส่วนที่ 2 การให้ความหมายต่อเหยื่อข่มขืน

โปรดทำเครื่องหมาย x หน้าข้อความที่เห็นด้วยกับคำว่า หญิงที่ตกเป็นเหยื่อข่มขืน

1. แจ้งความเพื่อเจรจา/แบล็กเมล์
2. ผู้หญิงที่ไม่ดี
3. แต่งตัวโป้/แต่งตัวยั่วยวน
4. เดินในที่เปลี่ยว/มืด
5. คนกระทำผิดไม่เคยรู้จักกัน
6. ข่มขืนต้องมีบาดแผล ร่องรอยการบาดเจ็บ
7. เคยมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้กระทำผิดมาก่อนแล้วตกลงกันไม่ได้
8. การข่มขืนเกิดจากความไว้วางใจ
9. การข่มขืนเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและสถานที่
10. ข่มขืนเป็นเรื่องน่าอาย ไม่ควรให้ใครรู้
11. มีมลทิน
12. เป็นคนไร้ค่า

13. โดนล่อลวง
14. คนกระทำผิดคั่นเคยกัน
15. ต่อสู้ ดิ้นรน ขัดขืน ร้องขอความช่วยเหลือ

ส่วนที่ 3 ความรู้ความเข้าใจในการคุ้มครองสิทธิเหยื่อข่มขืน

โปรดทำเครื่องหมาย x หน้าข้อความที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเหยื่อข่มขืน

1. เริ่มการสอบสวนโดยไม่ชักช้า
2. ไม่ตักเตือนหรือพูดให้ท้อใจ จนไม่ยอมให้ถ้อยคำ
3. จัดห้องสอบสวนแยกจากคดีอื่น
4. ใช้คำถามที่สุภาพ
5. ให้นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้เสียหายร้องขอเข้าร่วมในการสอบปากคำ
6. ให้ผู้เสียหายพบพูดคุยกับนักสังคมสงเคราะห์เสียก่อน จนกว่าจะพร้อมให้การกับพนักงาน

สอบสวน

7. ให้มีการบันทึกภาพและเสียงในขณะที่สอบปากคำ
8. การใช้สอบสวนหญิงในการสอบปากคำ
9. ชี้ตัวผู้ต้องหา โดยไม่ให้ผู้ต้องหาเห็นตัวผู้เสียหาย

ศูนย์วิทยุตำรวจ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาววิชชุดา อิศรานุวรรณ เกิดวันที่ 1 พฤษภาคม 2524 ที่จังหวัดสตูล สำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาตรีสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อปีการศึกษา 2546 เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรสังคมวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา (อาชีววิทยาและงานยุติธรรม) ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2550

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย